

T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

TRA2 BÖLGESİ
GENÇLİK
ARAŞTIRMASI

T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

TRA2 BÖLGESİ
GENÇLİK
ARAŞTIRMASI

Araştırma Koordinatörü

Prof. Dr. Ömer Çaha

Araştırma Ekibi

Prof. Dr. M. Emin Köktaş

Prof. Dr. Adem Çaylak

Prof. Dr. Murat Önder

Prof. Dr. Adnan Akın

Doç. Dr. Hüsnü Kapu

Doç. Dr. Havva Çaha

Yrd. Doç. Dr. Olkan Senemoğlu

Yrd. Doç. Dr. Meryem Aybas

Oğuzhan Altınkoz

Gözde Özer

Ceren Avcil

Ramazan M. Doğaner

NİSAN / 2018

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ7

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ..... 12

1.1. Araştırmanın Konusu 12

1.2. Araştırmanın Örneklemi..... 13

1.3. Araştırmanın Yöntemi 16

1.4. Araştırmanın Dizaynı..... 16

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GENÇ, GENÇLİK VE SORUNLAR 22

2.1.Gençlik Kavramı 22

2.2.Devletin Gençliğe Bakışı 23

2.3.Gençlikle ilgili Kurumlar ve Hizmetleri..... 26

2.4. Türkiye Gençlik ve Sorunları 27

2.4.1. Eğitim 29

2.4.2. İstihdam 30

2.4.3. Yoksulluk 32

2.4.4. Boş Zamanı Değerlendirme 32

2.4.5.İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya 34

2.4.6. Zararlı Alışkanlıklar 35

2.4.7. Değerler, Aile Bağları ve Çatışma 35

2.4.8. Yaşam Memnuniyeti ve Gelecek Beklentileri 36

2.4.9. Kimlik ve Aidiyet Sorunları..... 37

2.4.10. Siyasal-Sivil Katılım 37

2.4.11. Yurt ve Barınma İmkânlarının Yetersizliği..... 38

2.4.12. Engelli gençlere yönelik hizmetlerin yetersizliği..... 39

2.5.TRA2 Bölgesinde Gençlik..... 39

2.5.1.Nüfus 41

2.5.2. Eğitim 42

2.5.3.İstihdam ve İşsizlik 43

Kapak Fotoğraf: Defne Okay Fırat

Grafik Tasarım ve Baskıya Hazırlık

Tel: 0212 234 99 83

www.soliva.com.tr

ISBN 978-605-68045-2-6

T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

Ortakapı Mah. Atatürk Cad. No: 117 KARS - TÜRKİYE

Tel: +90 474 212 52 00 **Fax:** +90 474 212 52 04

e-mail: info@serka.gov.tr **web:** www.serka.gov.tr

BÖLÜM 3

KİŞİSEL BİLGİLER.....	46
3.1. Katılımcıların Demografik Özelliği.....	46
3.2.Katılımcıların Eğitim Durumu.....	49
3.4. Liseli Katılımcıların Okuduğu Lise Türleri.....	60
3.5.Üniversiteli Katılımcıların Bölümleri.....	62
3.6. Katılımcıların Sınıf Düzeyi.....	64
3.7.Katılımcıların Memleket Bilgisi.....	66

BÖLÜM 4

OKUL VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİĞİ.....	72
4.1.Okula Karşı Hissedilen Duygular.....	73
4.2.Ders Çalışma Alışkanlığı.....	78
4.3.Devletten Alınan Eğitim Desteği.....	80
4.4.Boş Zaman Etkinlikleri.....	84
4.5.Sporla Uğraşma Alışkanlığı.....	88
4.6. Sahip Olunan Hobiler.....	91
4.7.Yerel Oyunları Oynama Becerisi.....	94

BÖLÜM 5

AİLE YAPISI VE BAĞLARI.....	102
5.1.Ailenin Yerleşim Yeri.....	102
5.2.Ailenin Ekonomik Durumu ve Geçim Kaynağı.....	105
5.3.Ailenin Çocuk Sayısı.....	111
5.4.Ailenin Gençlere Müdahalesi.....	113
5.5.Aile ile Ortak Değerler.....	118
5.6.Gençlerde Şiddete Maruz Kalma.....	124

BÖLÜM 6

SOSYAL İLİŞKİLER VE PAYLAŞIM.....	130
6.1.Gençler Sorunlarını Kimlerle Paylaşıyorlar?.....	130
6.2.Karşı Cinsle İlişkiler.....	133
6.4.Evlilik Kararının Verilmesinde Ailenin Etkisi.....	139

BÖLÜM 7

KÜLTÜREL FAALİYETLER VE MEDYA.....	144
7.1.Kitap Okuma Alışkanlığı.....	144
7.2.Gazete Okuma Alışkanlığı.....	150
7.3.Televizyon İzleme Alışkanlığı.....	152
7.4.Kürtçe Yayın Yapan Televizyon Kanallarını İzleme Eğilimi.....	157
7.5.Sinemaya Gitme Alışkanlığı.....	160

BÖLÜM 8

SOSYAL MEDYA VE İLİŞKİ AĞI.....	166
8.1.İnternet Kullanma Eğilimi.....	166
8.2.İnternet Üzerinden Gelişen Network.....	174
8.3.En Fazla Kullanılan Sosyal Medya Araçları.....	178
8.4. Cep Telefonuna Sahip Olma Eğilimi.....	181
8.5.Sosyal Medya Üzerinden Bağlı Olunan Gruplar.....	184

BÖLÜM 9

YAŞAM MEMNUNİYETİ VE GELECEK BEKLENTİSİ.....	188
9.1. TRAZ'ye Bağlı Şehirlerde Alt Yapı İmkanları.....	188
9.2. Yaşanan Şehirden Memnuniyet Düzeyi.....	194
9.4. Gençlerde Geleceğe Bakış.....	203
9.6. Gençlerde Yaşam Memnuniyeti.....	212

BÖLÜM 10

SİYASAL KATILIM VE ROL MODELLERİ.....	218
10.1. Gençlerde Siyasete Karşı İlgi Düzeyi.....	219
10.2. Siyasetle İlgili Bilgilerin Alındığı Kaynaklar.....	221
10.3. Okulda Kulüp Faaliyetlerine Katılım.....	225
10.4. En Çok Beğenilen Sanatçı.....	228
10.6. Gençlerin Beğendiği Rol Modelleri.....	235

BÖLÜM 11

DEĞERLER VE YAŞAM BİÇİMİ242

11.1. İnsanı Mutlu Eden Değerlere İlişkin Kanaatler	242
11.3. Gençlerde Kurumları Önemseme Eğilimi.....	249
11.4. Toplumsal Baskıya İlişkin Kanaatler	253
11.5. Arkadaşlık Kurulmak İstenen Kişiler	256
11.6. Kurumlara Güven Düzeyi	261
11.7. Toplumsal Değerlere Karşı Kendini Feda Etme Tutumu.....	265

BÖLÜM 12

KİMLİK VE AİDİYET.....272

12.1. Gençlerde Benimsenen Üst Kimlik	272
12.2. Gençlerde Sağ ve Sola İlişkin Tutumlar	275
12.3. Gençlerin Benimsediği Kimlikler	278
12.4. Ayrımcılığa Uğrama Eğilimi	281
12.5. Ülkeye Karşı Hissedilen Aidiyet Duygusu	283

BÖLÜM 13

BÖLGEYE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER290

13.1. Doğu Anadolu Bölgesinde Yaşamaya İlişkin Tutumlar	291
13.2. Devletin Bölgeye Karşı İlgisine Bakışlar.....	294
13.3. Doğu Bölgesinin Geri Kalış Nedenine Bakışlar	296
13.4. Devletten Bölge İçin Beklentiler	298

BÖLÜM 14

GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER.....304

14.1. Araştırmanın Genel Tespitleri	304
14.2. Öneriler	309

KAYNAKÇA	313
----------------	-----

EKLER	320
-------------	-----

SUNUŞ

Bu araştırmanın konusunu TRA2 bölgesindeki dört ilde yaşayan gençliğin profili oluşturmaktadır. Araştırma ana hatlarıyla, gençlerin hobilerini, boş zaman etkinliklerini, yaşam beklentilerini, tüketim alışkanlıklarını, medya takip düzeylerini, sosyal medya kullanım eğilimlerini, sosyal ağ ve ilişki biçimlerini, aile ilişkilerini, toplumsal beklentilerini, sahip oldukları değerleri, dünya görüşlerini, kimliklerini ve güncel sorunlara yaklaşımlarını mercek altına almıştır.

Araştırmamız nicel ve nitel araştırma tekniklerini birlikte kullanan karma bir yöntemle dayanmıştır. Araştırmanın bu bağlamda dört sacayağı bulunmaktadır.

Öncelikle araştırmaya teorik bir çerçeve oluşturmak üzere ilgili literatür esas alınarak bölge gençliğiyle ilgili analizler yapılmıştır. Gençlikle ilgili literatürün yanı sıra bölge gençliğiyle ilgili yapılan çalışmalar bu bağlamda ele alınıp incelenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun bölgedeki gençlerle ilgili verileri de bu bölümde ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

İkinci olarak dört il ve ilçelerindeki 14-24 arasındaki gençlere bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın anket kapsamına üç grup genç alınmıştır: okumayanlar, lise öğrencileri ve üniversite öğrencileri. TRA2 kapsamındaki dört il ve her ilin iki büyük ilçesinde mevcut bulunan liselerde, dört ilde bulunan üniversitelerde, Meslek Yüksek Okullarında okuyan gençlerle, okumayan gençlere bu bağlamda anket uygulanmıştır. Toplamda 4693 kişiye anket uygulanmıştır.

Üçüncü olarak, dört il merkezinde ve ilçelerinde derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar, dört ve il ve ilçelerindeki mülki amirlerin yanı sıra, Emniyet Müdürlükleri, belediyeler, meslek kuruluşları, siyasal partilerin gençlik kolları, gençlerle ilgili sivil toplum kuruluşları ve gençlerin kendileriyle yapılmıştır. Her ilde 25-30 arasında kişiyle bu bağlamda yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Son olarak da araştırma sürecinde gençlerle bazı odak grup çalışmaları yapılmıştır. Partilerin gençlik kollarıyla genel olarak odak grup çalışması yapılmıştır. Yine üniversitelerde, öğrenci yurtlarında ve bazı liselerde 10-15 kişiden oluşan gruplar halinde gençlerle odak grup çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bazı odak grup çalışmaları 20-30 kişinin katıldığı "katılımlı müzakere" tarzında yapılmıştır.

Bu araştırma, başından sonuna kadar çok sayıda kişi ve kuruluşların desteğiyle mümkün olmuştur. En büyük destek hiç kuşkusuz SERKA Genel Sekreteri Doç. Dr. Hüsnü Kapu ve ekibinden gelmiştir. Kendileri bu araştırma fikrinin mimarı olduğu gibi, araştırmanın gerçekleştirilmesini mümkün kılmada da etkin rol oynamışlardır. Başta Gözde Özer olmak üzere SERKA uzmanları ve dört ildeki yatırım ajanslarının yetkilileri araştırma deseninin oluşumundan, anketlerin, mülakatların ve odak grup çalışmalarının gerçekleştirilmesi sürecine kadar araştırmanın her safhasında yer aldılar.

Bölgedeki kamu kurumu yetkilileri de başından sonuna kadar araştırmamızı hoşgörülerıyla ve tıkanıdığımız yerlerde de yardımlarıyla gerçekleştirmemize katkıda bulundular. Hassas bir zamanda, hassas bir konuyu ele almamız kaçınılmaz olarak bazı yerlerde farklı algılamalara yol açmıştır. Ama her durumda kamu kurumlarının başında bulunan yetkililerimiz araştırmanın gerçekleşmesi

için gerekli anlayışı ve desteği göstererek bu çalışmanın planlanan takvimde ve tarzda yapılmasını mümkün kıldılar.

Dört il ve araştırmanın yapıldığı ilçelerdeki belediye yöneticileri, değişik kamu kurumlarının başında bulunan yetkililer, liselerin başında bulunan müdürler, üniversitelerin rektör veya rektör yardımcıları, siyasi partilerin gençlik kolları, sivil toplum kuruluşu yetkilileri, ve gençler bu çalışmaya, gerek mülakat vererek, gerekse tıkanıpımız noktalarda önümüzü açarak büyük katkıda bulunmuşlardır.

Araştırmanın anket çalışması Kars, Ağrı ve Iğdır'daki üniversitelerde okuyan üniversite öğrencileri tarafından gerçekleştirildi. Öğrenciler, başından sonuna kadar büyük bir özveri ve heyecanla araştırmayı yürüttüler.

Bu araştırmanın yapılmasını mümkün kılan başta SERKA olmak üzere, Türkiye Bilimler Akademisi'ne, bölgedeki valilere, kaymakamlara, il müdürlerine, belediye başkanlarına, siyasi parti yetkililerine, sivil toplum kuruluşu yetkililerine ve burada adı geçmediği halde araştırmaya şu ya da bu biçimde katkı sunan herkese teşekkürü borç biliyoruz. Hiç kuşkusuz bu araştırma ancak hepsinin destekleriyle mümkün olabilmiştir.

Araştırmanın saha kısmı, KÜREL Araştırma firması tarafından gerçekleştirilmiştir. KÜREL'e çalışma boyunca yaptığı her tür katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmanın, TRA2 bölgesinde yaşamakta olan gençlerimizin sorunlarına dikkat çekme ve bu sorunların çözümüne katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Araştırma Koordinatörü

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Ülkemizde genç nüfusun görece olarak gelişmiş ülkelere göre daha fazla olmasına karşın kamu- nın, özel sektörün veya sivil toplum kuruluşlarının istikrarlı ve özgün gençlik politika ve prog- ramlarından bahsetmek pek mümkün değildir. 2010 yılından sonra bakanlık kurma çalışmaları ve yeni bir gençlik bakanlığının oluşturulması iyi bir başlangıç olsa da hala uzun dönemli olarak gençlikle ilgili çözülmesi ve geliştirilmesi gereken birçok konu ile karşı karşıyayız. Politika geliştirmek öncelikle mevcut durumu anlamak ve sağlıklı analiz etmekle mümkün olabilecektir. Ülke çapında büyük ölçekli politika ve programların geliştirilmesi yanında bölgesel olarak bu politika- ları desteklemek, geliştirmek, özgün sorunlarla baş edebilmek için bölge düzeyinde yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Geleceğin teminatı olan gençliğin, zamanın şartlarına uygun olarak eğitilmesi, geliştirilmesi ve so- runlarının çözümü tüm dünyada ve her dönemde önemini korumaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gençlik sorunları ve gençlik üzerine politikaları da farklılık gösterdiğinden temelde sürekli devinim halinde olan gençliğe yönelik kapsamlı ve tekdüze bir rehber de mümkün de- ğildir. Onun için ülkeler genelde kendi kültürel birikim ve geçmişlerini dikkate alarak politikalar oluşturma yönüne eğilmektedirler.

Ülkemizde de gerek kültürel ve güncel talepler doğrultusunda, gerekse AB, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası gibi dış destek ve talepler doğrultusunda gençlik üzerine birçok çalışmalar yürü- tülmektedir. Ancak bu çalışmaların koordineli yapıldığını söylemek zordur. Yine de devlet politika- larında bakanlık düzeyinde gençlik konusuna yoğunlaşmış olması, bu konuyla ilgili önemli adımların atılacağı beklentisini yaratmaktadır.

Türkiye’de gençlik çalışmalarına türleri açısından bakıldığında makale, tez ve kitap düzeyinde dik- kate değer sayıda çalışmanın olduğu görülür (Yaman, 2013:116). Ancak bu çalışmalarda gençlik sorunları ve politikaları genel olarak makro düzeyde ele alınmış ve yapılan araştırma ve durum tespit çalışmaları da bu düzeyde kalmıştır. Bölgelerin özgün karakteristiklerine ve durumlarına göre ihtiyaca uygun analizlerin eksikliği göze çarpmaktadır. Ulusal düzeyde gençlik profili çalış- maları mevcutken (Gür ve diğerleri, 2012) bölge düzeyinde gençlik profili çalışmaları kısıtlıdır. Po- litika oluşturmada ve planlamada nitelikli ve nesnel bilgi/belgelerin önemi büyüktür (Patton ve Sawitcki, 1993; Önder ve Aydın, 2016). Kamu politikalarının, gerçekçi programların ve kararlarının etkili bir şekilde yapılabilmesi, kamu kaynaklarının etkin dağılımı, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ve gençliğin hayat kalitesinin yükseltilebilmesi gibi alanlarda atılacak olan adımlar bu tür araştırmalar sonucu elde edilen verilere dayalı yapılacak planlara ve uygulamalara bağlıdır.

Elinizdeki bu araştırma bu varsayımdan hareketle Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini kapsayan

TRA2 bölgesinde gençliğin profilini belirleyerek gerek makro gerekse mikro düzeyde politikaların oluşumuna katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Hiç kuşkusuz, Türkiye’nin gelecekte daha sağlıklı ve huzurlu bir topluma kavuşması, nitelikli yetişen gençlerle mümkün olacaktır. Bunun için gençlik sorunlarının belirlenmesi, gençlik sorunlarına gerçekçi çözüm getirci yaklaşımları da beraberin- de getirecektir. TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin sorunlarının tespitine yönelik bu çalışma ile gençlere yönelik daha sağlıklı politikaların ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu çalışma ayrıca, bölgedeki gençlerin sorunlarına yönelik olarak yapılan ilk kapsamlı çalışma olması bakımından önemlidir.

Çalışma bölgedeki gençliğin profilini oldukça farklı konular üzerinden ele alıp incelemeye çalış- mıştır. Bu bağlamda gençlerin kişilik özellikleri, okul motivasyonları, boş zaman etkinlikleri, sosyal medya kullanım alışkanlıkları, medyayı takip düzeyleri, kitap okuma alışkanlıkları, kimlik ve aidi- yet algıları, aile bağları, arkadaşlık ilişkileri, toplumsal ve siyasal yaşama katılım eğilimleri, yaşam memnuniyetleri ve gelecek beklentileri, değer yargıları ve bölgeye ilişkin düşünceleri ele alınıp incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırma 14-24 yaş aralığındaki gençler üzerinde yapılmıştır. Başka bir deyişle, araştırmanın ör- neklemini lise birinci sınıf ile üniversitede okumakta olup 24 yaşından küçük olan gençler oluştur- muştur. Araştırma, söz konusu yaş aralığında olan üç grup üzerinde yapılmıştır: “Lise öğrencileri”, “okumayan gençler” ve “üniversite öğrencileri”. İlerleyen sayfalarda görüleceği gibi bu üç grup üzerinden karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Her grubun yukarıda ele alınan konular hakkındaki tutum ve davranışı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma örnekleminde yer alan gençler cinsiyet dağılımı bakımından birbirine yaklaşık olarak eşit sayıdadırlar.

Tablo 1.1: Örneklemin Demografik Özelliği

CİNSİYET		
	Sayı	Yüzde
Kız	2.345	50,0
Erkek	2.347	50,0
YAŞ		
14-16 arası	1.959	41,8
17-18 arası	1.298	27,7
19-20 arası	580	12,4
21-22 arası	524	11,2
23-24 arası	303	6,5
25 ve üstü	28	0,6
OKUL		
Okumuyor	552	11,8
Lise	3.004	64,0
MYO	320	6,8
Dört Yıllık Fakülte	816	17,4
TOPLAM	4.692	100

Araştırma TRA2 bölgesi kapsamında yer alan dört il ile her ilin iki büyük ilçesinde gerçekleştirilmiştir. İl merkezleriyle ilçe merkezleri araştırma alanı olarak seçilmiş ve araştırma burada belirlenen okullara uygulanmıştır. Her araştırma alanında türüne göre birer lise araştırmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda araştırma Anadolu, Fen, İmam Hatip, Meslek ve Sosyal Bilimler liselerine uygulanmıştır. Bu okul türlerinin bulunduğu yerlerde en merkezi konumda bulunan büyük okullar örneklem kapsamına alınmıştır. Ancak okul türlerinden birinin bulunmadığı yerlerde doğal olarak var olan okullar ile yetinilmiştir.

Liselere ilave olarak belirlenen sayıda dört yıllık üniversite ve iki yıllık meslek yüksekokulları da araştırma örneklemini kapsamına alınmıştır. Araştırmanın uygulandığı dört ilde de üniversite bulunduğu için araştırmanın üniversite öğrencilerine yönelik kısmı bu üniversitelerin kampüslerinde uygulanmıştır. Ayrıca araştırmaya dahil edilen ilçelerin büyük bir kısmında da meslek yüksek okulları bulunduğu için bu ilçelerde meslek yüksek okulu öğrencileri de belirlenen sayıda araştırma örneklemine dahil edilmiştir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, araştırma grubundan birini de okumayan gençler oluşturmuştur. Okumayan gençlere, sanayide, iş yerlerinde, sokakta ve kafelerde/kahvelerde ulaşılmaya çalışılmıştır. Okumayan gençler kategorisine, araştırmanın yapıldığı sıralarda herhangi bir okulla ilişkisi olmayan, değişik nedenlerden dolayı okula hiç gitmemiş veya okulu yarıda bırakmış olanlar alınmıştır.

Tablo 1.1’de görüldüğü gibi araştırma örnekleminin ağırlıklı kesimini lise öğrencileri oluşturmaktadır. Zira örneklem belirlenirken her il ve ilçede bulunan tüm okulların ve bu okullarda okuyan toplam öğrencilerin analizi yapılmış ve örneklem buna göre belirlenmiştir. İl ve ilçelerde çoğunlukla bulunan gençler lise düzeyindeki gençler olunca doğal olarak bu eğitim düzeyindeki gençlerin araştırmadaki ağırlığı da fazla olmuştur. Tablo 1.2’de görüldüğü gibi örneklemin yüzde 64’ünü lisede okuyan öğrenciler, yüzde 24.2’sini üniversitede okuyan öğrenciler, yüzde 11.8’ni de okumayan öğrenciler oluşturmuştur.

Tablo 1.2: Anketin yapıldığı il ve ilçeler

	Sayı	Yüzde
AĞRI		
Merkez	886	18,9
Doğubayazıt	316	6,7
Patnos	371	7,9
Toplam	1573	33,5
ARDAHAN		
Merkez	448	9,5
Göle	317	6,8
Posof	147	3,1
Toplam	912	19,4
İĞDIR		
Merkez	776	16,5
Aralık	50	1,1
Tuzluca	154	3,3
Toplam	980	20,9
KARS		
Merkez	584	12,4
Kağızman	294	6,3
Sarıkamış	348	7,4
Toplam	1226	26,1
GENEL TOPLAM	4.692	100

Yukarıda ifade edildiği gibi, araştırma TRA2 bölgesi kapsamındaki dört il ile her ilin büyük iki ilçesinde toplam 4692 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Örneklemin il ve ilçelere dağılımını gösteren Tablo 1.1’de görüldüğü gibi örneklemin yüzde 33.5’ni Ağrı, yüzde 19.4’ünü Ardahan, yüzde 20.9’nu Iğdır, yüzde 26.1’ni ise Kars oluşturmuştur. Örneklem seçiminde her ildeki ve ilçedeki öğrenci sayıları esas alınmış, bu sayı üzerinden ağırlıklandırma yapılarak araştırmaya dahil edilecek kişi sayısı tespit edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, dört ayak üzerinden yürütülmüştür. Öncelikle konuya teorik ve kavramsal bir çerçeve oluşturmak üzere kapsamlı bir literatür analizi yapılmıştır. Literatür analizinde gençlikle ilgili kavramlara, çalışmalara ve tartışmalara yer verilmiştir. Gerek gençlikle ilgili genel tartışmalara, gerekse Türkiye'deki resmi ve resmi olmayan araştırmalara ve çalışmalara bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırmada ikinci olarak, 4692 kişi üzerinde yüz yüze mülakata dayalı bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması liselerde sınıf ortamında öğrenciler tarafından doldurulmuşken, üniversiteli gençlerle okumayan gençlere yüz yüze mülakata dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Gerek liselerde, gerekse üniversitelerde öğrencilerin sınıf dağılımına ve bölümüne dikkat edilmiştir. Bu bağlamda liselerden her sınıf düzeyinde eşit oranda öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Üniversitelerde de benzer biçimde sınıf düzeyinin yanı sıra bölüm dağılımına da dikkat edilmiştir. Bölümler ana hatlarıyla "sosyal", "fen", "mühendislik" ve "sağlık" bilimleri olmak üzere dört kategoria derlenmiştir.

Araştırmada üçüncü olarak kamu kurumu temsilcileri, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, öğrenciler ve eğitimcilerle yüz yüze yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. İl ve ilçelerde başta mülki amirler, emniyet müdürleri, rektörler, milli eğitim müdürleri, gençlik ve spor il müdürleri veya onlar adına yetkili kişilerle mülakatlar yapılmıştır. Her ilde ortalama 25 kişi olmak üzere toplamda 100 kadar kişiyle derinlemesine mülakat yapılmıştır. Yapılan mülakatlarda da yukarıda dile getirilen sorunlar üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda il ve ilçelerde gençlere yönelik kamu hizmetleri, gençlerin yaşamakta olduğu sorunlar, gençlerin yaşam şartlarının iyileştirilmesine ilişkin çalışmalar veya öneriler masaya yatırılmıştır.

Araştırmada son olarak, odak grup çalışmalarına yer verilmiştir. Odak grup çalışmaları daha çok gençlerle gerçekleştirilmiştir. Siyasi partilerin gençlik kolları, üniversite gençleri, lisede okuyan öğrenciler ve yurt/pansiyonlarda kalan öğrencilerle gruplar halinde odak grup çalışmaları yapılmıştır. Odak grup çalışmalarında gençlerin yaşadıkları sorunlar, bölgeye ilişkin düşünceleri, gelecek beklentisi, yaşam memnuniyeti gibi konular tartışılmıştır.

1.4. Araştırmanın Dizaynı

TRA2 Bölgesi Gençlik Profili Araştırması, bu bölümün dışında on üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümü takip eden ikinci bölümde konuyla ilgili teorik tartışmalara ve kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Gençlik konusuyla ilgili literatür taraması yapılmış, gençlikle ilgili temel tartışmalara yer verilmiş, Türkiye'de gençlikle ilgili istatistikler derlenmiş ve araştırmalar analiz edilmiştir.

Üçüncü bölümde, katılımcıların demografik özellikleri üzerinde durulmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin yaş dağılımı, okula gidip gitmeme durumu, okulu, sınıfı ve memleketi gibi bilgilere bu bölümde yer verilmiştir. Okula gitmeyen gençlerin hangi nedenden dolayı eğitime devam etmediği konusu da bu bölümde ele alınıp incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, iki konu ele alınmıştır: Okul ve boş zaman etkinliği. Bu bölümde öncelikle öğrencilerin okul performansları ve doyumları farklı sorularla test edilmiştir. Okula düzenli devam edip etmedikleri, etmiyorlarsa bunun altında yatan nedenlerin neler olduğu, okula hangi duygularla gelip gittiği, derslerinde başarılı olup olmadığı, devletten eğitim desteği alıp almadığı gibi konular bu çerçevede değerlendirilmiştir. Bu bölümde ayrıca gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri üzerinde de durulmuştur. Bu bağlamda sporla uğraşıp uğraşmadıkları, uğraşıyorlarsa hangi tür spor dallarıyla uğraştıkları, herhangi bir hobiye sahip olup olmadıkları ve yerel oyunlardan herhangi birini oynamayı bilip bilmedikleri gibi hususlar bu bölümde tahlil edilmiştir.

Beşinci bölümde, gençlerin aile yapıları ve aileleriyle ilişki düzeyleri masaya yatırılmıştır. Bu bağlamda ailenin yaşadığı yerleşim yeri, sahip olduğu mekân, geçimini temin etme yolları, ailenin ekonomik durumunu tespit etmek üzere ele alınan konular olmuştur. Ayrıca gençlerin aileleriyle ilişki düzeyini test etmek üzere kendilerine aileleriyle hangi düzeyde ilişki içinde oldukları, aile değerlerini taşıyıp taşımadıkları, ailelerinin kendilerini anlayıp anlamadıkları ve aile içinde şiddete maruz kalmadıkları gibi konularda katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur.

Altıncı bölümde, katılımcıların arkadaşlık ve sosyal ilişkileri ele alınmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin kimlerle daha fazla görüştükleri, karşı cinsten bir arkadaşlarının bulunup bulunmadığı, sevgililerinin olup olmadığı, evlilik kararını almada kendi başlarına hareket edip etmedikleri, ailelerini bu konuda ne kadar dikkate aldıkları gibi konular bu bölümde incelenmiştir. Yine gençlerin, sorunlarını daha çok kimlerle paylaştığı, bunun çözüm yolunu nasıl buldukları gibi hususlar da bölümün konularını oluşturmuştur.

Yedinci bölümde, araştırmaya katılan gençlerin kültürel etkinliklere olan yakınlıkları ve ilgileri araştırılmıştır. Gençlerin kültürel eğilimleri, kitap okuma, düzenli gazete takip etme, sinemaya gitme ve televizyon izleme alışkanlığı üzerinden test edilmiştir. Gençlerin hangi düzeyde kitap okuduğu, okuyanların ne tür kitaplara ilgi gösterdiği, düzenli takip ettiği bir gazetenin bulunup bulunmadığı, sinemaya düzenli olarak gidip gitmediği, zamanının ne kadarını televizyon başında geçirdiği, televizyonda genelde ne tür programları daha çok izlediği gibi konular bu çerçevede ele alınmıştır. Bu bölümde yine gençlerin Kürtçe herhangi bir televizyon kanalını izleyip izlemedikleri ve izleyenlerin programları anlayıp anlamadıkları sorgulanmıştır.

Sekizinci bölümde, katılımcıların sosyal medyayı kullanma eğilimi ve sosyal medya üzerinden geliştirdikleri network üzerinde durulmaktadır. Gençlerin sosyal medya araçlarına hangi ölçüde ilgi gösterdikleri, en fazla hangi sosyal medya aracını kullandıkları, sosyal medya üzerinden herhangi bir gruba üye olup olmadıkları gibi konular bu bölümde incelenmiştir. Yine katılımcıların cep telefonu sahipliği, cep telefonunun internete bağlı olup olmadığı, cep telefonu üzerinden geliştirdikleri arkadaşlık networku gibi konular bu bölümde ayrıntılı biçimde tahlil edilmektedir.

Dokuzuncu bölümde, gençlerin yaşam memnuniyeti ve gelecek beklentisi konusu ele alınmıştır. Bu konu ana hatlarıyla iki husus üzerinden test edilmiştir: Öncelikle katılımcıların yaşadıkları şehirlerin sosyal ve ekonomik ortamının ve alt yapı imkânlarının gençler tarafından yeterli bulunup bulunmadığı konusu analiz edilmiştir. Ardından da devletin şehirlerde verdiği hizmetlerden

memnuniyet ve bunlar üzerinden gelecek yaşam beklentisi test edilmiştir. Gençlerin kendilerini ruh sağlığı bakımından nasıl hissettikleri, gelecekte daha iyi bir yaşam umudu taşıyıp taşımadıkları, gelecekte ne tür tasavvurlara sahip oldukları gibi hususlar bu çerçevede ele alınıp analiz incelenmiştir.

Onuncu bölümde, ana hatlarıyla iki konu ele alınmıştır: Sosyal ve siyasal yaşama katılım ve rol modeli. Gençlerin katılım düzeyini ölçmek üzere araştırmaya katılanlara siyasete karşı ilgi duyup duymadıkları, siyasetle ilgili bilgileri hangi kaynaklardan aldıkları, kendi okullarında kulüp faaliyetleriyle ilgilenip ilgilenmedikleri gibi sorular yöneltilmiştir. Rol modeli konusu ise iki karakter üzerinden test edilmiştir: Sanatçı ve sporcu. Bu konuyu tespit etmek üzere araştırmaya katılanlara açık uçlu sorular yöneltilmiş ve kimleri bu alanlarda kendilerine rol modeli olarak kabul ettikleri sorulmuştur.

On birinci bölümde, gençlerde baskın olan değerlere ilişkin analizler yapılmıştır. Katılımcıların vatan, bayrak, devlet, din, aile gibi kurumları önemseme düzeylerinin yanı sıra belli başlı kurumlara karşı besledikleri güven düzeyi bu bölümde ele alınmıştır. Yine başka kimlik ve aidiyetlere bakışı test etmek üzere katılımcıların kimlerle arkadaşlık kurmak istedikleri hususu da bu bölümde inceleme konusu edilmiştir. Dünyayı ve yaşamı anlamlı kılan, bunlara anlam katan şey değer olduğu gibi, değerler insanın yaşam memnuniyeti ve gelecek beklentisini de belirleyen kalıplardır. Bu varsayımdan hareketle araştırmanın en önemli kısımlarından birini değerler oluşturmuştur.

On ikinci bölümde, katılımcıların benimsediği kimliklere bakılmıştır. Kimliklerle ilgili analizler üst kimliğin yanı sıra alt kimlik sorgulaması üzerinden de yapılmıştır. Katılımcıların benimsediği öncelikli kimliğin ne olduğu, Türkiye'deki genel geçer siyasal kimliklerden hangisini kendilerine yakın hissettikleri, kimlik üzerinden ülkeye karşı aidiyet hissedip etmedikleri, yine kimliklerinden dolayı herhangi bir ayrımcılık yaşayıp yaşamadıkları gibi hususlar bu bağlamda sorgulanmıştır. Değerlerin yanı sıra kimlik de kişinin kendisini bir toplumda konumlandırmasını, diğerleriyle ilişkisini ve yaşam doyumunu belirleyen önemli unsurlardan biri olup, bu varsayım on ikinci bölümde ayrıntılı biçimde analize tabi tutulmuştur.

On üçüncü bölümde, katılımcıların Doğu Anadolu bölgesiyle ilgili görüşlerine odaklanılmıştır. Bilindiği gibi bölge, ülkemizde sosyal ve ekonomik imkânları bakımından en geri kalan bölgelerimizin başında gelmektedir. Buradan hareketle gençlerin Doğu'nun geri kalışını nerede gördükleri, bölgede yaşamaya karşı nasıl bir duyguya sahip oldukları, devletin bölgeye yaklaşımını nasıl algıladıkları, devletten bölge adına ne tür beklentiler içinde oldukları gibi konular sorgulanmış, elde edilen bulgular bu bölümde analiz edilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde genel tespitler ve önerilere yer verilmiştir. Anket, mülakat ve odak grup çalışmalarından hareketle araştırmanın temel bulguları bu bölümde ele alınmış ve bu bulgular ışığında öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmanın tüm bölümlerinde basit frekans dağılımlarının yanı sıra çapraz analizler yapılmıştır. Yine tüm konular cinsiyet, eğitim ve iller arasında çapraz ilişkiler kurularak çok yönlü olarak analize tabi tutulmuştur. Cinsiyet, okul ve iller arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olma-

dığını görmek için de varyans analizi yapılmış ve ilgili analizlere araştırma raporunun ekinde yer verilmiştir.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 2
**KAVRAMSAL ÇERÇEVE:
GENÇ, GENÇLİK VE
SORUNLAR**

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GENÇ, GENÇLİK VE SORUNLAR

Bölge düzeyinde gençlik üzerine yapılan araştırmanın kavramsal ve kuramsal altyapısını oluşturmak üzere bu bölümde öncelikle gençlik kavramı irdelenmiştir. 2010 yılından sonra yeni bir gençlik bakanlığının oluşturulması iyi bir başlangıç olup devlet politikalarında bakanlık düzeyinde gençlik üzerine yoğunlaşılması sonucu önemli değişiklikler beklenmektedir. Ancak, görece olarak gelişmiş ülkelere göre daha fazla genç nüfusa sahip olan ülkemizde kamunun, özel sektörün veya sivil toplum kuruluşlarının istikrarlı ve özgün gençlik politika ve programlarından bahsetmek pek mümkün değildir. Bunun ayrıntılandırılması için devletin gençliğe bakışı ve politikaları, gençlik ile ilgili genel hizmetler ve kurumlara kısaca göz atmak gerekecektir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gençlik sorunları farklılık gösterdiğinden temelde sürekli devinim halinde olan gençliğe yönelik kapsamlı ve tekdüze bir politika, program veya rehberin önerilmesi gerçekçi değildir. Ülkelerin geleceklerinin teminatı olarak kabul edilen gençliğin, zamanın şartlarına uygun olarak eğitilmesi, geliştirilmesi ve sorunlarının çözülmesi konusu tüm dünyada ve her dönemde önemini korumuştur. Tüm ülkelerde ve ülkemizde, kısa ve uzun dönemli olarak gençlikle ilgili analiz edilmesi ve çözülmesi gereken birçok konu karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda gençliğin öne çıkan küresel, bölgesel ve yerel sorunları ana başlıklar halinde ele alınmıştır.

2.1.Gençlik Kavramı

Gençlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak görülür ve bu dönemde gencin, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimler (Baran, 2013: 6) geçirerek kişiliği ve kimliği belirginleşir. Gençlik dönemi böylelikle, sosyolojik ve kültürel boyut ile biyolojik ve psikolojik boyutun birbirini etkileyen kişilik parametrelerini oluşturur (Baran, 2013: 8). Birey açısından gençlik dönemi, kişiliğin, kimliğin oluştuğu ve bireyin toplumsallaştığı dönemdir. Çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan bu dönem, tüm yaşama biçim verecek olan psiko-biyolojik toplumsal şekillenme ve gelişme çağıdır (Cafoğlu ve Okçu, 2013: 84). Gençler, tüm toplumlarda geleceğin teminatı olarak görülür. Kişiliğin geliştiği, kimliğin oluştuğu gençlik yıllarında gençlerin nitelikli bir eğitim alması, toplumun değerlerine ve geleceğin dinamiklerine uygun beceri ve yetkinliklerle donatılması, yaratıcı ve katkı sağlayan birer birey olmaları, daha iyi bir gelecek için öncelikle kendilerinden başlayarak yaşadıkları topluma ve tüm insanlığa karşı bir ödev ve gerekliliktir.

Birleşmiş Milletler (BM) gençlik dönemini, 12-24 yaş aralığı olarak öngörür. Gençlik dönemi ergenlik yaşına girmeye başlayarak 18 yaşından sonra da görece olarak yetişkinlik dönemine adım atmış olmakla sonlanmaktadır (Yazıcı, 2001: 9). Bu yaklaşım, gençlik dönemini biyolojik olarak ele almaktaysa da çoğunlukla kabul görmektedir. Bu anlamda gençlik döneminin başlangıcı biyolojik olarak görülse bile sonucu itibarıyla bir işe/mesleğe girme, ekonomik bağımsızlığını kazanma ve yetişkin olma statüsüne erişme gibi hem sosyal ve kültürel anlamda tarihsellik hem de ruhsal, zihinsel, cinsel gelişim gibi biyolojik ve psikolojik faktörlerle çevrelenmiş olmaktadır (Baran, 2013: 10). Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan bu gençlik çağı, özgün yaşam tarzı, düşünme ya-

pısı, dili kullanma ve iletişim kurma biçimi ile farklı bir dönemdir. Söz konusu fizyolojik değişiklikler ve toplumsal değerlendirmeler genci bir yandan kültürümüzde deli dolu olarak adlandırdığımız asi davranışlı yaparken diğer yandan da gencin idealist, coşkulu, yaratıcı, bağımsız davranma isteği; adaletsizliğe, eşitsizliğe ve haksızlığa tahammül edememe gibi ahlaki gelişimle ilgili değerlere sahip olmasını, üretici, sağlıklı ve uyumlu birey olma özelliklerini sağlamaktadır (Yazıcı, 2001: 11). Geçiş dönemi, özelliği gereği biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişim bakımından bireyin en zor ve en bunalımlı dönemidir. Çünkü içinde bilinmeyenleri ve yeni keşifleri barındıran ve çocuktan çıkıp yetişkinliğe adım atılan bir dönemde genç, kimlik ve kişiliğin gelişimi, sevgi arayışı, meslek seçimi ile idealizmin yarattığı çatışmalar nedeniyle çevresi ve otorite ile olan ilişkileri bağlamında birçok zorlukları yaşar (Baran, 2013: 10). Hızlı toplumsal ve kültürel değişimlerden en fazla etkilenen, ama belki de bu değişimlere en hızlı uyum sağlayan kesim yine gençlik kesimidir (Bayhan, 2013).

2.2.Devletin Gençliğe Bakışı

Eğer genç, toplumla bütünleşemez, çevresine ve topluma uyum sağlayamaz ise kuşaklararası çatışma ve gerginlik ortaya çıkar. Bu gerginliğe meydan vermemek için gencin kişilik gelişimini en az sorunla atlama için aile, okul ve toplum gence rehberlik ve rol modeli sunmakla görevlidir. Onun için ülkeler genelde kendi kültürel birikim ve geçmişlerine göre gençliği anlama ve onlara yönelik gençlik politikaları oluşturma çabasıdadır. Ülkemizde de gerek kültürel ve güncel talepler doğrultusunda, gerekse AB, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası gibi dış destek ve talepler doğrultusunda gençlik üzerine bakış ve yaklaşımlar oluşmaktadır. Anayasamızda gençliğin tanımlanması, devletin gençlere bakışı onlardan yararlanma biçiminde olmuştur. Gençler standart, tek tip yapıda olan bir kaynak olarak kabul edilmiş ve bu kaynaktan yararlanma yoluna gidilmiştir.

"Madde 58.- Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır."

Burada gençlere haklardan çok sorumluluklar yüklenmiştir. Bu yönüyle bakıldığında devlet, gençleri yararlanması gereken bir kaynak olarak görmektedir. Onların katılımını, sistemi etkilemelerini, kendilerini gerçekleştirmek istedikleri gibi geliştirmelerini, farklı biçimlerde var olmalarını önemli görmemektedir.¹ Ayrıca, gençlerin desteklenmesinden ziyade korunması ön plana çıkmaktadır.

¹ 1995 yılındaki Anayasa değişikliğiyle seçme yaşının 18'e indirilmesi ve 16 Nisan 2017 referandumuyla kabul edilen Anayasa değişikliğiyle milletvekili seçilme yaşının 18'e indirilmesi (M. 76) gençlerin katılımı açısından olumlu bir gelişme olarak kabul edilmelidir.

Fakat Avrupa Birliği'nin gençlere bakışı daha farklıdır. Orada gençlerin kendilerini geliştirmeleri, farklı fikirlere ve kültürlere açık olmaları, sosyal ve politik kararlara katılmaları gibi değerler önemsenmektedir. Bilindiği gibi Avrupa'da üç kurumun gençlikle ilgili çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Birliği Komisyonu'dur. Beyaz Kitap, AB Gençlik Programı, Yaşam Boyu Öğrenme, Avrupa Gençlik Paketi, Avrupa Gençlik Forumu, Gençlik İçin Avrupa Paketi gibi projeler bu kuruluşlar tarafından hayata geçirilmektedir. Bu tür projelerin temel amacı yukarıda ifade edildiği gibi kendisini geliştiren, farklı, katılımcı, kendine güvenen, kişilikli, başka kültürlere ve toplumlara vakıf gençlerin yetiştirilmesi olduğu söylenebilir.

Avrupa Gençlik Programı, 2007-2013 yılları uygulanmak üzere planlanmıştır. 31 ülkeye açıktır ve her ülkedeki Ulusal Ajans tarafından yürütülmektedir. Bu dönem için 885 milyon Avroluk bir bütçeye sahiptir. Avrupa Akdeniz Gençlik Programı ise, 27 AB ülkesi ile 9 Akdeniz ülkesini kapsamaktadır. Avrupa Konseyi tarafından Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımına İlişkin Yeniden Düzenlenmiş Avrupa Şartı yayınlanmıştır. Buna göre gençlerin toplumsal yaşama katılımı için yerel yönetimlerin üzerine düşen görevleri saymıştır.

Türkiye 2000'li yıllardan itibaren, özellikle Ulusal Ajans'ın kuruluşundan itibaren bu yaklaşımdan etkilenmektedir. Örneğin, 60. Hükümet Programında şu ifadeler yer almaktadır: "Demokratik ve çoğulcu evrensel değerleri özümsemiş, farklılıkları zenginlik olarak gören ve sorumluluk almayı bilen bir gençliğin yetiştirilmesi, hükümetimizin öncelikli hedefleri arasındadır." Yine aynı programda Gençlik Meclislerinin kurulacağı, gençlere yönelik spor, eğitim ve kamp hizmetlerinin artırılarak sağlanacağı ifade edilmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Avrupa Birliğinde geçerli olan felsefenin Hükümet programında da hedeflendiği söylenebilir. Bu yaklaşımın devam ettiğini 65 Hükümet programında da görmek mümkündür. 65 hükümet programında Başbakan Binali Yıldırım gençlikle ilgili şu önemli politikaların altını çizmiştir (Başbakanlık, 2016):

- Gençlerin aktif sosyal ve siyasal katılımı ve seçilme yaşı,
- Kariyer merkezlerinin kurulması,
- Genç girişimciliğinin desteklenmesi,
- GENÇDES programı ile spor ve sanatsal gelişimlerin desteklenmesi,
- Gençlik Akademisi kurulması,
- Yurtdışı eğitim desteklerinin artırılması,
- Hayat boyu öğrenmenin yaygınlaştırılması,
- Değerlerin muhafazası, öğretilmesi ve gelecek nesle aktarılması,
- Kültürel farklılıkların kabulü,
- Kültürel ve sanatsal faaliyetlerin desteklenmesi,
- Sivil toplum mekanizmaları ile aktif katılımın sağlanması,
- Kitap okuma ve kütüphaneciliğin geliştirilmesi,

- Spor yapma kültürünün yerleştirmesi, spor hizmetlerinin kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması,
- Ülkemizdeki 40'ın üzerindeki Sporcu Kamp Eğitim Merkezleri'nin kurulması,
- Yetenekli ve başarılı sporcularımızın yetiştirilmesi için Türkiye Olimpiyat Hazırlık Merkezleri'nin (TOHM) sayısının artırılması.

Türkiye'de gençlik politikası üzerinde çalışanlar, Türkiye'de gençliğe ilişkin düzenlemelerin oldukça yüzeysel ve aynı zamanda dağınık olduğunu belirtmektedirler. Türkiye'de gençlik ile ilgili mevcut düzenlemelerde göze çarpan başlıca iki unsur bulunmaktadır. Birincisi, Anayasa'dan başlayarak ilgili politika belgelerinde gençlerin korunması gereken bir nüfus grubu olduğu, ikincisi ise gençlerin boş zamanlarının değerlendirilmesi sorununun çözümlenmesidir. Bu durumun temel nedeni Türkiye'nin yakın tarihinde yaşanan toplumsal sorunlarla yakından ilişkilidir (Acar, 2008: 7). Genç bir nüfusa sahip olan Türkiye'nin, gençliği bir sorun kaynağı olmaktan ziyade bir gelişme ve ilerleme unsuru olarak görmesi ve öncelikle rasyonel ve bilimsel yöntemle inşa olmuş bir politik akıl ile sorunların üzerine gitmesi gerekmektedir (Cafoğlu ve Okçu, 2013: 85). Günümüzdeki toplumsal yapının ve özellikle genç nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gençlik politikasının iki temel özelliğe sahip olduğu söylenebilir (Acar, 2008: 15). Bunlardan birisi, hazırlanacak politika belgesinin gençlerle ilgili tüm sektörleri kapsayacak şekilde hazırlanması ve sektörler arası tutarlılığı ve işbirliğini yansıtan bir yapının kurulması, diğeri ise gençlerin aktif birer vatandaş olabilmelerini sağlayacak yapıları ortaya koymasındır.

Türkiye, gençlik alanında alternatif paradigma düzeyinde değişimlerin yaşanmasına katkı sağlamak için, "pasif ve edilgen gençlik" politikalarının yerini alacak, "aktif ve etken gençlik" politikaları geliştirmeye başlamıştır (Kızılkaya vd. 2013: 226). Bu da süregelen anti-demokratik nitelikli gençlik politikalarının, artık çağdaş dünyadaki yönelimlerle paralel olarak değiştiğini ve demokratik bir nitelik kazanmaya başladığını göstermektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı kurulduktan kısa bir süre sonra Cumhuriyet tarihi boyunca ilk defa gençliğe yönelik "Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi" adını taşıyan somut bir çerçeve belge hazırlanmış ve 2013 yılının ilk ayında yürürlüğe girmiştir. Bu çerçeve belge, gençlik politikalarının vizyonunu şu şekilde belirlemiştir (Kızılkaya vd. 2013: 228-29);

"Gençlik politikalarının vizyonu; gençlerin evrensel ve insani değerlere sahip, milli ve manevi değerlerine bağlı, çevreye saygılı, bilgi ve özgüven sahibi, etkin, girişimci, toplumsal aidiyet duygusu yüksek, toplumsal hayata aktif katılan, temel hak ve hürriyetlerini etkin bir biçimde kullanan ve uluslararası alanda akranlarıyla rekabet edebilecek seviyede bireyler olarak kendi potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecekleri imkân ve zemini oluşturmaktır."

2014 verileri ışığında seçilmiş bazı ülkelere göre bir karşılaştırma yapıldığında 15-24 yaş aralığında Türkiye'nin verileri oldukça yüksektir (Baş, 2017: 265). Dinamik bir genç nüfusa sahip ülkemizde gençlik, ortaya konulacak politikaları belirlemede önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla, yapılması gereken, genç nüfus potansiyelinin belli bir değere dönüşümünü sağlayacak uygun politikaların saptanması ve uygulanmasıdır.

2.3.Gençlikle ilgili Kurumlar ve Hizmetleri

Gençlerin sağlıklı bir çevrede yaşaması, isteklerine uygun ve yatkın oldukları alanlarda gelişebilme, inisiyatif alabilmeleri, katılımcı, kendileriyle ve çevreleriyle barışık olmaları, sağlıklı bir kişilik kazanmaları konuları aile ve devlet adına toplumsal bir sorumluluktur. Türkiye’de gençlik politikalarının varlığı noktasında birtakım bilgi ve belge mevcuttur. Bunlar; Anayasa’nın 58. Maddesi, 5 yıllık kalkınma planları ve son olarak ulusal gençlik ve spor politika belgesidir (Baş, 2017: 276).

Gençlik alanında yetkili ulusal kamu kurumları arasında şunlar sayılabilir: Milli Eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Sağlık, Kültür ve Turizm, İçişleri, Dışişleri ve Adalet Bakanlıkları ile Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kalkınma Bakanlığı, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, YURTKUR, İŞKUR, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı – Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi ile Gençlik Spor Bakanlığı’dır (Uslu, 2013: 36). Ayrıca yerel yönetim birimlerinin de bazı gençlik yapıları mevcuttur.

Türkiye’de 2011 yılına kadar olan süreçte gençlik politikaları, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü kanalıyla yürütülmekteydi. Ne var ki, 2011 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın kurulması ile gençlik politikaları farklı bir perspektifle okunmaya başlanmıştır. Bakanlığın işlerlik kazanmasıyla “Ulusal Gençlik ve Spor Politika Belgesi” ayrı bir başlık etrafında üzerinde durulmayı hak etmiş ve neticede belge Bakanlar Kurulu onayından geçerek 27.01.2013 tarih ve 28541 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Güncel gelişme ve yaklaşımlar ile belgenin dört senede bir yenilenmesi öngörülmektedir (Baş, 2017: 277).

Gençlik politikalarına yön veren diğer bir gelişme ise gençlerin aktif yaşama katılma becerilerini artırmak amacıyla kurulan gençlik merkezleridir. Söz konusu merkezler 2004 yılında faaliyete geçmiş olup sportif, akademik ve sanatsal eğitim faaliyetlerine, Avrupa Birliği (AB) projelerine, yurt içi hareketlilik ve değişim programlarına, çeşitli yarışma ve müsabakaları ile sosyal sorumluluk faaliyetlerine yer vermektedir. Bu çerçevede yerel yönetimlerin giderek artan önemi ile birlikte gençlik merkezleri sayıları ve hizmet kaliteleri ile belediyelerin de önemli çalışma alanlarını oluşturmaktadır.

2004 tarihli Belediye Kanunu ile birlikte Kent Konseylerinin kurulması öngörülmüştür. Kent Konseylerinin işleyişini düzenleyen 2006 tarihli yönetmelik Kent Konseyleri bünyesinde Kadın ve Gençlik Meclislerinin kurulmasını öngörmüştür. Buradan hareketle birçok belediye bünyesinde Gençlik Meclisleri kurulmaya başlamıştır. Belediyeler gençlere yönelik hizmetleri Gençlik Merkezleri üzerinden sunarlar. Ancak bu her belediyenin kendi inisiyatifine kalmış bir şeydir. Bu anlamda belirlenmiş standart bir politika yoktur. Bazı belediyeler çok başarılı adımlar atabilmekte iken, bazıları dikkate değer bir çalışma yapmamaktadır. Bazı belediyelerde Gençlik Merkezleri hiç bulunmamaktadır.

2.4. Türkiye Gençlik ve Sorunları

2015 yılında dünya nüfusu 7 milyar 145 milyon 786 kişiye ulaşmış olup dünya nüfusları sıralamasına göre Türkiye nüfusu 18. sırada yer almaktadır. 2014 yılında Türkiye nüfusu 77 965 904’dür ve bu nüfusun dünya nüfusu içerisindeki oranı yüzde 1,1’dir.

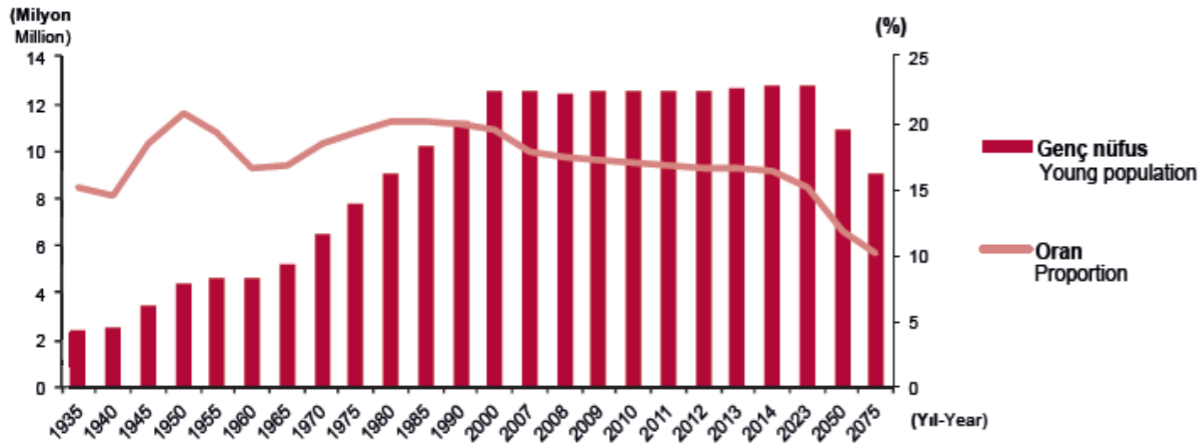
Tablo 2.1: Genel Nüfus ve Yıllara Göre Genç Nüfus (15-29 Yaş)

Yıllar	Genel Nüfus	15-19 Yaş	20-24 Yaş	25-29 Yaş	Toplam	Genç%
1980	44.021.146	4.906.379	3.999.939	3.333.828	12.240.146	27,81
1990	55.494.711	6.113.599	5.011.178	4.733.472	15.858.249	28,58
2000	66.889.425	6.681.306	6.788.120	6.178.504	19.647.930	29,37
2001	64.729.501	6.459.000	6.116.000	5.572.000	18.147.000	28,04
2002	65.603.160	6.415.000	6.225.000	5.677.000	18.317.000	27,92
2003	66.401.851	6.343.000	6.331.000	5.783.000	18.457.000	27,80
2004	67.187.251	6.282.000	6.410.000	5.887.000	18.579.000	27,65
2005	68.010.221	6.231.000	6.462.000	5.988.000	18.681.000	27,47
2006	68.860.539	6.217.000	6.448.000	6.101.000	18.766.000	27,25
2007	69.729.967	6.212.000	6.406.000	6.211.000	18.829.000	27,00
2008	70.586.256	6.157.033	6.240.573	6.512.838	18.910.444	26,79
2009	71.517.100	6.185.104	6.256.558	6.518.837	18.960.499	26,51
2010	72.561.312	6.234.620	6.280.117	6.508.860	19.023.597	26,22
2011	73.722.988	6.277.307	6.267.787	6.437.922	18.983.016	25,75
2012	74.724.269	6.317.583	6.224.591	6.306.233	18.848.407	25,22
2013	75.627.384	6.405.552	6.186.089	6.270.678	18.862.319	24,94
2014	76.667.864	6.477.722	6.214.024	6.286.332	18.978.078	24,75
2015	77.695.904	6.518.921	6.263.460	6.273.202	19.055.583	24,53
2016	78.741.053	6.585.500	6.314.167	6.263.249	19.162.916	24,34

Kaynak: (Baş, 2017: 264) Eurostat Population Statistic verilerinden derlenmiştir.

Türkiye nüfusu içerisinde genç nüfus oranı (15-24 yaş) yüzde 16,5’tir (TÜİK, 2014). TÜİK’in nüfus tahminlerine göre, 2023 yılında genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranının yüzde 15.1’e, 2050 yılında yüzde 11.7’ye, 2075 yılında ise yüzde 10.1’e düşeceği öngörülmektedir. Türkiye genç nüfus olarak 28 AB ülkesinin hepsinden ve yüzde 11.3 olan 2014 ortalamasından yüzde 16.6 ile yaklaşık yüzde 50’lik bir fazlalığa sahiptir (Şekil 2.2). Türkiye, genç nüfus olarak gelişmiş ülkelerden daha yüksek oranlarda seyretmekteyse de Türkiye’nin genç nüfus oranına ilişkin projeksiyonlara göre trend azalma yönündedir. Tablo 2.1’e bakıldığında genç nüfusta azalma eğilimi görülür. 2000’de yüzde 29.37 olan 15-29 genç yaş grubu, 2016’da yüzde 24.34’e gerilemiştir.

Şekil 2.1: Türkiye’de Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2075

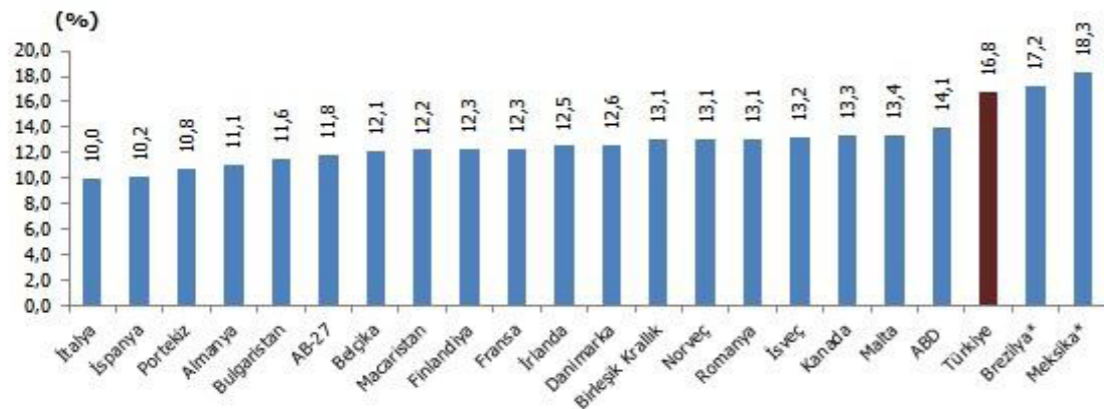

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Gençlik, 2014

Her ne kadar ülkemizde genç nüfusta düşme eğilimi görülse de Türkiye genç nüfus bakımından hala Avrupa ülkelerinde ilk sıralarda yer almaktadır. Şekil 2.1’de görüldüğü üzere seçilmiş ülkelerin 2011 yılında 15-24 yaş grubundaki genç nüfus oranının yüksek olduğu ülkelerden biri de Türkiye yüzde 16,8’dir. Avrupa Birliği üye ülkeleri ortalamasında genç nüfus oranı yüzde 11,8 iken, Amerika Birleşik Devletleri’nde yüzde 14,1 ve Kanada’da yüzde 13,3’tür.

Günümüzde gençlerin birçok alanda sorunları mevcuttur. Bunlar psikolojik, sosyolojik, fizyolojik, ideolojik, ekonomik ve kuşaklar arası anlaşmazlıklar şeklinde sıralanabilir. Gençlik sorunları tüm dünyada bölge ve ülkelere göre değişse de benzer başlıklar altında sınıflanıp incelenmektedir (UN, 2017). Eğitim sorunları ve işsizlik bunların başında yer almaktadır. Türkiye’de gençlik sorunları aşağıda verilen başlıklar altında toplanabilir.

Şekil 2.2: Seçilmiş Ünelere Göre Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 2011

Kaynak: Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu, İstatistiksel Veritabanı, TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2011.

2.4.1. Eğitim

Ülkemizde gençlerin eğitim durumları Avrupa’ya göre daha düşük bir seviyedir. Milli Eğitim istatistiklerine (2006–2007) bakıldığında kız ve erkek çocuklar/gençler arasındaki farkın halen küçümsenmeyecek oranda olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, temel eğitim sonrası eğitime dâhil olan genç sayısı gözle görünür oranda düşmektedir. Verilere göre, ortaöğretimde net okullaşma oranı erkeklerde yüzde 60,71 iken kızlarda yüzde 52,16’ya düşmektedir. Yükseköğretimde ise rakamlar daha da dramatiktir. Yükseköğretimde net okullaşma oranı erkeklerde yüzde 20,22’ye kızlarda ise yüzde 17,41’e düşmektedir (Acar, 2008: 4).

Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri içinde eğitime en az kaynak ayıran ülkelerin başında gelmektedir. Son yıllarda bütçe içinde eğitime ayrılan kaynaklar önemli ölçüde artmış olmasına rağmen yetersizdir. Bugün 1,5 milyonun üzerinde gencimiz üniversite giriş sınavına girmekte ancak bunların büyük bir kısmı herhangi bir programa yerleşmemektedir. Lise ve üniversite sınav sistemlerinde değişiklik çalışmaları bitmemekte ve sınavlar sürekli değişmekte olup bir sistemlik devam etmektedir. Yapılan araştırmalarda gençlerin okul motivasyonunun düşük olduğu ve derslere ilginin de az olduğu tespit edilmiştir.

OECD tarafından yapılan ve tüm üye ülkelerdeki eğitimin kalitesini ölçmeyi amaçlayan PISA eğitim yeterliliği testi sonuçlarına göre Türkiye’de öğrenim gören öğrenciler, 65 ülke arasında matematikte 44’ncü; okuduğunu anlama ve anlatmada 42’nci; Fen Bilgisinde 43’ncü sıradadır. Bununla birlikte Türkiye, OECD verilerine göre 6-15 yaş aralığında öğrenci başına yapılan harcamada, 19 bin 821 dolar ile en son sıradadır (Keskin, 2014: 136). PISA verileri de Türkiye’nin eğitimde alt düzeylerde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, OECD ülkeleri içinde Türkiye eğitimde olmayan yüzde 25’lik genç oranıyla birinci sırada yer almaktadır (KHİP, 2016).

Tablo 2.2: Türkiye’de Genç Nüfusun Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Yaş Grubu	Cinsiyet			
		Erkek	Kadın		
		15-19	20-24	15-19	20-24
Okuma yazma bilmeyen		1,1	1,8	3,1	6,1
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen		5,8	6,4	9,6	15,2
İlkokul		0,0	1,0	0,0	2,0
Ortaokul veya dengi meslek okul		0,0	0,8	0,0	0,4
İlköğretim		78,3	32,1	71,6	28,2
Genel lise		8,8	28,3	10,2	24,0
Lise dengi meslek okul		5,8	15,7	5,2	9,7
Yüksekokul veya fakülte		0,1	13,8	0,1	14,3
Toplam		100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yavuz ve Özmete (2012: 15)

Tablo 2.2'ye bakıldığında genç kızlarda yüzde 6 oranında okuyamaz olmayan ciddi bir sayı göze çarpmaktadır. Aynı şekilde okul bitirmeyen okuyazlar arasında da genç kızlar yüzde 15'lik önemli bir çoğunluğu teşkil etmektedir. İlköğretim ve lise arasında cinsiyet farkı çok dikkat çekmese de üniversite eğitiminde kızların öne geçmesi dikkati çekmektedir.

2.4.2. İstihdam

Küresel bir sorun olarak görülen işsizliğin sonuçlarından en çok etkilenen kesim gençlerdir. Gençlerin işsiz kalmalarında en önde gelen nedenler içerisinde, gençlerin 15-24 yaş grubu arasında eğitime katılma oranının artması, yeni işlerin oluşturulması, tecrübe eksikliği, 18 yaş altı çalışma engelleri, gençlerin nitelik ve kabiliyetlerinin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına cevap verememesi gibi durumları saymak mümkündür (Taş ve Bilen, 2014: 52). Türkiye'de genç nüfusun önemli bir kısmının ne eğitimde ne de istihdamda yer almaması gençlik potansiyelinin yeterince değerlendirilemediğine işaret eder.

Avrupa İstatistik Kurumu (Eurostat) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, işsizlik oranı 2013 Nisan ayında 17 üyeli Avro Bölgesi'nde yüzde 12,1, 27 üyeli Avrupa Birliği'nde (AB) yüzde 11, Türkiye'de ise yüzde 9,3 oranında gerçekleşmiştir. Genç işsizlik ise aynı dönemde Avro Bölgesi'nde yüzde 24, AB'de yüzde 23,3 iken, Türkiye'de yüzde 17,5 seviyesinde kalmıştır (Taş ve Bilen, 2014: 58). Bu veriler Türkiye'de durumun Avrupa Birliği ile karşılaştırıldığında çok kötü olmadığını göstermektedir. Hatta görece iyi olduğundan bile söz edilebilir.

Tablo 2.3: Seçilmiş Ülke Grupları ve Türkiye' de Genç İşsizlik/Toplam İşsizlik (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Türkiye	1,46	1,42	1,47	1,46	1,50	1,38
EU 21	2,14	2,14	2,22	2,1	2,10	2,30
OECD	2,00	2,16	2,12	2,12	2,00	2,00

Kaynak: A. Okur, (2014: 42)

Tablo 2.3'te 2007-2012 yıllarını kapsayan genç işsizlik/toplam işsizlik oranları seçilmiş ülke ve ülke grupları bazında gösterilmiştir. OECD ve EU 21 ülke grupları temel alındığında incelemeye konu 2007- 2012 döneminde genç işsizlik/toplam işsizlik oranlarının istikrarlı yapısı dikkat çekmektedir (Okur, 2014: 42). Toplam genç işsizlik oranı ülkemizde ortalama yarım puan ile daha düşük düzeydedir.

Tablo 2.4: Türkiye'de Gençlerin Yaş Kategorisine Göre İstihdam Durumu (%)

ERKEK	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	Tarım dışı işsizlik oranı	İstihdam oranı
15-19	35,9	15,9	18,9	30,1
20-24	72,9	17,8	19,8	59,9
15-24	52,3	17,1	19,4	43,4
KADIN				
15-19	17,0	15,5	25,3	14,4
20-24	37,1	23,3	29,1	28,5
15-24	26,8	20,7	28,1	21,2

Kaynak: Yavuz ve Özmete (2012: 16)

15-24 yaş arası işsizlik oranı yüzde 20 düzeyindedir. Tarım dışı faaliyetlerde bu oran yüzde 24'e kadar çıkabilmektedir. Tarım dışı genç kadınlarda işsizlik daha yüksek bir sorundur. 20-29 yaş aralığındaki kadınların sadece yüzde 25'i tarım dışı işgücüne katılmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de gençlerin işgücü piyasasındaki durumu olumsuz bir eğilim göstermektedir. Bu olumsuzluğun yani genç işsizliğin yüksek, gençlerin istihdama katılım oranlarının düşük olmasının bazı sebeplere dayandığı düşünülmektedir. Türkiye'nin demografik yapısı, eğitim politikaları ve işgücü politikaları bu sorunun altındaki temel nedenlerdendir. Ayrıca Türkiye'de sektörel yapı değişimi sebebiyle ortaya çıkan çözülme ve kırsaldan kente yaşanan göç olgusu genç işsizliği arttıran etkenlerdendir. Tarımdaki işsizlik oranları marjinal işletmelerde tarımın Türkiye'deki küçük aile işletmesi yapısından kaynaklanan özellikleri taşımaktadır. Kırsal kesimde kentlere göre nispi olarak düşük gözükse işsizlik oranları tarımsal yapı özellikleri nedeniyle yanıltıcıdır. Her şeyden önce tarımda kısmi zamanlı çalışma vardır ve gizli işsizlik hâkimdir. TÜİK 2012 verilerine göre kent kır ayrımına göre genç işsizlik oranları kent yüzde 20,3; kır yüzde 11,9 dur (Okur, 2014: 45).

Genç işsizliği, toplumsal ve ekonomik açıdan ciddi sonuçları olan bir sorundur. Gençlerin kendi başlarına sorumluluk üstlenerek yetişkinliğe geçmelerini geciktirmekte, eğitilmiş işgücünün istihdam dışı kalmasıyla kendi alanındaki gelişmeleri takip edememesine neden olmaktadır. Ayrıca, iş bulma beklentisinin azalmasıyla psikolojik ve ailevi sorunlar yaratmakta; bu da işgücünde yetenek kaybına, toplumda huzursuzluğa yol açmakta, işsizlikten kaynaklanan ekonomik ve toplumsal huzursuzluğun etkisiyle toplumsal ve demokratik sürece tepki doğurmaktadır. Uzun süreli genç işsizliğine bağlı olarak politik marjinalleşme ve siyasal sisteme güvenmeme gençler arasında yaygınlaşmaktadır. Topluma ve demokratik süreçlere yabancılaşan gençler, suça yönelebilmekte ve suç ekonomisinin işçisi durumuna düşebilmektedirler (Taş ve Bilen, 2014: 61). İşsizlik ekonomik anlamda sadece bir gelir kaybı değildir. İşsizliğin neden olduğu asıl problem bireyleri toplumsal işbölümü içinde olması gereken konumdan ve toplum ile kuracağı güçlü dayanışmadan yoksun bırakmasıdır. İşsizlikle birlikte gelirin yitirilmesi psikolojik yıkım sürecini başlatabilmekte ve zaman içerisinde yoksullaşmayla beraber fiziksel ve ruhsal sağlık bozulabilmekte ve özgüven yitirilmekte ve suça kapı aralanabilmektedir.

2.4.3. Yoksulluk

2002 tarihli yoksulluk verilerinden yola çıkılarak yapılan tahminler, tüm dünyada genç nüfusun yüzde 18'ini oluşturan 209 milyon genç insanın günlük 1 doların altında, 515 milyonunun ise 2 doların altında bir maddi kaynakla hayatını sürdürdüğünü göstermektedir (Baran, 2013: 20). Yukarıda altı çizilen istihdamla kısmen bağlantılı ama kısmen de bağlantısız bir sorun alanı olarak genç yoksulluğu giderek hem dünyada hem de ülkemizde artmaktadır. 2013 yılında TÜİK tarafından yapılan "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" sonuçlarından elde edilen bulgulara göre eşdeğer hane halkı kullanılabilir medyan gelirin yüzde 60'ı hesaba katılarak belirlenen yoksulluk sınırına göre genç erkeklerin yüzde 22,3'ü kadınların ise yüzde 24,6'sı yoksulluk riski altındadır (Baş, 2017: 268).

Bugün gençlerin önemli bir kısmının çok çocuklu aile içinde yaşadığı için kendine özgü bir mekânı bulunmamaktadır. Yirmi yaş civarındaki gençlerin büyük bir kısmı ailelerinin yanında yaşamak durumunda kalmaktadır. Evine ayda 700 TL altında gelir girenlerin oranı Karadeniz'de yüzde 67, Orta Anadolu'da yüzde 79, Güneydoğu'da yüzde 83, İstanbul'da yüzde 33, Batı Marmara'da yüzde 57, Ege'de ise yüzde 48 düzeyindedir. Bu verilerden anlaşıldığı gibi aileleri ilgilendiren yoksulluk gençliğe de yansımaktadır. Ayrıca bu konuda bölgeler arasında dikkate değer bir farklılık bulunmaktadır.

2.4.4. Boş Zamanı Değerlendirme

Boş zamanı, bireyin hem kendisi hem de başkaları için tüm zorluklardan ya da etkileşimde bulunduğu alanlardan kurtulduğu serbest ve kendi özgür iradesiyle seçeceği etkinliklerle uğraşacağı zaman olarak tanımlamak mümkündür (Güçlü, 2013: 161). 2005 Dünya Gençlik Raporu'nda serbest zaman, gençlerin işte ya da okulda olmadığı uyanık saatler olarak tanımlanmış, ihtiyârî zaman ise gençlerin kendi inisiyatiflerine bağlı olarak harcadıkları zaman olarak görülmüş, bunun gençlikten yetişkinliğe geçişte önemli bir etken olduğu vurgulanmıştır (United Nations, 2005). Boş zamanlarda genellikle dinlenme, eğlenme ve kendini gerçekleştirme olarak üç temel işlevden bahsedilebilir. Önemli olan, gençleri geleceğe hazırlayacak bu zamanın ne derece verimli ve etkili kullanılabildiğidir. Bunlar aile, referans grupları, önceki fikirler, kişilik ve kültür gençlerin boş zamanlarını nasıl kullanacaklarını etkileyen en önemli unsurlar (Güçlü, 2013: 164) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de 1980'li yıllarda gençler, ekonomik imkânsızlıkların etkisiyle, nispeten daha az maliyetli etkinlikleri tercih etmişlerdir. Örneğin, bu yıllarda gençlikle ilgili yapılmış bir çalışmada ortaya çıktığı üzere, gençler arasında boş zamanlarını değerlendirmede şehirlerde spor etkinliği yaygınken, kırsal alanda arkadaşlarla oyun ve sohbet yaygındır (Gür vd. 2012). Gençler, gençlik merkezlerine katılım nedeni olarak, "arkadaşlarla birlikte olmak ve bir şeyler yapmak", "boş zamanı iyi değerlendirmek, eğlenmek, dinlenmek" ve "yeni insanlar tanıyarak toplumsal ilişkiler kurabilmek" gibi nedenleri ifade etmişlerdir. 2008 yılında yapılan bir çalışmada, gençlerin boş zamanlarını aktif ve verimli değerlendirmemelerinin en önemli nedeninin, ekonomik yetersizlikler olduğu bulunmuştur. Yapılan bir başka çalışmaya göre de, çalışmaya katılan öğrencilerin yarıya yakını, tüm

vakitlerinin önemli bir kısmını televizyon izlemeye, müzik dinlemeye ve bilgisayar kullanmaya ayırmakta ve boş zamanlarını değerlendirirken arkadaş ortamından da yüksek oranda etkilenmektedir (Gür vd, 2012). Etkinliklerin belirlenmesinde yerleşim birimi ve sosyal yapılar da etkili olmaktadır. Örneğin, kırsal alanda yaşayan gençler, bazı mevsimlerde daha fazla serbest zamana sahiptirler. Ailelerin eğitim durumu, gençlerin boş zaman faaliyetlerinin yönlendirilmesinde etkilidir. Örneğin, bazı aileler sosyal faaliyetlerin çocuklarına zaman kaybettirip okul başarısını düşüreceğini düşündükleri için bunu desteklememektedir (Tekin, 2007).

Bir üniversitede yapılan çalışmada, öğrencilerin boş zaman etkinliklerini kitap okumak, müzik dinlemek, spor etkinliklerine izleyici olarak katılmak, arkadaşlarıyla birlikte olmak vb. gibi pasif faaliyetler ile değerlendirdiği gözlemlenmiştir (Gür vd, 2012). Başka bir üniversitenin Meslek Yüksekokulu öğrencilerine dönük yapılan bir çalışmada, öğrencilerin genel olarak günde 3-4 saat serbest zamana sahip oldukları, ancak bu zamanlarda kültürel-sanatsal faaliyetlerde bulunmadıkları, spor yapmak için zaman bulamadıkları; bununla birlikte, internette zaman geçirmek, arkadaşlarıyla birlikte olmak ve spor yarışmalarını izlemek gibi pasif etkinliklerle uğraştıkları ortaya çıkmıştır (Tekin, 2007). Ancak, sağlık ve spor alanında gençlere sunulan hizmetlerin oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Birçok ilde gençlerin gidip spor yapabilecekleri doğru düzgün tesis bulunmamaktadır. Gençlerin gidip yüzebilecekleri yüzme havuzları yoktur. İstanbul gibi Türkiye'nin gelişmiş illerinde bile kamuya ait yüzme havuzlarının sayısı oldukça sembolik düzeyde kalmaktadır.

Okuma alışkanlığı, gençlerin boş zamanlarını değerlendirmelerinde üzerinde durulan konulardan biridir. Okuma alışkanlıkları gençler üzerindeki etkisine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların birçoğu okulda başarı ile eğlence amaçlı okuma arasında doğrudan bir ilişki saptamıştır. Eğlence amaçlı okuma, öğrencilerin ihtiyârî zamanlarında yaptıkları, ödev olarak verilmeyen okuma olarak tanımlanabilir. Çalışmaların ortak bulgusu, gençlerin giderek daha az kitap okuduğu ve azalan ihtiyârî zamanlarını internet ve sosyal medya ile doldurdukları görülmektedir (Gür vd. 2012: 33-34).

Tablo 2.5: Spor Yapma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	Erkek
Evet	42,5	77,3
Hayır	57,5	22,7
Toplam	100	100

Kaynak: 2012 Türkiye Gençlik Profili, SETA

SETA'nın araştırmasında katılımcıların "spor yapıyor musunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların cinsiyete göre farklılaşması, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kadın katılımcıların yüzde 42,5'i, erkek katılımcıların ise yüzde 77,3'ü spor yaptığını belirtmiştir. Erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre daha fazla spor yapmaları, erkeklerin spor olarak daha çok futbolu tercih etmesi ile ilgilidir (Gür Vd. 2012: 96).

2.4.5. İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya

İletişim Teknolojileri ve Sosyal Faaliyetler'in verilerine göre küreselleşmeyle sınırların ortadan kalkması neticesinde gelişen ve değişen toplum olgusundan teknolojik gelişmeler de etkilenmiştir. Medya ve iletişim araçlarının, hızlı gelişmesi modern yaşamı derinden etkilemiş ve internet kullanımının hayatın her alanında bu derece etkili olması, bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. İnternet ve sosyal medya araçlarının aşırı kullanımı, özellikle çocuk ve ergenlerde önemli duygusal ve davranışsal sorunlara neden olabilmektedir. Güncel çalışmaların çoğu TV, bilgisayar ve internetin genellikle önerilen amaçların dışında ve aşırı kullanıldığına dikkat çekmektedir (Gür vd. 2012) Gençlerin serbest zamanlarını değerlendirmede televizyon ve internet önemli bir yer tutmaktadır. İnternet kullanımında gözlemlenen ciddi artış sosyal olaylara katılımı da yeni bir perspektif açmıştır. 2014 yılında son üç ay içerisinde gençlerin bilgisayar kullanımı yüzde 70,3 internet kullanım oranı ise yüzde 73 olarak kayıtlara geçmiştir (Baş, 2017: 268).

Gençlerin izledikleri televizyon programlarındaki karakterleri kendilerine rol model olarak aldıkları üzerinde durulmaktadır. Örneğin, 2006 yılında İstanbul'da 5 lisede 1020 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara göre, gençlerin yüzde 72'si televizyon dizilerindeki karakterlerden birini kendilerine rol model almaktadırlar. Bu rol alma cinsiyete, aile büyüklüğüne, ailenin gelir düzeyine, ebeveynin eğitim düzeyine ve okul çevresine göre farklılaşmaktadır (Erjem ve Çağlayandereli, 2006).

Tablo 2.6: İnternet Kullanma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	8.099	79,6
Hayır	2.075	20,4
Toplam	10.174	100

Kaynak: 2012 Türkiye Gençlik Profili, SETA

SETA Vakfı'nın yaptığı bir araştırmaya göre 15-24 yaş grubundaki gençlerin yüzde 28,4'ü günde dört saatten fazla, yüzde 30,9'u da iki saate kadar internet kullanıyor. İnternet kullananların yüzde 50,6'sı eğlence amaçlı kullanırken, yüzde 36,6'sı haberleşme amaçlı kullanıyor. Yine SETA'nın araştırmasına göre araştırmaya katılanların yüzde 80'i internet kullanmaktadır.

Gençler internette özellikle sosyal ağlara büyük ilgi göstermektedirler. Üniversite öğrencilerinin neden Facebook'a üye olduklarına ilişkin bir araştırmada; öğrenciler, eski arkadaşlarını bulma (%32), arkadaş bulma (%20), vakit geçirme (%20), eğlenme (%16) ve çalışma arkadaşlarıyla buluşma (%7) gibi nedenleri sıralamışlardır. Yapılan nitel bir araştırma sonuçlarına göre, Facebook gibi sosyal ağları kullanmayı tercih etmeyen gençler, buna sebep olarak bu gibi ağların vakit kaybettirdiğini, asosyalleşmelerine neden olduğunu ve bağımlılık yaptığını bildirmiştir (Gür vd. 2012). İstanbul Lise Profili araştırmasının bulgularına göre, lise öğrencilerinin aileleriyle yaptıkları tartışmalar büyük oranda öğrencilerin bilgisayar başında çok vakit harcamalarıyla ilişkilidir (Genç Hayat Vakfı, 2011).

2.4.6. Zararlı Alışkanlıklar

Son yıllarda dünya çapında zararlı alışkanlıkların giderek arttığı gündeme gelmektedir. Ülkemizde de madde bağımlılığı yaygınlığında belirgin artış gözlenmektedir. Madde bağımlılığının artışındaki temel nedenlere bakıldığında; değişen ekonomik şartlar ve uzayan eğitim süreleri, gençlere daha çok serbest zaman sunmuş ve küreselleşme ile birlikte zararlı maddelerin bulunabilmesi daha da kolaylaşmıştır (Gür vd, 2012: 25). Türkiye genelinde uyuşturucu, alkol ve sigara kullanımı üzerinde yapılan çalışmalar, sınırlı da olsa mevcuttur. Örneğin "Türkiye'de Ergen Profili 2008" araştırmasının bulgularına göre, sigara, alkol, esrar, bali, tiner ve ekstazi gibi bağımlılık yapan maddeleri en az bir kere kullanan ergenlerin oranları sırasıyla yüzde 24,7, yüzde 13,9, yüzde 1,9, yüzde 0,6, yüzde 0,5'dir. Her gün sigara içenlerin oranı yüzde 15,3'tür. Bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya başlama yaş ortalaması sigara için 13,49, bali, tiner için 14,08, alkol için 14,27, ekstazi için 15,40 ve esrar için 14,87'dir (Şen vd., 2010). Uyuşturucu kullanma nedenleri arasında, en fazla oranda rastlanılan neden, meraktır. Daha sonra sırasıyla sıkıntılardan kurtulmak ve arkadaşların etkisi gelmektedir (Gür vd, 2012: 26).

Sentetik uyuşturucuların dünya genelinde, özellikle eğlence yerlerinde kullanımında hızlı bir artış yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde gençlerin yasadışı uyuşturuculara talebi, genellikle sanayileşmiş ülkelerde görülen talep seviyesine ulaşmıştır (Baran, 2013: 21). Madde kullanımı ve bağımlılığı konusundaki verilere bakıldığında Türkiye'de hiç alkollü içecek kullanmamış olan gençlerin oranı 2010 yılında yüzde 83,9'dur. Bu oran diğer ülkelerle karşılaştırıldığında alkol kullanımının oldukça düşük olduğunu gösterir. Alkol kullanan genç erkeklerin oranı (%14,7), genç kadınların oranından (%2,8) yaklaşık 5 kat daha fazladır (TÜİK 2012). Ancak sigara bağımlılığından başlayarak uyuşturucu madde bağımlılığı ülkemiz gençleri arasında giderek yayılmaktadır. TÜİK tarafından 2012 yılında yürütülen Sağlık Araştırması sonuçlarına göre gençlerde (düzenli) her gün tütün mamulü kullandıklarını ifade edenlerin oranı yüzde 14,3 genç erkeklerde bu oran yüzde 24,1 genç kadınlarda ise yüzde 4,6 olduğu saptanmıştır (Baş, 2017: 268). Bu da, oranların giderek arttığına işaret etmektedir.

Madde kullanım verilerine göre ise sağlık esasında, bireyin her türlü ruh ve beden bozukluklarından beri olması şeklinde ifade edilebilir. Bugün Türkiye'de özellikle büyük metropollerde çok sayıda genç sokaklarda yaşamakta ve uyuşturucu bağımlısı durumuna gelmiş bulunmaktadır. Bu gençler aynı zamanda kent yaşayanları için de önemli bir tehdit unsuru haline gelmiş durumdadır.

2.4.7. Değerler, Aile Bağları ve Çatışma

Yapılan araştırmalar ülkemizde ailenin hala önemli bir toplumsallaşma aracı olduğunu göstermektedir (Gür vd, 2012: 17). Ancak genel olarak milli, manevi ve ailevi değerlerde çözülme olduğu dile getirilmektedir.

Gençler, aileden başlayarak diğer toplumsal unsurlar ile bütünleşemez ve uyum sağlayamaz ise kuşaklararası çatışma ve gerginlik ortaya çıkar. Bu gerginliğe meydan vermemek için gencin kişilik gelişiminin en az sorunla atlatılması için aile ve okul, gence rehberlik ve rol modeli sunmakla

görevlidir. Ancak günümüzde hızlı toplumsal değişmelere hazırlıksız yakalanan aile, gencin sosyalleşmesinde etkili olmakta zorlanmaktadır (Baran, 2013: 12). TUIK 2012 verilerinde, anne ve babaların, 13-25 yaş grubundaki çocukları ile en çok arkadaş seçiminde (%33,7) problem yaşadıkları tespit edilmiştir. Çocuklarının harcama ve tüketim alışkanlığında problem yaşayan anne ve babaların oranı yüzde 30,6, kılık kıyafet tarzında yüzde 29,4, yemek ve ev düzeni alışkanlığında ise yüzde 23,3 oranında sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Bu oranlara göre anne-babaların gençler ile en çok yaşadıkları problemlerin başında arkadaş seçimi gelirken, gençlerin anne ve babalarıyla yaşadıkları sorunların başında en çok harcama ve tüketim alışkanlıkları geldiği tespit edilmiştir. Gençlerin aileleriyle en az sorun yaşadıkları alanlar yüzde 8.0 ile siyasi görüşler ve yüzde 10.7 ile dini tutum ve davranışlar olmuştur (Yavuz ve Özmete, 2012: 18).

Sosyal ve kültürel değişimin meydana getirdiği çatışma, kuşaklar arası anlaşmazlıktır. Geleneksel koşullar altında yetişmiş kuşaklar, çocuklarını kendilerine göre geleneksel olmayan koşullar altında yetiştirmek zorunluluğuyla karşı karşıya kalırlar. Bu anlamda ana babalar içinde buldukları yaş göz önünde bulundurmaksızın çocukların kendileri gibi yetişmesini isterken, gençler ise kendi hayatlarını düzenlemekte ve inisiyatiflerini kullanmakta bağımsız olmak isterler (Cafoğlu ve Okçu, 2013: 8). Bu da, yetişkinlerle gençler arasında iletişimsizliğe neden olur. Aile içindeki iletişim bozukluğu hatta çoğu zaman iletişimdeki kopma, gençler için diğer birçok sorunu da tetiklemektedir.

2.4.8. Yaşam Memnuniyeti ve Gelecek Beklentileri

Gençlerin yüzde 47,1'i 2012'den bu yana beş yıl sonra Türkiye'nin ekonomik açıdan iyi yönde değişeceğini düşünmektedir. Mutlu olduğunu beyan eden gençlerin oranı yüzde 64,6'dır. Gelecek beklentileri göstergelerine göre ise Yaşam Memnuniyeti Araştırması (YMA) ile bireylerin öznel mutluluk algısı, toplumsal değer yargıları, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve kamu hizmetlerinden memnuniyeti ölçmek doğrultusunda yapılan çalışmada 2014 yılında mutlu olduğunu ifade eden (18-24 yaş) gençlerin oranı yüzde 61,2'dir. Gençlerin (18-29 yaş) yüzde 77'si gelecekte umutlu olduklarını ifade etmiştir. Milenyum Diyalog Raporu (Millennial-Dialogue Report)'nun Türkiye milenyum gençliğine ilişkin yayınladığı raporda ise gençlerin yüzde 72'si genel olarak hayatından memnun ve yüzde 73'ü ise geleceğe dönük olarak iyimser olduklarını beyan etmişlerdir (Baş, 2017: 268). Umut oranı 25 ve daha üstü yaşta yetişkinlerde, gençlere oranla daha düşüktür. Bu veriler kapsamında gençlerin gelecekte beklenti düzeylerinin yüksek olması içinde buldukları yaşın gereği ileriye yönelik hedefler taşımalarından kaynaklanmaktadır (Baran, 2013: 20). Gelecekle ilgili bireysel kaygılarının peşine düşmüş bir kitlenin toplumun genel menfaatlerini düşünerek eylemde bulunmasını beklemek fazlaca iyimser olacağından (Cafoğlu ve Okçu, 2013: 86) gençlerin gelecek beklentilerini etkileyen sorunların ayrıntılı irdelenmesi gerekir.

2.4.9. Kimlik ve Aidiyet Sorunları

Sinanoğlu ve Turan (1997: 8) genci; "toplumsal olarak kimlik edinme sürecini yaşayan ve toplumsal rolü belirlenme aşamasındaki birey" olarak tanımlamaktadır. Gençler, buldukları gelişimsel aşama itibarı ile kimlik oluşumunun gerçekleştiği dönemlerde bulunmaktadır ve kimlik oluşumu, gençlerin buldukları gelişimsel aşamalarındaki en önemli unsurlardandır. Birçok kimlik kuramı, temelde benlik ve benlik dışı arasındaki farklılıklara vurgu yapmıştır. 1900'lerin başında, kimlik konularını çalışan bilim adamları, otonom benliğin, çevre ile ilişki içerisine girdikten sonra geliştiğini ortaya koymuşlardır (Gür vd. 2012: 13).

Gençlik dönemi bireylerinin kimliğinin ve aidiyetlerinin oluşumunda kritik bir dönemdir. Bu dönemde, kendi yolunu kendisinin bulmasında zorlanan genç, kimlik ve kişiliğini geliştirirken belirsiz ve güç durumlarla karşılaşabilir ve kuşaklararası çatışma yaşayabilir (Baran, 2013: 12). Gençlerin sivil katılım ve gönüllülük faaliyetleri ile aidiyet hissini yaşamaları büyük önem arz etmektedir.

2.4.10. Siyasal-Sivil Katılım

Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımları hakkında gözden geçirilmiş Avrupa Şartı, Avrupa Konseyi'nin Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından 2003 yılında kabul edilmiştir. 2006 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, tüm üye devletlerin uyması gereken bir belge olarak Şartı oy birliğiyle bir tavsiye olarak kabul etmiştir. Şart şu noktalar üzerinde durmaktadır (Tekin, 2015):

- Gençlerin yerel ve bölgesel hayata katılımları, vatandaşların kamusal hayata katılımlarına ilişkin genel politikanın bir parçasını oluşturması,
- Tüm sektörel politikaların bir gençlik boyutunun bulunması,
- Gençlerle ve gençlerin temsilcileriyle istişare ve işbirliğini içeren farklı katılım şekilleri uygulamaya geçirilmesi,
- Toplumun dezavantajlı kesimlerinden gelen gençlerin katılımı teşvik edilmesidir.

Avrupa'da gençlerin katılımını Chisholm ve Kovacheva üç temel başlık altında incelemektedir (Aktaran: Gür ve Bahçeci, 2014: 37),

- Kurumsallaşmış katılım (seçimler, siyasi kampanyalar ve parti üyelikleri),
- Sivil katılım (dernekler ve vakıflara katılım, gönüllü çalışmalar),
- Yeni katılım biçimleri ve protesto hareketleridir (gösteriler ve yeni sosyal hareketler).

Dünya genelinde gençlerin siyasal katılım düzeyi yüzde 30 oranındadır (Önder ve Karabulut, 2017: 70). Arı'nın 1999, 2003 ve 2008'de yaptığı "Türk Gençliği ve Katılım" araştırmalarının sonuçlarına göre; gençler arasında en yaygın siyasal katılım biçimi olan oy verme oranları 1999 yılında yüzde 62, 2003'te yüzde 53, 2008'de de yüzde 48 olarak ölçülmüştür. Her ne kadar bu oran dünya ortalamasından yüksek olsa da, ülkede toplam seçime katılma oranlarının altında bir seviyededir.

Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre, herhangi bir siyasi partinin gençlik koluna üye olanların oranı 1999'dan 2008'e değişmeyerek yüzde 10 civarında kalmıştır. Gençler arasında siyasi partiye gençlik kolları dışında üye olma yüzde 4-6 seviyesinde, seçim kampanyasında aktif rol oynama ise yüzde 5 civarındadır (Erdoğan, 2009: 71-96).

Gençleri yönetsel süreçlerden uzaklaştıran mevcut anlayışın sonuçlarını günümüz gençliğinin söylemlerinde de görebilmek olanaklıdır. Örneğin, Dünya Bankası Türkiye Bürosu tarafından yapılan bir çalışma kapsamında görüşülen gençlerin birçoğu, demokrasinin gelişiminin yetersiz olduğunu düşünmekte ve karar alma süreçlerinden dışlanmışlıklarının bir sonucu olarak güncel ilişkin bilinçsiz olduklarını ifade etmektedir (Doğan vd. 2003). Türkiye'de gençliğin siyasal ve dolayısıyla sosyal katılımının düşük olması 1980'lerin ilk dönemlerine kadar demokratik yaşamdaki kesintiler ve darbe girişimleri yüzünden olumsuz etkilenmiştir ve bu olumsuz durum gençlerin toplumsal yaşama katılımını uzun bir süre geciktirmiştir (BM, 2008: 2; Tekin, 2015: 48).

Gençlerin bilgi yetersizliği ve farkındalık düzeyinin düşüklüğü ve politik konulara ilgisizlikleri katılımı olumsuz etkilemektedir. Demokrasi kültürü ve demokrasi bilincinden yoksun bir gençlikten aktif bir demokratik davranış göstermesini beklemek gerçekçi olmaz. Gençlerin toplumsal sorumluluk bilinciyle yetişmesi, her şeyden önce demokratik, katılımcı bir eğitim sistemiyle mümkündür (Cafoglu ve Okçu, 2013: 85). Aile, okul ve diğer kurumlar kadar bu konuda önemli görevler yüklenen kurumlardan biri de, demokrasinin vazgeçilmez öğeleri olan siyasal partilerdir.

Genç insan kaynağı, bir ulusun gerçek değeridir. Bu insan kaynağının, sivil katılım ve gönüllü faaliyetler aracılığıyla geliştirilmesi, hem bireyler hem de toplumlar için güven ve dayanışmayı güçlendirerek bireylerin yetenek gelişiminde, takım çalışmasını ve yardımlaşmayı öğrenmesinde, yeni yaşam deneyimleri kazanmasında, organizasyon yapmayı öğrenmesinde, değişik kurumları tanımada, değer yargılarının gelişmesinde ve özgüveninin artmasında önemli katkı ve fırsatlar sunar (Balaban ve İnce, 2015: 154). Sosyal ve spor kulüpleri, meslek örgütleri, çevre örgütleri, insan hakları örgütleri vb. gibi çeşitli alanlardaki örgütlenmeleri kapsayan "kar amacı gütmeyen", "gönüllü", "sivil toplum", "üçüncü ya da bağımsız sektör", "devlet dışı örgütlenmeler-NGOs" olarak nitelendirilen bu alan sivil katılımın başatını oluştururlar (Önder, 2006).

2.4.11. Yurt ve Barınma İmkânlarının Yetersizliği

Üniversite okuyan gençler için yurt ve barınma imkânları oldukça yetersiz kalmaktadır. 2006 verilerine göre 219 yurttaki yaklaşık 200 bin civarında öğrenci barınmaktadır. Oysa 2006-2007 eğitim öğretim döneminde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı devlet üniversitelerinde okuyan öğrenci sayısı 2.294.707 kişi idi. Bu veriler esas alındığında devletin sunduğu barınma imkânlarının öğrencilerin yüzde 10'unun altında kalmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2.7: Kredi ve Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurtlarda Kalanların Sorunları

	Sayı	Yüzde
Odaların kalabalıklığı	28	20
Fiziksel imkânların yetersizliği	24	17
Hijyen	22	15,6
Yemeklerin kalitesizliği ve yetersizliği	22	15,6
Siyasi kamplaşma	6	3,7
Diğer	14	8,8
Sorun yok	27	19,3
Toplam	143	100

Kaynak: 2012 Türkiye Gençlik Profili, SETA

SETA'nın yapmış olduğu bir araştırmada; KYK'ya bağlı yurtlarda kalan öğrencilerin yurtlarda karşılaştığı temel sorunlar sınıflandırılmıştır. Buna göre KYK'ya bağlı yurtlarda kalan öğrencilerden yurtlarda karşılaştıkları sorunların başında, odaların kalabalıklığı (%20), fiziksel imkânların yetersizliği (%17), hijyen (%15,6), yemeklerin kalitesizliği ve yetersizliği (%15,6) ve siyasi kamplaşmayı (%3,7) belirtmişlerdir. KYK'da kalan katılımcıların yüzde 19,3'ü herhangi bir sorun olmadığını bildirmiştir. Yurtta kalan öğrencilerin talepleri, yurtların kapasitesinin artırılmasının en büyük ihtiyaç olduğu yönündedir (Gür vd. 2012: 52).

2.4.12. Engelli gençlere yönelik hizmetlerin yetersizliği

Yapılan tahminlere göre, Türkiye'de toplam engelli sayısı 8,5 milyon civarında bulunmaktadır. Başka bir deyişle nüfusun yüzde 10'undan fazla engellidir. Hükümet son yıllarda engellilerle ilgili önemli politikalara imza atmış olmakla birlikte toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşam alanlarımız engellilere hitap edecek şekilde yapılandırılmamıştır. Bugün sokaklar engellilere uygun olmadığı için birçok engelli ne yazık ki sokak yüzü göremeden yaşamını sürdürme riski vardır. Oysa adaletin dezavantajlı grupları öncelikle dikkate alması gerekir.

2.5. TRA2 Bölgesinde Gençlik

TRA2 Düzey 2 Bölgesi (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars) Türkiye'nin kuzey doğusunda yer almaktadır. Dört ülke (Gürcistan, Nahcivan-Azerbaycan, İran ve Ermenistan) ile sınırı olması nedeniyle önemli bir konumda bulunmaktadır. Bölgede yedi sınır kapısı bulunmakla birlikte sadece 3'ü aktif olarak kullanılmaktadır. Bölge illerinin rakımları genel olarak yüksektir (SERKA, 2013: 6). İklim koşulları nedeniyle hayvancılık ön plandadır. Iğdır ise, Akdeniz iklimi özelliği gösterdiğinden tarım yaygındır.

Şekil 2.3: TRA2 Bölgesi Haritası

Kaynak: Rakamlarla Serhat İlleri, 2015

Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na göre 2011 yılı itibariyle genel gelişmişlik bakımından Kars ili 68, Ardahan 71, Iğdır 69 ve Ağrı ili 79. sıradadır. 2011 yılında yapılan İllerin Sosyo ekonomik Gelişmişlik Sıralaması çalışmasında TRA2 Bölgesi, eğitim ve sağlık hizmetleri göstergeleri ve gelişimi açısından Türkiye ortalamasının altında yer almakta olup eğitim durumuna göre Kars 59, Ardahan 63, Iğdır 68 ve Ağrı 79. sırada yer alırken sağlık hizmetleri açısından Kars ili 68. Ağrı 79., Iğdır 69. ve Ardahan 71. sırada yer almaktadır.

2.5.1.Nüfus

Bölge genel olarak göç vermektedir. 2000 yılında sırasıyla Ardahan, Kars ve Ağrı illerinin göç verme hızı oldukça yüksektir. 2011 yılına gelindiğinde bu üç ilin net göç hızı, Bölgenin en düşük göç verme hızı değerine sahip Iğdır iline yaklaşmıştır. On yıllık nüfus projeksiyonlarına göre, 2013 yılında 76.481.847 olan Türkiye nüfusunun yıllar içinde sürekli artması ve nüfusun 2023 yılında 84.247.088 olacağı tahmin edilmektedir. TRA2 Bölgesi illerinde Ağrı ve Iğdır'da büyük değişimler öngörülmemekle birlikte Kars ve Ardahan illerinin nüfuslarının azalacağı öngörülmektedir. Bölge içi ve bölge dışı göç hareketleri ve bölgenin kırsal yapısı kentleşme göstergelerine de yansımaktadır. Türkiye genelinde nüfus yoğunluğu artarken (2008 yılında kilometre karede 93 kişi iken, 2012 yılında 98 kişi olmuştur) TRA2 Bölgesinde ise değişmemiş ve kilometre karede 38 olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde, Bölge'de 2007 yılında yüzde 48,34 olan şehirleşme oranı, 2011 yılına kadar yüzde 46'lara düşmüş, 2012 yılında tekrar yüzde 48,75'e yükselmiştir ki söz konusu veriler bölge insanının Türkiye genelinin üzerinde bir kırsal yaşam kültürüne sahip olduğunu göstermektedir (SERKA, 2013: 7).

Tablo 2.8: 2016 Yılı Türkiye ve TRA2 Bölgesinde genç nüfus (15-24 yaş)

	Toplam nüfus	Toplam Genç	Erkek	Kadın	Genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (%)
Türkiye	79814 871	12989 042	6648 207	6340835	16.3
Ağrı	542 255	120 092	64 106	55 986	22.1
Kars	289 786	58 764	31 846	26 918	20.3
Ardahan	98 335	17 907	9 562	8 345	18.2
Iğdır	192 785	38 163	20 145	18 018	19.8

Kaynak: TÜİK (2016). İstatistiklerle Gençlik, 2016, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre Türkiye toplam nüfusu 2016 yılı sonu itibariyle 79 milyon 814 bin 871 iken 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 989 bin 42 oldu. Genç nüfus, toplam nüfusun yüzde 16,3'ünü oluşturmuştur. Ancak TRA2 bölgesindeki bütün illerin Türkiye ortalamasının üstünde seyretmesi bölgenin gençlik potansiyelinin iyi anlaşılması ve incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 2.9: Türkiye ve TRA2 Bölgesinde Nüfus Artışı ve Göç

	Toplam nüfus 2016	Yıllık ortalama nüfus artış hızı-%0- (2015-2016)	Net göç hızı (2015-2016)
Türkiye	79 814 871	13.5	
Ağrı	542 255	-9.1	-30.0
Kars	289 786	-9.9	-21.8
Ardahan	98 335	-9.4	-17.3
Iğdır	192 785	1.8	-13.6

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları, 2007-2016

Tablo 2.9'a bakıldığında nüfus artışı ve göç çok yüksek oranlarda seyretmektedir. Bölgedeki genç nüfus yapısı bir yandan geleceğe umutla bakmayı sağlarken diğer yandan önemli toplumsal sorunları beraberinde getirmektedir. Hızla artan genç nüfusun ekonomik istikrarı ve refahı artıracağı savunurken kimileri ise mevcut nüfus yapısının ciddi sosyal sorunlara yol açacağını ifade etmektedir (Acar, 2008: 3). Hızlı nüfus artışı, bu bölge açısından bakıldığında yüksek göç oranları ve diğer bazı altyapı eksiklikleri bağlamında fırsattan daha çok sorun oluşturduğu söylenebilir.

2.5.2. Eğitim

Türkiye'nin en az gelişmiş bölgelerinden olan TRA2 bölgesinde 2008 yılında okuma yazma bilmeyen oranı yüzde 18,08 iken, 2011 yılında bu oranın yüzde 11,72'ye gerilemesi ve okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen oranının 2008'de yüzde 13,95 iken, 2011 yılında yüzde 13,51'e gerilemesi Bölge'de okuryazarlık oranının ve eğitim düzeyinin küçük bir oranda bile olsa göreceli olarak arttığını göstermektedir. TRA2 Bölgesi illerinde ilköğretim kademesinde taşınmalı eğitim yaygın olup bu durum ilköğretim okullaşma oranlarının yüksek olmasını sağlamaktadır (SERKA, 2013: 7).

2008 – 2011 yılları arasında yükseköğretimde okuyan öğrenci sayısı, Türkiye'deki artışa paralel olarak TRA1 Bölgesi ve TRA2 Bölgesi'nde de artış göstermiştir. Söz konusu artışta, bölge üniversitelerinde yeni bölümlerin açılmasının etken olduğu ifade edilmelidir. Türkiye'de pansiyonlu okul başına düşen öğrenci sayısı 149 ile Türkiye ortalamasının çok üzerinde çıkması TRA2 bölgesinde öğrenci yurt kapasitesinin az olduğunu göstermektedir (SERKA, 2013: 8).

Eğitim seviyesinin düşüklüğü ve girişimciliğin az olması gibi nedenlerden kaynaklı olarak TRA2 Bölgesinde Kişi Başına Düşen Gayrisafi Katma Değer verileri 2.933 TL'den 4.613 TL'ye yükselmiş ancak Türkiye verilerinin çok altında seyretmektedir (Bu değer, Türkiye'de 2004 yılında 7.307.TL iken 2008 yılında 12.020 TL'ye yükselmiştir) (SERKA, 2013: 8).

2.5.3.İstihdam ve İşsizlik

TRA2 Bölgesi'nde 2012 yılında en çok istihdam sağlayan sektör yüzde 52,7'lik oranla tarım sektörüdür. Tarım sektörünü yüzde 34,1'lik pay ile hizmetler sektörü izlemektedir. Bölgedeki sanayi sektörünün sağlanan toplam istihdam içerisindeki payı ise yüzde 13,7'dir. İstihdam verilerine göre, son 3 yıllık süreçte tarım sektöründen sanayi ve hizmetler sektörüne doğru bir geçiş yaşandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak, işgücü arzının önemli bir kısmının düşük nitelikli alanlarda çalışıyor olması, bu işgücünün mevsimsel ya da konjonktürel dalgalanmalarda işlerini hızla kaybetmelerine ve ekonomik anlamda kalıcı kayıplara yaşamalarına yol açmaktadır.

Tablo 2.10: 2013 yılı itibariyle, Türkiye ve TRA2 Bölgesinde İstihdam ve işsizlik

	Toplam nüfus	İşsizlik oranı	İstihdam oranı
Ağrı	551.177	6.8	53.2
Kars	300.874	6.6	55.5
Ardahan	102.782	5.8	59.1
Iğdır	190.424	6.9	54.5

Kaynak: TÜİK, İl bazında temel işgücü göstergeleri, 2013

TRA2 Bölge nüfusunun büyük bir çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Türkiye genelinde olduğu gibi kırsal alanda yaşayanlar kentsel alanda yaşayanlara göre yoksulluk ve gelir dağılımı bakımından daha dezavantajlı durumdadırlar. Türkiye'de 2006 yılında 2.351 TL olan yoksulluk sınırı 2011 yılında 4.069 TL'ye yükselmiştir. TRA2 Bölgesi'ni de kapsayan Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise bu tutar 2006'da 1.541 TL iken 2011 yılında 2.668 TL'ye yükselmiştir. Bunun yanı sıra, Türkiye'de 2012 yılında yüzde 20'lik gruplarda en yüksek gelire sahip gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay yüzde 46,6 iken, en düşük gelire sahip gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay yüzde 5,9'dur. TRA2 Bölgesi'ni de kapsayan Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 20'lik gruplarda en yüksek gelire sahip gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay yüzde 46,2 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay yüzde 6,4'dür. Veriler bölgede gelir dağılımının eşitsizliğinin devam ettiğini göstermektedir (SERKA, 2013: 9). Bölgede işsizlik gençlerin hareketliliği de dikkate alınarak incelenmesi gerekir. İşsizlik bölgede en önemli göç nedeni olarak da ortaya çıkmaktadır.

Fotoğraf: Gözde zer

BÖLÜM 3

KİŞİSEL BİLGİLER

BÖLÜM 3

KİŞİSEL BİLGİLER

Takip eden bölümlerde alan araştırmasının bulguları sunulacak, TRA2 bölgesinde yaşamakta olan gençlerin sorunları farklı boyutları ile ele alınıp incelenmeye çalışılacaktır. Bu bölümde örneklemin demografik özellikleri incelenerek örneklem hakkında temel tanımlayıcı bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Burada ele alınan değişkenler, sosyo-ekonomik yapının anlaşılmasına, kültürel eğilimlerin, sosyo-kültürel değer yargılarının belirlenmesine ve doğru değerlendirmelerin yapılabilmesine katkı sağlayacaktır. Katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi, çalışma kapsamındaki diğer bölümlerde incelenen konuların doğru değerlendirilmesi için önem taşımaktadır.

Bu bağlamda cinsiyet, yaş, memleket, eğitim durumu, okuduğu okul türü, okula devam edip etmeme, okula devam etmeme nedenleri gibi soruların yanı sıra, çapraz tablolara da yer verilmektedir. Çapraz tablolar üç nokta üzerinden hazırlanmıştır: Eğitim düzeyi, yaş kategorileri ve iller. Eğitim düzeyi, yaş ve yaşanan illere göre okunan bölüm, hangi okuldan mezun olduğu, okula devam etmeme nedenleri, asıl memleket, çalışıp çalışmama durumu gibi hususlar ayrıca yapılan varyans analizleriyle değerlendirilmiştir. Varyans analizi iki veya daha fazla grup arasındaki farklılığın istatistiksel anlamlı olup olmadığını anlamaya imkân sağlayan parametrik bir analiz biçimidir.

3.1. Katılımcıların Demografik Özelliği

TRA2 bölgesinin genelinde araştırmaya toplam 4692 genç katılmıştır. Araştırmaya katılan kız ve erkek oranı Araştırmada tespit edildiği gibi yüzde 50'ye yüzde 50 gibi bir dağılım göstermiştir. Buna göre 2345 kıza karşılık, 2347 erkek araştırmada yer almıştır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1: Cinsiyetiniz?

	Sayı	Yüzde
Kız	2.345	50,0
Erkek	2.347	50,0
Toplam	4.692	100

Araştırmaya katılan gençlerin cinsiyetine göre eğitim durumları karşılaştırıldığında herhangi bir eğitim kurumunda mevcut durumda eğitim görmeyenler arasında kızların oranı yüzde 34,6 iken, erkeklerin oranı yüzde 65,4'tir. Lise düzeyinde eğitim görenler arasında kızların oranı yüzde 53,4, erkeklerin oranı yüzde 46,6; üniversitede okuyanlar arasında ise yüzde 48,3 kız, yüzde 51,7 ise erkek bulunmaktadır. Bu tabloya göre araştırmaya katılan kızlar arasında okumayan oranının, erkeklere göre çok daha az olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3.2). Eğitim düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizi sonucunda (p=0.000) kızlar ve erkekler arasında eğitim düzeyleri açısından farklılık bulunmuştur.

Tablo 3.2: Cinsiyetiniz? (Eğitim Durumuna Göre)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Kız	34,6	53,4	48,3
Erkek	65,4	46,6	51,7
Toplam	100	100	100

Ağrı'dan araştırmaya katılan gençlerin yüzde 44,6'ı kız, yüzde 55,4'ü erkek; Ardahan'dan katılan gençlerin yüzde 49'u kız, yüzde 51'i erkek; Iğdır'dan katılan gençlerin yüzde 44,2'si kız, yüzde 55,8'i erkek, ;Kars'tan katılan gençlerin yüzde 62,2'si kız, yüzde 37,8'i erkektir (Tablo 3.3). Bu verilere göre kızların en fazla yer aldığı il Kars ve Ardahan'dır. Ağrı ve Iğdır'da ise erkekler daha fazla oranda araştırmada yer almıştır.

Tablo 3.3: Cinsiyetiniz? (İllere Göre)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Kız	44,6	49,0	44,2	62,2
Erkek	55,4	51,0	55,8	37,8
Toplam	100	100	100	100

TRA2 bölgesinde araştırmaya katılan gençlerin yüzde 41,8'i 14-16 yaş arasında iken, 17-18 yaş arasında olanların oranı yüzde 27,7'dir. 21 yaş üstü katılımcıların oranı yaklaşık yüzde 20'dir. Araştırmada lise öğrencileri ağırlıklı olarak yer aldıkları için doğal olarak lise çağındaki yaşlarda gençler örneklemin daha fazla bir kısmını oluşturmuştur.

Tablo 3.4: Kaç yaşındasınız?

	Sayı	Yüzde
14-16 arası	1.959	41,8
17-18 arası	1.298	27,7
19-20 arası	580	12,4
21-22 arası	524	11,2
23-24 arası	303	6,5
25 ve üstü	28	0,6
Toplam	4.692	100

Araştırmaya katılan gençlerin yaş kategorilerine cinsiyet dağılımı üzerinden bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Kızların yüzde 45,8'i 14-16 yaşında, yüzde 27,1'i 17-18, yüzde 13,9'u 19-20 yaş aralığındadır. Yaklaşık yüzde 13'ü de 21 yaş üstüdür. Erkeklerin yüzde 37,7'si 14-16, yüzde 28,2'si 17-18 yaşında, yüzde 10,8'i 19-20, yüzde 13,5 ise 21-22 yaş aralığındadır. Yaklaşık yüzde 10'luk kısmı ise 23 yaş ve üstüdür (Tablo 3.5). Bu verilere göre kızlarda en fazla görülen yaş

aralığı 14-18 yaş arasındır. Bu iki yaş kategorisi arasında yer alan kızların oranı yüzde 73 gibi yüksek orandadır. Benzer bir durum erkeklerde de göze çarpmaktadır. Erkeklerde de bu iki yaş kategorisi arasında yer alanların oranı yüzde 66 düzeyindedir. Bu da lise çağındaki kızların erkeklerden daha fazla oranda araştırmada yer almasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.5: Kaç yaşındasınız?

	Kız	Erkek
14-16 arası	45,8	37,7
17-18 arası	27,1	28,2
19-20 arası	13,9	10,8
21-22 arası	8,8	13,5
23-24 arası	4,1	8,8
25 ve üstü	0,3	0,9
Toplam	100	100

Tablo 3.6'da gösterildiği gibi TRA2 bölgesinde okumayan gençlerin yüzde 57'si 20 yaşın altındadır. Geriye alanlar ise 20 yaşın üzerindedir. Bu da kız ve erkeklerin genç yaşta okullarını terk ettikleri anlamına gelmektedir. Okulunu lise düzeyinde terk eden gençler erken yaşta evlenme, kahvelerde vakit geçirme, işsiz kalma ve sonucunda da bunalıma girme gibi çok sayıda sosyal sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Araştırma verilerine göre lise öğrencileri genel olarak 18 yaşın altındadır. Ancak 18 yaşın üzerinde düşük oranda da olsa öğrencilerin var olduğu görülmektedir. Bu da bazı öğrencilerin lisede gecikmeli olarak okuduğu anlamına gelir. Üniversite düzeyindeki yaş dağılımına baktığımızda üniversite gençliğinin yüzde 90'nının 18 yaşın üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Yüzde 10 civarındaki gencin ise 18 yaşın altında olması dikkat çekmektedir. Bu veriler, bazı gençlerin erken yaşlarda üniversite kapılarını araladıklarını göstermektedir.

Tablo 3.6: Kaç yaşındasınız? (Eğitim Durumuna Göre)

	Okumayan	Lise	Üniversite
14-16 arası	13,4	62,7	0
17-18 arası	23,2	35,4	9,5
19-20 arası	20,3	1,3	37,7
21-22 arası	18,3	0,4	36,2
23-24 arası	21,9	0,1	15,7
25 ve üstü	2,9	0,0	1,0
Toplam	100	100	100

İller arasındaki farklı kategorideki yaşların genel olarak birbiriyle aynı paralelde olduğu söylenebilir. Ancak 20 yaş üstü gençlerin araştırmada en fazla yer aldığı ilin yüzde yaklaşık 24 ile Iğdır, en az yer alan ilin ise yüzde yaklaşık 12 ile Ardahan olduğu görülmektedir. Yapılan istatistiksel analizlere göre gençlerin yaş dağılımı bakımından iller arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu da gençlerin tüm illerde aşağı yukarı benzer yaş dağılımına sahip oldukları anlamına gelir.

Tablo 3.7: Kaç yaşındasınız? (İllere Göre)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
14-16 arası	39,5	50,2	36,7	42,3
17-18 arası	31,8	28,1	23,7	25,2
19-20 arası	9,3	9,8	18,1	13,6
21-22 arası	10,7	7,9	14,2	11,8
23-24 arası	7,9	3,6	7,0	6,2
25 ve üstü	0,7	0,4	0,3	0,8
Toplam	100	100	100	100

3.2. Katılımcıların Eğitim Durumu

Türkiye genelinde orta öğretimde okullaşma oranı 2016-2017 yılında yüzde 82,5 iken; Kars'ta yüzde 67,2; Ardahan'da yüzde 82,7; Iğdır'da yüzde 73,8; Ağrı'da ise yüzde 51,55 olarak tespit edilmiştir. Bu verilere göre orta öğretimde okullaşma oranı bakımından Ardahan Türkiye ortalamasının üzerinde bir performans ortaya koymaktadır.² Ancak diğer iller için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Özellikle Kars'ın bu bağlamda sergilediği performans dikkat çekecek düzeyde Türkiye ortalamasının altındadır. TRA2 bölgesinin genelinde araştırmaya katılan gençlerin yüzde 11,8'i herhangi bir okula gitmezken, yüzde 64'ü lisede eğitim görmekte, yüzde 6,8'i meslek yüksekokulu, yüzde 17,4'ü ise dört yıllık bir fakülteye devam etmektedir.

Tablo 3.8: Okuduğunuz okul aşağıdakilerden hangisidir?

	Sayı	Yüzde
Okumuyor	552	11,8
Lise	3.004	64,0
MYO	320	6,8
Dört Yıllık Fakülte	816	17,4
Toplam	4.692	100

Araştırmaya katılan kızların yüzde 8,1'i, erkeklerin ise yüzde 15,6'sı okula gitmemektedir. Buna göre okula gitmeyen erkeklerin oranı kızların neredeyse iki katı kadardır. Erkek çocukların okula devam etmemesinde rol oynayan belli başlı bazı nedenler vardır: Ailenin geçimine katkıda bulunmak, erken yaşlarda iş hayatına atılmak, okulu sevmemek ve yoksulluk. Bu tür nedenlerden dolayı okula devam etmeyen genç erkekler öte yandan herhangi bir işe kolayca girememektedir. İşsiz kalan gençler doğal olarak kahve/kafeleri doldurmaktadırlar.

² Milli Eğitim İstatistikleri 2016-2017, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_03/31152628_meb_istatistikleri_organ_egitim_2016_2017_1.pdf. [Erişim tarihi: 12.11.2017].

Araştırma bulgularına göre kız çocuklarının okutulması ve eğitiminin devam etmesi çabalarının olumlu sonuç verdiği görülmektedir. Okula devam etmeyen kızlar erken yaşlarda evlendirilmektedirler. Erken yaşlarda evliliğin yol açtığı çok sayıda psiko-sosyal sorun söz konusudur. Bu bakımdan kız çocuklarının okulda tutulması son derece önemlidir.

Araştırma verilerine göre lise düzeyinde okuyan gençlerde kızların oranı erkeklerden daha fazladır (%68,4'e, % 59,6). MYO ve dört yıllık fakültede eğitim görme oranı hemen hemen denktir (Tablo 3.9). Bu verileri dikkate aldığımızda, bölgede kız çocuklarının okutulmasına yönelik bir eğilimin var olduğu görülür. Bunun da erkek çocuğun bir şekilde kendine bakabileceği, ama kız çocuklarının mutlaka eğitim alması gerektiği fikrinden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 3.9: Okuduğunuz okul aşağıdakilerden hangisidir? (Cinsiyete Göre)

	Kız	Erkek
Okumuyor	8,1	15,4
Lise	68,4	59,6
MYO	7,2	6,5
Dört Yıllık Fakülte	16,2	18,5
Toplam	100	100

İllere göre eğitim durumunun farklılaşp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000). Bu da demektir ki, araştırmaya katılan gençlerin eğitim düzeyleri bakımından iller arasında farklılıklar bulunmaktadır. Tablo 3.10'a yansıyan verilere göre okumayanların en fazla olduğu iki il Ağrı ile Kars'tır. Buna karşı en az olduğu il ise Ardahan'dır. Ardahan'da gençlerin diğer illere göre okumaya karşı daha fazla hevesli olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada en fazla oranda yer alan üniversite öğrencileri Iğdır'da karşımıza çıkmaktadır. İller arasındaki farklılığın temelinde, araştırma için belirlenen kotalar yer almaktadır. Her ildeki örneklem, ilin nüfusu, okullardaki öğrenci sayıları ve üniversiteye devam eden öğrenci hacmi üzerinden belirlenmiştir.

Tablo 3.10: Okuduğunuz okul aşağıdakilerden hangisidir? (İllere Göre)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Okumuyor	12,6	9,2	11,8	12,6
Lise	67,2	71,8	54,9	61,5
MYO	5,6	5,6	6,8	9,2
Dört Yıllık Fakülte	14,6	13,4	26,4	16,7
Toplam	100	100	100	100

TRA2 bölgesinde mevcut durumda herhangi bir okula gitmeyenler daha ayrıntılı olarak incelendiğinde (Tablo: 3.11) yüzde 4,1'nin hiç okula gitmediği; yüzde 13,8'inin ilkokul mezunu olduğu ve bundan sonra devam etmediği, yüzde 34'ünün ortaokuldan sonra, yüzde 43'ünün liseden sonra

okumayı bıraktığı; yüzde 5,1'nin ise üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu verileri dikkate aldığımızda okumayan gençlerin büyük bir kısmı orta okul veya liseden sonra okula gitmeyi bırakmıştır. Liseden sonra okula gitmemenin önemli nedenlerinden biri üniversiteye girememek olabilir. Ancak lise öncesinde okulu bırakmanın farklı sosyal nedenlerden kaynaklandığı tahmin edilebilir. Özellikle hiç okula gitmeme eğiliminin temelinde yoksulluğun yattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılanların yüzde 4'ü hiç okula gitmemişken, yüzde 14'ü ilkokuldan sonra okula gitmeyi bırakmıştır. Bu, üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur.

Tablo 3.11: En son tamamladığınız okul hangisidir? (Okumayanlar)

	Sayı	Yüzde
Hiç okula gitmedi	20	4,1
İlkokul	68	13,8
Ortaokul	167	34,0
Lise	211	43,0
Üniversite	25	5,1
Toplam	491	100

Okumayanlar cinsiyet açısından incelendiğinde kızların arasında hiç okula gitmeyenlerin oranı yüzde 5,1 iken, erkeklerin arasında yüzde 3,5 olarak gerçekleşmiştir. Kızların yüzde 9,7'si ilkokuldan sonra okumazken, erkeklerin yüzde 16,1'i ilkokuldan sonra okulu bırakmıştır. Kızların yüzde 24,6'sı, erkeklerin yüzde 39,1'i ortaokuldan sonra, kızların yüzde 55,4'ü, erkeklerin yüzde 36,1'i liseden sonra okulu bırakmıştır. Kızlar ve erkekler arasında üniversite mezunu oranı yüzde 5,1 ile aynı oranda gerçekleşmiştir. Bu tabloya göre kızların yüzde 40'a yakın kısmı ortaokuldan sonra eğitim almamışken; erkeklerin yüzde 60'a yakın bir kısmı ortaokuldan sonra eğitim almamıştır. Kızlarda liseye devam etme oranı erkeklere göre neredeyse yüzde 35 oranında daha fazla gerçekleşmiştir. Araştırma sürecinde kız öğrencilerle yapılan mülakatlarda bu performansın kızların çabasından kaynaklandığı görülmüştür. Kız çocukları aile baskısından kurtulmak, kendilerini gerçekleştirmek veya erken evlilikten kaçınmak için okumaya erkeklere göre daha heveslidirler. Bununla birlikte devletin bölgede kız çocukları için sunduğu hizmetlerin de altını çizmekte yarar vardır.

Bölgeyi yakından tanıyan ve gençlerin eğilimlerini yakından gözlemleyen Ağrı Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü'nün konuyla ilgili tespitleri oldukça dikkate değerdir:

"Doğubayazıt, diğer ilçelerden farklı siyasi eğilimlere sahiptir. Bu da eğitim almak isteyen gençleri ya engelliyor ya da yanlış yönlendiriyor. Doğubayazıt'ta okullaşma alt yapısı çok iyi. Burada çok sayıda okul bulunmaktadır. Okuma oranı çok yükseldi. Yatılı Bölge Okulu beş yıldızlı otel gibi. Taşıma sistemi sayesinde herkesin okullaşma imkânı gelişmiş oldu. Burada bulunan pansiyonlar pırıl pırıl. Hepsinde günde üç öğün yemek veriliyor. Devlet tarafından sağlanan imkanlar en fazla kızlara yaradı. Kız çocuklarının okullaşmasında artış var."

Cinsiyete göre okumayanların okulu ne aşamada terk ettikleri durumunun farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.009).

Tablo 3.12:En son tamamladığınız okul hangisidir? (Cinsiyete Göre)

	Kız	Erkek
Hiç okula gitmedi	5,1	3,5
İlkokul	9,7	16,1
Ortaokul	24,6	39,2
Lise	55,4	36,1
Üniversite	5,1	5,1
Toplam	100	100

TRA2 bölgesinde okumayanların en son hangi okula gittiği sorusuna iller üzerinden bakıldığında (Tablo 3.13) araştırmaya katılanlar arasında Ağrı'da hiç okula gitmeyenlerin oranı yüzde 4,8 iken, ilkokuldan sonra okumayanların oranı yüzde 18,7, ortaokuldan sonra okumayanların oranı yüzde 35,3, liseden sonra okumayanların oranı yüzde 34,8 ve üniversite mezunlarının oranı yüzde 6,4 olarak tespit edilmiştir. Ardahan'da okumayan gençler arasında araştırmaya katılanların yüzde 61,2'si liseden sonra okumayı bırakmıştır. Yine Kars'ta yüzde 51,5'lik bir kitle liseden sonra okulu bırakmıştır. Bu verilere göre hiç okula gitmeme eğiliminin en fazla olduğu il İğdır'dır. İğdır'a Ağrı takip etmektedir. Dört il arasında okula gitmeme bakımından en başarılı performansı Ardahan oluşturmaktadır. Ardahan'da araştırmaya katılıp ancak okula hiç gitmeyen herhangi bir katılımcı yoktur.

Tablo 3.13: En son tamamladığınız okul hangisidir? (Okumayanlar)

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Hiç okula gitmedi	4,8	-	6,7	3,0
İlkokul	18,7	9,0	14,3	9,1
Ortaokul	35,3	20,9	38,1	35,6
Lise	34,8	61,2	35,2	51,5
Üniversite	6,4	9,0	5,7	0,8
Toplam	100	100	100	100

İllere göre okumayanların okulu hangi aşamada terk ettikleri durumunun farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

3.3.Okula Gitmeme Nedeni ve Çalışma Durumu

Okumayanların neden okula gitmediğinin veya devam etmediğinin bilinmesi, okullaşmanın ve eğitim düzeyinin geliştirilmesine katkı sağlayacak strateji ve çözümlerin bulunabilmesi için önem taşımaktadır. Bundan dolayı TRA2 bölgesindeki gençlere eğitimlerine neden devam etmedikleri, eğitimine devam etmeyenlerin alternatif olarak ne yaptıkları sorulmuştur. TRA2 bölgesinde araştırmaya katılan gençlerin yüzde 36,1'i "neden eğitiminize devam etmediniz?" sorusuna okulu sevmediği yanıtını vermiştir. Bu neden diğerleri arasında öne çıkmaktadır. Yüzde 29,9'luk bir grup ise maddi imkânsızlıklar dolayısıyla okula devam edemediğini ifade etmiştir. Okula gitmeyen gençlerin yüzde 10,6'sı arkadaş çevresine uyduğu için, yüzde 7,4'ü ailesi istemediği için, yüzde 5,7'si sağlık nedenlerinden dolayı, yüzde 2,5'luk bir grup da çevre baskısından dolayı okula devam edemediğini beyan etmiştir (Tablo 3.14).

Bu tabloya göre, birbirleriyle ilişkili olduğu düşünüldüğünde okulu sevmeme ve arkadaş çevresine uyma, okula gitmeme nedenlerinin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Bu durum okullaşmanın artırılması ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi için gençlerin motivasyonlarının güçlendirilmesi ile ilgili önlemlerin alınması gerekliliğine işaret etmektedir. Bu bireysel nedenlerin yanı sıra yüzde 30'a yakın bir grubun maddi imkânsızlıktan, yaklaşık yüzde 10'luk grubun ise ailesi istemediği ve çevreden gördüğü baskı nedeniyle okula gidemediğini belirtmesi, önemle ele alınması gereken bir duruma işaret etmektedir. Maddi imkânsızlıklar içinde olanlar için burs vb. imkânlarla erişim fırsatlarının artırılması, ailelerin bilinçlendirilmesi ilk akla gelen önlemler olarak düşünülebilir. Bununla birlikte aile ve çevre baskısının giderek azaldığının gözlemlenmesi iyiye işaret olarak değerlendirilebilir. Ağrı Patnos Emniyet Komiser Yardımcısı Y. Ç'nin "Kızlar için iki seçenek olduğu söyleniyormuş halk arasında, ya okuyacak veya evlenecek; evlenmek istemeyenler teröre kayıyormuş" ifadeleri, eskiden zorla evlendirilme ve okula gönderilmemenin yanı sıra kızlar için okuma, eğitime devam etme seçeneğinin de halk arasında artık yaygınlaştığının bir işareti olarak yorumlanabilir.³

Tablo 3.14: Neden eğitiminize devam etmediniz? (Okumayanlar)

	Sayı	Yüzde
Okulu sevmediğim için	170	36,1
Maddi imkânsızlıklardan dolayı	141	29,9
Arkadaş çevreme uyduğum için	50	10,6
Ailem istemediği için	35	7,4
Sağlık nedenlerinden dolayı	27	5,7
Çevre baskısından dolayı	12	2,5
Diğer	36	7,6
Toplam	471	100

3 Y. Ç., Ağrı-Patnos Emniyet Komiser Yardımcısı, Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017

Eğitime devam edip etmeme bakımından kızlar ve erkekler arasında bir fark olup olmadığına bakıldığında (Tablo 3.15) okulu sevip sevmeme açısından kayda değer bir farklılığın olmadığı, erkeklerin kızlara oranla arkadaş çevresinin etkisinde daha fazla kaldığı, kızların ise erkeklere oranla daha fazla aile baskısına maruz kaldığı, yani ailesi istemediği için eğitimine devam etmediği anlaşılmaktadır. İğdır'dan araştırmaya katılan bir rehber öğretmen, "kızları bekleyen en büyük tehlikenin evden kaçma, dağa çıkma ve erken evlenme" olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte dağa çıkma ve evden kaçmanın son üç yıldır geçmişe göre belirgin bir biçimde azaldığı belirtilmiştir.⁴

Ağrı Çocuk Şube Müdürü H. Ç., erken yaşta evliliklerin bölgede kızlar için büyük bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Müdür kendisiyle yapılan görüşmede şunları söylemiştir:

*"Erken yaşta evlilikler burada önemli bir sorundur. Bu tür olaylara ihbar üzerine müdahale etme durumunda kalabiliyoruz. Erken evlilikler sorunları artırıyor. Bu nedenle bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı. Kızlar bu durumdan o kadar bunalmışlar ki, bazen kendilerinin evliliklerini ihbarda bile bulunuyorlar."*⁵

Yapılan görüşmelerde erken yaşta evliliklerde geçmişe oranla azalma olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte kızların erken yaşta evlenmeye zorlanmaları erkeklere oranla daha fazla okulu bırakmalarında önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erkeklerin yüzde 13,5'i arkadaş çevresine uyduğu için okula devam etmediğini ifade ederken; kızların ise sadece yüzde 5'i arkadaş çevresine uyduğu için okula devam etmediğini beyan etmiştir. Buna göre kızların tutumlarında daha çok ailenin, erkeklerin tutumlarında ise arkadaş çevresinin etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte cinsiyete göre okumayanların okulu ne sebeple terk ettikleri durumunun farklılaşmış farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (P=0.233). Buna göre okulu bırakma nedeni bakımından kızlarla erkekler arasında belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Her birinin okulu bırakma nedeni bazı yönleriyle diğerinden farklılaşmaktadır.

Tablo 3.15: Neden eğitiminize devam etmediniz? (Okumayanlar)

	Kız	Erkek
Maddi imkânsızlıklardan dolayı	27,7	31,1
Okulu sevmediğim için	34,6	36,9
Sağlık nedenlerinden dolayı	7,5	4,8
Arkadaş çevreme uyduğum için	5,0	13,5
Ailem istemediği için	15,7	3,2
Çevre baskısından dolayı	2,5	2,6
Diğer	6,9	8,0
Toplam	100	100

4 S. V., Rehber Öğretmen, İğdır Besti Aydeniz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mülakat: Havva Çaha, Meryem Aybas, 27 Ekim 2017

5 H. Ç., Ağrı Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş, Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

Okula devam etmeme eğiliminin Ağrı, Ardahan, İğdır ve Kars'ta farklılaşmış farklılaşmadığı incelendiğinde yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür (P=0.212). Tablo 3.16'da görüldüğü gibi, bu dört ilde bakıldığında okulu sevmediği için okula devam etmeme oranı yüzde 43,4 ile en fazla İğdır'da gerçekleşmiştir. Aynı şekilde maddi imkânsızlık dolayısıyla en az okula devam etmeme nedeni de yine yüzde 23,2 ile İğdır'da beyan edilmiştir. Maddi imkânsızlıkların diğer illere göre daha az hissedildiği bu ilde okul motivasyonunun geliştirilmesi adına çeşitli önlemlerin alınması gerektiğine işaret edilmiştir.

Ankette sorulmamakla birlikte görüşmelerden elde edilen bilgilere göre üzerinde durulması gereken bir başka sorun da terör örgütünün propagandasıdır. Dolayısıyla okula devam etmeme nedenleri arasında bu noktanın da üzerinde durulması gerekmektedir.⁶

Maddi imkânlar ve okullar yeterli olmasına rağmen gençler yine de okula devam etmek istemeyebilmektedirler. Ailelerin geçmişe oranla eğitime desteği artış gösterse de çocukların eğitime karşı ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle ilgisiz olması okula devam etmeme konusunda önemli nedenlerin başında gelmektedir. Ağrı'da görüşülen okul müdürlerinden biri konuyla ilgili olarak ailelerin ilgisizliğine ve ekonomik sorunlara dikkat çekmiştir:

*"Her düzeyde eğitimin öneminin farkında olmayan aileler ve öğrenciler bir hayli mevcuttur. Ekonomik nedenler bir diğer sorun kaynağı olarak karşımıza çıkıyor. Aileler ekonomik ve sosyal nedenlerle –özellikle kız çocukları- il dışına göndermekte çekinceli davranıyorlar... Siyasi nedenlerin artık etkisinin il merkezi bazında azaldığı söylenebilir. Ağrı'da okullaşma Türkiye ortalamasının üzerindedir ve herhangi bir tesis yetersizliği söz konusu değildir. Ancak kırsalda bazı sorunlar mevcuttur. Kızların okullaşmasında artık eskisi kadar sorun yaşanmıyor."*⁷

Bu ifadelerden yola çıkılırsa okullaşma oranındaki sorunun siyasi veya tesisleşmeden ziyade ailelerin zihniyet ve farkındalık eksikliğinden kaynaklandığı sonucuna varılabilir. Özellikle kızların eğitimlerine devam etmesine verilen desteklerin yanı sıra ilde açılan üniversitenin muhafazakâr bir toplumsal yapıya sahip ailelerin kızlarını şehir dışına göndermek yerine kendi yanlarında eğitimlerine devam ettirmelerine olumlu katkılar sağladığı görülmektedir. Nitekim Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdulhalik Karabulut, ilde kurulan üniversitenin özellikle kız çocuklarını il dışına göndermekte sorun gören aileler için olumlu etkiler oluşturduğunu vurgulamıştır.⁸ Kars'taki durumla alakalı olarak da İl Millî Eğitim Müdürü G. A. şunlara dikkat çekmiştir:

*"Yüzde 95 oranında lise eğitimine devam söz konusu. Bu konuda ilerleyiz. Lise terkin nedenleri arasında bir neden olarak birinci yıl başarılı olamayan çocukların lise 1'i tekrar etmemek için okulu terk ettikleri söylenebilir. Ailelerin terk baskısı çok fazla değil artık."*⁹

6 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

7 F. M., Ağrı Naci Gökçe lisesi müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş- Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

8 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş, Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

9 G. A., Kars İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Ramazan M. Doğaner, 23 Kasım 2017.

Bu ifadeler de gençlerdeki motivasyon eksikliğine işaret etmektedir. Ağrı Nurettin Dolgun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğretmenler arasında yapılan odak grup görüşmesinde vurgulanan öğrencilerdeki motivasyon eksikliği bu savı doğrular mahiyettedir:

“Bu okula gelenler TEOG’tan en düşük not alanlar. Hiçbir çare kalmadığı için buraya geliyorlar. En zayıf (İngilizce branşı için özellikle) öğrenciler karşımızda. Nerede kullanacağını bilmiyorlar.

Geleceğe yönelik hedef yok. İstanbul’da garson olmak isteyen, kamyon şoförü olmak isteyen bile var. Avukat, doktor olma umudunu, arzusunu taşıyan çok az. 700-800 TL’ye bile çalışmaya razılar. Ne diye çalışıyorum ki diyorlar.”¹⁰

Tablo 3.16: Neden eğitiminize devam etmediniz? (Okumayanlar)

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Maddi imkânsızlıktan dolayı	29,4	36,8	23,2	32,3
Okulu sevmediğim için	33,9	33,8	43,4	34,6
Sağlık nedenlerinden dolayı	6,2	8,8	3,0	5,5
Arkadaş çevreme uyduğum için	10,2	7,4	9,1	14,2
Ailem istemediği için	6,8	4,4	8,1	9,4
Çevre baskısından dolayı	3,4	1,5	4,0	0,8
Diğer	10,2	7,4	9,1	3,1
Toplam	100	100	100	100

Ardahan CHP gençlik kolları başkanı T. B., gençlerin okula devam etmeme nedenleri olarak ifade ettiği aşağıdaki ifadeler sorunun farklı yönlerine işaret etmektedir:

“Köyden gelen çocuklar genelde okumuyorlar. Ailelerinin durumları kötü. Burada takip edilmiyorlar. Okula gidip gitmedikleri takip edilmiyor. Liseyi yarıda bırakıyorlar genelde veya düşük ortalamalarla bir şekilde bırakıyorlar. Ya taşıma sistemi ya da burada kalma yöntemi ile okuyorlar. Çocukların okumadığını anladıklarında köye geri çağırıyorlar yardımcı olmaları için. Kız çocuklarını okuldan alıyorlar, sosyalleşmeleri nedeniyle. Lisede şehre geliyorlar ve kendilerini farklı bir ortamda buluyorlar. Bu ortama uyum sağladıklarında aileler okuldan alıyorlar.”¹¹

Ailelerin, başarısız olan çocuklarının bir de “sosyal ortama uyum sağlayarak” yoldan çıkmalarından endişe duydukları anlaşılmaktadır..

10 Ağrı Nurettin Dolgun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha, Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

11 T. B., Ardahan CHP Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz, Advıye Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.

TRA2 bölgesinin genelinde okumayan gençlere ne iş yaptıkları sorulduğunda verilen cevaplar Tablo 3.17’de görülmektedir. Buna göre gençlerin yüzde 14,8’i markette veya satış danışmanı olarak çalıştıklarını, yüzde 12,3’ü esnaf, işveren olarak çalıştıklarını veya ticaretle uğraştıklarını beyan etmişlerdir. Okumayan gençlerin yüzde 38,5’inin herhangi bir işte çalışmadığı anlaşılmaktadır. İşsizliğin okumayan gençler arasında bu ölçüde yaygın olması dikkate değer bir konudur. Gençler tarım ve hayvancılıkla özellikle uğraşmak istememektedirler. Ardahan Valisi, Ardahan Belediye Başkanı, Ardahan İl Milli Eğitim Müdürü ve Göle Kaymakamı ile yapılan mülakatlarda, genç erkeklerin özellikle evlenememe korkusuyla tarım ve hayvancılık gibi işlerden uzak durduklarını, bu işlerde çalışırlarsa kızların onları kabul etmeyeceklerini, genç kızların hayvancılıktan ve aile evinden kurtulmak için evlenmek amacıyla kaçtıklarını söylemişlerdir.¹²

Tablo 3.17: Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? Çalışıyorsanız ne iş yapıyorsunuz? (Okumayanlar)

	Sayı	Yüzde
Market/Satış Danışmanı	72	14,8
Esnaf/İşveren/Ticaret	60	12,3
İnşaat/Yevmiyeli İşçi	44	9,1
İşçi/Aylık Maaşlı İşçi	34	7,0
Garson	22	4,5
Serbest Meslek Erbabı	22	4,5
Büro Elemanı	9	1,9
Mobilyacı/Marangoz	5	1,0
Tarım/Hayvancılık	2	0,4
Diğer	29	6,0
Çalışmıyorum	187	38,5
Toplam	486	100

TRA2 bölgesindeki okumayan gençlerin çalışma durumları cinsiyet açısından karşılaştırıldığında (Tablo 3.18) kızların yüzde 31,8’i markette veya satış danışmanı olarak çalıştığı; yüzde 46,8’inin ise herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Erkeklerin yüzde 15’inin esnaf, işveren oldukları veya ticaretle uğraştıkları, yüzde 14,1’inin inşaatta veya yevmiyeli işçi olarak çalıştıkları, yüzde 33,9’luk kısmının ise işsiz oldukları görülmektedir. Buna göre genç kızlarda işsizliğin erkeklere oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Bu da anlaşılabilir bir durumdur. Zira bölgede hem istihdam imkanlarının kısıtlılığı hem de sosyal ve kültürel değerler genç kızları bu konuda daha fazla dezavantajlı konuma getirmektedir.

12 M. E. B., Ardahan Valisi, Mülakat: Adem Çaylak-Meryem Aybas-Ramazan M. Doğaner, 24 Kasım 2017; F. Ç., Ardahan İl Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak-Meryem Aybas-Ramazan M. Doğaner, 24 Kasım 2017; Z. O., Göle Kaymakamı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, Advıye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017; F. K., Ardahan Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak-Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

Tablo 3.18:Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? (Okumayanlar)

	Kız	Erkek
Büro Elemanı	2,3	1,6
Esnaf/İşveren/Ticaret	7,5	15,0
Garson	3,5	5,1
İnşaat/Yevmiyeli İşçi		14,1
İşçi/Aylık Maaşlı İşçi	2,9	9,3
Market/Satış Danışmanı	31,8	5,4
Mobilyacı/Marangoz		1,6
Serbest Meslek Erbabı	1,7	6,1
Tarım/Hayvancılık		,6
Diğer	3,5	7,3
Çalışmıyorum	46,8	33,9
Toplam	100	100

İller bazında bakıldığında Tablo 3.19’da görülebileceği gibi gençler arasındaki işsizliğin en yaygın olduğu il Iğdır (%45,4), en düşük olduğu il ise Ardahan’dır (%35,4). Tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar sadece Ardahan’da (%3,1) bulunmaktadır. Gençler arasında garsonluğun yüzde 9,2 ile diğer 3 ile kıyasla en yüksek oranla Kars’ta yapıldığı; inşaat ve yevmiyeli işçiliğinin de diğer illere kıyasla daha yüksek oranda Iğdır’da (%14,8) yaygın olduğu görülmektedir. İlgili tabloya yansıyan verilere göre gençlerin yaptığı işler bakımından iller birbirinden farklı performanslara sahiptirler. Ağrı ile Kars gençlere en fazla market veya satış elemanı olarak imkan sunarken; Ardahan aylık maaşlı işçi olarak imkan sunmakta, Iğdır ise inşaat veya yevmiyeli işçi olarak gençlere imkan sunabilmektedir.

Tablo 3.19: Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? (Okumayanlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Büro elemanı	1,1	6,2	1,9	,8
Esnaf/işveren/ticaret	15,4	9,2	13,9	8,4
Garson	2,2	1,5	4,6	9,2
İnşaat/yevmiyeli işçi	9,3	7,7	14,8	4,6
İşçi/aylık maaşlı işçi	3,8	12,3	4,6	10,7
Market/satış danışmanı	18,7	9,2	8,3	17,6
Mobilyacı/marangoz	,5	1,5	,9	1,5
Serbest meslek erbabı	4,9	6,2	3,7	3,8
Tarım/hayvancılık		3,1		
Çalışmıyorum	35,7	35,4	45,4	38,2
Diğer	8,2	7,7	1,9	5,3
Toplam	100	100	100	100

Gençlerin genel itibarıyla geçici, vasıfsız ve günlük işlerde çalışıyor olması önemli bir soruna işaret etmektedir. Bölgede görüşülen kişiler bu sorunun ekonomik boyutunun yanı sıra terörü besleyici bir boyutunun da bulunduğu işaret etmişlerdir. Ağrı Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü’nün aşağıdaki ifadeleri işsiz kalan gençlerin terör örgütlerinin pençesine daha kolay düşebildiğine işaret etmektedir:

“Burada en temel sorun işsizlik ve istihdam alanının olmayışıdır. Doğubayazıt’ta bir tane çorap fabrikası açıldı ama ne yazık ki yürüyemedi. İş ortamının olmayışı burada gençlerin boşlukta kalmalarına sebep oluyor, bu da onların siyasilerin kötü emellerine alet olmalarına yol açıyor.”¹³

İş imkanının yokluğu öte yandan nüfusun büyük kentlere göçüne yol açmaktadır. Patnos Belediye Başkanı, bölgede büyük ölçekli, kurumsal, vasıf gerektiren işletmelerin olmadığına işaret ederek işsizliğin bu bölgede büyük şehirlere göçün nedeni olduğuna dikkat çekiyor.

“İstihdam sorunları-işsizlik; 15 kişiden fazla işçi çalıştıran işletme yok denecek kadar azdır. Aynı zamanda göç nedeni işsizlik, çalışmaya gidenler aile götürmüyor, şehirden kopuş söz konusu. Dezavantajlı bir bölgedeyiz. İşsizlik sonucu batıya göç kaçınılmaz hale geliyor.”¹⁴

Ardahan Belediye Başkanı, kendisiyle yapılan mülakatta gençler arasında işsizliğin nedenlerine dikkat çekerek mesleki ve teknik eğitimin önemine ve öğrencilerin üretebilme, bir vasıf kazanabilme yetilerinden yoksun olduğuna vurgu yapmıştır:

“İşsizlik artan oranda devam ediyor. Politikaların da doğru işlediğini düşünmüyorum. İŞ-KUR üzerinden korkunç kaynaklar harcandı, ama işsizliği çözmek yerine işsizlik artışı oldu. İnsanlar, İŞ-KUR’dan faydalanacağım diye köyünü, hayvanını, cambazlığı bırakıp buraya geldi, altı ay sonra işsiz kaldılar. Herkesin doktor mühendis yapılma gayesi yanlış. Gençlere 2 yıllık mezunların ara eleman olacakları, önlük giyecekleri konusunda formasyon verilmesi gerekiyor. Masa başı iş olmayacağını söyleyeni icap ediyor. Öğrencilerin üretebilmesi lazım. Bir masa üretmesi, bir ağaç dikebilmesi, üretebilme yeteneklerinin olması gerekiyor.”¹⁵

Göle kaymakamı da gençlerde işsizliğin oluşturduğu umutsuzluğun göçe neden olduğunu ifade etmiştir. Devletin, bölgeye yapacağı fabrika gibi yatırımlarla, yerinde iş imkânları yaratılarak, bu durumun aşılabileceğini şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Burada doğup, burada yaşayan gençlerde bir umutsuzluk var. Buradan üniversite yoluyla bir çıkış arıyorlar. Ancak ‘bitirdiğimiz zaman ne yapacağız’ endişesi hep oluyor. Çünkü işsizlik çok yoğun. Hayvancılık dışında İŞ-KUR alımları oluyor. Bu alımlar kısa süreli, altı ay için oldu-

13 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, Ramazan M. Doğaner, 26 Ekim 2017.

14 C. A. A., Patnos Belediye Başkanı, Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.

15 F. K., Ardahan Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak-Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

ğundan, iş bittiğinde problem devam ediyor. Bölgede arazi miktarı sınırlı, tarım yok denilecek kadar az, dolayısıyla eğitime odaklanılıyor. Gençlerin temel kaygısı aslında ekonomik. İşsizlik temel problem. Bu yalnızca devlet eliyle çözülebilecek bir sorun değil. Eğitime devam edemeyen gençler düşünülmesi. Göle'de 18 mandıra var, yaklaşık 250 kişi çalışıyor. Turizmi canlandırmaya çalışıyoruz. Yeni fabrikalar kurulabilir. Yerinde iş imkânı sağlamak gerekiyor. Bu sağlanmadığında İstanbul'a, özellikle Esenyurt'a gidiyorlar."¹⁶

Kaymakamın bu ifadeleri aynı zamanda Ardahan'da okullaşmanın diğer illere göre neden daha fazla olduğunu açıklamaktadır. Ardahan'da tarıma elverişli yeterli arazinin olmayışı gençlerin çıkış yolu olarak okula sarılmalarına yol açmaktadır.

3.4. Liseli Katılımcıların Okuduğu Lise Türleri

Araştırmaya katılan liseli gençlerin hangi liselere gittiklerine ilişkin dağılıma bakıldığında yüzde 34,7'sinin Anadolu lisesine, yüzde 24,2'sinin İmam Hatip lisesine, yüzde 21,1'inin Teknik ve Meslek lisesine, yüzde 14,1'inin Fen lisesine, yüzde 5,9'unun ise Sosyal Bilimler lisesine gittikleri görülmektedir. (Tablo 3.20). Lise düzeyindeki bu dağılım belirlenen örneklem kotasından kaynaklanmaktadır. Sosyal bilimler lisesinden gençlerin araştırmada daha düşük oranda yer almasının nedeni bu tür liselerin her yerde bulunmamasıdır. Buna karşın Anadolu liselerinin her yerde (il ve ilçelerde) bulunması, bu tür liselerde okuyan gençlerin örneklem içinde daha fazla oranda yer almalarına yol açmıştır.

Tablo 3.20: Okuduğunuz okulun türü nedir? (Liseye gidenler)

	Sayı	Yüzde
Anadolu Lisesi	1.032	34,7
Teknik ve Meslek Lisesi	626	21,1
İmam Hatip Lisesi	719	24,2
Fen Lisesi	419	14,1
Sosyal Bilimler Lisesi	174	5,9
Diğer	1	0,0
Toplam	2.971	100

Veriler cinsiyet açısından incelendiğinde (Tablo 3.21) kızların erkeklere oranla daha fazla Anadolu lisesine (%38,1) ve Fen lisesine (%15,5); erkeklerin ise kızlara göre daha fazla oranda İmam Hatip lisesine (%28,9), Teknik ve Meslek lisesine (%23,2) devam ettikleri anlaşılmaktadır. İmam- Hatip liselerinin ve Teknik- Meslek liselerinin erkekler tarafından daha fazla tercih edilmesi anlaşılabilir bir durum olarak görülmektedir. Veriler bir bütün olarak cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ve cinsiyete göre okul türü seçiminin farklılaşp farklılaşmadığında bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p=0.567). Bu da okul tercihi bakımından kızlarla erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı anlamına gelir.

Tablo 3.21: Okuduğunuz okulun türü nedir? (Liseye gidenler)

	Kız	Erkek
Anadolu Lisesi	38,1	30,8
Teknik ve Meslek Lisesi	19,2	23,2
İmam Hatip Lisesi	20,1	28,9
Fen Lisesi	15,5	12,5
Sosyal Bilimler Lisesi	7,0	4,6
Diğer	0,1	0
Toplam	100	100

Araştırmada yer alan lise öğrencilerinin illere göre dağılımına bakıldığında (Tablo 3.22), Anadolu Lisesinin yüzde 37,9 ve Teknik ve Meslek Lisesi tercihinin yüzde 26,3 ile en fazla Kars'ta, İmam Hatip lisesinin yüzde 27,3 ile Ardahan'da, Fen lisesinin yüzde 17,1 ile Iğdır'da yer aldığı görülmektedir. İlgili tabloya yansıyan verilerden anlaşıldığı kadarıyla Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri en fazla oranda Iğdır'da araştırmada yer almışlardır. Bu da buradaki okulun öğrenci sayısı ile bağlantılı olabilir. İllere göre gençlerde okul türü seçiminin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizine göre iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p=0.000). Bu da lise türlerinin ilçelerdeki varlığından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.22: Okuduğunuz okulun türü nedir? (Liseye gidenler)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Anadolu Lisesi	33,2	34,1	34,1	37,9
Teknik ve Meslek Lisesi	22,9	18,3	13,5	26,3
İmam Hatip Lisesi	23,5	27,3	24,0	22,6
Fen Lisesi	14,1	12,7	17,1	13,2
Sosyal Bilimler Lisesi	6,3	7,4	11,3	
Diğer		0,2		
Toplam	100	100	100	100

Okula girme konusundaki isteksizliğin veya gittiği okulu sevmemenin nedenleri arasında okul bittikten sonra ne olacağı konusundaki belirsizlik ve kaygının yer aldığı bilinmektedir. Araştırmada bu yönde bulgular da elde edilmiştir. Bu kaygının veya belirsizliğin giderilmesi, belli ölçüde işsizliğin önüne geçilebilmesi bakımından mesleki eğitimin yaygınlaştırılması ve gençlere birer mesleki beceri kazandırılabilmesi önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur. Ancak bölge halinde meslek liselerine karşı olan tutumun genelde olumsuz olduğu görülmektedir. Kağızman Milli Eğitim Müdürü, meslek liselerine karşı bölgedeki bakış açısını şu şekilde özetlemektedir: "Temel düşüncemiz eğitimi mesleki eğitime kaydırmak. Bununla birlikte meslek liselerine olumsuz bakışı

değiştiremedik. Ortam uygun hale getirilirse ona göre algı belki iyileşir.”¹⁷ Meslek liselerinden mezun olanların, meslekleriyle ilgili bir işe girememesi, doğal olarak bu liselere karşı bir güvensizliğe yol açmaktadır.

Ayrıca okullar arasında bir hiyerarşinin varlığı aileler ve öğrenciler tarafından yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Fen liseleri ile Anadolu Liseleri, üniversiteyi kazanmak ve daha kolay iş imkânları elde edebilmek için en iyi eğitimin verildiği ve en iyi öğrencilerin bulunduğu okullar olarak kabul edilmektedirler. Teknik ve meslek liselerinde okuyan gençler, görüşmelerin çoğunda toplumda, kendilerine karşı işe yaramaz, hapçı, akademik zekası düşük gibi algıların olduğunu; ailelerinin de “hiçbir yeri kazanamadın bari burada vakit geçir” gibi bir yaklaşımla çocuklarına ilgisiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Teknik ve meslek liseleri gibi son yıllarda sayısı oldukça artan İmam Hatip Liseleri için de durum bundan farksızdır. Ardahan Anadolu İmam Hatip Lisesi Müdürü, okullarının dışarıdaki imajına karşılık çok daha iyi imkânlarla ve öğrencilere sahip olduklarını not ederek okulun tercih durumunu şu şekilde açıklamaktadır: “İmam-Hatibe gelme durumu mutlaka puanla alakalı. En son kala kala imam hatip tercih ediliyor.” Bu da doğal olarak İmam Hatip liselerine giden öğrencilere karşı bir önyargının oluşmasına neden olmaktadır.

Bölgedeki okul tercihleri ve okulların durumlarıyla ilgili değerlendirmeler ile Türkiye'nin diğer bölgelerindeki okul tercihleri arasında çok fazla farklılığın olmadığı söylenebilir. Ailelerin ve gençlerin okul tercihlerinde genel benzerlikler bulunmaktadır. Başka bir deyişle ülkenin her yanında Fen Liseleri ile Anadolu Liseleri en fazla tercih edilen okullardır.

3.5.Üniversiteli Katılımcıların Bölümleri

Araştırmaya katılan üniversiteli katılımcıların eğitim aldıkları alanlar bakımından dağılımları Tablo 3.23'de verilmiştir. Buna göre Araştırmada yer alan üniversiteli gençlerin yüzde 55,4'ünün sosyal bilimler alanında, yüzde 13,3'ünün mühendislik, yüzde 11,2'sinin fen bilimleri, yüzde 12,7'sinin tıp ve sağlık bilimleri alanında, yüzde 4,7'sinin ise mimarlık ve güzel sanatlar alanında eğitim aldıkları görülmektedir. Buna göre örneklemin büyük çoğunluğunun sosyal bilimler alanından oluştuğu söylenebilir. Birinci bölümde ifade edildiği gibi üniversiteli gençlere anketler, belirlenen kotalar üzerinden üniversite kampüslerinde yapılmıştır. Kotalar, fakültelerin altında yer alan bölüm sayıları esas alınarak belirlenmiştir. Bu bakımdan her branştaki öğrenci sayısı araştırmaya farklı oranlarda yansımıştır.

Tablo 3.23: Bölümünüz aşağıdaki alanlardan hangisine giriyor? (Üniversiteye gidenler)

	Sayı	Yüzde
Sosyal Bilimler	598	55,4
Fen Bilimleri	121	11,2
Mühendislik	144	13,3
Tıp ve Sağlık Bilimleri	137	12,7
Mimarlık ve Güzel Sanatlar	51	4,7
Diğer	28	2,6
Toplam	1.079	100

Üniversitede okunan bölümler açısından kızlar ve erkekler arasında kayda değer bir farklılık görülmemektedir (Tablo 3.24). Mühendislik alanının tercihinde yaklaşık yüzde 4 gibi bir farkla erkekler kızlardan daha yüksek bir orana sahiptir. Türkiye'de fen alanlarıyla mühendislik alanı uzun zaman erkek öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Ancak son zamanlarda Türkiye'de değişen toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kız öğrencilerin de bu alanlara yöneldiği görülmektedir. Tabloya yansıyan veriler, TRA2 bölgesindeki kızların da Türkiye geneline paralel olarak mühendislik ve fen alanlarına yöneldiğini göstermektedir. Cinsiyete göre okul türü seçiminin farklılaşmış olduğunu belirlemek için yapılan varyans analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p=0.573). Bu da bölüm tercihinde kızlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 3.24: Bölümünüz aşağıdaki alanlardan hangisine giriyor? (Üniversiteye gidenler)

	Kız	Erkek
Sosyal Bilimler	57,6	53,4
Fen Bilimleri	10,7	11,7
Mühendislik	11,5	15,1
Tıp ve Sağlık Bilimleri	12,2	13,1
Mimarlık ve Güzel Sanatlar	5,2	4,3
Diğer	2,9	2,3
Toplam	100	100

Veriler iller bazında değerlendirildiğinde sosyal bilimler alanında yüzde 77,6 ile Iğdır'ın, fen bilimleri alanında yüzde 17,3 ile Kars'ın, mühendislik alanında yüzde 17,1 ile Ağrı'nın, tıp ve sağlık bilimleri alanında yüzde 26,6 ile Ardahan'ın öne çıktığı görülmektedir (Tablo 3.25). Fen bilimleri tercihin belirgin olarak düşük olduğu il yüzde 2,2 ile Iğdır'dır. Bu farklılık, bölgedeki üniversitelerde bulunan bölümlerden kaynaklanmaktadır. Araştırma bulgularına göre Iğdır'daki üniversitede sosyal bölümlerde okuyan öğrenci sayısı belirgin biçimde daha fazladır. Aynı değerlendirmeyi Kars

17 Y. B., Kağızman İlçe Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

hariç tutulursa diğer iller için de yapabiliriz. İllere göre gençlerin üniversitede seçtikleri alanların farklılaşp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

Tablo 3.25: Bölümünüz aşağıdaki alanlardan hangisine giriyor? (Üniversiteye gidenler)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Sosyal Bilimler	56,0	32,9	77,6	43,2
Fen Bilimleri	13,8	13,3	2,2	17,3
Mühendislik	17,1	7,0	14,0	12,0
Tıp ve Sağlık Bilimleri	7,0	26,6	4,7	19,6
Mimarlık ve Güzel Sanatlar	6,0	3,2	1,6	7,6
Diğer		17,1		0,3
Toplam	100	100	100	100

3.6. Katılımcıların Sınıf Düzeyi

Araştırmaya katılanlara ayrıca kaçınıcı sınıfta oldukları da sorulmuştur. Bu soru hem liseye hem de üniversiteye devam etmekte olan öğrencilere yöneltilmiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 3.26) görüldüğü gibi, liseli katılımcıların yüzde 31,6'sı birinci sınıf, yüzde 27,2'si ikinci sınıf, yüzde 24,4'ü üçüncü sınıf, yüzde 16,8'i ise dördüncü sınıf öğrencisidir. Sınıflar arasındaki bu farklılık sınıflardaki öğrenci sayısının farklılığından kaynaklanmıştır. Anket uygulaması sınıflarda yapıldığı için her sınıftan farklı düzeyde öğrenci araştırmada yer almıştır. Üniversiteli katılımcıların yüzde 33,8'i birinci sınıf, yüzde 37'si ikinci sınıf, yüzde 17,6'sı üçüncü sınıf, yüzde 10,6'sı dördüncü sınıf ve yüzde 1'i de lisansüstü eğitim almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan liseli ve üniversiteli katılımcıların büyük çoğunluğu birinci ve ikinci sınıfta toplanmaktadır. Lisansüstü katılımcılar yüzde 1 ile en az katılım gösteren gruptur.

Tablo 3.26: Kaçınıcı sınıftasınız? (Tüm okuyanlar Lise-Üniversite yüzde)

	Lise	Üniversite
Birinci Sınıf	31,6	33,8
İkinci Sınıf	27,2	37,0
Üçüncü Sınıf	24,4	17,6
Dördüncü Sınıf	16,8	10,6
Yüksek Lisans/Doktora	-	1,0
Toplam	100	100

Liseli ve üniversiteli gençlerin sınıf düzeyi ile cinsiyetleri çaprazlama olarak incelendiğinde Tablo 3.27'ye yansıyan veriler elde edilir. Buna göre liseye giden öğrencilerde son sınıf hariç tutulursa kız öğrenci oranıyla erkek öğrenci oranı birbirine yakındır. Ancak son sınıfta kız öğrencilerin oranı belirgin biçimde erkek öğrencilerin önünde seyretmektedir. Kızların oranı yüzde 19 iken, erkek öğrencilerin oranı yüzde 14 düzeyindedir.

Üniversiteli katılımcılarda farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. İlgili tablodaki verilere göre ilk iki sınıfta olup araştırmaya katılan kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilerden daha fazladır. Ancak üçüncü ve dördüncü sınıftaki erkek öğrencilerin oranı kızlardan yüksektir.

Tablo 3.27: Kaçınıcı sınıftasınız? (Tüm okuyanlar Lise-Üniversite)

	Kız	Erkek
Lise		
Birinci Sınıf	31,1	32,3
İkinci Sınıf	26,8	27,6
Üçüncü Sınıf	22,8	26,2
Dördüncü Sınıf	19,3	13,9
Toplam	100	100
Üniversite		
Birinci Sınıf	38,1	29,8
İkinci Sınıf	37,5	36,6
Üçüncü Sınıf	15,3	19,8
Dördüncü Sınıf	8,7	12,3
Yüksek Lisans/Doktora	0,4	1,6
Toplam	100	100

Liseli katılımcılardan Ağrı'daki katılımcıların yüzde 30 ile en yüksek oranda birinci sınıfta oldukları, yüzde 17 ile dördüncü sınıfta oldukları, Ardahan'daki katılımcıların yüzde 36'sının birinci, yüzde 17'sinin dördüncü sınıfta oldukları görülmektedir. Aynı şekilde Iğdır'daki katılımcıların yüzde 33 ile en yüksek katılımı ikinci sınıfta, yüzde 15 ile en düşük katılımı dördüncü sınıfta, Kars'taki katılımcıların yüzde 29'luk oranlarla birinci ve ikinci sınıflarda oldukları, yüzde 18 ile en az katılımı dördüncü sınıfta oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 28: Kaçınıcı sınıftasınız? (Tüm okuyanlar Lise-Üniversite-İller yüzde)

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Lise				
Birinci Sınıf	30	36	31	29
İkinci Sınıf	26	21	33	29
Üçüncü Sınıf	25	24	21	24
Dördüncü Sınıf	17	17	15	18
Toplam	100	100	100	100
Üniversite				
Birinci Sınıf	23	41	37	37
İkinci Sınıf	31	37	37	43
Üçüncü Sınıf	23	12	19	14
Dördüncü Sınıf	22	8	5	6
Yüksek Lisans/Doktora	1	1	2	0,3
Toplam	100	100	100	100

Üniversiteli katılımcıların ise iller bağlamında dağılımına bakıldığında (Tablo 3.28) şu tespitler yapılabilir: Birinci sınıf öğrencileri için en yüksek oran yüzde 41 ile Ardahan'da, yüzde 23 ile Ağrı'da, ikinci sınıflarda en yüksek oran yüzde 43 ile Kars'ta, üçüncü sınıflarda yüzde 23 ile Ağrı'da, en düşük oran yüzde 12 ile Ardahan'da, dördüncü sınıflarda yine yüzde 22 ile Ağrı'da, yüzde 5 ile İğdır'da karşımıza çıkmaktadır.

3.7.Katılımcıların Memleket Bilgisi

Araştırmaya katılan gençlerin asıl memleketlerinin neresi olduğu da sorulmuştur. Böylece yaşadıkları kentin memleketleri olup olmadığı, buraya başka bir şehirden gelip gelmedikleri anlaşılabilir. Türkiye'deki bölgeler açısından bakıldığında gençlerin büyük çoğunluğunun Doğu ve Güney Doğu illerinden olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yalnızca yüzde 3,9'u batı illerinden olduklarını beyan etmişlerdir. İller kendi aralarından sıralandığında yüzde 29,9 ile Ağrı, yüzde 22,1 ile Kars, yüzde 13,3 ile Ardahan, yüzde 12,9 ile İğdır gençlerin esas memleketi olarak beyan edilmiştir (Tablo 3.29). Araştırmada yer alan gençlerin oranının farklılığında il nüfuslarının farklılığı rol oynamaktadır. Ancak burada altı çizilmesi gereken husus Batı illerinden olup bölgede bulunan genç oranının oldukça düşük düzeyde olmasıdır.

Tablo 3.29: Esas memleketiniz neresidir?

	Sayı	Yüzde
Ağrı	1.332	29,9
Kars	984	22,1
Ardahan	594	13,3
İğdır	576	12,9
Van	147	3,3
Erzurum	77	1,7
Diyarbakır	60	1,3
Şanlıurfa	47	1,1
Muş	46	1,0
Yabancı Uyruklu	46	1,0
Diğer (Doğu İlleri)	369	8,3
Diğer (Batı İlleri)	173	3,9
Toplam	4.451	100

Araştırmaya katılan gençler arasında cinsiyet-esas memleket karşılaştırması yapıldığında Araştırmada yer alan erkeklerin yüzde 33,2'sinin, kızların ise yüzde 26,7'sinin esas memleket olarak Ağrı olduğu görülmektedir. Esas memleketini Kars olarak beyan eden kızların oranı yüzde 27,7 iken, erkeklerin oranı yüzde 16,5 olarak gerçekleşmiştir. Diğer oranlar kızlar ve erkekler açısından büyük oranda benzerlik göstermektedir (Tablo 3.30).

Tablo 3.30: Esas memleketiniz neresidir?

	Kız	Erkek
Ağrı	26,7	33,2
Ardahan	13,4	13,3
Batı İlleri	3,9	3,8
Diğer Doğu İlleri	8,2	8,4
Diyarbakır	1,3	1,4
Erzurum	1,9	1,6
İğdır	11,9	14,0
Kars	27,7	16,5
Muş	,8	1,2
Şanlıurfa	,8	1,3
Van	2,7	3,9
Yabancı Uyruklu	,5	1,5
Toplam	100	100

Okumayanların esas memleketinin neresi olduğuna ilişkin verilere bakıldığında (Tablo 3.31) okumayanların yüzde 35,1'inin ve liselilerin yüzde 33,6'sının Ağrı olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranlar örneklem sayısı ile orantılı olarak gerçekleşmiştir. Başka illerden gelerek üniversitede okuma eğiliminin, okumayanlar ve lisede bulunanlara göre daha yüksek olması beklenen bir durumdur. Buna karşılık üniversite öğrencilerine esas memleketlerinin neresi olduğu sorulduğunda cevapların büyük oranda TRA2 bölgesi, Güneydoğu ve diğer Doğu illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yüzde 17,9'u Ağrı, yüzde 4,1'i Ardahanlı, yüzde 6,4'ü Iğdır, yüzde 13,7'si ise Karslıdır.

Batı illerinden gelen üniversite öğrencilerinin oranı yüzde 8,7'de kalmaktadır. Bu oran özellikle kültürel kaynaşma ve etkileşimin merkezlerinden biri olan üniversitelerin bölgede bu fonksiyonu yeterince sağlayamadığına işaret etmektedir. Üniversite öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmelerinde özellikle Doğu ve Güney Doğu'nun diğer şehirlerinden gelen öğrenciler, kültürel ve ırk ayrımcılığını daha az hissedebilmek için bu bölgedeki üniversiteleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Buna karşılık, Batı'dan gelen öğrencilerin, bu bölgedeki üniversitelere gelmeden önce güvenlik korkusu nedeniyle bölge halkına karşı bir ön yargı taşıdıklarını söylemeleri bölgedeki üniversitelerin homojen bir kültürel yapıya bürünmesinin nedenini açıklamaktadır.

Tablo 3.31: Esas memleketiniz neresidir?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Ağrı	35,1	33,6	17,9
Ardahan	12,8	17,0	4,1
Batı illeri	1,8	2,4	8,7
Diğer Doğu illeri	3,1	2,5	25,9
Diyarbakır	,7	,1	4,9
Erzurum	,7	1,6	2,6
Iğdır	18,3	14,4	6,4
Kars	25,3	24,7	13,7
Muş	,4	,9	1,7
Şanlıurfa	,2	,1	4,1
Van	,9	2,0	7,8
Yabancı Uyruklu	,6	,6	2,4
Toplam	100	100	100

Gençlerin esas memleketinin ne olduğu sorusu ile ilgili olarak iller ayrıntılı olarak karşılaştırıldığında Iğdır'ın en kozmopolit kent olduğu görülmektedir. Tablo 3.32'ye bakıldığında araştırmaya katılanlar arasında Iğdır'da Iğdırlı olanların oranı yüzde 58,4 ile diğer üç ildeki gençlere oranla en az olarak ortaya çıkmıştır. Iğdır'da gençlerin yüzde 8,8 Ağrı ve yüzde 4,4 de Batı illerinden olup geri kalanları Doğu ve Güneydoğu bölgesinden gelenler oluşturmaktadır. Iğdır'ın son yıllarda Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinden yoğun göç aldığı şeklindeki açıklamaları bu göstergeler de destekler niteliktedir. TRA2 bölgesinde sanayi ve tarım bakımından en fazla gelişen il hiç kuşkusuz Iğdır'dır. Bu da buraya özellikle bölgenin diğer illerinden belli oranda nüfus çekmektedir.

Tablo 3.32: Esas memleketiniz neresidir?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Ağrı	79,2	1,9	8,8	2,0
Ardahan	,3	68,7	,2	2,0
Batı illeri	2,6	5,5	4,4	4,0
Diğer Doğu illeri	6,2	9,2	12,9	6,7
Diyarbakır	1,3	1,2	1,5	1,4
Erzurum	1,0	3,8	1,0	1,9
Iğdır	,8	1,0	58,4	1,4
Kars	,7	5,5	3,0	76,7
Muş	1,7	,5	1,7	
Şanlıurfa	,7	,6	2,4	,7
Van	5,1	1,3	4,4	1,4
Yabancı Uyruklu	,5	,9	1,2	1,8
Toplam	100	100	100	100

Ağrı'da yaşayıp araştırmada yer alan gençlerin yüzde 79'u Ağrıdır. Kars'ta yaşayıp araştırmada yer alanların yüzde 77'i Karslıdır. Ardahan'da yaşayıp araştırmada yer alanların yüzde 68'i Ardahanlıdır. Buna karşın Iğdır'da yaşayıp araştırmada yer alanların sadece yüzde 58'i Iğdırlıdır. Bu da yüzde 42 düzeyindeki bir genç kitlenin esas memleket olarak Iğdırlı olmadığı anlamına gelir. Yukarıda ifade edildiği gibi Iğdır, bölgedeki diğer şehirlere göre daha kozmopolit bir nüfus yapısına sahiptir. Ancak unutulmamalıdır ki, kozmopolit yapısına rağmen Iğdır da Batı illerinden fazla nüfus çekme başarısı gösterememektedir. Nitekim ilgili tabloya bakıldığında Iğdır'da yaşayan Batı illerinden gençlerin oranı yüzde 4,4 gibi düşük düzeydedir. Iğdır'daki kozmopolit yapı, Doğu ve Güneydoğu'nun diğer illerinden gelen nüfusla bağlantılıdır.

Memleket sorusuyla ilgili verilerin tümü üzerinde yapılan analizlere göre bölgede yaşayan gençlerin büyük bir çoğunluğu bölgedeki illerendirler. Batı illerinden gelip burada yaşayan gençlerin oranı oldukça düşük düzeydedir. Batı illerinden gelenleri en fazla çeken şehir dört il arasında Ardahan'dır. Bu durum muhtemelen üniversiteyle bağlantılıdır. Araştırmada ele alınan dört ilde de üniversitenin mevcut olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda bu üniversitelerin Batı illerinden yeterli düzeyde öğrenci çekemedikleri anlaşılmaktadır.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 4

OKUL VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİĞİ

BÖLÜM 4

OKUL VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİĞİ

Bu bölümde TRAZ bölgesindeki gençlerin aldıkları eğitim hakkındaki duyguları, devam ettikleri eğitim kurumunu nasıl değerlendirdikleri, okul aidiyetleri, ders çalışma alışkanlıkları, varsa aldıkları burslar ve ders dışı etkinlikleri ele alınacaktır. Boş zaman değerlendirme etkinlikleri arasında sportif ve folklorik faaliyetlere katılma durumları ile hobileri üzerinde durulacaktır.

Gençlerin okul dışında kalan zamanı nasıl değerlendirdikleri, kendilerini tanımaları, kimlik ve kişiliklerinin oluşması, kendilerini geliştirmeleri ve keşfetmeleri açısından önemlidir. Kuşkusuz boş zamanın değerlendirilebilmesi için gençlere sunulan imkanlar da önemlidir. Gençlere sosyo-kültürel olarak imkânlar sunmak veya sunulan imkanların yeterliliği de üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bölgede yapılan mülakatların neredeyse tamamında sosyo-kültürel alt yapının yetersiz olduğu, gençlerin çoğunlukla kafe, internet kafe gibi mekanlarda vakit geçirdiği belirtilmiştir.¹⁸ Bu durumun gelecekteki olası tehlikelerine dikkat çekilen bir mülakatta şunlar söylenmiştir: “Gençleri yönlendirecek bir organizasyon yok. Gençler, okuldan sonra başıboş kalıyorlar, okuldan sonra ailelerini de dinlemiyorlar, uyuşturucuya alışıyorlar.”¹⁹

Gençlerin yapılan kültürel etkinliklere ilgi duyduğu, fakat iller genelinde etkinliklerin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bir mülakatta şunlar dile getirilmiştir: “Sosyal kültürel alanların artması lazım. Sinema tiyatro olması lazım. Senede bir kez yapınca katılım yüksek oluyor, ilgi var aslında.”²⁰ Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri veya gençlik merkezleri tarafından merkeze uzak olan ilçe ve köylerdeki gençlere mobil etkinliklere de ilginin olduğu görülmektedir. Bu konuda faaliyet gösteren yetkililerden biri “Mobil gençlik kurslarımız, köyleri gezen araçlarımız var. Şu anda 6 kurs var, her biri 20 kişi kapasiteli, tüm kontenjanlar dolu. Hem spora yönelik hem de kültürel/müzik aletleri kursları var. Yaş sınırı azami 24”²¹ diyerek mobil araçlar yolu ile de gençlere kolayca erişim sağlanabildiğini ifade etmiştir.

Maddi imkânsızlığın sosyal etkinliklere katılımı düşürdüğü bütün görüşlerde vurgulanan bir konu olmuştur. Örneğin bir mülakatta bu durum şöyle ifade edilmiştir: “Gençler için gerçekleştirilen sosyal aktivitelere maddi durumu zayıf ailelerin olduğu bölgelerde katılım son derece azdır.”²² Bununla birlikte gençlere imkanlar sunulduğunda önemli başarıların elde edildiği dile getirilmektedir. Ardahan Valisinin açıklamaları bunu göstermektedir: “Yüzme, tenis, golf sahamız dahi var.

18 A.K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 26. Ekim 2017.

19 Y.K., Ağrı İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

20 Kağızman Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu-Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

21 D.B., Ardahan Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü-Muhasebe Şube Müdürü Vekili, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz-Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.

22 A.S.A., Ağrı Gençlik Spor İl Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

Türkiye ortalamasının üzerinde imkânlar sahibiz. İstanbul'dan sonra en çok bayan hakem Ardahan'da bulunmaktadır.”²³

Görüşmeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bölgede başta sportif faaliyetler olmak üzere gençlere sunulan sosyal ve kültürel imkanların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Gençler arasında bu konuda talep yüksek görünmektedir. Sunulan imkanları değerlendirebilen gençler arasından başarılı sporcuların çıktığı görülmektedir. İlerleyen bölümde okul hakkındaki düşünceleri ile gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri hakkındaki bulgulara yer verilecektir.

4.1.Okula Karşı Hissedilen Duygular

Gençlerin eğitim hayatlarına devam etmeleri için okulu sevmeleri ve okula isteyerek gitmeleri son derece önemlidir. Okulu sevmeyen gençlerin bir süre sonra okulu bırakması daha kolay olmaktadır. Bu nedenle araştırma kapsamında gençlere okula yönelik duyguları sorulmuştur. Tablo 4.1, gençlerin okula giderken nasıl hissettiklerini göstermektedir. Tabloya göre, gençlerin yüzde 30'unun okula çok istekli, yüzde 23,5'inin biraz istekli, yüzde 12,3'ünün çok isteksiz şekilde okula gittiği anlaşılmaktadır. Gençlerin toplam yüzde 53,5'nin okula istekli olarak gitmeleri, gençlerde okuma isteğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Çünkü okula gitme, gençler açısından her gün yapılan adeta rutin bir faaliyet olduğundan çoğu kez sıkıcı olarak yorumlanma ihtimali yüksektir.

Tablo 4.1: Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Sayı	Yüzde
Çok isteksiz geliyorum	507	12,3
Biraz isteksiz geliyorum	475	11,6
Ne istekli, ne isteksiz geliyorum	927	22,6
Biraz istekli geliyorum	967	23,5
Çok istekli geliyorum	1.234	30,0
Toplam	4.110	100

Tablo 4.2, cinsiyete göre gençlerin okula giderken nasıl hissettiklerini göstermektedir. Tabloya göre, kızların yüzde 9,8'i, erkeklerin ise yüzde 15'i okula isteksiz bir şekilde gitmektedir. Buna karşılık kızların yüzde 34,7'si, erkeklerin ise yüzde 25,1'i okula çok istekli olarak gittiği görülmektedir. Bölgede genç kızların yaşamış oldukları aile baskısı ve toplumsal baskıların yanı sıra ev dışında sosyalleşmelerinin çok kısıtlı olması nedeniyle okul, genç kızların en çok sosyalleşebildikleri yeri oluşturmaktadır. Buna ek olarak, genç kızlar eğer hayatlarında bir değişiklik yaratmak istiyorlarsa okula gitmenin tek yol olduğunun farkındadırlar. Okula devam etmeyen genç kızların erken yaşta evlendirilmeleri de söz konusu olabileceğinden okul, pek çok kız için bir kurtuluş yolu olarak görülmektedir.

23 M. E. B., Ardahan Valisi, Mülakat: Adem Çaylak vd., 24 Kasım 2017.

Tablo 4.2: Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Kız	Erkek
Çok isteksiz geliyorum	9,8	15,0
Biraz isteksiz geliyorum	9,6	13,7
Ne istekli, ne isteksiz geliyorum	22,3	22,8
Biraz istekli geliyorum	23,6	23,5
Çok istekli geliyorum	34,7	25,1
Toplam	100	100

Tablo 4.3, gençlerin eğitim düzeyine göre okula gitme isteklerini göstermektedir. Tabloya göre, liseli gençlerin yüzde 58,1'inin okula istekli gittikleri, üniversiteli gençlerin ise yüzde 41,4'ünün istekli olduğu tespit edilebilir. Çok istekli olma açısından liseli gençlerin belirgin olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır. Gençlerin toplumsallaşma süreçleri ve her iki eğitim düzeyinde bulunulan ortamlar açısından ele alındığında bu bulguların beklenen bir durumu gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.3 :Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Lise	Üniversite
Çok isteksiz geliyorum	10,9	16,2
Biraz isteksiz geliyorum	11,2	12,6
Ne istekli, ne isteksiz geliyorum	19,8	29,7
Biraz istekli geliyorum	24,1	21,9
Çok istekli geliyorum	34,0	19,5
Toplam	100	100

Okulun sevilmesinde idareci ve öğretmenlerin tutum ve davranışları son derece önemlidir. Eğitimcilerin öğrencileri kucaklayıcı bir tutum ve davranış içinde olmaları gereklidir. Bu konuda Sarıkamış Belediye Başkanının da ifade ettiği gibi "Öğretmenlerin öncelikle çocukları sevmesi ve onlara değer vermesi gereklidir. Gençleri dinlemeleri lazımdır."²⁴ Bu yönde tutum benimsemeyen öğretmenler, gencin okuldan uzaklaşmasına veya okulu bırakmasına yol açmaktadır. Sorunun çözümü için "Eğitimcinin de eğitilmesi gerekliliği" üzerinde önemle durulmaktadır.²⁵

Bölgede öğretmenler çok kısa süre kalmakta, özellikle ilçe ve köyde çalışan öğretmenler şehirde ev tutarak günübirlik gitmektedir. Bu durum bir yetkilinin de ifade ettiği üzere "İdealist eğitimci sayısı çok az. Öğretmenler üstlendiği sorumluluğun farkında değil ve sadece alacağı maaşa bakıyor.

Çoğu öğretmen öğrencisi ve ailesini tanımıyor. Toplumla yeterince kaynaşmıyorlar." Bunun sonucunda da gençlerin okula seyerek ve isteyerek gelmesi konusunda sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Ardahan Belediye Başkanı'nın şu ifadeleri öğretmenlerin hayati rolünü göstermesi açısından önemlidir:

"Öğrencisine dokunabilen müdür ve öğretmenlerin olması gereklidir. Müdürlerin ve öğretmenlerin çocuk ve gençler ile ders dışında da iletişimlerinin olması şarttır. Geçmişte bir öğretmenimin beni eve çay içmeye çağırması hayatımda çok büyük etkilere yol açmıştır."²⁶

Bölgedeki liselerin çoğunda rehber öğretmen sayısı çok yetersizdir. Örneğin, 1200 öğrencisi olan bir meslek lisesinde sadece tek bir rehber öğretmen olduğu görülmüştür. Bu rehber öğretmen, kendisinin çok istemesine rağmen bütün çocuklar ile tek tek görüşemediğini ancak çok problemlili çocukların ancak bir kısmına ulaşabildiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde, araştırma kapsamında ziyaret edilen bir kız meslek lisesinde müdür, müdür yardımcısı ve okuldaki tek rehber öğretmenin erkek olduğu görülmüştür. Okul yönetimi bu konudan şikayetçi olup okulda kadın rehber öğretmene ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Kız ağırlıklı liselerde kadın idarecilerin olması gerektiği de dile getirilmektedir.²⁷

Üniversite öğrencilerinin bir kısmı, okuldaki öğretim üyelerinin öğrenci ile iletişimlerinde sorun olduğunu ve yeterli rehberlik hizmeti alamadıklarını belirtmişlerdir. Üniversite ve meslek yüksek okullarındaki öğretim üyelerinin bir kısmının sadece derse girip çıktıkları ve ders dışında öğrenciye vakit ayıramadıkları önemli bir sorun olarak görülmektedir.²⁸

Tablo 4.4, illere göre gençlerin okula gitme isteklerini göstermektedir. Tabloya göre, okula çok isteksiz gittiğini belirtenlerin oranı en yüksek Iğdır (%14,5) ve Ağrı (%12,4)'da görülmektedir. Çok istekli gittiğini belirtenlere bakıldığında Kars'ın (%34,8) ilk sırada geldiği görülürken, onu Ağrı (%30,8) takip etmektedir. Okula istekli ve biraz istekli diyenlerin toplam oranı birlikte alındığında bütün illerde gençlerin en az yüzde 50'sinin okula istekli gittiği görülmektedir. Bu bağlamda isteksiz gittiğini belirtenlerin toplam oranının yüzde 26'nın altında olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, her dört gençten birinin isteksiz olması dikkate alınması gereken bir sorundur.

26 F. K., Ardahan Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

27 Bölgedeki kız pansiyonlarının bir kısmında kadın idarecinin olmadığı da dile getirilmiştir.

28 Iğdır Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Öğrencileri odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26.10.2017.

24 Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Gözde Özer-Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017.

25 N. Y. Kağızman Belediye Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

Tablo 4.4: Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Çok isteksiz geliyorum	12,4	11,8	14,5	10,7
Biraz isteksiz geliyorum	12,6	13,7	10,3	9,5
Ne istekli, ne isteksiz geliyorum	21,1	22,5	25,6	21,9
Biraz istekli geliyorum	23,1	24,6	24,0	23,1
Çok istekli geliyorum	30,8	27,3	25,6	34,8
Toplam	100	100	100	100

Bölgedeki gençlerin okula giderken ne hissettikleri ile cinsiyet, yaşadıkları il ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir (P=0,000).

Gençlerin istedikleri okula gitmeleri ve okulu sevmeleri başarılı olma durumlarını yakından etkilemektedir. Gençler, sevmedikleri okula veya bölüme devam etmede sorun yaşamakta ve belli bir süre sonra okulu veya bölümü bırakma kararı alabilmektedir. Bu nedenle araştırmada gençlere okul veya bölüm hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Gençlerin devam ettikleri okulu veya bölümü sevme durumları Tablo 4.5'te gösterilmektedir. Gençlerin okudukları okulu veya bölümü sevme düzeylerine baktığımızda, hiç sevmiyorum diyenlerin oranının yüzde 11,1 düzeyinde olduğu görülmektedir. Biraz seviyorum ve çok seviyorum diyenlerin toplam oranı ise yüzde 69'dur.

Tablo 4.5: Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musun? (Tüm okuyanlar)

	Sayı	Yüzde
Hiç sevmiyorum	453	11,1
Fazla sevmiyorum	417	10,2
Ne seviyorum, ne sevmiyorum	405	9,9
Biraz seviyorum	1.084	26,5
Çok seviyorum	1.737	42,4
Toplam	4.096	100

Tablo 4.6, cinsiyete göre gençlerin okul hakkındaki düşüncesini göstermektedir. Okulu veya bölümü hiç sevmiyorum diyen kızların oranı (%8,5), erkeklerin oranından (%13,9) daha düşüktür. Okulu veya bölümü biraz seviyorum diyenler ile çok seviyorum diyenlerin toplam oranına bakıldığında kızlarda yüzde 73'ünün okulu/bölümünü sevdiği buna karşılık erkek öğrencilerin yüzde 64,3'ünün sevdiği ortaya çıkmaktadır. Kızların okullarını/bölümlerini erkeklerden biraz daha fazla sevdikleri anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen bazı gençler, derslerinin kötü olmasına rağmen okula istekle geldiklerini ve bunu öğretmenlerine sevmelerine bağlamaktadır.²⁹ Ben-

29 Yunus Emre Anadolu Lisesi Odak Grup Çalışması, Mülakat: Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

zer şekilde okulda problemleri olarak ifade edilen öğrencilerin bir kısmında, temel sorununun idare ve öğretmenlerle yaşadıkları iletişim eksikliği olduğu görülmektedir.³⁰ Öğrenci başarısız olsa dahi, idare ve öğretmenle iyi ilişki kurabildiğinde ve kendini ifade edebildiğinde disiplin sorunları daha az görülmektedir. Bu nedenle idareci ve öğretmenlerin, öğrenciyi dinlemeye yönelik tutum ve davranış sergilemesi öğrenci tarafından kendisine önem verildiği şeklinde algılanmakta ve okul ile daha fazla işbirliği içine girmektedir.

Tablo 4.6: Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musun? (Tüm okuyanlar)

	Kız	Erkek
Hiç sevmiyorum	8,5	13,9
Fazla sevmiyorum	9,0	11,5
Ne seviyorum, ne sevmiyorum	9,5	10,3
Biraz seviyorum	25,1	27,9
Çok seviyorum	47,9	36,4
Toplam	100	100

Tablo 4.7, eğitim düzeyine göre, okulu veya bölümü sevme durumunu göstermektedir. Tabloya göre, lise öğrencilerinin yüzde 10,1'inin, üniversite öğrencilerinin ise yüzde 13,5'nin okullarını hiç sevmedikleri dikkati çekmektedir. Okuduğu okulu/ bölümü seviyorum diyenlerin oranı lise öğrencilerinde toplam yüzde 71,6, üniversite öğrencilerinde ise yüzde 61,8'dir. Liseye ve üniversiteye girme süreçlerindeki farklılıklar, üniversite tercihlerinde gençlerin karşılaştıkları sorunlar göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan bu farklılık anlaşılabilir düzeydedir.

Tablo 4.7: Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musun? (Tüm okuyanlar)

	Lise	Üniversite
Hiç sevmiyorum	10,1	13,5
Fazla sevmiyorum	9,4	12,3
Ne seviyorum, ne sevmiyorum	8,9	12,5
Biraz seviyorum	27,7	23,3
Çok seviyorum	43,9	38,5
Toplam	100	100

Erkek meslek lisesi öğrencileri, okudukları okul yüzünden insanların kendilerine önyargılı davrandıklarını belirtmektedirler. "Şehirde meslek lisesi öğrencilerine yönelik olumsuz algı var. Bize soytarı, yaramaz, serseri ve keş olarak bakıyorlar" ifadesi meslek lisesi öğrencileri tarafından dile ge-

30 Besti Aydeniz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

tirilmiştir.³¹ Kız meslek lisesi öğrencilerinin bir kısmı ise, özellikle akşam saatlerinde okul çıkışında bekleyen ve kız öğrencileri taciz eden erkekler nedeniyle okullarından memnun olmadıklarını belirtmektedirler.³²

Tablo 4.8, illere göre okuduğu okulu/bölümü sevme düzeyini göstermektedir. Tabloya göre okulu sevmiyorum diyenlerin en düşük oranı (%15,7) Ardahan'dadır. Ardahan'ı yüzde 19,2 oranıyla Kars takip etmektedir. Ağrı'da sevmeyenlerin oranı yüzde 25,8, Iğdır'da 22,1'dir. Okuduğu okulu/bölümü sevdiğini belirtenlerin iller bazında dağılımına baktığımızda, bu oran en yüksek Ardahan'dadır. Ardahan'daki gençlerin yüzde 74,6'ü okuduğu okulu/bölümü sevdiğini belirtmiştir. Bu oran en düşük düzeyde Iğdır'da (%66,9) karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.8: Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musun? (Tüm okuyanlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç sevmiyorum	14,4	6,4	11,6	10,1
Fazla sevmiyorum	11,4	9,3	10,5	9,1
Ne seviyorum, ne sevmiyorum	9,5	9,7	10,9	9,7
Biraz seviyorum	24,8	28,3	28,5	25,6
Çok seviyorum	40,0	46,3	38,4	45,5
Toplam	100	100	100	100

Bölgede yaşayan gençlerin okudukları okulu/bölümü sevme düzeyleri ile cinsiyet, il ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmektedir (P=0,0)

4.2.Ders Çalışma Alışkanlığı

Bölgede yaşayan gençlerin genel olarak okula istekle gittikleri ve eğitim aldıkları okulu/bölümü sevdiği göz önünde bulundurulduğunda bu gençlerin başarılı olabilmek için ders çalışmaya da özen göstermeleri beklenir. Tablo 4.9 gençlerin ortalama ders çalışma saatlerini göstermektedir. Tabloya göre, gençlerin yüzde 17,9'unun 1 saatten az ders çalıştığı görülmektedir. Günde 1-2 saat çalışıyorum diyenlerin oranı yüzde 38,5 iken, günde 3-4 saat çalışıyorum diyenlerin oranı yüzde 31 düzeyindedir. Bu verilere göre gençlerin belli ölçüde düzenli ders çalıştıkları anlaşılmaktadır. Gençler arasında aşırı denebilecek düzeyde ders çalışmanın yaygın olmaması beklenen bir durumdur.

31 Nurettin Dolgun Mesleki Teknik Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

32 Besti Aydeniz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi.

Tablo 4.9: Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Sayı	Yüzde
1 saatten az	727	17,9
1-2 saat	1.564	38,5
3-4 saat	1.259	31,0
5-6 saat	331	8,2
7 saat ve üstü	148	3,6
Diğer	30	0,7
Toplam	4.059	100

Tablo 4.10, cinsiyete göre ders çalışma süresini göstermektedir. Tabloya göre, kızların erkeklere göre ders çalışmaya daha fazla zaman ayırdıkları anlaşılmaktadır. 3 saat ve daha fazla ders çalıştığını belirtenlerin toplam oranına baktığımızda bu durum daha belirgin hale gelmektedir. Bu doğrultuda Tablo 4.10'da da görüldüğü üzere 3 saatten fazla ders çalıştığını belirten kızların toplam oranı yüzde 53,5 iken bu oran erkeklerde 31,1 düzeyine inmektedir. Erkeklerin yüzde 43,1'i, kızların ise yüzde 34,4'ü günde 1-2 saatini ders çalışmaya ayırmaktadır. Kız öğrencilerin, daha iyi bir hayata erişebilmek için okulun önemini anladıkları ve bu yönde çaba gösterdikleri görülmektedir. Cinsiyete göre günlük ders çalışma arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (P=0,00).

Tablo 4.10: Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Kız	Erkek
1 saatten az	11,7	24,8
1-2 saat	34,4	43,1
3-4 saat	38,3	23,0
5-6 saat	11,0	5,0
7 saat ve üstü	4,2	3,1
Diğer	0,5	1,0
Toplam	100	100

Tablo 4.11, eğitim düzeyine göre gençlerin ders çalışmak için harcadıkları zamanı göstermektedir. Buna göre üniversite öğrencilerinin yüzde 27,1'i, lise öğrencilerinin ise yüzde 14,4'ü günde ortalama 1 saatlerini ders çalışmaya ayırmaktadır. Hem lise öğrencilerinin hem de üniversite öğrencilerinin günde 1-2 saat ders çalışma oranları yüzde 38,5 düzeyindedir. Ders çalışmaya günde 3 saat veya daha fazla zaman ayırma durumuna baktığımızda, liseli öğrencilerin üniversiteli öğrencilerden ders çalışmaya daha fazla zaman ayırdıkları görülmektedir. Liseli öğrenciler, sınav sisteminin ve müfredatın sürekli değişmesi nedeniyle dikkatlerinin dağıldığını ve çalışma güdülerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir.³³ Özellikle üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin çok

33 Yunus Emre Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

daha uzun süre ders çalıştıkları görülmektedir. Gençlerin internet ve cep telefonu kullanımı nedeniyle yeteri kadar ders çalışmadıkları anlaşılmaktadır. Ders çalışma bakımından eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (P=0,00).

Tablo 4.11: Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Lise	Üniversite
1 saatten az	14,4	27,2
1-2 saat	38,5	38,5
3-4 saat	33,8	23,4
5-6 saat	8,6	7,0
7 saat ve üstü	4,1	2,5
Diğer	0,5	1,4
Toplam	100	100

Tablo 4.12 illere göre öğrencilerin ortalama günlük ders çalışma süresini göstermektedir. Tabloya göre, bütün illerde gençlerin daha çok 1-2 saat ders çalıştıkları görülmektedir. Günde ortalama 5-6 saat ders çalışmaya zaman ayıran öğrencilerin oranı Iğdır'da yüzde 6,8 ile en düşükken, yüzde 9,3 oranıyla Kars'ta en yüksek düzeydedir. 7 saat ve üzerinde ders çalışanların oranı yüzde 5,1 ile Ardahan'da en yüksek iken, yüzde 2,2 oranıyla Kars'ta en düşüktür. Uzun ders çalışma süresinin öğrencinin üniversiteye hazırlanma aşamasında olup olmadığı ile yakın ilgisi vardır. Günde ortalama ders çalışmanın yaşanılan il ile anlamlı bir farklılık oluşturmadığı (P=0,774), görülmektedir.

Tablo 4.12: Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz? (Tüm okuyanlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
1 saatten az	18,1	19,2	18,5	16,4
1-2 saat	35,3	43,1	37,4	40,0
3-4 saat	34,5	24,0	32,1	31,1
5-6 saat	8,5	7,3	6,8	9,3
7 saat ve üstü	3,3	5,1	4,7	2,2
Diğer	0,4	1,2	0,5	1,0
Toplam	100	100	100	100

4.3.Devletten Alınan Eğitim Desteği

Gelir düzeyi düşük gençlerin eğitim hayatına devam etmelerini sağlayan en önemli unsur devletin öğrencilere verdiği desteklerdir. Özellikle üniversite düzeyinde eğitim desteği, gençlerin eğitimlerini sürdürmekte ihtiyaç duydukları önemli araçlardan birisidir. Devlet, sivil toplum kuruluşları, çeşitli vakıflar, farklı kurum ve kuruluşlar gençlere farklı şekillerde eğitim desteği vermektedirler. Burada bunların tamamı araştırılmamış, sadece devletten eğitim yardımı alınıp alınmadığı üzerinde durulmuştur. Gençlerin devletten eğitim yardımı alıp almadıkları sorulduğunda verilen cevapların dağılımı Tablo 4.13'de görülmektedir.

Tabloya göre gençlerin yüzde 77,5'inin devletten eğitim yardımı almadığı anlaşılmaktadır. Yardım alanların oranı yüzde 22,5 düzeyindedir. Bölgede yoksulluğun ciddi bir sorun olduğu dikkate alındığında, gençlerin eğitime devam edebilmek için önemli oranda desteğe ihtiyaç duydukları aşikardır. Bölgede özellikle ilköğretim ve lise düzeyinde yoksul ailelere çocukların okula gitmesi için devlet eğitim desteği vermektedir. Bununla birlikte verilen desteklerin ne kadarının bu çocuk ve gençlere harcadığı konusu araştırılmalıdır. Ailelerin aldıkları bu eğitim yardımlarının bir kısmını evin mutfak ve diğer ihtiyaçları için kullandığı bilinmektedir. Bölge illerinde gençlerin kendileri için harcayacak para ve harçlıklarının olmaması, terör örgütlerinin ve suç şebekelerinin bu gençlere ulaşmasına vesile olmaktadır. Araştırma kapsamında bir yetkili, "Sarıkamış gençlerinin çok büyük bir kısmının cebinde 5 lira parası yok. Bu çocuktan ne beklenir? Örgütün etkisine açık, uyuşturucu satıcısı olabilir, mafyaya karışılabilir. Her şey olabilir bu çocuklara" diyerek durumun vahametini ortaya koymaktadır.³⁴

Tablo 4.13: Devletten eğitim yardımı (kredi, burs vs) alıyor musunuz? (Tüm okuyanlar)

	Sayı	Yüzde
Hayır, almıyorum	3.159	77,5
Evet, alıyorum	917	22,5
Toplam	4.076	100

Tablo 4.14 gençlerin devletten aldığı eğitim yardımlarını cinsiyete göre göstermektedir. Tabloya göre kızların yüzde 20,1'inin erkeklerin ise yüzde 25,1'inin devletten eğitim desteği aldığı görülmektedir. Cinsiyete göre gençlerin devletten eğitim yardımı almaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (P=0,00).

Tablo 4.14: Devletten eğitim yardımı (kredi, burs vs) alıyor musunuz? (Tüm okuyanlar)

	Kız	Erkek
Hayır, almıyorum	79,9	74,9
Evet, alıyorum	20,1	25,1
Toplam	100	100

Tablo 4.15, eğitim düzeyine göre gençlerin devletten yardım alma durumunu göstermektedir. Tabloya göre, lise öğrencilerinin yüzde 11,3'ünün, üniversite öğrencilerinin ise yüzde 52'sinin yardım aldığı ortaya çıkmaktadır. Burs, kredi vb. desteklere üniversite öğrencilerinin daha fazla ihtiyaç duyması göz önünde bulundurulduğunda bu farklılık açıklanabilir bir durumu göstermektedir. Eğitim durumuna göre gençlerin devletten eğitim yardımı almaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (P=0,00).

34 S. U. Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı. Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, 28 Ekim 2017.

Özellikle pansiyonlu liselerde, maddi durumu kötü olan öğrencilerin eğitim, barınma ve yemek masrafları okul tarafından karşılanmaktadır.³⁵ Bu tür politikalar kırsaldan gelen yoksul kız çocuklarının eğitime katılmasını sağlama açısından son derece önemlidir. Bununla birlikte bu pansiyonlarda kalan öğrencilerin ailelerinin gelir seviyelerinin çok düşük olması, çoğunun çalışmıyor olması gibi nedenlerden dolayı bu öğrencilerin ciddi harçlık ihtiyacı içinde oldukları görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen gençlerin bir kısmı, özellikle çok yoksul üniversiteli öğrencilerin para vaadiyle farklı amaçlara hizmet etmeye teşvik edildiklerini iddia etmişlerdir.³⁶ Bölgede ailelerin çok çocuklu yoksul aileler olduğu dikkate alındığında, pansiyonlarda kalan erkek ve kız öğrencilere devlet tarafından belli bir miktar harçlık verilmesi büyük öneme sahiptir.

Tablo 4.15: Devletten eğitim yardımı (kredi, burs vs) alıyor musunuz? (Tüm okuyular)

	Lise	Üniversite
Hayır, almıyorum	88,7	48,0
Evet, alıyorum	11,3	52,0
Toplam	100	100

Liselerde özellikle gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle devlet desteğine ihtiyaç duyan öğrenci sayısı oldukça fazladır. Okulların bir kısmında idareci ve öğretmenlerin kendi aralarında yardım toplayarak özellikle yetim öğrencilerin yemek ve kırtasiye eksiklikleri karşılamaya çalıştıkları görülmekle birlikte ihtiyacı olan öğrencilerin tamamına ulaşamamaktadır.³⁷ Benzer şekilde okul yöneticilerinin bireysel gayret göstererek hayırsever vatandaşları, okuldaki ihtiyaç sahibi öğrencilerin temel ihtiyaçlarını karşılama yönünde çaba sarf ettikleri görülmektedir.³⁸ Bazı okullarda kırsaldan gelen öğrencilere yemek hizmeti devlet tarafından sağlanmaktadır. Bununla birlikte uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Örneğin, köyden gelmesine rağmen, köy merkeze bağlı olarak gözüktüğü için yemek yardımı alamayan öğrenciler bulunmaktadır.³⁹ Okula gelen yemek kişi sayısı ile belirlendiği için, okul yönetimi bu konuda müdahalede bulunamamaktadır. Özellikle mesleki ve teknik liselerde okuyan öğrencilerin bir kısmının bölüm gereği ciddi malzeme ihtiyacı bulunmaktadır. İstedikleri malzemeyi temin edememekten dolayı okulu bırakan öğrenciler olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bir kısmının okuldaki bu tip arkadaşlarına yardım etme amaçlı faaliyetlerde buldukları görülmekle birlikte sorunun bu şekilde çözülemeyeceği aşıkardır. Okuldaki temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayan öğrencilerin bir kısmı para kazanmak amacıyla değişik işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum ilerleyen süreçte öğrencinin okulu bırakmasına yol açabilmektedir.

35 Ağrı Naci Gökçe Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi.. Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

36 Yunus Emre Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

37 Ağrı Nurettin Dolgun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğretmenleri odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha, Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

38 S. U. Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı. Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, 28 Ekim 2017.

39 Ağrı Nurettin Dolgun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencileri odak grup görüşmesi, Görüşmeyi yapan: Havva Çaha, Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

Üniversite öğrencilerinin yarıdan fazlası devletten burs ve kredi almaktadır. Almayan öğrencilerin bir kısmının, okul bittikten sonra iki yıl içinde geri ödeme endişesinden dolayı öğrenim kredisi almaya başvurmadığı belirlenmiştir. Bölgedeki üniversite öğrencilerinin çok büyük bir kısmı düşük veya orta gelirli ailelerden gelmekte ve sadece çok zorunlu harcamalar için para harcamaktadır. Bölgedeki üniversite öğrencilerinin maddi açıdan sıkıntı çektiği sık sık dile getirilmektedir. Öğrencilerin ihtiyatlı davranarak para harcamaya çekindikleri ve bu nedenle şehirde zaten çok kısıtlı olan mekanlardan da faydalanamadıkları görülmektedir.⁴⁰ Üniversite öğrencileri arasında bursların dağıtımının adil olmadığı yönünde ciddi bir kanaatin var olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.16, illere göre devletten eğitim yardımı alan gençlerin oranını göstermektedir. Tabloya göre, ilk sırada yüzde 29,9 oranıyla Iğdır gelmektedir. Iğdır'ı yüzde 22,6 ile Ağrı takip etmektedir. Eğitim yardımı alan gençlerin oranı en az Kars'tadır. Kars'ta yaşayan gençlerin yüzde 19,1'i eğitim yardımı almaktadır. Bu oran Ardahan'da ise yüzde 19,9'dur. Büyük şehirlerde yaşayan maddi durumu iyi Ardahanlıların, yardımlarını il içinde dağıtma yönünde bir tutuma sahip oldukları belirtilmiştir.⁴¹

Tablo 4.16: Devletten eğitim yardımı (kredi, burs vs) alıyor musunuz? (Tüm okuyular)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, almıyorum	77,4	80,1	70,9	80,9
Evet, alıyorum	22,6	19,9	29,1	19,1
Toplam	100	100	100	100

Devletten eğitim yardımı alma noktasında iller arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (P=0,00).

Bölgedeki üniversitelerde okuyan öğrenciler, yurtlarının okul dışında olması durumunda devlet tarafından verilen kredi ve bursların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediğini belirtmektedirler.⁴² Bazı yurtların okul kampüslerinden çok uzağa inşa edilmiş olması özellikle ulaşım maliyetlerini yükseltmektedir. Bu durum öğrencilerin eve çıkmasına neden olmaktadır.

40 F. K., Ardahan Belediye Bşk., Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

41 Z.O., Göle Kaymakamı., Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.

42 H. K., Türkiye Gençlik ve Spor Konfederasyonu Ardahan İl Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.

4.4.Boş Zaman Etkinlikleri

TRAZ bölgesindeki gençlerin boş zamanlarını geçirebilecekleri imkanların yetersiz olması, gençleri bir kaç faaliyet alanına sıkışmaya zorlamaktadır. Tablo 4.17, gençlerin ders ve okul zamanlarının dışında vakitlerini nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu tabloya göre, gençlerin yüzde 28,9'unun evde kitap okuyarak zamanlarını değerlendirdiği görülmektedir. Televizyon izleyerek vakit geçiren gençlerin oranı yüzde 22,6 iken dışarıda arkadaşlarıyla vakit geçirenlerin oranı yüzde 15,1'dir. Gençlerin en az düzeyde katıldıkları etkinlik ise yüzde 4,2 ile sosyal ve kültürel etkinliklerdir. Bölge gençlerinin kitap okumaya TV izlemekten daha fazla vakit ayırmaları dikkat çekicidir.

Tablo 4.17: Boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Evde kitap okuyarak	1.176	28,9
Evde televizyon izleyerek	918	22,6
Dışarıda arkadaşlarla takılarak	612	15,1
Evde bilgisayar başında	398	9,8
Spor yaparak	382	9,4
Evde uyuyarak	343	8,4
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak	170	4,2
Diğer	64	1,6
Toplam	4.063	100

Gençlerin boş zamanlarını geçirebilecekleri faaliyet alanlarını genişletebilecek en önemli yerlerden birisinin bölgede yeni yeni canlanmaya başlayan kültür merkezleri olduğu söylenebilir. Var olan merkezlerin önemli faaliyetler yürüttüğü yapılan mülakatlarda ortaya çıkmıştır:

"Gençliğin katılımı çok iyi, spor tesisi açılması bunu çok etkiledi. Gençlerin ilgisini spora yöneltti. Eskiden kış şartlarında spor yapma imkânı yoktu. Wushu, Muay Thai konularında iyiyiz. Güreş açısından da potansiyel iyi ama kalifiye eleman yok, antrenör bulamıyoruz."⁴³

Tablo 4.18, cinsiyete göre gençlerin boş vakitlerini nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. Tabloya göre, kızların yüzde 36,6'sının evde kitap okuduğu görülürken, bu oran erkeklerde yüzde 20,6 düzeyindedir. Boş zamanlarını sporla geçiren kızların oranı yüzde 3,4 iken, erkeklerin oranı yüzde 19,7'dir. Genç kızların ev eksenli bir yaşam sürdürdükleri söylenebilir. Kızların boş zamanını değerlendirirken en az başvurdukları etkinlik yüzde 3,4 ile spor yapmak, erkeklerin en az başvurdukları etkinlik 4,9 ile sosyal kültürel etkinliklere katılmaktır.

Tablo 4.18: Boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz?

	Kız	Erkek
Evde bilgisayar başında	7,4	12,4
Evde televizyon izleyerek	27,7	17,1
Evde kitap okuyarak	36,6	20,6
Evde uyuyarak	9,0	7,9
Dışarıda arkadaşlarla takılarak	10,8	19,7
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak	3,6	4,9
Spor yaparak	3,4	15,9
Diğer	1,6	1,5
Toplam	100	100

Her ne kadar bölgede kurum ve kuruluşların yetkilileriyle yapılan görüşmelerde kızların sokaklara rahat çıktıklarını belirtilmiş olsa da, sokağa çıkma konusunda kızların bir tedirginlik yaşadıkları anlaşılmaktadır. Odak görüşmelerin birinde bir kız öğrencinin ifadesi bunu açıkça göstermektedir:

"Yolda yürürken abimden büyük kişiler bazen laf atabiliyor. Takip edebiliyorlar. Akşam 8-9'da dışarı çıkamıyoruz. Gündüz bile dışarı çıksak gündüz bunları yapan gece ne yapar diye bir algı var. Kafeye falan akşamları gidemiyoruz. Ödevimiz olduğunda ödevimizi yapabileceğimiz bir yere gidiyoruz."⁴⁴

Tablo 4.19, eğitim durumuna göre gençlerin boş vakitlerini nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. Tabloya göre, hem lise öğrencilerinin (%29,2) hem de üniversite öğrencilerinin (%28,7) en çok tercih ettiği etkinlik evde kitap okumaktır. Okumayan gençlerin ise yüzde 32,1'i evde televizyon izleyerek vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Okumayan gençlerin ikinci tercihi yüzde 20,7 oranıyla kitap okumak olarak belirtilmiştir. Gençlerin en az tercih ettikleri aktivitelere bakacak olursak, okumayanların yüzde 3,8'i evde uyuyarak vakit geçirmektedir. Lise (%3) ve üniversite öğrencileri (%7,3) ise en az sosyal ve kültürel aktivitelere katıldıklarını belirtmişlerdir.

43 A.K., Kağızman İlçe Gençlik Ve Spor Müdürü, Mülakat: Gözde Özer-Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017.

44 Odak Grup Toplantısı, Yunus Emre Anadolu Lisesi, Mülakat: Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

Tablo 4.19: Boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Evde bilgisayar başında	11,3	9,4	10,9
Evde televizyon izleyerek	32,1	27,2	9,7
Evde kitap okuyarak	20,8	29,2	28,7
Evde uyuyarak	3,8	5,9	15,4
Dışarıda arkadaşlarla takılarak	17,0	14,5	16,5
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak	5,7	3,0	7,3
Spor yaparak	9,4	9,1	10,3
Diğer	0	1,7	1,2
Toplam	100	100	100

Var olan imkânların yetersizliği, gençleri kafelerde vakit geçirmeye itmektir. Yapılan mülakatlar da bu konu sıklıkla vurgulanmıştır:

“Gerçek manada ihtiyacı giderecek kültürel imkânlar yeterli değil. Spor aktivitesi, yüzme vs. sosyo-kültürel imkânlar yeterli değil. Öğrencilerimiz vakitlerini çoğunlukla kafelerde geçiriyor. Halı saha, yüzme vs. çok yaygın değil.”⁴⁵

Araştırma süresince dikkati çeken bir diğer unsur ise mevcut imkanların verimli bir şekilde değerlendirilememesidir. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir: “Üniversite kültürel etkinlikleri artırmaya çalışıyor, yazarlar getiriliyor ve yeni sosyal ortamlar hazırlıyor. Ancak katılım her zaman beklenen düzeyde olmuyor.”⁴⁶ Mevcut imkanların verimli bir şekilde neden değerlendirilmediği hususunun tespiti ve çözümüne yönelik politikaların geliştirilmesi gerektiği açıktır.

Tablo 4.20, illere göre gençlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini göstermektedir. Tabloya göre, Ardahan’da yaşayan gençlerin daha çok (%27,3’ü) evde televizyon izleyerek, diğer illerdeki gençlerin ise daha çok kitap okuyarak vakit geçirdikleri görülmektedir. Bütün illerdeki gençlerin en az tercih ettiği etkinliğin ise sosyal ve kültürel etkinliklere katılmak olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en önemli nedeni bölgede gerçekleştirilen sosyal ve kültürel etkinliklerin yetersiz olmasıdır.

45 G. A., Kars İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak-Meryem Aybas-Ramazan M. Doğaner, 23 Kasım 2017.

46 A.K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 26. Ekim 2017.

Tablo 4.20: Boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Evde bilgisayar başında	10,5	9,0	9,9	9,4
Evde televizyon izleyerek	24,9	27,3	17,1	20,4
Evde kitap okuyarak	29,8	25,2	28,6	31,0
Evde uyuyarak	6,9	7,1	11,2	9,2
Dışarıda arkadaşlarla takılarak	13,3	17,2	17,3	13,9
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak	3,6	3,9	4,5	4,9
Spor yaparak	9,4	8,8	10,4	9,1
Diğer	1,6	1,4	1,0	2,1
Toplam	100	100	100	100

İller bazında boş zaman etkinliklerinin neredeyse değişmediği görülmektedir. Fakat bazı illerde bazı imkânların gençler tarafından kullanılmadığı söylenebilir. Bu imkanlara ulaşmada ekonomik engeller ön plana çıkmaktadır. Örneğin Kars’ta önemli kayak merkezleri bulunmaktadır. Fakat gençlerin burayı kullanma oranları son derece düşüktür. Bunun en önemli nedeni bu tür spor faaliyetlerinin son derece pahalı olmasıdır. Bu sorunun çözümü için bölge gençlerine aşağıda ifade edildiği üzere: “Buradaki gençleri kayak sporuna yönlendirmek lazım. Kayaktan turizmden para kazandırmak lazım. Mesela tesislerden gençleri uygun fiyatlarla yararlandırırsak çok güzel olur,”⁴⁷ devletin gençleri özendirici fiyat politikası gütmesi gereklidir.

Hemen hemen her ilde gençlerin faaliyetlerinin belirli alanlarda yoğunlaştığı düşünüldüğünde, gençleri yönlendirecek, farklı alanlara ilgilerini çekecek faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada her ilde gençlik merkezlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Bu konuyla ilgili yapılan bir görüşmede şunlara dikkat çekilmiştir:

“İlde yapılan gençlik merkezleri üzerinde durulursa çok başarılı olur. Gençler spora yönlendirilmeli, sosyal medyanın işlevsel kullanılması özendirilmelidir. Gençlik merkezlerinin işlevleri sınırlı, yeni ve ilginç faaliyetlere yer verilmeli. Spor ve müzik eğitimleri ve profesyonel uğraşlar için yönlendirici destekler verilmeli.”⁴⁸

Bölgede az sayıda bulunan gençlik merkezlerinin aşağıda belirtildiği üzere ciddi ulaşım sorunu bulunmaktadır.

“Başlangıçta spor tesisleri yetersizdi, ancak zamanla geliştirildi. Şimdi hem kapalı spor salonumuz hem de açık spor alanlarımız var. En büyük sorunumuz gençlik merkezinin şehrin dışında olması. Şehrin dışında olduğu için buraya ulaşım problemi yaşanmaktadır.”⁴⁹

47 Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Gözde Özer-Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017.

48 Y.K., Ağrı İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

49 S.L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, 26 Ekim 2017.

Başta gençlik merkezleri olmak üzere, gençlerin yararlanabileceği tesislerin ulaşım imkanlarının kolay olduğu yerlerde inşa edilmesi büyük önem taşımaktadır.

4.5.Sporla Uğraşma Alışkanlığı

Bölgede gençler arasında kahvehane/kafe kültürünün yaygın olduğu dikkati çekmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, yeterli spor alt yapısının bulunmamasıdır. Gençlerin spora ilgilerinin olduğu anket çalışmalarından anlaşılmaktadır. Fakat bu gençlere genel spor izleyicisi olmaktan öteye gidebilecek imkânlar sunulmalıdır. Bu durumun önemine bir mülakatta şöyle dikkat çekilmektedir:

“Spora eğilimli olanları yönlendirmek gerekiyor. Spor yapmak gençleri birçok yanlış alışkanlıktan alıkoyuyor. Sporla uğraşmada bulunanları çeşitli şekillerde ödüllendirmek çok yararlı olabilir. Başarılı olanları model alıp, motivasyon etkisini arttırıcı çalışmalarda bulunmak lazımdır.”⁵⁰

Tablo 4.21, TRA2 bölgesindeki gençlerin herhangi bir spor dalı ile uğraşma oranlarını göstermektedir. Buna göre, gençlerin yüzde 63,3’ü sporla ilgilenmediklerini belirtmiştir. En çok ilgilendikleri spor dalı ise yüzde 16,7 ile futbol, yüzde 6,1 ile voleyboldur. Tenis, atletizm, masa tenisi ve badminton ile uğraşanların oranı ise yüzde 1’in altındadır.

Tablo 4.21: Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşıyor musunuz? Uğraşıyorsanız Hangisi?

	Sayı	Yüzde
Futbol	711	16,7
Voleybol	259	6,1
Vücut Geliştirme	120	2,8
Basketbol	109	2,6
Dövüş Sporları	111	2,6
Yürüyüş/Koşu	47	1,1
Tenis	36	,8
Atletizm	27	,6
Masa Tenisi	26	,6
Badminton	20	,5
Diğer	101	2,4
Uğraşmıyorum	2701	63,3
Toplam	4268	100

Tablo 4.22, cinsiyete göre, gençlerin spor dalı ile ilgilenme oranlarını göstermektedir. Tabloya göre, kızların yüzde 78,3’ünün, erkeklerin ise yüzde 47,9’unun her hangi bir sporu yapmadıkları görülmektedir. Erkeklerin genel olarak halı saha maçı (%30,8), kızların ise (%9,7) voleybolla ilgilendikleri söylenebilir. Kızların ve erkeklerin en az ilgilendikleri spor dalı ise badmintonudur. Yukarıda ifade edildiği gibi gerek erkek, gerekse kız öğrencilere hitap eden spor alt yapısının zayıf olması gençlerin sporla ilgilenmemesine yol açmaktadır.

Tablo 4.22: Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşıyor musunuz?

	Kız	Erkek
Atletizm	,8	,5
Badminton	,6	,4
Basketbol	1,2	3,9
Dövüş Sporları	1,2	4,1
Futbol	2,9	30,8
Masa Tenisi	,6	,6
Tenis	,9	,8
Voleybol	9,7	2,3
Vücut Geliştirme	,9	4,8
Yürüyüş/Koşu	1,5	,7
Diğer	1,4	3,3
Uğraşmıyorum	78,3	47,9
Toplam	100	100

Tablo 4.23, eğitim düzeyine göre gençlerin yaptıkları spor türünü göstermektedir. Tabloya göre, üniversite öğrencilerinin yüzde 59,1’i, okumayanların yüzde 65,9’u ve lise öğrencilerinin ise 59,1’i aktif olarak her hangi bir sporla uğraşmamaktadır. Başka bir deyişle üniversite öğrencileri diğer eğitim düzeyindeki gençlerden daha fazla sporla ilgilenmektedirler. Bunun en önemli nedeni üniversitelerin sunmuş oldukları imkanlardır. Bütün eğitim düzeyindeki gençlerin en çok ilgilendikleri spor dalı futboldur. Lise öğrencilerinin en az tercih ettiği spor dalı badminton iken, üniversite öğrencilerinin ise badminton ve masa tenisiyle en az ilgilendikleri görülmektedir. Okumayanların en az ilgilendikleri spor dalı ise tenis ve masa tenisidir. Liselerde sunulan imkanlar çocukların spor yapmasını teşvik etmektedir. Eğer okulda spor tesisi ve hocası varsa gençlerin bunları kullanma yönünde bir davranış sergilediği görülmektedir.

50 Kağızman Spor Kulübü başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 28 Ekim.2017.

Tablo 4.23: Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşıyor musunuz? Varsa Hangisi?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Atletizm	,2	,8	,4
Badminton	,6	,4	,5
Basketbol	,4	3,0	2,6
Dövüş Sporları	4,0	2,2	3,0
Futbol	17,5	16,5	16,7
Masa Tenisi	,2	,7	,5
Tenis		,6	1,9
Voleybol	3,2	6,8	5,5
Vücut Geliştirme	5,0	1,3	5,8
Yürüyüş/Koşu	1,7	1,0	1,0
Diğer	1,3	2,3	3,1
Uğraşmıyorum	65,9	64,3	59,1
Toplam	100	100	100

Tablo 4.24, illere göre gençlerin uğraştıkları spor türünü göstermektedir. Tabloya göre, sporla uğraşmadıklarını belirtenlerin oranı en az Ağrı'dadır (%57,7). Herhangi bir sporla uğraşmadığını belirtenlerin düzeyi en çok yüzde 71,5 oranıyla Kars'tadır. Başka bir deyişle, Ağrı'daki gençler diğer illere göre sporla daha çok ilgilenirken, Kars'taki gençler diğer illere göre daha az sporla ilgilenmektedir. Bütün illerde en çok tercih edilen spor faaliyeti futbol iken onu yine bütün illerde ikinci sırada voleybol takip etmektedir.

Tablo 4.24: Herhangi bir spor etkinliğiyle uğraşıyor musunuz? Uğraşıyorsanız Hangisi?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Atletizm	1,4	,1	,2	,3
Badminton	,5	,9	,3	,2
Basketbol	2,6	2,2	3,4	1,9
Dövüş Sporları	2,8	2,2	2,4	2,7
Futbol	18,8	15,7	20,5	10,6
Masa Tenisi	,8	,8	,4	,4
Tenis	1,1	1,1	,4	,7
Voleybol	6,2	5,0	5,6	7,1
Vücut Geliştirme	4,0	1,6	3,4	1,4
Yürüyüş/Koşu	1,5	,8	1,0	,9
Diğer	2,5	2,5	2,1	2,3
Uğraşmıyorum	57,7	67,1	60,2	71,5
Toplam	100	100	100	100

Gençlerin yaptıkları spor faaliyetleri, şehrin sunduğu imkanla doğru orantılıdır. Şehirlerin spor imkanları ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır. Gençlerin spora ilgisini daha fazla artırmak için bir mülakatta sunulan öneriler şöyledir: "Semt spor sahaları artırılmalı ve ilgili hocalar vasıtasıyla yetenekli gençler profesyonel olarak spora kazandırılmalıdır."⁵¹ Bunun yapılması durumunda bölgeden çok sayıda profesyonel yetenekli ve başarılı gencin çıkabileceğini bekleyebiliriz.

4.6. Sahip Olunan Hobiler

TRA2 bölgesindeki gençlerin hobilerini öğrenmek için gençlere "Uğraştığınız herhangi bir hobi var mı? Varsa Hangisi?" şeklinde bir soru sorulmuştur. Bulgular Tablo 4.25'te ayrıntılı olarak verilmiştir. Tabloya yansıyan verilere göre gençlerin yüzde 52'sinin herhangi bir hobiye sahip olmadığı ortaya çıkmaktadır. Hobi olarak gençlerin ilk sırada uğraştıkları şey (%14,9) spor yapmaktır. Bunu yüzde 10'luk oranla müzik dinlemek veya enstrüman çalmak takip etmektedir. Gençlerin en az ilgisini çeken hobinin ise araştırma yapmak olduğu tespit edilmiştir. Gençler arasında hobilerin kayda değer bir yaygınlığının olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.25: Uğraştığınız herhangi bir hobi var mı? Varsa Hangisi?

	Sayı	Yüzde
Spor Yapmak	615	14,9
Müzik Dinlemek/Enstrüman Çalmak	412	10,0
Kitap Okumak	331	8,0
Resim Yapmak	92	2,2
Gezmek/Yürüyüş Yapmak	71	1,7
İnternet/Bilgisayar Oyunu	60	1,5
Ders Çalışmak	38	,9
Yazı Yazmak	35	,9
TV İzlemek	29	,7
Hayvancılık/Bahçecilik	25	,6
Satranç	25	,6
Dans Etmek	22	,5
Araştırma Yapmak	18	,4
Diğer	203	4,9
Yoktur	2141	52,0
Toplam	4117	100

51 H.Ç. Ağrı İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

Tablo 4.26, cinsiyete göre bir hobiyeye sahip olma durumunu göstermektedir. Tabloya göre, kızların (%52,4), erkeklere (%51,4) nazaran daha az bir hobiyeye sahip oldukları görülmektedir. Kızların hobileri bir kaç alanda yoğunlaşmasına rağmen, erkeklerin hobilerinin bir alanda yoğunlaştığı söylenebilir. Buna göre bir hobiyeye sahip olduğunu belirten erkeklerin yüzde 20,3 sporla uğraşırken, yüzde 5,5'i müzik dinlemek veya enstrüman çalmayı tercih etmektedir. Kızların ise müzik dinlemek veya enstrüman çalmak (%14,7), kitap okumak (%1,7) ve spor yapmak (%7,4) gibi çeşitli alanlarda hobiyeye sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4.26: Uğraştığınız herhangi bir hobi var mı?

	Kız	Erkek
Araştırma Yapmak	,4	,5
Dans Etmek	,7	,4
Ders Çalışmak	1,3	,6
Gezmek/Yürüyüş Yapmak	1,9	1,6
Hayvancılık/Bahçecilik	,1	1,1
İnternet/Bilgisayar Oyunu	,6	2,3
Kitap Okumak	10,7	5,4
Müzik Dinlemek/Enstrüman Çalmak	14,7	5,5
Resim Yapmak	3,6	,9
Satranç	,4	,8
Spor Yapmak	7,4	22,3
TV İzlemek	,6	,8
Yazı Yazmak	1,3	,4
Diğer	3,8	6,0
Yoktur	52,4	51,6
Toplam	100	100

Tablo 4.27, eğitim düzeyine göre gençlerin hobiyeye sahip olma durumunu göstermektedir. Tabloya göre, lise öğrencilerinin yüzde 50,1'inin, üniversite öğrencilerinin yüzde 51,1'inin, okumayanların da yüzde 61,7'sinin bir hobiyeye sahip olmadığı görülmektedir. Başka bir deyişle okumayan gençlerin bir hobiyeye sahip olma oranları diğer eğitim durumundakilere nazaran daha düşüktür. İlgi çekici bir detay ise araştırma yapmanın önemli bir mekanı olan üniversitelerdeki gençlerin hobi olarak araştırma yapmayı seçme durumları en sondan ikinci sırada gelmektedir. Lise öğrencilerinin ise en az tercih ettiği hobi dans etmektir.

Tablo 4.27: Uğraştığınız herhangi bir hobi var mı? Varsa Hangisi?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Araştırma Yapmak		,5	,5
Dans Etmek	,4	,4	,9
Ders Çalışmak		1,1	,9
Gezmek/Yürüyüş Yapmak	2,3	1,1	3,1
Hayvancılık/Bahçecilik	,8	,7	,3
İnternet/Bilgisayar Oyunu	1,2	1,4	1,7
Kitap Okumak	4,0	8,6	8,6
Müzik Dinlemek/Enstrüman Çalmak	7,1	11,6	7,5
Resim Yapmak	1,0	2,4	2,6
Satranç	,2	,7	,6
Spor Yapmak	14,2	15,4	14,2
TV İzlemek	,8	,6	1,0
Yazı Yazmak	,2	,9	1,1
Diğer	6,2	4,3	5,9
Yoktur	61,7	50,4	51,1
Toplam	100	100	100

Tablo 4.28, illere göre bir hobiyeye sahip olma durumunu göstermektedir. Buna göre bir hobiyeye sahip olmadıklarını belirtenlerin oranı yüzde 59,8 ile en çok Kars'tadır. Kars'ı, yüzde 59,4 oranıyla Ardahan takip etmektedir. Kitap okumak, müzik dinlemek ve spor yapmak bütün illerde ön plana çıkan hobilerdir. Kitap okumak 9,1 oranıyla en çok Iğdır'daki gençlerin tercihi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.28: Uğraştığınız herhangi bir hobi var mı? Varsa hangisi?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Araştırma Yapmak	,5		,7	,5
Dans Etmek	,5	,7	,4	,6
Ders Çalışmak	1,1	,8	1,2	,5
Gezmek/Yürüyüş Yapmak	2,2	1,4	2,3	,7
Hayvancılık/Bahçecilik	,9	,4	,5	,4
İnternet/Bilgisayar Oyunu	2,1	1,5	1,4	,5
Kitap Okumak	9,0	6,9	9,1	6,5
Müzik Dinlemek/Enstrüman Çalmak	12,0	6,7	8,6	10,7
Resim Yapmak	2,7	1,8	3,0	1,1
Satranç	,7	,6	,5	,5
Spor Yapmak	15,3	14,4	17,6	12,3
TV İzlemek	,7	,4	,8	,8
Yazı Yazmak	,9	,6	1,2	,7
Diğer	5,6	4,3	5,0	4,3
Yoktur	45,9	59,4	47,8	59,8
Toplam	100	100	100	100

4.7.Yerel Oyunları Oynama Becerisi

Kültürün yaşaması ve devam etmesinde halk oyunlarının büyük önemi bulunmaktadır. Halk oyunları grup olarak gerçekleştirildiği için, gençlerin sosyalleşmesine de imkan tanımaktadır. Ayrıca halk oyunları ile uğraşan gençler gerek bölge, gerek ülke gerekse yurtdışı festivallere katılma imkanına daha fazla sahip olmaktadır. Bu tür faydaları nedeniyle halk oyunları gençlerin bilgi, kültür, deneyim kazanmasına yardımcı olmasının yanı sıra daha fazla gezme ve görme imkanı da sağlamaktadır. Bu nedenle araştırma kapsamında gençlerin bölgeye ait halk oyunlarını bilip bilmedikleri sorgulanmıştır. Tablo 4.29'a göre, gençlerin yüzde 71,1'inin yerel oyunları bilmediği görülmektedir. Gençlerin en çok oynadığı oyun yüzde 7,7 oranıyla Kafkas oyunudur. Onu yüzde 6,1 oranıyla Ağrı yöresi oyunları takip etmektedir. Gelen cevaplar incelendiğinde oyunlarda bir çeşitlilik görülmesine rağmen bu çeşitliliğin yaygın olmadığı görülmektedir. Gençler arasında yerel oyunları bilmemenin bu kadar yaygın olması dikkate değer bir durum olarak görülmektedir.

Tablo 4.29: Yerel oyunları (folklor) oynamayı biliyor musunuz? Biliyorsanız hangisi?

	Sayı	Yüzde
Kafkas/Kars/Ardahan	315	7,7
Ağrı Yöresi	252	6,1
Doğu Anadolu Yöresi	166	4,0
Halay	130	3,2
Iğdır Yöresi	54	1,3
Karadeniz Yöresi/Trabzon/Horon	51	1,2
Ege Yöresi	35	,9
Van Yöresi	31	,8
Diyarbakır Yöresi	16	,4
Erzurum Yöresi	16	,4
Hakkâri Yöresi	12	,3
Muş Yöresi	12	,3
Mardin Yöresi	8	,2
Urfa Yöresi	10	,2
Diğer	79	1,9
Yoktur	2923	71,1
Toplam	4110	100

Görüldüğü üzere halk oyunları oynamayı bilenlerin oranı çok düşük seviyelerde seyretmektedir. Toplumsal ortamlarda gençlerin sosyalleşme sürecinde kendiliğinden öğrendikleri yerel oyunlar artık bu şekilde öğrenilemiyorsa bunların kurslar halinde öğretilmesi düşünülmelidir. Bölgede bu açıdan sağlanan hizmetlerin yeterli olmadığına bir mülakatta şöyle dikkat çekilmiştir: "İlçede halk oyunları faaliyetleri de yoktur. Sadece bir lisede (Neşat Erdem Lisesi) halk oyunları eğitimi veriliyor. Onun dışında başka bir kurumda yoktur."⁵²

Tablo 4.30 cinsiyete göre halk oyunlarının bilinme oranını göstermektedir. Buna göre, yerel oyunları bilmeyen kızların oranı yüzde 68,4 iken erkeklerin oranı yüzde 73,7'dir. Kızlar daha çok Kafkas oyununu (%9,6), erkekler ise daha çok Ağrı (%6,1) yöresine özgü oyunları bilmektedir.

52 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, 26 Ekim 2017.

Tablo 4.30: Oynadığınız bir yerel oyun (folklor) var mı? Varsa Hangisi?

	Kız	Erkek
Ağrı Yöresi	6,2	6,1
Diyarbakır Yöresi	,5	,3
Doğu Anadolu Yöresi	4,6	3,5
Ege Yöresi	,8	,9
Erzurum Yöresi	,5	,2
Hakkâri Yöresi	,4	,2
Halay	3,1	3,2
İğdır Yöresi	1,2	1,4
Kafkas/Kars/Ardahan	9,6	5,9
Karadeniz Yöresi/Trabzon/Horon	1,5	1,0
Mardin Yöresi	,1	,3
Muş Yöresi	,1	,5
Urfa Yöresi	,1	,3
Van Yöresi	,5	1,0
Diğer	2,2	1,6
Yoktur	68,4	73,7
Toplam	100	100

Tablo 4.31, eğitim düzeyine göre yerel oyunları oynamayı bilenlerin oranını göstermektedir. Tabloya göre, okumayanların yüzde 64,4'ü hiçbir yerel oyunu oynamayı bilmemektedir. Bu oran üniversite öğrencilerinde yüzde 69,7 iken lise öğrencilerinde yüzde 73'tür. Bu oranların da gösterdiği üzere okumayanların yerel oyunları oynamayı daha çok bildikleri, onları üniversite öğrencilerinin takip ettiği ve en az lise öğrencilerinin bir yerel oyun oynamayı bildiği söylenebilir. Bütün eğitim düzeylerinde en çok Kafkas oyunu bilinmektedir.

Tablo 4.31: Oynadığınız bir yerel oyun (folklor) var mı? Varsa Hangisi?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Ağrı Yöresi	11,1	5,9	4,3
Diyarbakır Yöresi	,4	,1	1,2
Doğu Anadolu Yöresi	3,1	4,4	3,5
Ege Yöresi	,8	,8	,9
Erzurum Yöresi		,3	,7
Hakkâri Yöresi		,1	1,0
Halay	1,8	3,9	2,0
İğdır Yöresi	4,1	,9	,9
Kafkas/Kars/Ardahan	12,3	7,6	5,6
Karadeniz Yöresi/Trabzon/Horon	,8	1,2	1,7
Mardin Yöresi	,2		,7
Muş Yöresi		,2	,6
Urfa Yöresi	,4		,8
Van Yöresi		,3	2,2
Diğer	,8	1,2	4,4
Yoktur	64,4	73,0	69,7
Toplam	100	100	100

Tablo 4.32, illere göre gençlerin halk oyunlarını bilme düzeyini göstermektedir. Ağrı'daki gençlerin yüzde 0,3'ü Kafkas oynamayı bildiğini belirtirken, bu oran İğdır'da yüzde 5,8'dir. Kafkas oynamayı bilenler Ardahan'da yüzde 14,6, Kars'ta ise yüzde 14,9 ile en yüksek düzeydedir. Kafkas oyunu daha çok Ardahan ve Kars'a özgü bir oyun olarak bilinmektedir. Tabloya yansıyan veriler bu savı doğrulamaktadır.

Tablo 4.32: Oynadığınız bir yerel oyun (folklor) var mı? Varsa Hangisi?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Ağrı Yöresi	16,6	,1	,8	,1
Diyarbakır Yöresi	,6	,3	,1	,4
Doğu Anadolu Yöresi	7,2	2,1	3,5	1,4
Ege Yöresi	1,0	,6	1,0	,7
Erzurum Yöresi	,3	,8	,1	,4
Hakkâri Yöresi	,5		,1	,4
Halay	2,9	7,4	1,7	1,9
İğdır Yöresi	,1	,1	5,6	,1
Kafkas/Kars/Ardahan	,3	14,6	5,8	14,9
Karadeniz Yöresi/Trabzon/Horon	1,1	1,1	2,2	,7
Mardin Yöresi	,2	,1	,3	,1
Muş Yöresi	,6	,1	,2	
Urfa Yöresi	,1	,3	,6	,1
Van Yöresi	1,5	,3	,6	,2
Diğer	2,5	1,4	2,4	1,1
Yoktur	64,3	70,7	75,0	77,7
Toplam	100	100	100	100

Tabloya yansıyan verilere bakıldığında her şehirde en fazla o şehre özgü oyunların oynanmakta olduğu görülür. Yerel oyun bilen Ağrı'daki gençlerin ezici çoğunluğu Ağrı yöresini bilmektedir. Öte yandan Ardahan ve Kars'ta en fazla bilinen yöre Kafkas oyunlarıdır. İğdır'da ise Kafkas oyunlarının yanı sıra İğdır yöresine ait oyunlar oynanmaktadır.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 5

AİLE YAPISI VE BAĞLARI

BÖLÜM 5

AİLE YAPISI VE BAĞLARI

Aile kurumu, kişinin mevcut ve gelecekteki yaşamını şekillendiren en önemli kurumlardan biridir. Aile, mevcut toplumsal kuralların, gelenek ve göreneklerin geleceğe aktarılmasında, toplumsallaşma sürecinde temel işlevi görmektedir. Türkiye’de modernleşmeye bağlı olarak aile yapıları da değişime uğramaktadır. Modernleşme sürecinde aile içi ilişkilerde, aile bağlarında, çocuk ve ebeveyn ilişkilerinde önemli dönüşümler gözlenmektedir. Özellikle 1980’li yıllarda uygulanan nüfus politikaları kapsamında ailedeki çocuk sayısı hızla azalmaya başlamıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer alan iller de bir şekilde bu trendi takip etmektedir. Bu bölgelerde çocuk sayısı hala Türkiye ortalamasının üstünde olmasına rağmen geçmişle kıyaslandığında bu illerde de çocuk sayısında azalma görülmektedir.

Türk toplumu aile temelli bir toplumdur. Türkiye’de aile bağları özellikle Batılı toplumlara göre hala çok daha sıkıdır. Doğu ve Güneydoğudaki illerde geleneksel yapılar Batı’ya göre önemini devam ettirmekte, ailenin yanı sıra aşiret ilişkileri de dikkati çekmektedir. Bu bölgede, aşiretler eskiye oranla güçlerini kaybetmişse de özellikle kritik durumlarda hala önemli oranda ağırlığı söz konusudur.

Gençlerin nasıl profile sahip olduklarını anlayabilmek için aile bağlarını, aileleriyle ilişkilerini de anlamak gerekmektedir. Bu nedenle bu bölümde gençlerin aile yapıları ve aile bağları ele alınacaktır. Gençlerin aile yapılarını anlamak için ailelerinin yerleşim yerini bilmekle işe başlamak yararlı olacaktır. Sosyolojik olarak yerleşim yeri kişinin sosyalleşmesinde ilk aktörlerden birisi olarak görünmektedir.

5.1.Ailenin Yerleşim Yeri

Sosyolojik olarak kişilerin inançlarının, tutum ve davranışlarının oluşmasında kişinin içinde dünyaya geldiği ve yetiştiği aile ortamı önemli etkide bulunmaktadır. Kişinin ailesinin sahip olduğu kültür ve normlar çocukluktan başlayarak aktarılmakta ve bu aktarım kişinin daha sonraki yaşamında belirleyici olabilmektedir. Ailelerin yaşadıkları ortam, coğrafi bölge, yerleşim yeri de onların kültürlerinin oluşmasında rol oynamaktadır. Bu nedenle şehirde büyüyen kişilerin tutum ve davranışları, köyde büyüyen kişinin tutum ve davranışlarından farklılıklar göstermektedir.

Bu nedenle gençlerin taşıdıkları kültürü anlamaya katkı sağlayacağı düşüncesiyle ailelerinin yaşadıkları yerleşim yeri öğrenilmeye çalışılmıştır. Tablo 5.1’e göre, Araştırmada yer alan gençlerin ailelerinin yüzde 32,5’i il merkezinde, yüzde 34,3’ü ilçede, yüzde 33,2’si ise köyde yaşamaktadır. Bir başka deyişle, bölgede yaşayan gençler ağırlıklı olarak kırsal değerlerin hakim olduğu ailelerden gelmektedirler.

Tablo 5.1: Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?

	Sayı	Yüzde
İl Merkezi	1.510	32,5
İlçe	1.597	34,3
Köy	1.542	33,2
Toplam	4.649	100

Araştırmada yer alan gençlerin cinsiyete göre ailelerinin yaşadıkları yerleşim yeri Tablo 5.2’de gösterilmektedir. Tablo 5.2’ye göre, Araştırmada yer alan genç kızların ailelerinin yüzde 32,8’i il merkezinde, yüzde 35’i ilçede, yüzde 32’si ise köyde yaşamaktadır. Buna karşılık erkeklerin ailelerinin yüzde 32’si il merkezinde, yüzde 33,6’sı ilçe merkezi ve yüzde 34’2’si köyde yaşamaktadır. Bu açıdan kızlarla erkekler arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Kızlarla erkekler arasındaki dağılım genel dağılımla da benzerlik göstermektedir.

Tablo 5.2: Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?

	Kız	Erkek
İl Merkezi	32,8	32,2
İlçe	35,1	33,6
Köy	32,1	34,2
Toplam	100	100

Araştırmada yer alan gençlerin eğitim durumuna göre ailelerin yerleşim yerleri Tablo 5.3’te gösterilmektedir. Okumayan gençlerin ailelerinin yarıya yakını ilçede (%43) yaşamaktadır. İl merkezinde yaşayanların oranı yüzde 37,8, köyde yaşayanların oranı ise yüzde 19,2’dir. Araştırmada yer alan lise öğrencisi gençlerin yüzde 39’5’nin ailesi köyde, yüzde 32,3’ü ilçede, yüzde 28,2’si ise il merkezinde yaşamaktadır. Buna karşılık üniversite öğrencilerinin yüzde 41,2’sinin ailesi il merkezinde yaşarken ilçe merkezinde yaşayan ailelerin oranı yüzde 35,7, köyde yaşayanların oranı yüzde 23,1’dir. Araştırmada yer alan liseli gençlerin büyük bir kısmının ailesinin kırsal değerleri taşıdığı söylenebilir.

Son yıllarda devlet, kırsalda yaşayan gençlerin eğitim hayatına katılmasını sağlamaya yönelik olarak çok sayıda ücretsiz pansiyonlu okullar açmaktadır. Pansiyonlu okullar, özellikle gelir düzeyi düşük yoksul aile çocuklarının eğitim alma şansını arttırmaktadır. Araştırmada yer alan liseli gençlerin büyük bir kısmının ailesinden uzakta bu pansiyonlu okullarda okuduğu görülmektedir. Bununla birlikte üniversiteye devam eden gençlere bakıldığında, ailesi il merkezi veya ilçelerde yaşayan gençlerin üniversite eğitimi alma imkânının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 5.3: Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?

	Okumayan	Lise	Üniversite
İl Merkezi	37,8	28,2	41,2
İlçe	43,0	32,3	35,7
Köy	19,2	39,5	23,1
Toplam	100	100	100

Okumayan gençlerin önemli bir kısmının ailesinin il ve ilçe merkezinde yaşadıkları görülmektedir. Ailenin eğitim ve gelir düzeyinin düşük olması, gençlerin okulu bırakmalarına yol açabilmektedir.⁵³ İl ve ilçedeki yoksul ailelerin bir kısmı, çocuklarını okula göndermek yerine ayakkabı boyacılığı, simitçilik, vb. işlerde çalıştırmakta ve okula göndermek istememektedir.⁵⁴ Yoksul ailelerde, ebeveyn denetimi daha gevşektir. Bu durum bazen çocuk ve gençlerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için okula gitmeyerek çok cüzi miktarda da olsa para getiren işlerde çalışmalarına yol açmaktadır. Okumayan gençler ailenin etkisinden uzaklaşmakta ve sokakta edindikleri arkadaşların da etkisiyle suç işlemeye daha meyilli olmakta, ayrıca zararlı alışkanlıkları daha kolay edinebilmektedir.⁵⁵ Gençlerin okulu terk etme nedenlerinin araştırılması ve bu konuda politikaların geliştirilmesi önemlidir.

Tablo 5.4: Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
İl Merkezi	32,8	23,1	40,4	32,7
İlçe	42,0	23,3	30,2	36,0
Köy	25,2	53,6	29,4	31,3
Toplam	100	100	100	100

İllere göre gençlerin ailelerinin yaşadıkları yer Tablo 5.4'de verilmektedir. Araştırmada ailelerinin ilde yaşadığını söyleyen gençlerin büyük bir kısmı Iğdır'da (%40,4) yer almaktadır. Ailesi en çok ilçede (%42) yaşayan gençler Ağrı'da bulunurken, en çok köyde yaşıyor cevabını veren gençler ise Ardahan'da (%53,6) yer almıştır. Bununla birlikte Kars'ta yaşayan gençlerin ailelerinin yerleşim yerine göre dağılımı birbirine yakındır.

53 N. G., Aralık İlçe MEB Müdürü, Mülakat: Murat Önder, 27.10.2017.

54 O. Ö., Ardahan Yunus Emre Anadolu Lisesi Müdür Başyardımcısı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, 24.11.2017.

55 Ardahan Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şubesi Müdürlüğü'nde gerçekleştirilen odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Meryem Aybas, Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 27.11.2017.

5.2.Ailenin Ekonomik Durumu ve Geçim Kaynağı

Toplumsal hayata katılımı etkileyen unsurlar içinde gencin ailesinin ekonomik düzeyi önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin gelir düzeyi, gencin mevcut yaşamının yanı sıra gelecekte toplum içindeki konumunu etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Maddi durumu daha iyi olan aileler çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlama imkânına sahiptir. Gelir düzeyi iyi olan aileler genelde şehrin daha güvenli bölgelerinde yaşamakta, çocukları daha iyi okullara gitmektedir. Bu aileler çocuklarının maddi ihtiyaçlarını daha yüksek standartlarda karşılayabilmektedir. Buna karşılık yoksul ailelerde büyüyen çocuk ve gençler asgari ihtiyaçlarını karşılayamamanın yanı sıra aileye maddi açıdan destek olmak için okul sonrası çalışmak zorunda kalmakta veya okulu diğer yaşlılarına göre daha fazla terk etmektedirler.⁵⁶

Araştırma kapsamında gençlere ailelerinin ekonomik durumu sorulmuştur.⁵⁷ Tablo 5.5'e göre gençlerin yüzde 9,4'ü ailesinin ekonomik durumunu kötü veya çok kötü olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların yüzde 51,8'i ailesinin durumunu orta olarak tanımlarken çok iyi olarak tanımlayanların oranı yüzde 7,3'tür. Burada araştırma kapsamında ailenin ekonomik durumu sorusunu, gencin kendi bakış açısıyla cevaplandığı ve cevapların kişiye göre göreceli olduğu dikkate alınmalıdır. Bölgedeki illerde yaşayan ailelerin gelir seviyeleri Türkiye ortalamasının altındadır. Bu nedenle verilen cevapların gencin etrafındaki diğer gençlere bakarak algıladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte gençlerin ailelerini yoksul olarak görmemeleri önemlidir.

Tablo 5.5: Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlıyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok kötü	164	3,5
Kötü	277	5,9
Orta	2.419	51,8
İyi	1.470	31,5
Çok iyi	342	7,3
Toplam	4.672	100

Araştırmada ailenin gelir durumu cinsiyet değişkeni dikkate alınarak analiz edilmiştir. Cinsiyet ile ailenin ekonomik durumunun algılanması arasında yüksek düzeyde anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.000$). Tablo 5.6'ya göre ailesinin ekonomik durumunu kötü ve çok kötü olarak tanımlayan genç kızların oranı yüzde 7,2 iken, bu oran erkeklerde yüzde 11,7'ye çıkmaktadır. Ailesinin durumunu iyi olarak tanımlayan kızların oranı yüzde 35,2 iken bu oran erkeklerde 27,7 ye düşmektedir.

56 A.A., Göle Belediye Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, Advıye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.

57 2014 yılında TRA2 bölgesinde kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla 4975 dolardır. Oysa aynı dönemde Türkiye ortalaması 12,112 dolardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. TÜİK 2016 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24920> [Erişim tarihi: 20.11.2017]

Ailesinin durumunu orta olarak tanımlayan kız ve erkek oranı birbirine yakındır. Araştırmada yer alan kızların genel olarak ailelerinin ekonomik durumunu daha iyi olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun en önemli nedeni, kızların genel olarak daha kapalı bir hayat yaşamakta, genelde benzer gelir ve sosyoekonomik çevreye sahip kişiler ile arkadaşlık etmeleri olabilir. Buna karşılık erkekler, toplumda daha fazla yer almakta ve dışarıya daha açık bir hayat sürmektedir. Bu nedenle kendi ekonomik seviyelerini kıyaslayacak daha fazla kişiyle karşılaşmaları mümkün olmaktadır.

Tablo 5.6: Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlıyorsunuz?

	Kız	Erkek
Çok kötü	2,57	4,5
Kötü	4,7	7,2
Orta	51,5	52,1
İyi	35,2	27,7
Çok iyi	6,2	8,5
Toplam	100	100

Araştırmada yer alan gençlerin eğitim düzeyi ile ailenin gelir durumunun algılanması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0.000). Bu durum aşağıdaki tabloda daha belirgin bir şekilde görülmektedir (Tablo 5.7).

Eğitim seviyesine göre gençlerin ailelerinin ekonomik durumu algılayışı arasında anlamlı düzeyde anlamlı bir fark görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, yoksulluğun aileden çocuğa bir miras gibi aktarılması olabilir. Yoksul aileler çocuklarını okutabilme açısından daha az imkânlarla sahiptir. Bu nedenle yoksul ailelerin çocukları orta ve üst gelire sahip ailelerin çocuklarına göre daha fazla okuyamama ve okuldan ayrılma riskine maruzdur.

Bununla birlikte elimizdeki verilere göre okumayan gençlerin ailelerinin ekonomik durumunu kötü olarak niteleyenlerin oranı diğerlerine oranla daha düşüktür. Bu ilginç bir durumdur. Bu veri okumayan gençlerin genelde yoksul ailelerden geldikleri tezine aykırı görünmektedir. Okumayan gençler arasında ailelerinin durumunu kötü ve çok kötü olarak tanımlayanların oranı yüzde 3,6 iken, üniversitede okuyan gençlerde bu oran yüzde 5.5 ile en yüksektir. Okumayan gençlerin yüzde 52,2'si, lisede okuyan gençlerin yüzde 48,2'si ve üniversite de okuyan gençlerin yüzde 61'i ailelerin durumunu orta olarak tanımlamaktadır. Ailesinin gelir durumunu çok iyi olarak tanımlayan üniversite öğrencisi oranı ise yüzde 5,3 ile üniversite öğrencilerinde görülmektedir. Buna göre bölgedeki üniversitelerde okuyan üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmının orta gelirli ailelerden geldiği görülmektedir. Bu veriler özellikle okumayan gençlerin okumama nedenini ailelilerin gelir durumuna bağlamanın pek doğru olmadığını göstermektedir. Bu konu farklı boyutlarıyla araştırılmaya muhtaç görünmektedir.

Tablo 5.7: Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlıyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Çok kötü	3,6	2,8	5,3
Kötü	7,8	5,9	5,0
Orta	52,2	48,2	61,0
İyi	26,6	35,4	23,4
Çok iyi	9,8	7,6	5,3
Toplam	100	100	100

Bölgede yaygın olarak yaşanan yoksulluk nedeniyle gençlerin bir kısmı okulu erken terk etmektedir. Bu durum görüşme yapılan bir katılımcı tarafından şu şekilde açıklanmıştır: *"Yoksulluk nedeniyle aileler çocukları sokağa itiyor. Kazan da nasıl kazanırsan kazan yaklaşımı söz konusu."*⁵⁸ Bu durumda gençlerin yoksulluk, zenginlik algısıyla ailelerin veya konunun uzmanlarının algısının farklılaştığını belirtmek gerekmektedir.

Bölgedeki illere göre gençlerin ailelerinin ekonomik durumunu tanımlamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p=0.000). Tablo 5.8'e göre bölge içinde Ağrı'da yaşayan gençlerin yüzde 4,3'ü ailelerin ekonomik durumunu çok kötü olarak belirtirken bu oran Ardahan'da yüzde 2,3'e düşmektedir. Bölge içindeki illere bakıldığında Ağrı sosyo-ekonomik açıdan en geri kalmış ildir. İlde yardım alan aile sayısı oldukça fazladır. Bölge illeri arasında Kars ve Ardahan, diğer illere göre refah seviyesi daha yüksek iller olarak dikkati çekmektedir. Bu durum Kars ve Ardahan'da yaşayan gençlerin ailelerinin ekonomik durumlarının daha iyi olarak tanımlamalarını açıklamaktadır. Ağrı'da ailelerin büyük bir kısmının yoksul olması, gençlerin kendilerini yetersiz ve mutsuz hissetmelerine yol açmaktadır.⁵⁹

Tablo 5.8: Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlıyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Çok kötü	4,3	2,3	4,3	2,8
Kötü	6,5	5,9	7,4	4,1
Orta	52,3	48,9	53,9	51,5
İyi	29,5	33,8	28,9	34,3
Çok iyi	7,5	9,0	5,5	7,3
Toplam	100	100	100	100

58 M. N. O., Ağrı Gençlik Merkezi Müdürü. Mülakat: Havva Çaha, Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

59 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü. Mülakat: Ömer Çaha, 26 Ekim 2017.

İğdır'da yaşanan yoksulluk nedeniyle sporda çok başarılı olabilecek yetenekli gençlerin spora devamında sorun yaşandığı görülmektedir.

“İnsanların temel sorunu yoksulluktur. Çocuk ve gençler çalışmak zorundalar. Gelir seviyesi düşük, varoş kesim çocuklara okuldan sonra çalıştıkları için çok ulaşamıyoruz. Velilerin bir kısmı çocuklarının spor yapmasına karşı çıkmaktadır. Spor merkezimize ailelerinde gizli gelen çocuklar bulunmaktadır. Örneğin, Türkiye judo şampiyonumuzu tesiste keşfetmesek büyük bir ihtimalle hala meyve sebze halinde yük dağıtıyor olacaktı.”⁶⁰

Araştırma kapsamında bölge illerinde yaşayan ve okuyan gençlerin ailelerinin gelir kaynağı da, yani geçimini nereden temin ettiği de araştırılmıştır. Ailesi maaşlı bir işte çalışanların oranı ile tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerin oranı eşit olup yüzde 29'tur.⁶¹ İkinci sırada serbest meslek (%23,4), üçüncü sırada ise ticaret (%13,9) yer almaktadır. Bununla birlikte serbest meslek ve ticaret cevaplarının dikkatle incelenmesi gereklidir. Bölgenin sosyoekonomik yapısı dikkate alındığında, bu tür işlerin genel olarak işportacılıktan küçük ölçekli sermaye gerektiren işlere kadar değiştiğini dikkate almak gerekir. Bu tür işlerin yanı sıra ailelerin yüzde 3,1'nin yevmiyeli işlerde çalıştığı, yüzde 1,7'nin de devletten aldığı yardımlarla geçimini temin ettiği görülmektedir. Bir başka deyişle gençlerin yaklaşık yüzde beşi ciddi yoksulluk riski ile karşı karşıyadır. Bu durum araştırmanın gerçekleştirildiği sürede görüşme yapılan kişilerce sık sık gündeme getirilmiştir. Görüşülen kişiler, gelir seviyesi düşük ailelerde yaşayan gençlerin diğer gençlere göre çok daha sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5.9: Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?

	Sayı	Yüzde
Maaşlı işten	1.342	29,0
Serbest meslekten	1.083	23,4
Hayvancılıktan	927	20,0
Ticaretten	642	13,9
Tarımdan	369	8,0
Yevmiyeli işten	144	3,1
Devletten aldığı yardımlardan	78	1,7
Diğer	44	1,0
Toplam	4.629	100

Araştırmada yer alan gençlerin cinsiyete göre ailelerinin geçim kaynaklarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir (p=0,424). Tablo 5.10'a göre genç kızların ailelerinin

%31,7'sinin maaşlı bir işte çalıştığı görülürken, bu değer erkeklerde yüzde 26,3'tür. Ailesinin geçimini tarımdan sağladığını söyleyen genç kızların oranı yüzde 6,5 iken, erkeklerde yüzde 9,3'tür. Bir diğer dikkati çeken husus ise serbest meslek sahibi ebeveynlere sahip olan genç kızların oranı (%25,4) erkek katılımcıların oranından (%21,4)'tür. Kırsal kökenli aileler kız çocuklarını okutma konusunda daha isteksizdir. Buna karşılık biraz daha fazla şehir kültüründen etkilenen ailelerde kız çocuklarının okuması yönünde daha fazla istek görülmektedir. Burada Araştırmada yer alan genç kızların bir kısmının üniversite öğrencisi olduğu dikkate alınırsa, bu dağılım nispeten anlaşılabilir. Ailesi hayvancılıkla uğraşan gençlerde okumama daha sık görülmektedir.⁶²Bu konuda bölgede çalışan bir eğitimcinin söyledikleri dikkate değerdir.

“Köyden gelen çocuklar genelde okumuyorlar. Ailelerinin durumları kötü. Burada takip edilmiyorlar. Okula gidip gitmedikleri takip edilmiyor. Liseyi yarıda bırakıyorlar genelde veya düşük ortalamalarla bir şekilde bırakıyorlar. Ya taşıma sistemi ya da burada kalma yöntemi ile okuyorlar. Çocuklarının okumadığını anladıklarında köye geri çağırıyorlar kendilerine yardımcı olmaları için.”⁶³

Tablo 5.10: Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?

	Kız	Erkek
Maaşlı işten	31,7	26,3
Ticaretten	10,9	16,8
Tarımdan	6,5	9,5
Hayvancılıktan	19,6	20,4
Serbest meslekten	25,4	21,4
Yevmiyeli işten	3,0	3,2
Devletten aldığı yardımlardan	1,9	1,5
Diğer	1,0	0,9
Toplam	100	100

Eğitim düzeyi ile ailenin geçim kaynağı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0,000). Tablo 5.11, eğitim durumuna göre gençlerin ailelerinin geçim kaynaklarını göstermektedir. Üniversite öğrencisi gençlerin yüzde 33,7'sinin ailesi maaşlı bir işte çalışırken bu oran lise öğrencisi gençlerde yüzde 27,4 ve okumayan gençlerde yüzde 28,0'dir. Bir başka deyiş ile düzenli bir gelire sahip olan aileler çocuklarını okula gönderme konusunda daha heveslidir. Ailesi tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar içinde üniversite öğrencisi gençlerin oranı en düşüktür (%22,6). Bu oran lise öğrencilerinde en yüksektir (%30,2). Bunda devletin eğitimi teşvik etmek için verdiği

60 A. K. İğdır Gençlik Spor İl Müdürü. Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

61 Ailesi hayvancılıkla uğraşan genç erkeklerin en büyük sorunu evlenecek kız bulamamaktır. Evlenme çağındaki genç kızlar hayvanlarla uğraşmamak için asgari ücretle çalışsa dahi kentlerde yaşayan erkekleri tercih etmektedir. F.Ç., Ardahan İl Millî Eğitim Müdürü. Mülakat: Adem Çaylak ve Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

62 K. D., Aralık Kaymakamı. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.

63 T. B., Ardahan CHP Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 27 Kasım 2017.

eğitim yardımlarının önemi çok büyüktür. Devlet kırsalda yaşayan çocukların eğitime katılmasını teşvik etmek için taşınabilir sistemi kullanmanın yanı sıra ücretsiz pansiyon imkânları da sağlamaktadır. Araştırma örnekleminde parasız pansiyonlu liselerin de yer alması bu durumu göstermektedir. Parasız pansiyonlu okullar, yoksul ve kırsaldan gelen çocukların eğitim alma imkânını arttırmaktadır.

Tablo 5.11: Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Maaşlı işten	28,0	27,4	33,7
Ticaretten	19,6	12,9	13,7
Tarımdan	6,6	7,4	10,1
Hayvancılıktan	19,9	22,8	12,5
Serbest meslekten	21,4	23,3	24,5
Yevmiyeli işten	3,3	3,4	2,3
Devletten aldığı yardımlardan	0,7	1,8	1,7
Diğer	0,5	0,9	1,4
Toplam	100	100	100

TRA2 bölgesinde yer alan illere göre ailelerin geçim kaynakları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0.001). Tablo 5.12'ye göre ailesi maaşlı bir işte çalışanların en çok olduğu il Kars iken (%35,1), Ağrı'da en düşüktür (%26,6). Bunun nedeni, daha önce de bahsedildiği üzere Ağrı'nın bölgedeki diğer illere göre daha düşük şehirleşmeye sahip olması olabilir. Ağrı'da yaşayan gençlerin aileleri büyük oranda serbest meslek ile geçimi temin etmektedir. Ayrıca Ağrı'da yaşayan gençler içinde ailesi yevmiyeli işlerde çalışanların oranı (%4,1) diğer illere göre daha yüksektir. Bu durum ailenin geçiminin günlük bulunan işlere bağlı olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir. Bir başka deyiş ile Ağrı'da yaşayan gençlerin yüzde 4'ünün babası gün içinde bir iş bulamaz ise aile ciddi sıkıntı yaşama riskine sahiptir. Bu durum, ilde yaşayan çocuk ve gençlerin eğitimden uzaklaşmasına ve ailelerine yardım etmek amacıyla çalışma zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Araştırmada yer alan iller içinde Ardahan'da yaşayan gençlerin neredeyse yarıya yakınının (%6,2) ailesi tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Iğdır'da da yevmiyeli işlerde çalışan aile oranı (%3,2) ve devletten alınan yardımlarla geçinen aile oranının (%2,4) diğer illere göre yüksek olması bu ilde yaşayan gençler için ciddi bir tehdit unsuru yaratmaktadır.

Tablo 5.12: Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Maaşlı işten	26,6	26,8	27,2	35,1
Ticaretten	16,9	11,2	14,2	11,7
Tarımdan	6,4	7,9	10,3	8,2
Hayvancılıktan	12,6	38,3	16,8	18,5
Serbest meslekten	30,9	11,0	25,7	21,2
Yevmiyeli işten	4,1	2,0	3,2	2,6
Devletten aldığı yardımlardan	1,9	1,2	2,4	1,2
Diğer	0,5	1,8	0,2	1,6
Toplam	100	100	100	100

Iğdır'da yaşanan yoksulluk, bölgedeki diğer illerde dile getirilmeyen çeşitli durumlara yol açmaktadır. Iğdır'da görüşme yapılan kişilerin büyük bir kısmı kömür toplayan küçük çocuklar meselesine değinmiştir.

"Iğdır'da çöpten kömür toplama oldukça yaygın. 10-15 yaşındaki çocukların yaklaşık %10'u bu kömürleri toplayıp satıyor. Önceden daha fazlaydı. Doğalgaza geçildiği için epey azaldı. TEOG nedeniyle sisteme kaydı yapılamayan çocuklar ile sabahçı ve öğlenci çocuklar okul dışında kalan zamanlarını kışın bu tip işlerde harcıyor. Aileler oldukça yoksul olduğu için bu tarz işlerden para kazanma fikrine sıcak bakıyor. Çocuklar bu yaşta kazanmaya başlayınca sigara vs. ihtiyaçlar için bu tarz işleri yardım yapılsa bile bırakmıyorlar."⁶⁴

5.3. Ailenin Çocuk Sayısı

Türkiye'de şehirleşmeye bağlı olarak ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı giderek azalmaktadır. Buna karşılık TRA2 bölgesinde aile büyüklüğü, Türkiye ortalamasının bir hayli üstündedir.⁶⁵ Araştırmada yer alan gençlerin kardeş sayısı aşağıda Tablo 5.13'te gösterilmektedir. Tabloya göre katılımcıların yüzde 43,1'i beş veya daha fazla sayıda kardeşe sahiptir. Gençlerin yüzde 32,3'ü 3 veya dört kardeşi olduğunu söylerken 1-2 kardeşe sahip gençlerin oranı yüzde 21,6'dır. Tek çocuk olduğunu belirten gençlerin oranı ise sadece yüzde 3'tür. Araştırmada yer alan gençlerin bir kısmının ailelerinin gelir durumunu kötü ve çok kötü olarak tanımladıkları dikkate alınır, bölgede kalabalık yoksul ailelerin sayısının fazlalığı dikkate alınmalıdır. Bu durum bölgede izlenecek aile, çocuk, sağlık ve istihdam politikaları oluşturulurken dikkate alınması gereken önemli bir noktadır. Bölgede ailelerin çok çocuklu olması, ailenin çocuklarına karşı ilgisini zorlaştırdığı söylenebilir.

64 Iğdır Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

65 Türkiye genelinde 2016 yılında ortalama hane büyüklüğü 3,5 iken Ağrı'da 5,4, Iğdır'da 4,4, Kars'ta 4,1 ve Ardahan'da 3,5'tir. TÜİK, "İstatistiklerle Aile 2016", Haber Bülteni 24646, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24646> [Erişim Tarihi: 07.09.2017].

Tablo 5.13:Kaç kardeşiniz var?

	Sayı	Yüzde
Kardeşim yok	141	3,0
1-2 tane	1.007	21,6
3-4 tane	1.510	32,3
5 ve üstü	2.013	43,1
Toplam	4.671	100

Tablo (Tablo 5.14) cinsiyete göre kardeş sayısını göstermektedir. Cinsiyete göre kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p=0,126$). Her iki cinsiyette de kardeş sayıları birbirine çok yakındır. Beş ve üzeri kardeşe sahip olduğunu söyleyen genç kız ve erkeklerin oranı neredeyse eşittir. 3 ve üzeri kardeşe sahip olduğunu belirten genç kızların oranı (%33,4) erkeklerin oranından (%31,3) çok az fazladır. Bölgede erkek çocuğun tercih edilmesi, ailede erkek çocuğun olmaması durumunda erkek çocuk sahibi oluncaya kadar kadınları çocuk doğurmaya zorlamaktadır. Kardeşi olmadığını belirten erkeklerin oranının genç kızların oranından biraz daha fazla olması ise ailelerin erkek çocuk sahibi olması durumunda başka çocuk sahibi olmama isteğine bağlanabilir.

Tablo 5.14: Kaç kardeşiniz var?

	Kız	Erkek
Kardeşim yok	2,3	3,7
1-2 tane	21,1	22,0
3-4 tane	33,4	31,3
5 ve üstü	43,2	43,0
Toplam	100	100

Eğitim düzeyi ile kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.000$). Tablo 5.14'e göre her eğitim düzeyindeki gençlerin oransal olarak en çok beş ve üzeri kardeşe sahip oldukları dikkati çekmektedir. Onu sırasıyla 3-4 kardeş ve 1-2 kardeş izlemektedir. Tek çocuk olduğunu söyleyen üniversite öğrencisi gençlerin oranı yüzde 3,4 iken bu durum okumayan gençlerde yüzde 2,5'e düşmektedir. Okumayan gençler diğer eğitim düzeyindeki gençlere göre daha fazla sayıda kardeşe sahiptir. Beş ve üzeri kardeşe sahip olduğunu söyleyen gençlerin oranı yarıdan fazladır. Bu tablo bize, eğitim düzeyine bağlı olarak kardeş sayısı azalmakla birlikte bölgede çok çocuklu bir aile yapısının mevcut olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.15: Kaç kardeşiniz var?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Kardeşim yok	2,5	3,0	3,4
1-2 tane	12,7	23,2	21,6
3-4 tane	32,5	34,1	27,6
5 ve üstü	52,2	39,8	47,4
Toplam	100	100	100

TRA2 bölgesinde illere göre gençlerin kardeş sayısı arasında istatistiksel anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0.000$). Tablo 5.16'da görüleceği üzere, Ağrı'da yaşayan gençlerin yarısından fazlasının 5 ve üzeri kardeşi bulunmaktadır. Ağrı'yı İğdır (%46,6), Kars (%31,6) ve Ardahan (%27,6) takip etmektedir. Ardahan'da yaşayan gençler diğer illerdeki gençlere göre daha az kardeşe sahiptir. Yukarıda bahsedildiği üzere bölgede şehirleşme açısından en geri kalan ilin Ağrı olduğu dikkate alındığında Ağrı'da kırsal gelenek ve göreneklerin daha etkili olduğunu söylenebilir.

Tablo 5.16:Kaç kardeşiniz var?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Kardeşim yok	2,6	4,1	2,7	3,0
1-2 tane	10,3	32,5	19,0	29,9
3-4 tane	28,3	35,8	31,8	35,4
5 ve üstü	58,8	27,6	46,6	31,6
Toplam	100	100	100	100

5.4.Ailenin Gençlere Müdahalesi

Gençler ile aileleri arasındaki ilişkiler her zaman önemli olmuştur. Bu ilişkiler bazen aile içi sorunlar bağlamında ele alınmış, bazen kuşaklar arası çatışma olarak değerlendirilmiştir. Bu ilişkide gençler daha çok ailelerinin kendilerine müdahale etmemesini isterken, aileler genelde müdahaleden yana olmuştur. Ancak toplumun modernleşme sürecinde bu ilişkiler gençlerin lehine değişme eğilimi göstermektedir. Türk toplumunda aileler genelde gençlere göre daha muhafazakar bakış açısına sahip olup gelenek ve göreneklere daha sıkı bağlı görünmektedir. Toplumsal kabuller, rollerin devam ettirilmesi konusunda daha hassastır. Büyük şehirlerde komşu ve akrabalık ilişkilerinin zayıflamasıyla birlikte aileler toplum baskısını çocuk ve gençler üzerinde çok fazla yansıtmayabilir. Bununla birlikte özellikle kırsal kültürün hakim olduğu yerleşim yerlerinde bu baskılar daha fazla hissedilmektedir.

Kırsal kültürün hakim olduğu, şehirleşmenin çok daha yavaş geliştiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde ataerkil kalıplar çok daha baskın bir şekilde hissedilmekte ve yaşatılmaktadır. Bununla birlikte bölgedeki gençlerin modern kitle iletişim araçlarından etkilenecek geleneksel davranış, kalıp ve rollerden uzaklaşmaya başladıkları görülmektedir. Ailelerin çocukları ile iletişim-

lerinin zayıf olması, çocuklarına yeterli ilgi ve sevgiyi göstermemeleri, çevrenin gencin kişilik ve davranışlarını şekillendirmede etkili olmasına yol açmıştır.⁶⁶

Tablo 5.17, ailelerin çocuklarının yaşantısına müdahale edip etmediklerini anlamaya yönelik sorulara verilen cevapları göstermektedir. Araştırmada yer alan gençlerin büyük bir kısmı (%34,7) ailelerin davranışlarına biraz da olsa müdahale ettiğini belirtirken gençlerin yaklaşık yüzde 20'si ailelerin davranışlarına müdahale etmediğini belirtmektedir. Ailenin çok fazla müdahale ettiğini belirtenlerin oranı da yüzde 17,3'tür. Bu bulgular bölgede müdahaleci aile yapısının zayıfladığını göstermektedir. Gençlerin rahatsız olduğu müdahale tarzı aşırı müdahaledir, yoksa kabul edilebilir düzeyde müdahale gençleri pek rahatsız etmemektedir.

Tablo 5. 17: Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç müdahale etmiyorlar	925	19,8
Pek müdahale etmiyorlar	769	16,5
Ne ediyorlar, ne etmiyorlar	548	11,8
Biraz müdahale ediyorlar	1.616	34,7
Çok müdahale ediyorlar	805	17,3
Toplam	4.663	100

Bölgede özellikle parçalanmış ailelerde çocukların başıboş kaldığı dile getirilmektedir.⁶⁷ Özellikle yoksul ve kalabalık ailelerde çok daha fazla sorun yaşanmaktadır. Araştırma kapsamında görülen yetkililerin büyük bir kısmı, ailelerin çocuklarına karşı ilgisiz olduğunu ve ebeveyn olarak sorumluluklarını yerine getirmediklerinden şikâyet etmiştir.⁶⁸ Bu durum çocukların okuldan ayrılmasına, okul sonrası internet kafe ve kahvelerde zaman geçirmesine veya başta sigara olmak üzere uyuşturucu madde kullanımına kadar çeşitli sorunlara yol açmaktadır.

Toplumda mevcut cinsiyet rolleri, kız ve erkeklere farklı davranışlar sergilenmesine yol açmaktadır. Geleneksel kültürde, kızların daha itaatkar, daha terbiyeli olması ve derli toplu davranışlar sergilemesi beklenmektedir. Buna karşılık erkek çocukları küçüklükten itibaren daha farklı kabuller ile yetiştirilmektedir. Kız çocuklarına yasaklanan veya hoş görülmemeyen çok sayıda tutum ve davranış, erkek çocuklar ve genç erkekler tarafından gerçekleştirilmesi teşvik edilmekte veya mazur görülmektedir. Bu nedenle aynı ailede kız ve erkeklere uygulanan müdahaleler farklı boyutta ve kapsamda olmaktadır. İğdir'da görüşme yapılan genç bir delikanlının ifadesi oldukça ilginçtir: "Sabah 10'dan gece 4'e kadar bu kafedeyim. Ailem beni arayıp sormaz. Nerede olduğumu merak etmez. Yapacak bir şeyim yok. Çalışacak yer de yok."⁶⁹

66 T. T., Patnos Milli Eğitim İlçe Müdürü. Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.

67 Örneğin Doğubayazıt'ta parçalanmış aile sayısının çok olması nedeniyle bu çocukların aileleri ile ilişkilerinin son derece zayıf olduğu ve çocukların ailelerinde koştığı dile getirilmiştir. S.L. Doğubayazıt Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürü. Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

68 C. A. A., Patnos Belediye Başkanı. Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.

69 İğdir, Odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas 27 Ekim 2017.

Elimizdeki veriler cinsiyete göre ailenin müdahalesi arasında bir fark bulunup bulunmadığı açısından analiz edilebilir (Tablo 5.18). Bulgulara göre anne babanın yaşantıya müdahalesi konusunda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (p=0.000). Ailelerin genel olarak kızlara daha fazla müdahale ettiği istatistiksel olarak görülmektedir. Ailesinin kendisine biraz müdahale ettiğini söyleyen genç kızların oranı yüzde 38,1 iken erkeklerde bu oran yüzde 31,2'dir. Ailenin kendisine hiç müdahale etmediğini belirten genç kız oranı yüzde 16 iken, bu oran erkeklerde yüzde 23,7'ye yükselmektedir. Bu veriler beklendiği üzere erkeklerin kızlardan daha az müdahaleye maruz kaldığını göstermektedir.

Tablo 5.18: Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç müdahale etmiyorlar	16,0	23,7
Pek müdahale etmiyorlar	16,0	17,0
Ne ediyorlar, ne etmiyorlar	12,2	11,3
Biraz müdahale ediyorlar	38,1	31,2
Çok müdahale ediyorlar	17,7	16,8
Toplam	100	100

Bölge genelinde genç kızların genelde evde oturdukları, aileleriyle birlikte komşu veya akraba ziyaretleri yapmadıkları sürece sosyal hayata pek katılmadıkları görülmektedir.⁷⁰ Bölge genelinde genç kızların büyük bir kısmı eğitim hayatına devam ettikleri sürece sosyal hayata katılabilmektedir. Burada özellikle kırsaldan gelen genç kızların okulla birlikte davranışlarının değişmeye başladığı yönünde bir fikir oluşması veya çevre baskısı durumunda ailelerin kızları okuldan alıp erkenden evlendirdikleri de görülmektedir.⁷¹ Bölgede mevcut geleneksel roller, son yıllarda yerel yönetimlerin değişmesiyle birlikte değişmeye başlamıştır. Geleneksel ve tutucu olan bazı ailelerde kız çocuklarının serbest bırakılmaya başlandığı da dikkati çekmektedir. Okulda sık sık disiplin sorunu yaşayan liseli bir kız öğrencinin söyledikleri dikkate değerdir: "Ailem benimle hiç ilgilenmiyor. En ufak şeyde beni dışarı atıyor. Ailem beni dışarı attığında ya apartmanda oturuyorum ya da arkadaşşıma gidiyorum. Kızgınlıkları geçince beni arıyorlar ve eve geri dönüyorum."⁷²

Bölgedeki genç kızların bazıları, ailelerin kendilerine fazla müdahale etmemesini genç kız ve kadınların sahip olduğu otokontrole bağlamaktadırlar. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi, komşu ve akraba baskısından dolayı kendilerinin davranışlarına çeki düzen verdiğini söyleyen çok sayıda genç kız bulunmaktadır.

70 S. U., Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı. Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, 28 Ekim 2017.

71 T. B., Ardahan CHP Gençlik Kolları Başkanı. Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Advie Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.

72 Kız meslek Lisesi Odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

"İstanbul'da kadınlar daha rahat. Bununla birlikte çarşıya başıma iş gelir korkusundan ötürü mini etek, kısa şort, askılı tişört giyerek çıkamıyorum. Aslında ailelerin çok azı müdahale edip kızıyor. Ama konu komşu ne der, adım kötüye çıkar korkusu ile daha dikkatli giyinip davranıyoruz. Otokontrol var."⁷³

Araştırmada, eğitim düzeyi ile ailelerin müdahalesi arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (p=0,000). Tablo 5.19'da görüleceği üzere ailelerin kendilerine hiç müdahale etmediğini söyleyenlerin oranı okumayan gençlerde yüksek iken, onları üniversite ve lise öğrencileri izlemektedir. Eğitim düzeyine göre en çok lise öğrencileri (%19,6) ailelerinin kendilerine çok fazla müdahale ettiğini düşünmektedir. Lise öğrencileri okumayan ve üniversite öğrencilerine göre daha fazla aile müdahalesiyle karşılaşmaktadır. Ailelerin lise çağındaki çocuklara en fazla okul ve ders konusunda müdahale ettikleri görülmektedir.⁷⁴ Bu durum bu eğitim düzeyindeki gençlerin yaşlarının daha küçük olmasıyla da alakalıdır. Bununla birlikte okumayan gençlerin yüzde 51'i, lise gençlerinin yüzde 30,9'u ve üniversite öğrencilerinin yüzde 33,7'si ailelerin kendilerine müdahale etmediğini belirtmektedir. Özellikle çocukları meslek liselerinde okuyan ailelerin çocukları ile ilgilenedikleri görülmektedir. Bu okullarda okuyan gençler arkadaş ve çevrenin etkisi ile ailelerinden daha fazla uzaklaşmaktadır.⁷⁵ Görüşülen çeşitli kurum yetkililerinin en büyük şikâyeti ailelerin çocuklarına karşı ilgisiz olması ve boş veren bir tutum takınmasıdır. Bu durum özellikle okumayan gençlerde madde bağımlılığının daha fazla olmasına yol açmaktadır.⁷⁶

Tablo 5.19: Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç müdahale etmiyorlar	35,0	16,6	21,1
Pek müdahale etmiyorlar	16,1	14,3	22,6
Ne ediyorlar, ne etmiyorlar	8,9	11,4	13,9
Biraz müdahale ediyorlar	27,4	38,1	29,1
Çok müdahale ediyorlar	12,6	19,6	13,3
Toplam	100	100	100

Araştırma kapsamında görüşülen yetkililerde ailelerin ilgi, alaka ve müdahaleleriyle ilgili olarak çeşitli görüşler öne çıkmıştır. Özellikle meslek lisesine devam eden öğrencilerin ailelerinin son derece ilgisiz olduğu dile getirilmektedir: "Velilerin öğrenciye sahip çıkma, ilgilenme konusunda eksiklikler söz konusu. Hayvana verilen değer çocuklara verilmiyor. Devamsızlıktan kalma, sınıfta kalma vs. varsa veli geliyor onun dışında gelen giden yok."⁷⁷

73 A.g.g.

74 Mesleki Teknik Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

75 Kız Meslek Lisesi Odak grup görüşmesi.

76 M. N. O., Ağrı Gençlik ve Spor Merkezi Müdürü, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

77 O. Ö., Ardahan Anadolu Lisesi Müdür Başyardımcısı.

Tablo 5.20: Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç müdahale etmiyorlar	20,7	21,5	21,8	16,0
Pek müdahale etmiyorlar	16,0	17,2	16,4	16,6
Ne ediyorlar, ne etmiyorlar	9,0	13,0	12,8	13,5
Biraz müdahale ediyorlar	34,8	34,3	32,2	36,7
Çok müdahale ediyorlar	19,5	14,1	16,8	17,2
Toplam	100	100	100	100

Bölgede yer alan illere göre ailelerin gençlere müdahalesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (p=0.003). Bu durum Tablo 5.20'de gösterilmektedir. Öncelikle Kars (%16) dışındaki illerde ailesinin hiç müdahale etmediğini söyleyen gençlerin oranı yüzde 20'nin üstündedir. Ailesinin biraz müdahale ettiğini söyleyenlerin oranı dört ilde de yüzde 30'un üzerindedir. Ailesinin kendisine çok fazla müdahale ettiğini belirtenlerin büyük bir kısmı Ağrı'da (%19,5) yaşamaktadır. Ağrı'yı Kars (%17,2) Iğdır (%16,8) ve Ardahan (%14,1) takip etmektedir. Kars'ta ailelerin çocukları ile daha fazla ilgili olduğu görülmektedir. Bölgede hiç müdahale etmeyen ve çok fazla müdahale eden ailelerin her ikisi de en fazla Ağrı'da bulunmaktadır. Bu durum bir çelişki gibi gözükabilir. Ağrı'da çok sayıda bulunan kalabalık ve yoksul ailelerde erkekler çok daha serbest bırakılmaktadır. Bölgede özellikle Ağrı'da kalabalık ve yoksul ailelerin çocuklarını kontrol etmede sorun yaşadıkları görülmektedir.

Yaş itibarı ile ergenlik sorunları yaşayan lise çağındaki gençler ile okula gitmeyen gençlerde ailelerin ilgisizliği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁸ Kalabalık ailelerde, ailelerin bir kısmı çocuğu başından savar bir tutum içindedir.⁷⁹ Bununla birlikte ildeki daha katı ataerkil kültür yapıları genç kızların üzerinde daha fazla baskıya neden olmaktadır. Kars'ta ise ailelerin daha bilinçli oldukları ve çocukları ile daha fazla ilgilendikleri görülmektedir. Gençler çok fazla başıboş bırakılmamaktadır.⁸⁰

78 Ailelerin bir kısmı çocuklarının tamamen serbest yetiştirilmesini isteyerek okuldaki idareci ve öğretmenlerin çocuklara müdahale etmesinden memnun değildir.

79 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü. Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

80 Y.Y., Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü. Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

5.5.Aile ile Ortak Değerler

Türkiye farklı boyutlarıyla modernleşen bir ülkedir. Kitle iletişim araçlarının yanı sıra internetin yaygınlaşmasıyla birlikte sayısı ve türü artan sosyal ağlar, gençlerin dünya görüşünün oluşmasında son derece etkili olmaktadır.⁸¹ TRA2 Bölgesinin de içinde yer aldığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan gençler de cep telefonlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu ağları çok yoğun bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Bu durum, daha geleneksel yaşayan ailelerin sahip olduğu dünya görüşünden gençlerin uzaklaşabilmesine yol açmaktadır. Sosyal medya araçlarının yoğun kullanılması, gençlerin benzer mecralarda çeşitli paylaşımlarda bulunması ve kendilerine yakın gördükleri kişilere ulaşmadaki kolaylık gencin ailesinden daha farklı dünya görüşüne sahip olabilmesine yol açmaktadır. Bölgede internet kullanımının yaygınlaşması ailenin taşıdığı değerlerle gençler arasında çatışma potansiyeline işaret etmektedir.⁸²

Bölgede yerleşik şehir kültürüne sahip ailelerin önemli bir kısmının çeşitli nedenlerle göç etmesi sonucu yeni şehir sakinleri kırsaldan son zamanlarda göç edenlerden oluşmaya başlamıştır. Köyden göç eden yaşlılar eski davranış ve anlayışlarını sürdürürken şehirde doğan ve büyüyen gençler daha şehirli bir kültüre sahip olmaya başlamıştır. Bu durum gencin ailesiyle çatışma yaşamasına yol açmaktadır. Sonuçta şehirde yaşayanlar kent-kır karma kültürünün etkisi altında kalmaktadırlar.⁸³

Böyle bir durumda aile ile gençlerin aynı dünya görüşünü paylaşıp paylaşmadıklarını anlamak gençler ile aileleri arasındaki iletişimi değerlendirebilmek açısından önemli olmaktadır. Bununla ilgili olarak gençlere çeşitli sorular sorulmuştur. Tablo 5'de görüleceği üzere, gençlerin yüzde 11,5'i aileleri ile hiçbir konuda benzer düşünmediklerini belirtmiştir. Fazla paylaşmadığını belirtenlerin oranı (%17,9) da dahil edildiğinde gençlerin yaklaşık yüzde 30'unun aileleri ile ortak değerlere sahip olmadıkları söylenebilir. Bu durum gencin ailesi ile çatışma yaşamasına yol açabilmekte ve ailede çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Gençlerin yaklaşık yüzde 36'sı aileleri ile az da olsa aynı dünya görüşüne sahip olduklarını belirtirken yüzde 25'i her konuda benzer bakış açısına sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu veriler gençlerle aileleri arasında dünya görüşü bakımından ciddi farklılaşmalar olduğunu göstermektedir.

81 Özellikle 28 Şubat sonrası dini kurumların yaşadığı erozyon nedeniyle boşta kalan gençlerin ateizme yöneldikleri görülmektedir. Y.T. Ağrı İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: M .Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26. Ekim 2017.

82 N. G., Aralık İlçe Millî Eğitim Müdürü. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.

83 Örneğin, Ağrı Doğubayazıt ilçeye kırsaldan sonradan göç edenlerin oluşturduğu bir yerleşim birimidir. Bu durum gençlerin aileleri ile daha fazla çatışma yaşamasına ve ilçede sorunların diğer ilçelere göre daha sık ortaya çıkmasına yol açmaktadır. İlçede dini değerlerin daha zayıf olmasının önemli bir nedeni budur.

Tablo 5.21: Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiçbir konuda paylaşmıyoruz	535	11,5
Fazla paylaşmıyoruz	833	17,9
Ne paylaşıyoruz, ne paylaşmıyoruz	441	9,5
Biraz paylaşıyoruz	1.676	36,0
Her konuda paylaşıyoruz	1.167	25,1
Toplam	4.652	100

Gençlerin cinsiyete göre aileleri ile aynı dünya görüşüne sahip olup olmadıkları konusuna bakıldığında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p=0.246). Tablo 5.22'de görüleceği üzere, her iki cinsiyetin verdikleri cevaplar birbirine oldukça yakındır. Bu durum bize gençlerin ailelerinden ziyade daha farklı unsurlardan etkilendiklerini ve dolayısıyla ailelerinden farklı dünya görüşüne sahip olduklarını göstermektedir. Aileleri ile aynı dünya görüşünü hiç ya da çok az paylaştıklarını söyleyen genç kızların oranı yüzde 28,6 iken erkeklerde oran biraz daha yüksektir (%30,2). Erkeklerin oranının daha yüksek çıkması toplumsal kültür açısından beklenen bir durumdur. Her konuda ailesiyle aynı dünya görüşüne sahip olduğunu söyleyen erkeklerin oranı yüzde 25,4 iken kızlarda yüzde 24,8'e düşmektedir. Burada özellikle genç kızların aile ile aynı dünya görüşünü paylaşmaması ve hayatı farklı algılamaları, genç kızların başta şiddet olmak üzere çeşitli baskılar ile daha fazla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Bölgede genç erkeklerin kendilerini daha modern olarak tanımlamalarına rağmen kadına bakış açısının hala geleneksel değerler içerisinde olduğunu belirtmek gerekir.⁸⁴

Tablo 5.22:Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiçbir konuda paylaşmıyoruz	10,6	12,4
Fazla paylaşmıyoruz	18,0	17,8
Ne paylaşıyoruz, ne paylaşmıyoruz	9,6	9,4
Biraz paylaşıyoruz	37,1	35,0
Her konuda paylaşıyoruz	24,8	25,4
Toplam	100	100

Eğitim düzeyine göre ailesi ile aynı dünya görüşüne sahip olup olmama arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0.000). Özellikle son yıllarda yaygınlaşan pansiyonlu okullar nedeniyle çok küçük yaşta ailesinden ayrılarak yatılı okulda okuyan öğrenci sayısının artmasıyla birlikte, gençle-

84 Kars üniversite öğrencileri odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

rin ailelerinin sahip olduğu dünya görüşünden koptuğu ifade edilmektedir.⁸⁵ Çocuğun kişiliğinin oluştuğu bu erken dönemde ailesinden ayrılarak yatılı okulda okuması, çocuğun ailesine ve çevresine yabancılaşmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte okumayan gençlerde ise, daha fazla sokakta vakit geçirmenin neden olduğu ailenin değerlerinden uzaklaşma görülmektedir. Tablo 5.23'e göre eğitim düzeyine göre hiçbir konuda aynı dünya görüşünü paylaşmıyoruz diyenlerin oranı en yüksek okumayanlardadır (%18,4). Okumayanları üniversite öğrencileri (%11,4) ve lise öğrencileri takip etmektedir. Aileleri ile biraz da olsa aynı dünya görüşünü paylaştığını söyleyenlerin büyük bir kısmını lise öğrencisi gençler (%38) oluştururken okumayan gençlerde bu oran en düşüktür (%28,8). Burada ilginç olan, her konuda paylaşıyoruz diyenlerin büyük bir kısmını üniversite öğrencilerinin oluşturmaktadır (%28,7. Gençlerin özellikle evlilik gibi konularda ailenin istediği doğrultuda karar vermesi dikkati çekmektedir.⁸⁶

Tablo 5.23: Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiçbir konuda paylaşmıyoruz	18,4	10,3	11,4
Fazla paylaşmıyoruz	20,1	18,0	16,6
Ne paylaşıyoruz, ne paylaşmıyoruz	7,8	9,2	10,9
Biraz paylaşıyoruz	28,8	38,7	32,4
Her konuda paylaşıyoruz	24,8	23,8	28,7
Toplam	100	100	100

İllere göre gençlerin aileleri ile aynı dünya görüşünü paylaşması konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000). İller içinde aileleri ile aynı dünya görüşünü paylaşmadığını belirtenlerin oranı en yüksek Ağrı'dadır (%14,4). Daha sonra Iğdır (%10,9) ve Kars (%10,4) gelmektedir. Bu şıkki işaretleyenlerin en düşük olduğu il Ardahan'dır. Her konuda anne babası ile aynı görüşü paylaştığını söyleyenlerin oranı en yüksek Kars'ta (%28,3) iken en düşük Ağrı'dadır (%21,7). Ağrı'da yaşayan gençlerin aileleri ile aynı dünya görüşünü paylaşmamaları, büyük bir ihtimalle Ağrı'nın daha kırsal bir kültüre sahip olması, buna karşılık gençlerin nispeten daha modern değerlere sahip olmasıdır. Kars, Ardahan ve Iğdır'da yaşayan gençlerin yüzde 60'ından fazlası aileleri aynı dünya görüşünü az ya da çok paylaştığını söylemektedir.

85 Y. Y., Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü Vekili. Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

86 Kars üniversite öğrencileri odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Tablo 5.24: Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiçbir konuda paylaşmıyoruz	14,4	8,6	10,9	10,4
Fazla paylaşmıyoruz	19,0	17,1	18,4	16,7
Ne paylaşıyoruz, ne paylaşmıyoruz	8,0	11,3	10,3	9,4
Biraz paylaşıyoruz	37,0	37,1	34,7	35,1
Her konuda paylaşıyoruz	21,7	25,9	25,7	28,3
Toplam	100	100	100	100

Bölgede kültürel ve dini değerler aile üzerinden yeni nesillere aktarılmaktadır. Bölge illerinde genelde dini eğilimler ve değerler korunmaktadır. Özellikle gelir seviyesi düşük olan gençlerde aile değerlerinden uzaklaşma söz konusudur.⁸⁷ Örneğin geçim derdindeki ailelerin çok sayıda olduğu Ağrı'da gençlerde hızlı bir değerler erozyonu görülmektedir.⁸⁸ Son yıllarda aileleri daha muhafazakâr bir yapıya sahip olmasına rağmen, bazı gençlerde ateizmin arttığı görülmektedir. Kendini farklı kılmak, diğerleri ile aynı olmamak gibi nedenlerden dolayı da gençlerin ailelerinin yaşam tarzından uzaklaştığı görülmektedir. Bölgede spor ve kültürel aktiviteye yönelik yerlerin yeterli olmaması, gençlerin internet bağımlısı olmasını kolaylaştırmaktadır.⁸⁹ Artan internet kullanımını ise gencin aileden uzaklaşmasına⁹⁰ ve gencin ailesi ile çatışmasına yol açmaktadır.⁹¹ Ağrı'da bu nedenle ailelerin çocuklarına yabancılaştıkları görülmektedir. Bölgede aşiret sistemi güçlü olmasına rağmen son yıllarda gençler üzerindeki etkisi zayıflamaktadır.⁹²

Araştırma içinde gençlere ailelerin kendilerini yeterince anlayıp anlamadıkları sorulmuştur. Gençlerin yaklaşık yüzde 12'si ailelerin kendilerini hiç anlamadıklarını belirtirken fazla anlamadıklarını söyleyenlerin oranı yüzde 17,6'dır. Bu bulgulara bakıldığında gençlerle aileleri arasında ciddi bir iletişim sorunu olmadığı söylenebilir. Çünkü gençlerin yüzde 61,2'si ailelerinin kendilerini anladığını ifade etmektedir. "Fazla anlamadıkları" kategorisi de buna eklendiğinde oran daha da yükselmektedir. Sorun olarak kabul edilebilecek grup yüzde 12'lik kategoridir ve bu oran normal kabul edilebilecek bir düzeyi göstermektedir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere kuşak çatışması her dönem yaşanan bir olgudur. Gençler çok hızlıca yeni davranış kalıplarına uyum sağlayabilirken aileler yeniliklere uymaya ve kültürel değişiklik-

87 O. A., Aralık Belediye Başkanı. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.

88 H. Ç., Ağrı İl Emniyet Müdürlüğü. Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

89 M. S., Aralık AKP İlçe Başkanı. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.

90 M. K. C., Zirve Kayak ve Tenis Kulübü, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 28 Ekim 2017.

91 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü. Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26.10.2017

92 Kars'ta aile bağlarının çok güçlü olduğu ve gençlerin ailelerin değerlerini benimseme ve koruma yönünde davranış sergiledikleri görülmektedir. M.K. Kars Belediye Başkanı.

lere daha fazla direnç göstermektedir. Bu durum bazı gençlerde ailelerin kendilerini anlamadığı algısına yol açmaktadır. Özellikle eğitim ve kültürel düzeyi düşük olan ailelerde iki nesil arasındaki uçurum daha fazla olmaktadır. Bu nedenle gençler ailelerinden uzaklaşmakta ve akranları ile daha fazla iletişimde olmayı tercih etmektedir. Özellikle bilinçsiz internet kullanımının gençlerde ailenin etkisini azalttığı görülmektedir. Denetimi yeterince yapılmayan internet kafeler gençlerin aileden uzaklaşmasının yanı sıra sigara, uyuşturucu ve diğer zararlı alışkanlıkların da edinilmesine yol açmaktadır.⁹³

Tablo 5.25: Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiçbir konuda anlamıyorlar	557	11,9
Fazla anlamıyorlar	823	17,6
Ne anlıyorlar, ne anlamıyorlar	432	9,3
Bazı konularda anlıyorlar	1.632	35,0
Her konuda anlıyorlar	1.222	26,2
Toplam	4.666	100

Cinsiyete göre yapılan analize göre kız ve erkekler arasında ailelerin kendilerini anlama konusunda anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p=0,165). Tablo 5.26'da da görüleceği üzere, her iki cinsiyette ailelerin kendilerini hiç veya fazla anlamadığını düşünenlerin oranı yaklaşık olarak eşittir (%29 civarı). Bazı konularda anladıklarını söyleyen genç kız oranı fazla iken her konuda anladığını söyleyen erkek oranı daha fazladır. Bu durum aslında toplumsal cinsiyet rolleri ile de alakalıdır. Aileler, kızlara göre erkeklere daha anlayışlı ve müsamahakâr davranmaktadır. Erkek çocuklarından beklentiler daha farklı olmakta ve erkeklerin istedikleri gibi davranmalarına izin verilmektedir. Buna karşılık genç kızların davranışları daha sıkı kontrol edilmekte, beklenti ve istekleri fazla göz önüne alınmamaktadır.

Tablo 5.26: Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiçbir konuda anlamıyorlar	12,7	11,2
Fazla anlamıyorlar	17,1	18,1
Ne anlıyorlar, ne anlamıyorlar	9,1	9,4
Bazı konularda anlıyorlar	36,7	33,3
Her konuda anlıyorlar	24,5	27,9
Toplam	100	100

93 O. A., Ardahan İl Emniyet Müdür Yardımcısı.

Gençlerin aileleri ile ilişkilerine eğitim bazında bakıldığında eğitime göre gençlerin ailelerinin kendilerini anlama konusunda anlamlı fark bulunmuştur (p=0,024). Okumayan ve lise öğrencisi gençler benzer oranlarda ailelerin kendilerini ya hiçbir konuda anlamadığını ya da çok az anladıklarını belirtmektedir. Ailelerin üniversite öğrencisi gençlere karşı daha anlayışla yaklaştığı görülmektedir. Özellikle okumayan gençlerin aile içi iletişimlerinin yetersiz oluşu bu gençleri zararlı alışkanlıkların yanı sıra suça bulaşmalarını da arttırmaktadır.⁹⁴

Tablo 5.27: Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiçbir konuda anlamıyorlar	12,9	12,4	10,2
Fazla anlamıyorlar	18,4	18,8	14,1
Ne anlıyorlar, ne anlamıyorlar	10,4	8,0	11,9
Bazı konularda anlıyorlar	29,9	35,4	36,4
Her konuda anlıyorlar	28,4	25,3	27,3

Gençlerin ailelerinin kendilerini yeterince anlayıp anlamaması konusuna illere göre bakıldığında iller arasında anlamlı fark bulunmaktadır (p=0.000). Araştırmada yer alan illerden Ağrı'da yaşayan gençler en çok ailelerinin kendilerini hiç anlamadığını belirtmiştir (%15,3). Ağrı'da yaşayan gençlerin yüzde 23'ü ailelerin kendilerini her konuda anladığını söylerken Ardahan'da bu oran yüzde 29,9'e yükselmektedir. Bununla birlikte görüşmelerde bu bulgularla uyuşmayan görüşler ortaya atılmıştır. Bunlara göre bölgede ailelerin gençler üzerindeki kontrolleri kaybolmaktadır. Ailenin ilgisizliği veya gençlerin kendilerini aile içinde ifade edememesi gibi nedenlerden dolayı başta sigara olmak üzere uyuşturucu ve diğer zararlı alışkanlıklar artmaktadır.⁹⁵ Özellikle lise öğrencisi gençlerde hap kullanımının yaygınlaştığı ifade edilmektedir.

Tablo 5.28: Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiçbir konuda anlamıyorlar	15,3	9,1	11,9	9,9
Fazla anlamıyorlar	18,0	17,3	16,8	18,1
Ne anlıyorlar, ne anlamıyorlar	7,7	9,9	10,2	10,0
Bazı konularda anlıyorlar	35,1	33,9	35,8	34,9
Her konuda anlıyorlar	23,9	29,8	25,3	27,2
Toplam	100	100	100	100

94 A.g.ş.

95 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü. Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26.10.2017

5.6.Gençlerde Şiddete Maruz Kalma

Gençler, şiddete maruz kalma riski taşıyan gruplar arasında yer almaktadır. Bu nedenle araştırma kapsamında gençlerin şiddete maruz kalıp kalmadıklarını anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Tablo 5.29'da görüleceği üzere katılımcıların yaklaşık yüzde 85'i hiç kimseden şiddet görmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte şiddete maruz kalan kişinin bunu açıkça dile getirmediğini, utandığını ve bazen de kendini suçladığını göz önünde tutarsak verilen bu cevabın dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Şiddeti uygulayanlara bakıldığında birinci sırayı baba (%3,8), ikinci sırada arkadaş (%3,5), abla/abi (%2,3) ile dördüncü sırada anne (%2) yer almaktadır. Şiddetin genel olarak ev içinde ortaya çıktığı görülmekle birlikte akran şiddeti de önemlidir. Şiddetin kanıksandığı ve şiddete maruz kalan kişinin bunu hak ettiği yönünde bir algıdan bahsedilebilir. Bir katılımcının dile getirdiği ifadeler bunu göstermektedir: *"Her şey ailede başlıyor. Çocuklar sağlıklı bir ailede yetişmiyor. Küçük yaşlarda bu şiddeti gören çocuklar şiddeti normal görerek kanıksayarak yetişiyor."*⁹⁶

Tablo 5.29: Son bir sene içinde herhangi bir kimseden dayak yediniz mi?

	Sayı	Yüzde
Babamdan	174	3,8
Arkadaşlardan	163	3,5
Ablamdan/Abimden	106	2,3
Annemden	90	2,0
Öğretmenden	76	1,6
Polisten	42	,9
Yabancı	13	,3
Diğer	31	,7
Hayır	3919	84,9
Toplam	4614	100

Cinsiyete göre şiddet olayı sorgulandığında (Tablo 5.30) son bir yıl içinde hiç kimseden dayak yemediğini söyleyenlerin oranı kızlarda yüzde 88,6 iken erkeklerde bu oran yüzde 81,3'e düşmektedir. Bununla birlikte kadınların uğramış olduğu şiddeti söyleme konusunda daha çekimser kaldığını belirtmek gerekir. Genel olarak şiddet mağdurları, şiddete uğradıklarını saklamakta ve dile getirmekten kaçınmaktadır.⁹⁷ Şiddete uğradığını söyleyen gençlerin ifadelerine bakıldığında, her iki cinsiyette de şiddetin en çok aile içinde ortaya çıktığı görülmektedir (yaklaşık yüzde 8).⁹⁸ Genç kızlar en çok anne ve abladan şiddet görürken erkekler daha çok baba veya abiden şiddet görmektedir. Bölgede dile getirilmese de kadına yönelik şiddet oldukça yoğundur.⁹⁹ Bölgede mevcut

96 B. A., Doğubayazıt İlçe Emniyet Müdürü. Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

97 Toplum şiddeti kanıksamış olduğu için, şiddet çok ağır boyutta olmadığı sürece şikâyet edilmemektedir. B. A., Doğubayazıt İlçe Emniyet Müdürü .

98 "Aile içi şiddet resmi makamlara ulaşmıyor." M. D., Aralık İlçe Emniyet polis memuru. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.

99 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. SERKA, TRAZ Bölgesi Kadın Profili Araştırması, Kasım 2017.

ataerkil kültürün baskın olması nedeniyle genç kızlar üzerinde çok ciddi bir baskı görülmektedir.¹⁰⁰Bu baskı genel olarak baba, abi ve eş tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁰¹ Bölgede kadına yönelik şiddetin gizli kaldığı ve gün yüzüne çıkmadığı görülmektedir. Kadın sorunu bir namus sorunu olarak ele alınmakta ve kadınlar uğramış oldukları şiddeti ilgili kurumlara iletememektedir.¹⁰²Araştırma kapsamında görüşülen görevlilerden birinin vermiş olduğu ifade dikkate değerdir: *"Kadına yönelik şiddet yoğundur. Son 3 ayda 75 kadın sığınma evine götürüldü."*¹⁰³

Araştırma verilerine göre aile içi şiddetten sonra ikinci sırada akran şiddeti yer almaktadır. Tablo 30'da da görüleceği üzere genç erkeklerin görece yüksek oranda akran şiddetine (%5,1) maruz kaldığıdır. Genç kızlar da erkekler kadar olmasa da akran şiddetine (%2) uğramaktadır. Özellikle lise çağındaki gençlerin ergenliğin getirdiği sorunlar, ailelerin anlayışsızlığı ve ilgisizliği gibi unsurlarla birleşince genç kızlarda da akranlarına şiddet uygulama veya mağduru olma gibi durumlara yol açmaktadır. Genç erkeklerdeki akran şiddetinin en önemli nedeni kız arkadaş yüzünden çıktığı görülmektedir. Bu tür vakalarda gençler arasında bıçakla yaralama olayları ile sıklıkla karşılaşmaktadır.¹⁰⁴ Bununla birlikte meslek lisesi kız öğrencileri, okul içinde olmasa da okul sonrasında kızlar arasında erkek arkadaş yüzünden bıçaklı saldırıya varan olayların olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁵

Tablo 5.30: Son bir sene içinde herhangi bir kimseden dayak yediniz mi?

	Kız	Erkek
Ablamdan/Abimden	2,5	2,0
Annemden	2,7	1,2
Arkadaşlardan	2,0	5,1
Babamdan	2,8	4,7
Öğretmenden	,8	2,5
Polisten	,0	1,8
Yabancı		,6
Diğer	,5	,8
Hayır, yemedim	88,6	81,3
Toplam	100	100

100 Bu arada fiziksel şiddetin yanı sıra duygusal şiddet de önemli bir sorundur. Lise çağındaki öğrenciler ailelerinden sık sık ağır laflar ve küfürler işittiklerini belirtmektedir. Kız Meslek Lisesi odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

101 Meslek Yüksekokulu odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

102 Ailesi veya aşireti güçlü olan kadınlar, bu gücü arkasında hissetmesi durumunda uğramış olduğu şiddeti ifade edip resmi makamlara iletebiliyor. Y.Ç. Patnos Emniyet Komiser Yardımcısı. Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.

103 B. A., Doğubayazıt İlçe Emniyet Müdürü. Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

104 Ardahan Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şubesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Meryem Aybas, Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 27 Kasım 2017.

105 Kız meslek lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Eğitim düzeyine göre şiddet ilişkisine bakıldığında (Tablo 5.31) okumayan gençlerde şiddete uğrama ve şiddet uygulama daha fazla görülmektedir.¹⁰⁶ Okuma çağında olmasına rağmen okulu bırakan çocuk ve gençlerde şiddet ve olumsuz davranışlar daha fazla görülmektedir.¹⁰⁷ Okumayan gençler ile lise öğrencileri, en çok babadan dayak yemektir. Üniversite öğrencileri arasında ise karşıt görüşe mensup kişilerden dayak yeme olayı karşımıza çıkmaktadır. Görüşülen yetkililer en çok şiddet olaylarının meslek liselerinde yaşandığını, fen lisesi ve iyi puanla öğrenci alan Anadolu liselerinde bu tür sorunların yaşanmadığını belirtmektedirler.

“En problemliler okullar meslek liseleri, puan sıralamasında en düşük puanlı öğrenciler olduğu için. Fen lisesi öğrencilerinin ailesi de farklı. Okuyacağım, bu işi yapacağım fikri kafalarında mevcut öğrencilerin. Meslek liselerinde kavga, gürültü patırtı diğerlerine oranla daha fazla.”¹⁰⁸

Liselerdeki kız öğrenciler arasında görülen akran şiddeti vakalarının temel sebebi erkek arkadaş meselesi olarak görünmektedir. Liseli kızlarda daha çok sözlü saldırı niteliğinde olaylar görülmekle birlikte saç baş yolma gibi durumlar da yaşanmaktadır.¹⁰⁹ Araştırma kapsamında görüşülen meslek lisesi öğrencilerinin okulda öğretmen şiddetine daha fazla maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu liselerde öğrenciler sözlü ve fiziksel şiddet uğradıklarını iddia etmektedir.

“Dört beş kişi haricinde dayak yemeyen neredeyse yok aramızda. Öğretmenin uyguladığı sözel şiddet dikkate alınmıyor. Öğretmenimiz bize ağır küfretti. Öğretmenlerimiz bize sık sık hayvan diye hitap etmekte. Bize “siz nerenin itisiniz” dedi idarecimiz. Herkesin yanında muşta var. 4 Liraya kolayca alınabiliyor.”¹¹⁰

Tablo 5.31: Son bir sene içinde herhangi bir kimseden dayak yediniz mi?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Ablamdan/Abimden	2,6	2,9	,6
Annemden	1,7	2,3	1,1
Arkadaşlardan	4,4	3,5	3,2
Babamdan	5,2	4,1	2,3
Öğretmenden	,9	2,2	,4
Polisten	2,6	,6	1,0
Yabancı	,4	,3	,3
Diğer	,9	,5	1,1
Hayır, yemedim	81,3	83,7	90,0
Toplam	100	100	100

106 F. Ç., Ardahan İl Millî Eğitim Müdürü. Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

107 A.g.ş.

108 Iğdır Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

109 Ağrı Kız meslek lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

110 Ağrı Erkek meslek lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

İllere göre şiddet olgusu incelendiğinde (Tablo 5.32) Ağrı’da aile içi şiddete maruz kaldığını söyleyenlerin oranı yüzde 11,5, Iğdır’da yüzde 6,7, Kars’ta yüzde 6,5, ve Ardahan’da yüzde 5,6’tir. Akran şiddeti en fazla Ardahan’da görülürken en az Kars’ta görülmektedir. Aile içi şiddetin en fazla Ağrı’da görülme nedeni yukarıda bahsedildiği üzere kalabalık ve yoksul ailelerin yaygınlığıdır.

Tablo 5.32: Son bir sene içinde herhangi bir kimseden dayak yediniz mi?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Ablamdan/Abimden	3,8	1,5	1,8	1,4
Annemden	2,6	1,3	1,7	1,8
Arkadaşlardan	3,9	4,0	3,3	2,9
Babamdan	5,1	2,8	3,2	3,3
Öğretmenden	1,5	1,7	1,9	1,7
Polisten	,8	,9	1,3	,7
Yabancı	,2	,4	,2	,3
Diğer	,4	,6	,9	,9
Hayır, yemedim	81,7	86,8	85,7	87,0
Toplam	100	100	100	100

Bölge illerinde gençlerin vakit geçirebileceği mekanların ve spor tesislerinin azlığı önemli bir sorundur. Yetkililer gençlerin akran şiddeti yaşamamasını bir noktada buna bağlamaktadır. Bölgedeki yetkililerden birinin söyledikleri dikkate değerdir.

“Problemliler çocuklara yetişemiyoruz. Kötü yola düşme eğilimi olan çocuklarla pek fazla ilgilenemiyoruz. Riskli mahallelerdeki çocukları yakalayabilmek için çok fazla sayıda gençlik liderlerine ihtiyacımız var. Oysa Doğubayazıt’ta sadece bir tane gençlik lideri var. 500 bin liraya ihtiyacımız var. 1000 kişi için 71 bin lira geldi. Bakanlık bizden para ve gençlik lideri istemeyin dediler.”¹¹¹

Bölgede gençlerin vakit geçirebilecekleri gençlik merkezlerinin artırılmasına ihtiyaç vardır. Sorunlu gençlerin gençlik merkezine düzenli devam etmeleri halinde bu gençlerde yaşanan sıkıntılarda azalma görülmektedir. Bir yetkilinin dediği gibi, “Çocuklara değer verdikçe çocuklar başarıyor.”¹¹²

111 M. N. Okan, Ağrı Gençlik ve Spor Merkezi Müdürü.

112 Iğdır Millî Eğitim Müdür Yrd. Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Fotoğraf: Fatma Sinar

BÖLÜM 6 SOSYAL İLİŞKİLER VE PAYLAŞIM

BÖLÜM 6

SOSYAL İLİŞKİLER VE PAYLAŞIM

Çalışmanın bu bölümünde TRA2 Bölgesindeki gençlerin sosyal ilişkileri ve paylaşımları incelenmektedir. İnsanlar, hayatlarının her aşamasında yaşadıkları büyük-küçük sorunları sorunun özelliğine göre çözüme kavuşturma yolunda başkalarıyla paylaşırlar. Bu paylaşımlar dertleşme şeklinde olabileceği gibi son noktada hukuki yollara başvurma şeklinde de olabilir. Günlük hayatta yaşanan paylaşımlar toplumsallaşmanın araçlarından biridir. Dolayısıyla insanların kimlerle ne tür sosyal ilişkiler içinde olduğu ve özel konularını kimlerle paylaşabildiğini anlamak insanın yapını ve karakterini anlamaya yardımcı olabilir.

Bu bağlamda gençlerin sosyal ilişkileri ve paylaşımları bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. Gençlerin sorunlarını en çok kimlerle paylaştıkları, karşı cinsle olan ilişki ve yakınlıkları, evliliğe bakışları, evlilikle ilgili olarak ailelerinin tutumları bu bölümde ele alınmıştır.

6.1.Gençler Sorunlarını Kimlerle Paylaşıyorlar?

Bireyin bir sorunu olduğunda bunu tanıdığı ve güvendiği biriyle paylaşması ve sorunun çözümü için akıl danışması kişinin ruh ve fiziksel sağlığı için son derece önemlidir. Kişinin içini çekinmeden dönebilecek birisinin olması psikolojik açıdan rahatlamasına yol açmaktadır. Dertlerini ve sorunlarını paylaşacak kişinin olmaması gençte yalnızlık duygusu yaratmakta ve hem psikolojik hem de toplumsal düzeyde sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu nedenle araştırma kapsamında gençlere sorunlarını kimlerle paylaştıkları sorulmuştur. Tablo 6.1'e göre, araştırmaya katılan gençlerin önemli bir kısmı (%32,4) sorunlarını anneleriyle paylaşmaktadırlar. İkinci sırada yüzde 25,6 ile arkadaş yer alırken, üçüncü sırada yüzde 10 ile abla veya ağabey yer almaktadır. Baba ile sorunlarını paylaşanların oranı yalnızca yüzde 6,4'tür. Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 19'u ise sorununu hiç kimseyle paylaşmadığını belirtmektedir.

Bu verilere göre gençlerin sorunlarını öncelikle anneleriyle sonra arkadaşlarıyla paylaştıkları anlaşılmaktadır. Bu durum konu ile ilgili geleneksel, toplumsal kültürün devam ettiğini göstermektedir. Çünkü baba otorite figürünü temsil etmektedir ve iletişim kolay değildir. Gençlerin çok az bir kısmı (%1,8), sorunlarını öğretmen ile paylaştığını ifade etmektedir. Bu durum, öğrencilerin öğretmenleriyle mesafeli davrandıklarını göstermektedir.

Tablo 6.1: Bir sorununuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Annemle	1.493	32,4
Arkadaşlarımla	1.178	25,6
Kimseyle paylaşmıyorum, içime atıyorum	874	19,0
Ablam veya ağabeyimle	463	10,0
Babamla	297	6,4
Değer verdiğim büyüklerimle	184	4,0
Öğretmenimle	82	1,8
Diğer	36	0,8
Toplam	4.607	100

Tablo 6.2, cinsiyete göre sorunun paylaşıldığı kişiyi göstermektedir. Tabloya göre, kızların yüzde 37,8'i sorunlarını anneleriyle paylaşırken, bu oran erkeklerde yüzde 27'dir. Erkeklerin bir sorunları olduğunda babalarıyla paylaşma oranı yüzde 9,7 iken kızların babalarıyla sorunlarını paylaşma oranı yüzde 3,2'dir. Tablo incelendiğinde kızların da erkeklerin de arkadaşlarıyla benzer oranlarda sorunlarını paylaştıkları görülmektedir. Sorunlarını içine atma, kimseyle paylaşmama oranı kızlarda yüzde 16,4 iken, erkeklerde yüzde 21,6'ya yükselmektedir. Buna göre erkeklerin kızlara oranla daha içine kapanık olduğu söylenebilir. Cinsiyete göre sorunun paylaşıldığı kişiler arasında yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0.000$).

Tablo 6.2: Bir sorununuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?

	Kız	Erkek
Annemle	37,8	27,0
Babamla	3,2	9,7
Ablam veya ağabeyimle	12,4	7,7
Arkadaşlarımla	25,8	25,3
Öğretmenimle	1,3	2,2
Değer verdiğim büyüklerimle	2,3	5,7
Kimseyle paylaşmıyorum, içime atıyorum	16,4	21,6
Diğer	0,7	0,8
Toplam	100	100

Ailede babaların otorite figürü olarak görüldükleri ve gençler ile fazla iletişimlerinin olmadığı dikkati çekmektedir. Anneler ailede çoğunlukla tampon görevi üstlenmektedir. Gençlerin bir kabahati olduğunda saklamakta ve babaya yansıtılmamaktadır. Sorun ancak işin içinden çıkılmaz hale gelmesi durumunda babaya yansıtılmaktadır. Araştırma kapsamında "problemlili" olarak görülen gençler ile gerçekleştirilen mülakatlarda, bu gençlerin sorunlarının büyük bir kısmının aile kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Gençler, ailelerin kendilerini anlamadığını, kendilerine sevgi ifade eden davranış ve sözler kullanmadıklarını belirtmektedirler. Bir kız öğrenci: "Annem ve babamın

beni sevdiğini düşünmüyorum. Emir kipi ile ve olumsuz konuşuyorlar. Sorunum olduğunda arkadaşım ma gidiyorum. Anneme ve babama danışmıyorum,” diyerek bu durumu özetlemektedir.¹¹³

Tablo 6.3, eğitim düzeyine göre gençlerin sorunlarını paylaştığı kişileri göstermektedir. Tabloya göre, lise öğrencileri sorunlarını en fazla anneleriyle paylaşıırken (%35,9), okumayan kesim (%31,7) ve üniversite öğrencileri (%30,8), sorunlarını daha çok arkadaşlarıyla paylaşmaktadır. Eğitim düzeyine göre bir sorun olduğunda kiminle paylaşıldığı konusunda yapılan varyans analizi sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

Tablo 6.3: Bir sorununuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Annemle	29,1	35,9	24,7
Babamla	7,5	6,1	6,8
Ablam veya ağabeyimle	8,4	10,2	10,5
Arkadaşlarımla	31,7	22,5	30,8
Öğretmenimle	1,3	1,9	1,6
Değer verdiğim büyüklerimle	4,0	3,5	5,2
Kimseyle Paylaşmıyorum, içime atıyorum	17,2	19,2	19,3
Diğer	0,8	0,7	1,1
Toplam	100	100	100

Tablo 6.4, illere göre gençlerin sorunlarını kimlerle paylaştığını göstermektedir. Buna göre, tüm illerde sorunlar en fazla annelerle paylaşılmaktadır. Ardahan'daki gençler yüzde 36,8 ile diğer illerdeki gençlere nazaran en yüksek oranla anneleriyle paylaşımında bulunmaktadır. İllere göre bir sorun olması durumunda kiminle paylaşılacağı konusunda yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.005). Bu da sorunların paylaşılacağı kişiler konusunda iller arasında istatistiksel olarak dikkate alınması gereken bir farklılığın bulunduğu anlamına gelir.

Tablo 6.4: Bir sorununuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Annemle	29,8	36,8	29,8	34,4
Babamla	5,9	8,4	7,2	5,1
Ablam veya ağabeyimle	12,4	8,9	8,8	8,9
Arkadaşlarımla	26,4	22,5	26,7	25,9
Öğretmenimle	1,9	1,6	2,0	1,6
Değer verdiğim büyüklerimle	2,9	4,7	5,1	4,1
Kimseyle paylaşmıyorum, içime atıyorum	20,5	16,3	20,1	18,2
Diğer	0,2	0,9	0,3	1,8
Toplam	100	100	100	100

6.2.Karşı Cinsle İlişkiler

Araştırma kapsamında gençlerin karşı cins ile ilişkilerinin ne düzeyde olduğunu tespit etmeye yönelik çeşitli sorular sorulmuştur. Bu kapsamda Tablo 6.5, gençlerin diğer cinsten arkadaşının olma durumunu göstermektedir. Tablodaki verilere göre, karşı cinsten pek arkadaşım yok diyenlerin oranı yüzde 25 iken, bir iki tane arkadaşım var diyenlerin oranı yüzde 39,4, çok sayıda arkadaşım var diyenlerin oranı ise yüzde 35,6'dır. Araştırma bulgularına göre bölgedeki gençlerin üçte ikisinden fazlasının karşı cinsten bir veya daha fazla sayıda arkadaşı bulunmaktadır. Karşı cinsten gençler arasındaki arkadaşlığa imkân sağlayan şeyin okul olduğunu unutmamak gerekir. Nitekim araştırma bulguları da bunu desteklemektedir. Karşı cinsten arkadaşısı veya arkadaşları olan gençler genel olarak okuyan gençlerdir.

Tablo 6.5: Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, pek arkadaşım yoktur	1.163	25,0
Evet, bir ilki tane arkadaşım var	1.828	39,4
Evet, çok sayıda arkadaşım var	1.654	35,6
Toplam	4.645	100

Cinsiyete göre karşı cinsten arkadaşına sahip olma durumu Tablo 6.6'da gösterilmektedir. Kızların erkeklere göre daha fazla sayıda karşı cinsten arkadaşısı olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre karşı cinsten herhangi bir arkadaşına sahip olma durumu için yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

Özellikle ikinci öğretimde okuyan üniversiteli genç kızlar, akşam dersleri sonrası üniversiteden ayrılırken sınıftaki erkek arkadaşları ile birlikte toplu taşıma aracına binmenin getirdiği güven ve rahatlık duygusuna sahiptir.¹¹⁴

Tablo 6.6: Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?

	Kız	Erkek
Hayır, pek arkadaşım yoktur	29,0	21,1
Evet, bir ilki tane arkadaşım var	41,5	37,3
Evet, çok sayıda arkadaşım var	29,6	41,6
Toplam	100	100

Tablo 6.7, eğitim düzeyine göre karşı cinsle arkadaşlık oranını göstermektedir. Tabloya göre, üniversiteli gençler içinde karşı cinsten pek arkadaşım yok diyenlerin oranı yüzde 20,2 iken, okumayanlar arasında bu oran yüzde 29,5'e yükselmektedir. Yine üniversite gençliği arasında çok sayıda arkadaşım var diyenlerin oranı yüzde 38,4 ile okumayanlar ve lisedekilerden yaklaşık yüzde 4 oranında daha fazladır. Eğitim düzeyine göre karşı cinsten herhangi bir arkadaşının olup olmaması durumunun farklılaşmış farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.002).

Tablo 6.7: Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, pek arkadaşım yoktur	29,5	26,0	20,4
Evet, bir iki tane arkadaşım var	36,5	39,2	41,2
Evet, çok sayıda arkadaşım var	34,0	34,9	38,4
Toplam	100	100	100

Erkek ağırlıklı meslek liselerinde okuyan kız öğrencilerin okula devamında sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Gerek öğretmenler gerekse erkek öğrenciler, bu meslek liselerinde kız öğrenci sayısının artmasının erkek öğrencilerin disiplin sorununu önemli ölçüde azaltacağını düşünmektedir. ¹¹⁵

Özellikle ilahiyat fakültesinde okuyan erkek ve kız öğrencilerin sınıflarında karşı cinsten arkadaşları ile konuşmakta çekindiği anlaşılmaktadır. Bu öğrenciler ya ayrı sınıflarda okumakta ya da aynı sınıf içinde farklı yerlerde oturmaktadır. İhtiyaç duyulması durumunda karşı cinsten bir arkadaşından ders sırasında tutulan notların alınmadığı da görülmektedir. Bu öğrenciler belli sınırlar içinde sınıftaki karşı cinsten gençlerle iletişimin olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yine bazı kız öğrenciler mahalle baskısı nedeniyle erkeklerin kendileriyle iletişim kurmaktan kaçındıklarını belirtmişlerdir. ¹¹⁶

Tablo 6.8, illere göre karşı cinsten arkadaşına sahip olma durumunu göstermektedir. Tabloya göre, karşı cinsten pek arkadaşım yok diyenlerin oranı yüzde 19,8 ile en az Ardahan'dadır. Karşı cinsten çok sayıda arkadaşım var diyenlerin oranı da yüzde 38,9 ile yine en fazla oranda Ardahan'dadır. İllere göre karşı cinsten arkadaşına sahip olma arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir (p=0.003).

Tablo 6.8: Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, pek arkadaşım yoktur	26,6	19,8	26,2	26,0
Evet, bir ilki tane arkadaşım var	37,2	41,3	39,0	40,8
Evet, çok sayıda arkadaşım var	36,2	38,9	34,8	33,1
Toplam	100	100	100	100

Bölge illerinde Ağrı dışında genel olarak karşı cinsle arkadaşlık kurmak normal karşılanmaktadır. Özellikle Kars'ta kadınların kıyafetlerinin çok rahat olduğu, gece geç vakitlere kadar gezebildikleri ve erkek arkadaşına sahip olmanın daha normal karşılandığı söylenebilir. Bölge illerinde başta Ağrı olmak üzere bazı illerde akraba içindeki erkek ve kızlar arasındaki arkadaşlığa olumlu gözle bakılmadığı görülmektedir. Bu durumu bir kız öğrenci "kuzenlerle kardeş gibi büyümemize rağmen akraba evliliği çok yaygındır" diye açıklamıştır.

115 Ağrı Naci Gökçe Anadolu Lisesi öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

116 Kars Anadolu Gençlik Derneğinde yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

6.3.Gençlerde Sevgiliye Sahip Olma Eğilimi

Karşı cinsle olan arkadaşlığın "sosyal arkadaşlık" mı yoksa "duygusal bakımdan" mı karşılık bulunduğu sorusu da gençlerin karşı cinsle olan bakış açılarını anlamak için cevaplanması gerekli bir sorudur. Karşı cinsten biriyle arkadaşlık, normal sosyal bir arkadaşlık olduğu gibi aşk ve sevgi içeren özel bir arkadaşlık da olabilir. Tablo 6.9, araştırmaya katılan gençlerin sevgililerinin olup olmadığını göstermektedir. Tabloya göre, bir sevgilim var diyenlerin oranı yüzde 30 civarındadır. Sevgilisi bulunmadığını belirten gençlerin oranı üçte iki düzeyindedir.

Tablo 6.9: Sevgiliniz var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, yok	3.201	69,5
Evet, var	1.404	30,5
Toplam	4.605	100

Tablo 6.10, cinsiyete göre sevgiliye sahip olma durumunu göstermektedir. Buna göre, erkeklerin yüzde 60,4'ü, kızların ise yüzde 78,7'i sevgilisi olmadığını ifade etmiştir. Cinsiyete göre gencin sevgilisinin olması arasında yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000). Bu da sevgiliye sahip olma veya bunu ifade etme konusunda kızlarla erkeklerin davranışı arasında farklılık bulunduğu anlamına gelir. Araştırma bulgularına göre kızlar erkeklerden daha fazla oranda sevgili konusunda ketum davranmaktadırlar.

Tablo 6.10: Sevgiliniz var mı?

	Kız	Erkek
Hayır, yok	78,7	60,4
Evet, var	21,3	39,6
Toplam	100	100

Cinsiyete göre sevgiliye sahip olma durumunda genç kızların daha küçük oranda evet yanıtı verdiği görülmektedir. Bununla birlikte bu verinin dikkatle değerlendirilmesi gereklidir. Öncelikle toplumdaki mevcut algı nedeniyle genç kızlar açıkça sevgilileri olduğunu belirtmekten kaçınmaktadır. Yapılan mülakat ve odak grubu görüşmelerinde bu durum kendisini açıkça göstermiştir. Genç kızlarla yapılan görüşmelerde, kızlar gülüşerek kendilerinin sevgilisinin olmadığını ama diğer kız arkadaşlarının sevgilisi olduğu ifadesini sık sık dile getirmişlerdir. Toplumda kadınlara olan baskının bir tezahürü olarak, genç kızlar sevgilileri olduğunu gizleme eğilimindedir. Bu konuda bir kız öğrencinin söyledikleri bu bağlamda anlamlıdır: "Köyde bir kız nişanlı olmasına rağmen başkasını seviyordu. Sevgilisini öldürdüler."¹¹⁷

Kızların sevgililerini açıkça ifade edemeyeceği, liseli delikanlılarca da dile getirilmiştir. Erkek öğrencilerin büyük bir kısmı, sevgilisinin olduğunu belirterek sevgilisi olmayan arkadaşlarına da sevgili ayarlama konusunda çaba gösterdiklerini söylemişlerdir. Erkek öğrenciler aile ve toplum baskı-

117 Kız Meslek Lisesi öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

sından dolayı, sevgilerinin olduğunu rahatça açıklayamadıklarını dile getirmiştir.¹¹⁸ Öğrencilerin büyük bir kısmı sevgilisini sosyal ağlardan, Facebooktan veya mahalleden bulduğunu söylemiştir.¹¹⁹ Bir öğrenci, "Ailesi beni on dörtlü silahıyla kovaladı" diyerek ailelerin gösterdiği tepkinin boyutu ile ilgili ipucu vermektedir. Bütün bunlar toplumsal ve kültürel baskının bir tezahürü olarak anlaşılabilir.

Tablo 6.11, eğitim düzeyine göre sevgiliye sahip olma durumunu göstermektedir. Bir sevgiliniz var mı sorusu eğitim düzeyi açısından irdelendiğinde yüzde 46,7 ile en yüksek oran okumayanlarda görülmektedir. Bu durum okumuyorum bari yuva kurayım, hayat arkadaşı bulayım fikriyle de bağlantılı olabilir. Öte yandan lise düzeyindekilerde bir sevgilim var diyenlerin oranı yüzde 24,7 ile en alt düzeydedir. Bu da gençlerin yaşları itibarıyla karşı cinsle olan duygusal ilişkileri ertelemeye veya varsa da gizlemeye çalıştıklarını göstermektedir. Bir sevgiliye sahip olma konusunda değişik eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık mevcuttur (p=0.000).

Tablo 6.11: Sevgiliniz var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, yok	53,3	75,3	62,0
Evet, var	46,7	24,7	38,0
Toplam	100	100	100

Tablo 6.12, illere göre gençlerin sevgilisinin olma durumunu göstermektedir. Tabloya göre, bir sevgilim yok diyenlerin oranı en yüksek oranda Kars'ta (%72,5) görülmektedir. Ağrı ve Ardahan'da ise sevgilisi olduğunu söyleyen gençlerin oranı daha yüksektir. Sevgiliye sahip olma noktasında iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.013). Bu durum illerdeki sosyal ve kültürel atmosferden dolayı sevgili edinip edinememekle bağlantılı olabileceği gibi, yine aynı nedenlerden dolayı bunu ifade etmekle de bağlantılı olabilir.

Tablo 6.12: Sevgiliniz var mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, yok	70,2	67,0	67,0	72,5
Evet, var	29,8	33,0	33,0	27,5
Toplam	100	100	100	100

Sevgilisi olmasına rağmen Kars'ta rahatça beraber yürüyemediğini belirten bir genç kız bu durumu şöyle ifade etmiştir: "Kars küçük bir şehir. Dedikodu oldukça fazla. Birin üstüne beş koyuluyor."¹²⁰

Bölgede, özellikle dışardan gelen üniversiteli gençlerin daha rahat bir şekilde sevgili edinebildikleri ve görüşebildikleri ifade edilmektedir. Araştırmada bu konuyu test etmek üzere bir sevgilim var diyen gençlere sevgilinizle nasıl görüşüyorsunuz sorusu yöneltilmiştir. Tablo 6.13'e göre "pek

görüşemiyoruz" diyenlerin oranı yüzde 18,9 iken yüz yüze görüşüyoruz diyenlerin oranı yüzde 45,2 ile yüksek orandadır. Teknolojinin imkânları olan telefon ve internetle görüşüyorum diyenler yüzde 30'luk oranı oluşturmaktadır. Pek görüşemiyoruz diyenler ve telefon ya da internetle görüşüyoruz diyenlerin oranının yaklaşık yüzde 50'lik bir dilimi oluşturması, bölgede hala karşı cinsle sevgili olarak yüz yüze veyahut rahatça görüşebilme imkânının sınırlı olduğu izlenimini vermektedir.

Tablo 6.13: Sevgilinizle nasıl görüşüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Pek görüşemiyoruz	337	18,9
Yüz yüze	806	45,2
Telefonla	402	22,5
İnternetle	124	7,0
Diğer	114	6,4
Toplam	1.783	100

Tablo 6.14'te görülebileceği gibi erkeklerin yüzde 50,8'lik oranının yüz yüze görüşebildiğini ifade etmesine karşılık; kızların yalnızca yüzde 35,9'unun bu imkânı bulduğunu ifade etmesi de erkekler ve kadınlar arasında farklı uygulamaların olduğunu destekler niteliktedir. Bununla birlikte, cinsiyete göre sevgiliyle görüşebilme biçiminin farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenebilmesi için yapılan varyans analizine göre iki cins arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p=0.104).

Tablo 6.14: Sevgilinizle nasıl görüşüyorsunuz?

	Kız	Erkek
Pek görüşemiyoruz	23,0	16,5
Yüz yüze	35,9	50,8
Telefonla	26,4	20,2
İnternetle	5,6	7,8
Diğer	9,2	4,7
Toplam	100	100

Tablo 6.15, eğitim düzeyine göre gençlerin sevgilisi olma durumunu göstermektedir. Tabloya göre, "bir sevgilim yok" diyenler arasında yüzde 75 ile en yüksek oranda bulunan liselilerin sevgiliyle pek görüşemiyoruz yanıtını yüzde 23,1 ile en yüksek oranda beyan etmesi, liselilerin gerçeği söylemekten kaçındıkları veya toplum baskısından dolayı karşı cinsle duygusal yakınlıktan kaçındıkları sonucunu verebilir. Yine okumayanların arasında yüz yüze görüşmenin lise ve üniversite düzeyinde eğitim almakta olan kitleye göre yüzde 55,8 ile en yüksek oranda olması, okumayan kitlenin sevgilisiyle yüz yüze görüşmesinin evlilik ihtimali nedeniyle toplumca daha meşru olarak görüldüğünü gösterebilir. Bununla birlikte eğitim düzeyine göre sevgiliyle görüşme biçimi arasında yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p=0.912).

¹¹⁸ Ağrı Nurettin Dolgun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi erkek öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha, Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

¹¹⁹ A.g.ç.

¹²⁰ Adını vermek istemeyen bir katılımcı. Mülakat: Murat Önder, Meryem Aybas, 28 Ekim 2017.

Tablo 6.15: Sevgilinle nasıl görüşüyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Pek görüşemiyoruz	9,1	23,1	15,9
Yüz yüze	55,8	41,2	47,4
Telefonla	27,7	18,6	27,6
İnternetle	6,9	9,0	3,0
Diğer	0,4	8,2	6,1
Toplam	100	100	100

Tablo 6.16, illere göre sevgiliyle görüşme şeklini göstermektedir. İllere göre, sevgiliyle yüz yüze görüşme oranı en düşük Ardahan'dadır (%39,1). Bu ildeki gençlerin yüzde 22,3'ü sevgilileriyle görüşme imkânı bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu oran diğer üç ilde göre en yüksek düzeyi oluşturmaktadır. Muhafazakâr ve geleneksel yapısıyla dikkat çeken Ağrı ilinde "görüşemiyoruz" diyenlerin oranı yüzde 16,5 ile en düşük ve yüz yüze görüşüyoruz diyenlerin oranı yüzde 51,9 ile diğer illere göre daha yüksektir. Sevgiliyle görüşme konusunda yapılan varyans analizine göre iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

Tablo 6.16: Sevgilinle nasıl görüşüyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Pek görüşemiyoruz	16,5	22,3	18,0	19,1
Yüz yüze	51,9	39,1	47,8	41,0
Telefonla	24,7	20,0	24,9	20,6
İnternetle	5,4	7,4	7,7	7,8
Diğer	1,5	11,3	1,7	11,4
Toplam	100	100	100	100

Bölge illerinde yaşayan kızların yanı sıra erkeklerin de sevgilileriyle rahatça dolaşamadığı ifade edilmektedir. Bu konuda üniversiteli bir gencin söyledikleri dikkate değerdir:

*"Flört etmek gizli saklı. Aile baskısı var tabi ki. Babam kız arkadaşımın beni kafede görse an-nem üzerinden mesaj gönderir. Kendine düzgün birini bulsun der. Ben de kız kardeşim nişanlı iken nişanlısının eve gelmesine izin vermedim. Kız kardeşimin flört etmesine izin vermem. Dö-verim. Çocuğu döverim. Babasını döverim."*¹²¹

Bölgede yaşayan erkekler arasında eğitim durumundan bağımsız olarak toplumsal cinsiyetçi rol-lerin çok baskın olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen genç erkekler içinde sevgilisi olduğunu belirten erkeklerin düşüncesi ne olursa olsun, kendi kız kardeşlerinin sevgilisi olma fikrine karşı çıktığı dikkate değerdir. Benzer şekilde kendilerinin sevgilisi olduğunu fakat

kızın ailesi tarafından sorunla karşılaştığını ifade eden erkekler, kardeşlerinin sevgilisi olma duru-munda şiddete başvuracağını belirtecek kadar karşı çıkmaktadır. Bir katılımcının aşağıdaki sözleri bu konuya ışık tutma bakımından anlamlıdır:

*"Kız arkadaşımız olmuştur. Belli seviyeler aşılmadıktan sonra flörte olumlu bakıyorum. En az bi yıl tanımak lazım. Karakter önemli. Kafamdaki sorulara cevap vermesi lazım. Kız karde-şimin erkek arkadaşı olsa benim haberim olması gerekir. Ama buna hoş bakacağımı düşün-müyorum."*¹²²

Bu tür düşüncelere rağmen bölgede üniversitelerin kadın-erkek ilişkilerinde önemli bir dönüştü-rücü etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bazı katılımcılar, illerine üniversite geldikten sonra kadın-larla erkeklerin davranış kalıplarının değiştiğini belirtmişlerdir. Bir katılımcı şu hususa aşağıdaki ifadelerle işaret etmiştir:

*"Üniversite gelmeden önce burası bir kapalı kutuydu. Geldikten sonra bir açılım oldu. Örneğin moda konusunda. Giyim şekilleri değişti. Kafeler açıldı, mağazalar açıldı. Yerel gençlerin olanakları arttı. Daha önce kız ve erkek birlikte gezemezdi, yadırganırdı. Şu an bu açıdan daha rahat."*¹²³

6.4.Evlilik Kararının Verilmesinde Ailenin Etkisi

Evlilik kararı, bireylerin hayatlarında karşılarına çıkan en önemli kararlardan birini oluşturmaktadır. Evlilik kararının verilmesinde kişinin özgür seçimler yapabilmesi toplumdaki bireylerin ne ölçüde bağımsız ve birey olabilme yetisine sahip olduğunun veya özgürlüğünü ne ölçüde kullanabildiği-nin göstergelerinden biridir. Geleneksel toplumlarda ailenin evlilik kararı üzerindeki etkisi yoğun olarak hissedilirken, daha liberal ve bireyselliğin ağır bastığı toplumlarda ailelerin bireylerin karar-ları üzerindeki etkisi göreceli olarak daha azdır.

TRA2 Bölgesindeki gençlere "Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yaparsınız?" sorusu sorulduğunda verilen cevaplar Tablo 6.17'de görülmektedir. Örneklemin yüzde 32,8'i "ai-lemi dinler vazgeçerim" derken; yüzde 51,6'sı "ısrar edip ailemi ikna ederim" demektedir. Yüzde 13,2'si ise ailemi ikna edemezsem kaçırım/kaçırırım yanıtı vermiştir. Gençlerin büyük çoğunlu-ğunun ailesini ikna edebileceğini düşündüğünü beyan etmesinden hareketle aile ile iletişimin güçlü olduğu, ancak yine de ailenin evlilik kararı üzerinde büyük bir belirleyiciliğe sahip olduğu söylenebilir. Kaçma ve kaçırma seçeneğinin yüzde 13,2 gibi bir oranla gençler arasında bir seçe-nek olması gelenekselliğe ve evlilik üzerindeki toplumsal baskıya işaret etmektedir.

121 Kars'ta değişik görüşten öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha, M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

122 Kars Anadolu Gençlik Derneği odak grup görüşmesi.

123 T. B., Ardahan CHP Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz, Advıye Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.

Tablo 6.17: Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yaparsınız?

	Sayı	Yüzde
Ailemi dinler vazgeçerim	1.436	32,8
Israr edip ailemi ikna ederim	2.260	51,6
Ailemi ikna edemezsem kaçırım/kaçırırım	579	13,2
Diğer	104	2,4
Toplam	4.379	100

Tablo 6.18, cinsiyete göre ailenin evlilik kararına karşı çıkması durumunda gösterilecek tepkiyi göstermektedir. Tabloya göre, her iki cinste de gençlerin yarıdan fazlası ailesini ikna edeceğini düşünmektedir. Kızların yüzde 39,7'si, erkeklerin ise yüzde 26,1'i ailenin istemediği kişiyle sevse dahi evlenmeyeceğini belirtmektedir. Bölgede kız kaçırma veya kızların kaçması yaygındır. Erkeklerin yüzde 20,4'ü, kızların ise yüzde 5,8'i ailesini ikna edememesi durumunda sevdiğine kaçacağını söylemektedir. Cinsiyete göre ailenin sevilen kimseyle evliliğe karşı çıkması durumunda yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

Tablo 6.18: Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yaparsınız?

	Kız	Erkek
Ailemi dinler vazgeçerim	39,7	26,1
Israr edip ailemi ikna ederim	51,8	51,4
Ailemi ikna edemezsem kaçırım/kaçırırım	5,8	20,4
Diğer	2,7	2,1
Toplam	100	100

Tablo 6.19, eğitim düzeyine göre gençlerin sevdiği kişi ile evlenmesine ailesinin karşı çıkması durumunda vereceği tepkiyi göstermektedir. Tabloya göre, lise öğrencilerinin yüzde 35,1 ile aileyi en fazla dinleyerek kararlarından vaz geçecekleri görülmektedir. Lise öğrencilerinin yaş itibarı ile daha küçük olması ailenin etkisini açıklamaktadır. Ailemi ikna ederim diyenler en yüksek oranda yüzde 55,7 ile üniversiteliler arasından çıkmıştır. İkna ederim diyenlerin yüzde 43,2 ile en düşük oranda okumayanların arasında gerçekleşmesi eğitimin kişide özgüvene yol açtığını göstermektedir. Aynı şekilde kaçma/kaçırılma seçeneğinin en fazla okumayanlar arasında olması da yine eğitimin rolüne işaret eder. Eğitim düzeyine göre gencin evlenmesine ailenin karşı çıkması durumunda gösterilecek tepkiler arasında yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p=0.000).

Tablo 6.19: Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yaparsınız?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Ailemi dinler vazgeçerim	29,0	35,1	28,8
Israr edip ailemi ikna ederim	43,2	51,6	55,7
Ailemi ikna edemezsem kaçırım/kaçırırım	26,5	11,0	12,7
Diğer	1,4	2,4	2,7
Toplam	100	100	100

Tablo 6.20'de, illere göre gencin istediği kişi ile evlenmesine ailesinin karşı çıkması durumunda göstereceği tepki verilmektedir. Tabloya göre, bütün illerde ailenin sözünü dinleyerek vazgeçme sıklığı yaklaşık yüzde 32-33 civarındadır. Gençlerin yaklaşık yarısı ailesini ikna edebileceğini düşünmektedir. Kız kaçırma veya kızın kaçması ise en çok Iğdır ilinde bir alternatif davranış olarak görülmektedir. Bölgede illere göre gencin evlenmesine ailenin karşı çıkması durumunda gösterilecek tepkiler arasında yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p=0.888).

Tablo 6.20: Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yaparsınız?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Ailemi dinler vazgeçerim	32,5	33,9	31,2	33,6
Israr edip ailemi ikna ederim	52,0	49,8	52,4	51,8
Ailemi ikna edemezsem kaçırım/kaçırırım	14,1	12,9	15,1	11,0
Diğer	1,4	3,5	1,3	3,6
Toplam	100	100	100	100

Bölgede evlilik kararı alınırken etnik unsurlardan ziyade mezhep farklılıklarının dikkate alındığı görülmektedir. Evlilik konusu ciddi olarak gündeme geldiğinde, üniversite mezunu olsa bile farklı mezhepten gençlerin birbirini çok sevse dahi evlilik aşamasında ailenin kararı doğrultusunda sevdiğinden vaz geçmesi bölgede yaygındır. Üniversite mezunu Caferi bir gencin şu ifadeleri bu gerçeği çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır:

"Azeri ve Caferi olduğumuz için Caferi dışında biriyle evlenmemiz iyi karşılanmaz. Önceki sevgilim Caferi olmadığı için ailem evlenmeme karşı çıktı. Son noktada ailemin kararını dikkate alarak sevgilimden ayrıldım. Annem mezhep farkından dolayı bir Kürtle evlenmeme izin vermez. Türk veya Terekeme'ye karşı da aynı tepkiyi gösterir. Aleviyle de evlenemem. İlla ki Caferi olacak."¹²⁴

TRA2 Bölgesinde yaşayan gençlerin aile ve yakın çevreyle ilişkilerinde üniversitenin dönüştürücü rolü belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Üniversite, dışarıdan gelen öğrencilerin kendi kültürlerini kente taşımasına imkân verdiği gibi, buldukları yöreden farklı bir yerde daha özgür biçimde yaşamalarına da fırsat vermektedir. Bu bakımdan özellikle TRA2 Bölgesindeki şehirlerin dışından gelen gençler bu konuda daha rahattırlar. Bu rahatlık doğal olarak yereldeki gençlere de yansımaktadır. Dışarıdan gelen üniversite öğrencileri için açılan kafeler ve sosyal alanlar, yereldeki gençlerin de rahatça sosyalleşebilmesine ve davranışlarının daha normal görülebilmesine neden olmaktadır.

124 Kars, Ülkü Ocaklarında yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 28 Ekim 2017.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 7 KÜLTÜREL FAALİYETLER VE MEDYA

BÖLÜM 7

KÜLTÜREL FAALİYETLER VE MEDYA

Bu bölümde, öncelikle TRA2 Bölgesindeki gençlerin kitap ve gazete okuma alışkanlıklarına bakılmaktadır. Daha sonra ise gençlerin televizyon izleme alışkanlıklarına odaklanılmaktadır. Gençlerin TRT Kürdi ve diğer Kürtçe kanalları izleme oranlarına ve bu kanallardaki dili anlayıp anlamadıklarına dair çıkarımlar üzerinde durulmaktadır. En sonda ise sinemaya gidip gitmeme durumlarına dair tercihlerine dair bilgiler bulunmaktadır.

Kitap okumak bir ülkenin kültür düzeyinin göstergelerinden biridir. Son yıllarda yapılan çalışmalar Türkiye'nin diğer ülkeler içinde kitap okumada son sıralarda geldiğini göstermektedir. En fazla kitap okuyan ülkelerin başında yüzde 21 oranıyla İngiltere ve Fransa bulunuyorken, Japonya yüzde 14, Amerika yüzde 12 ve İspanya yüzde 9 ile Fransa'yı takip etmektedir. Türkiye ise yüzde 0.1 (binde bir) okuma oranıyla son sıralarda yer almaktadır.¹²⁵ Okuma alışkanlığında ise Türkiye dünyada 86. sırada bulunuyor.¹²⁶ Kitap okumak, okuduğunu anlamayı geliştirmenin yanı sıra kendini ifade etmeyi de geliştirmektedir. Türkiye'de eğitim sisteminde izlenen politikalar nedeniyle çocuk ve gençlere kitap okuma alışkanlığı kazandırılmamaktadır. Her seviyede okula giriş sırasında uygulanan test sistemi, gençlerin kitap okumalarını azaltıcı bir nitelik taşımaktadır. Son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı çocuk ve gençlerin okuduklarını anlamaları ve ifade etmelerini geliştirmek için her seviyede zorunlu okuma listeleri belirlemektedir. Bu tür uygulamaların ilerleyen yıllarda bu alışkanlığın edinilmesine faydalı olacağı beklenebilir.

7.1.Kitap Okuma Alışkanlığı

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye gelişmiş ülkelere göre kitap okuma alışkanlığında alt sıralarda yer almaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen "Türkiye Okuma Kültürü Haritası" isimli çalışmada çeşitli değişkenlere göre kitap okuma alışkanlıkları belirlenmiştir. Ailenin eğitim ve gelir düzeyi kitap okuma alışkanlığını olumlu etkilemektedir. Örneğin aile geliri 3001-5000 TL arasında olanlar yılda ortalama 10.9 kitap okurken, geliri 5000 TL'nin üstünde olanlar en çok kitap okuyanlar arasında (%67,6) yer almaktadır. Bu araştırmaya göre batıda yer alan illerde de daha fazla kitap okunduğu görülmektedir.¹²⁷ Aynı araştırmanın verilerine göre 2011 yılında Türkiye genelinde ortalama 7.2 kitap okunurken TRA2 Bölgesinde kitap okuma ortalaması 5,1-6 arasındadır.

125 <http://www.milliyet.com.tr/kitap-pazari-2-2-milyar-dolarlik-ekonomi-ydetay-23484030/> [Erişim tarihi: 13.12.2017].

126 TÜİK tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya göre ise Türkiye'de günde TV izlemeye 6 saat, internete 3 saat vakit ayırırken kitap okumaya sadece 1 dakika ayrılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.artfulliving.com.tr/gundem/turkiyenin-kitap-okuma-raporu-aciklandi-i-10786> (Erişim tarihi: 14.12.2017).

127 Örneğin aile geliri 3001-5000 arasında olanların yılda ortalama 10.9 kitap okuduğu görülmektedir.

Tablo 7.1, TRA2 Bölgesindeki gençlerin kitap okuma alışkanlıklarını göstermektedir. Tabloya göre gençlerin yüzde 25,2'si düzenli kitap okuduğunu, yüzde 47,5'i ise ara sıra okuduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte hiç kitap okumadığını belirtenlerin oranı yüzde 12,5 düzeyindedir. Araştırma örnekleminde yer alan gençlerin büyük bir kısmının lise ve üniversite öğrencisi olduğu dikkate alınırsa bunun nedeni kolayca anlaşılabilir. Bununla birlikte okunan kitapların okuldan dolayı mı okunduğu konusuna dikkat edilmesi gerekir. Son yıllarda izlenen eğitim politikaları kapsamında çocuk ve gençlerin kitap okuma alışkanlığını kazanmalarını sağlamaya yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı her ders yılında okunması gerekli kitapları belirlemektedir. Eğitim müfredatı okunan kitaplar ile ilgili olarak ölçme ve değerlendirmeye yönelik sınavlar ve raporlar hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle ara sıra ve düzenli okurum yanıtının bu çerçevede ele alınması gereklidir.¹²⁸ Araştırma kapsamında görüşülen yetkililerden birinin verdiği yanıtlarda da bu durum görülmektedir: "Gençlerde gelecek endişesi oluyor. Spora harcaacağı zamanı meslek edinmeye harcamak istiyor. Spor yapmaktansa okumayı yeğliyorlar."¹²⁹

Tablo 7.1: Kitap okuyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç okumuyorum	535	11,5
Fazla okuyamıyorum	569	12,2
Ne okuyorum, ne okumuyorum	167	3,6
Bazen okurum	2.217	47,5
Düzenli okurum	1.177	25,2
Toplam	4.665	100

TRA2 Bölgesindeki gençlerin kitap okuma alışkanlıkları, diğer verilerle birlikte ele alındığında, belirli bir seviyeyi yakalamış durumdadır.

Tablo 7.2 cinsiyete göre kitap okuma alışkanlığını göstermektedir. Türkiye'de kadınlar erkeklere göre daha fazla kitap okumaktadır. Bu durum bölge genelinde de benzerlik göstermektedir. Kızların erkeklere göre daha fazla ve düzenli olarak kitap okuduğu görülmektedir. Örneğin düzenli olarak kitap okuduğunu belirten kızların oranı yüzde 31,8 iken düzenli olarak kitap okuyan erkek oranı sadece yüzde 18,7'dir. Ara sıra kitap okuyan kızların oranı da (%48,7) iken erkeklerde yüzde 46,4'tür. Bölgede genç kızların daha fazla kitap okumaya hevesli olmaları aslında geleceklerini değiştirme isteklerinden de kaynaklanmaktadır. Bu konuda odak görüşmesi sırasında bir genç kızın söyledikleri dikkate değerdir:

128 Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen "Türkiye Okuma Kültür Atlası" isimli çalışmada da bölgede yılda ortalama 5-6 kitap okunduğu ve oranın Türkiye ortalaması olan 7,2'nin altında olduğu dikkate alınmalıdır. A.g.e. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Okuma Kültür Haritası <http://www.kygm.gov.tr/TR,36/turkiye-okuma-kulturu-haritasi-arastirmasi-sonuclari-ac.html> Erişim tarihi: (erişim tarihi: 23.12.2017).

129 Y. Y., Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

“Burada kızlar için iki seçenek var. Ya okumak ya da evlenmek. Başka bir hayat istiyorsanız tek şansınız okulda başarılı olmanızdır. Aileler başarılı kız çocuklarını okutma konusunda daha hevesli olabiliyor. Bununla birlikte bazen başarılı bir öğrenci olmanız bile sizi istemediğiniz bir evlilikten kurtaramayabilir. Örneğin teyzemin 14-15 yaşındaki fen lisesi birinci sınıfta okuyan kızını istemediği halde okuldan alıp 27 yaşındaki biri ile zorla evlendirdiler”¹³⁰

Tablo 7.2: Kitap okuyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç okumuyorum	6,5	16,4
Fazla okuyamıyorum	10,0	14,4
Ne okuyorum, ne okumuyorum	3,0	4,2
Bazen okurum	48,7	46,4
Düzenli okurum	31,8	18,7
Toplam	100	100

Kişilerin eğitim düzeyi kitap okuma alışkanlığını doğrudan etkilemektedir. Tablo 7.3 eğitim düzeyine göre kitap okuma alışkanlığını göstermektedir. “Kitap okuyor musunuz?” sorusuna, okumayan, lise ve üniversite öğrencileri arasında karşılaştırmalı olarak baktığımızda, okumayan gençlerin yüzde 35,9’u hiç kitap okumadığını söylerken, “bazen okurum” ve “düzenli okurum” diyenlerin toplam oranı yüzde 50’nin üzerindedir. Örneklem içinde en şaşırtıcı sonuçlar üniversite öğrencilerine aittir. Üniversite öğrencilerinin yüzde 25’inden fazlası “hiç okumuyorum” ve “fazla okuyamıyorum” şıklarını işaretlemiştir. Örneklem içinde en çok kitap okuduğunu söyleyenler lise öğrencileridir. Bunun nedeni yukarıda belirtildiği üzere lise müfredatında gerçekleştirilen değişikliklerdir. Lise öğrencilerinin yüzde 27,1’i düzenli okurum diye yanıt verirken bazen okuyorum diye yanıt verenlerin oranı yüzde 50,9’a yükselmektedir. Üniversite öğrencilerinin ise yüzde 25’i düzenli okuduğunu söylerken ara sıra okuduğunu belirtenlerin oranı yüzde 43,4’tür. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın gerçekleştirmiş olduğu araştırmaya göre öğrencilerin yüzde 78,2’i kitap okumaktadır. Bölgede yaşayan lise öğrencileri Türkiye ortalamasını yakalamış iken üniversite öğrencilerinin ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Tablo 7.3: Kitap okuyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç okumuyorum	35,9	7,3	10,6
Fazla okuyamıyorum	10,7	11,5	14,9
Ne okuyorum, ne okumuyorum	2,8	3,1	5,1
Bazen okurum	37,4	50,9	43,4
Düzenli okurum	13,3	27,1	25,9
Toplam	100	100	100

¹³⁰ Kız meslek Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi gerçekleştirenler Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Tablo 7.4 illere göre kitap okuma alışkanlığını göstermektedir. Düzenli kitap okuma alışkanlığına sahip olan gençlerin oranı Ağrı’da (%26,9), Kars’ta (%25,4) ve Iğdır’da (%25,1) iken Ardahan’da yüzde 22,2 oranıyla en düşük seviyededir. Hiç okumadığını söyleyenlerin en az olduğu il Ardahan (%9,2) iken diğer üç ilde yüzde 11-13 aralığında değişmektedir. TRA2 Bölgesinde illere göre “bazen okuyorum” ve “düzenli okuyorum” diyenlerin toplam oranı yüzde 70’in üzerindedir.

Tablo 7.4: Kitap okuyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç okumuyorum	11,1	9,2	12,4	12,8
Fazla okuyamıyorum	10,7	13,2	12,9	12,8
Ne okuyorum, ne okumuyorum	2,8	5,0	3,8	3,3
Bazen okurum	48,4	50,4	45,8	45,6
Düzenli okurum	26,9	22,2	25,1	25,4
Toplam	100	100	100	100

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen çalışmada Türkiye genelinde en çok okunan kitapların yüzde 19,5’i edebiyat, yüzde 18,3’ü ise dini içerikli kitap olarak bulunmuştur. Bu araştırmaya göre bölge illerinde dini içerikli kitapların okunma oranı hayli yüksektir.¹³¹ Tablo 7.5, TRA2 bölgesinde yaşayan gençler tarafından okunan kitap türlerini göstermektedir. Tabloya göre gençlerin yüzde 70,4’ü roman, öykü ve şiir türünde kitaplar okumaktadır. Gençler ikinci sırada fikir ve düşünce kitaplarını (%9) tercih ederken üçüncü sırada dini ve tarihi kitapları (%8,9) okumaktadır. En az tercih edilen kitap türleri ise yüzde 5 civarında seyahat, gezi ve anı türü ile kişisel gelişim kitaplarıdır. Seyahat ve gezi kitapları okuyanların büyük bir kısmının bu tür alışkanlıklara sahip olduğu bilinmektedir. Bölge gençlerinin gelir seviyelerinin düşük olmasının yanı sıra bölge dışına gitme imkanlarının da az olması nedeniyle bu tür kitapların daha az okunma nedeni anlaşılabilir.

Tablo 7.5: Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?

	Sayı	Yüzde
Roman, öykü, şiir	2.384	70,4
Fikir ve düşünce	305	9,0
Seyahat, gezi, anı	158	4,7
Kişisel gelişim	168	5,0
Dini ve tarihi	301	8,9
Diğer	70	2,1
Toplam	3.386	100

¹³¹ 2011 Kültür ve Turizm Bakanlığı “Türkiye Okuma Kültür Haritası” <http://www.kygm.gov.tr/TR,36/turkiye-okuma-kulturu-haritasi-arastirmasi-sonuclari-ac.html> [Erişim tarihi: 23.12.2017]

Türkiye genelinde okumayla ilgili araştırmalar ve istatistikler, cinsiyete göre okuma alışkanlıklarının farklı olduğunu göstermektedir. Kadınlar genelde daha çok roman başta olmak üzere edebi kitapları okumayı tercih etmektedir. Bu durum bölgede de geçerlidir. Cinsiyete göre okunan türler arasında istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı fark bulunmuştur (p=0.000). Tablo 7.6 cinsiyete göre okunan kitap türleri arasında genç kızların yüzde 78,4'ünün roman, öykü ve şiir kitapları okuduğunu gösterirken erkeklerin yüzde 60,5'i bu türde kitap okumaktadır. Erkekler yüzde 12,7 oranında fikir kitapları okurken kızlarda bu oran yarı yarıya azalmaktadır.

Türk toplumunda kız çocukları ile genç kızların daha çok evde oturması beklenmekte, gezme amaçlı olarak kendi başlarına çoğunlukla şehir içinde dahi izin verilme konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Genç kızların kendi başlarına tatil ve geziye çıkma alışkanlığı ise neredeyse yok denecek kadar azdır. Son yıllarda özellikle batıdaki şehirlerde okuyan ve çalışan genç kadınların kendi başlarına veya arkadaşlarıyla tatile çıkma yönünde davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bununla birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki mevcut ataerkil kültür nedeniyle genç kızların gezme amaçlı başka şehir veya ülkeye gitme imkanı neredeyse yok denecek kadar azdır. Erkekler nispeten daha serbest yaşamakta ve daha fazla seyahat etme imkanına sahiptir. Buna bağlı olarak seyahat, gezi ve anı türünde kitap okuyan kızların oranı yüzde 3 iken erkeklerde iki kat daha fazla olması (%6,8) anlaşılabilir. Kişisel gelişim kitapları okuyanların oranı erkeklerde yüzde 5,4 iken kızlarda yüzde 4,6'ya düşmektedir.

Tablo 7.6: Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?

	Kız	Erkek
Roman, öykü, şiir	78,4	60,5
Fikir ve düşünce	6,0	12,7
Seyahat, gezi, anı	3,0	6,8
Kişisel gelişim	4,6	5,4
Dini ve tarihi	6,2	12,2
Diğer	1,7	2,5
Toplam	100	100

Eğitim düzeyine göre okunan kitap türleri arasında çok yüksek düzeyde anlamlı fark bulunmuştur (p=0.000). Tablo 7.7 eğitim düzeyine göre okunan kitap türlerini göstermektedir. Her üç grupta da roman, öykü ve şiir türünde kitap okuma oranı en yüksek olmakla birlikte lise öğrencilerinde yüzde 70'in üstündedir. Lise öğrencileri ders içerikleri itibari ile de bu tür kitapları okumak zorunda olduklarından bu durum anlaşılabilir. Fikir kitaplarını okuyanların sıralamasına bakıldığında üniversite öğrencileri yüzde 13,3, okumayanlar yüzde 10,8 iken lise öğrencileri yüzde 7,3'te kalmaktadır. Üniversite dönemi gençlerin fikirlerinin belirginleştiği dönem olması açısından bu durum anlaşılabilir. Bununla birlikte okumayan gençlerin yüzde 10 oranında bu tür kitap okuduğunu belirtmesi oldukça ilginçtir. Üç grup içinde dini ve tarihi türde kitap okuduğunu belirten gençlerin büyük bir kısmı okumayan gençlerdir. Burada dikkate alınması gereken bir diğer husus, seyahat, gezi ve anı türünde en az kitap okuyan gençlerin üniversite öğrencileri olmasıdır. Seyahat etme

imkanına daha fazla sahip olan üniversite öğrencilerinin bu türde az kitap okuması, gençlerin seyahat etme ve yeni yerler hakkında bilgi edinme konusunda daha isteksiz olduklarını göstermektedir. Lise öğrencilerinin ise bu konuda ufuklarının daha geniş olduğu görülmektedir.

Tablo 7.7: Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Roman, öykü, şiir	67,0	72,6	65,1
Fikir ve düşünce	10,8	7,3	13,3
Seyahat, gezi, anı	2,5	5,9	1,7
Kişisel gelişim	6,5	3,8	8,0
Dini ve tarihi	12,5	8,1	9,8
Diğer	0,7	2,2	2,2
Toplam	100	100	100

İllere göre okunan kitap türleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p=0,202). Tablo 7.8 TRAZ Bölgesindeki illere göre kitap türlerini göstermektedir. Bütün illerde roman, öykü ve şiir türünün en çok tercih edilen tür olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Iğdır'da yaşayan gençler diğer illere göre daha az roman, öykü ve şiir türü (%67,4) okurken diğer illere göre daha fazla dini ve tarihi türde (%12,8) kitap okumaktadır.

Tablo 7.8. Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Roman, öykü, şiir	70,4	71,5	67,4	71,9
Fikir ve düşünce	9,9	8,2	9,4	8,1
Seyahat, gezi, anı	4,2	6,1	3,9	4,9
Kişisel gelişim	5,3	2,9	5,7	5,5
Dini ve tarihi	9,0	8,7	12,8	5,9
Diğer	1,3	2,6	0,9	3,7
Toplam	100	100	100	100

Tablo 7.8, bölge illerinde yaşayan gençlerin Ardahan dışında yüzde beş civarında kişisel gelişim kitabı okuduğu görülmektedir. Bu illerdeki üniversitelerin daha eski olması ve daha fazla sayıda öğrenciye sahip olması bu durumu açıklayabilir. Dini içerikli kitapların en az okunduğu il ise Kars (%5,9)'tır. Kars'ın nüfusunun farklı kompozisyonu buna neden olmuş olabilir.

7.2.Gazete Okuma Alışkanlığı

Sabancı Üniversitesi'nin 2015 yılında hazırlamış olduğu "Türkiye ve Dünya'da Vatandaşlık" raporuna göre, Türkiye'de insanların yüzde 20'si her gün, yüzde 16'sı haftada üç dört gün gazete okumaktadır.¹³² Araştırma kapsamında TRA2 Bölgesindeki gençlerin gazete okuma alışkanlıklarını öğrenmeye yönelik çeşitli sorular sorulmuştur. Tablo 7.9'a göre gençlerin yüzde 90'ını gazete okumamaktadır. Gençlerin sadece yüzde 10'luk bir kesimi gazete okuduğunu belirtmiştir. En çok okunan gazeteler ise Posta gazetesi (%2,1), Fanatik ve Hürriyet ise yüzde 1,4 oranlarıyla dikkati çekmektedir. İnternet üzerinden gazetelerin büyük bir kısmına ücretsiz erişim imkanının olduğu dikkate alındığında, gençlerin gazete okumaması dikkate değerdir.

Tablo 7.9: Düzenli veya arada bir takip ettiğiniz/okuduğunuz bir gazete var mı? Varsa Hangisi?

	Sayı	Yüzde
Posta	93	2,1
Fanatik	60	1,4
Hürriyet	60	1,4
Sabah	59	1,3
Fotomaç	54	1,2
Sözcü	15	,3
Cumhuriyet	11	,2
Habertürk	10	,2
Milliyet	11	,2
Diğer	71	1,6
Yoktur	3979	90,0
Toplam	4423	100

Bölgede yaşayan gençlerin cinsiyete göre gazete okuma alışkanlıkları Tablo 7.10'da gösterilmektedir. Tabloya göre kızların yüzde 93,3'ünün erkeklerin ise yüzde 86,6'sının bir gazeteyi takip etmedikleri görülmektedir. Gazete okuyan kızlar en çok Posta gazetesini (%1,8) okumaktadır. Erkeklerin Fanatik (%2,7) ve Fotomaç (%2,3) gibi spor gazetelerini takip ettiği görülmektedir. Erkeklerin okuduğu spor haberi yapan gazeteleri dışarıda tutarsak diğer gazeteleri okuma oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 7.10: Düzenli veya arada bir takip ettiğiniz/okuduğunuz bir gazete var mı?

	Kız	Erkek
Fanatik	,0	2,7
Fotomaç	,1	2,3
Habertürk	,2	,2
Hürriyet	1,5	1,2
Milliyet	,3	,2
Posta	1,8	2,4
Sabah	1,0	1,6
Sözcü	,2	,5
Diğer	1,5	2,3
Yoktur	93,3	86,6
Toplam	100	100

Tablo 7.11 eğitim düzeyine göre gazete okuma alışkanlığını göstermektedir. Lise öğrencilerinin yüzde 92,9'u, üniversite öğrencilerinin yüzde 86,7'si, okumayan gençlerin ise yüzde 80,8'i herhangi bir gazeteyi takip etmemektedir. Okumayan gençlerin yüzde 6,5'i posta, spor haberi veren gazeteler (%4) ve daha sonra Hürriyet ve Sabah gazeteleri (%1,5) okumaktadır. Lise öğrencileri en çok spor haberi veren gazeteleri (%2,5) okumaktadır. Üniversite öğrencileri ise en çok sırayla Posta (%2,2) ile Hürriyet ve Sabah (%1,9) gazetelerini okumaktadır. Okumayan gençlerin büyük bir kısmının vakitlerini kahve ve kafelerde geçirdikleri düşünülürse bu yerler tarafından ücretsiz olarak sağlanan gazeteleri okudukları anlaşılmaktadır.

Tablo 7.11: Düzenli veya arada bir takip ettiğiniz/okuduğunuz bir gazete var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Fanatik	2,5	1,3	1,0
Fotomaç	1,5	1,2	1,1
Habertürk	,8	,1	,3
Hürriyet	2,1	1,0	1,9
Milliyet		,1	,8
Posta	6,5	1,3	2,2
Sabah	2,1	1,0	1,9
Sözcü		,2	,8
Diğer	3,8	,9	3,4
Yoktur	80,8	92,9	86,7
Toplam	100	100	100

132 CNNTURK 2015, "Türkiye'de ve Dünya'da Vatandaşlık Raporu" <https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-ve-dunyada-vatandaslik-raporu> [Erişim tarihi: 25.11.2017].

Tablo 7.12 illere göre gazete okuma alışkanlığını göstermektedir. Tabloya göre bölgedeki illerden Ardahan'da yaşayan gençlerin yüzde 94,6'sı, Kars'ta yüzde 91'i, Iğdır'da yüzde 89,3'ü ve Ağrı'da yüzde 86,9'u gazete okumadığını belirtmiştir. İllerin tercih ettiği gazetelere baktığımızda ise Kars'ta Hürriyet (%1,7) ve Sabah (%1,6) öne çıkmaktadır. Diğer üç ilde ise Posta gazetesinin en çok okunan gazete olduğu görülmektedir.

Tablo 7.12: Düzenli veya arada bir takip ettiğiniz/okuduğunuz bir gazete var mı? Varsa hangisi?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Fanatik	2,1	,4	1,6	,9
Fotomaç	1,9	,4	1,1	1,1
Habertürk	,1	,1	,3	,3
Hürriyet	1,7	,7	1,0	1,7
Milliyet	,3	,4	,2	,1
Posta	3,1	,9	2,3	1,6
Sabah	1,6	,7	1,6	1,2
Sözcü	,3	,2	,3	,4
Diğer	1,9	0,9	2,0	1,7
Yoktur	86,9	94,6	89,3	91,0
Toplam	100	100	100	100

TR2 Bölgesinde gazete okuma alışkanlığının son derece düşük olması, gençlerin nereden bilgi edindikleri sorusunu gündeme taşımaktadır.

7.3. Televizyon İzleme Alışkanlığı

TR2 Bölgesinde yukarıda işaret edildiği üzere, kitap ve gazete okuma alışkanlıkları çok zayıftır. Ülke genelinde de yapılan araştırmalar vatandaşların daha çok televizyon seyrederek vakitlerini geçirdiklerini göstermektedir. RTÜK tarafından 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre 2012 yılı verilerine göre günde 2-3 saat arasında TV seyredenlerin oranı yüzde 47'dir.¹³³ 2006 yılında hafta içi günlük ortalama TV izleme süresi 5,1 iken 2012 yılında 3,7'ye düşmüştür. Yaş gruplarına göre bakıldığında 15-20 yaş arası gençlerin TV izleme süresi 3,4 saat iken 21-25 arası gençlerde ortalama 3,6 saate yükselmektedir.¹³⁴ Son yıllarda internet kullanım ücretlerinin ucuzlaması, gençlere yönelik çok cüzi fiyatlı internet paketlerinin geliştirilmesi yoğun internet kullanımına yol açmıştır. Bu durum gençlerin TV seyretme alışkanlıklarını da yakından etkilemekte ve izleme sürelerinin kısılmasına neden olmaktadır.

¹³³ RTÜK, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması (2013). <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-kamuoyu-arastirmalari/3890/5232/televizyon-izleme-egilimleri-arastirmasi-3-2013.html> [Erişim tarihi: 20.11.2017].

¹³⁴ 2006 yılında 15-20 yaş arası gençlerde TV izleme süresi 4,9 saat iken 21-25 arası gençlerde ise 5 saattir. A.g.e.ç., 44

Tablo 7.13 gençlerin ortalama TV izleme sürelerini göstermektedir. Tabloya göre gençlerin yüzde 43,1'i bir saatten az , yüzde 32,7'si ise 3 saatten daha az süre TV seyretmektedir. 4 saatten fazla televizyon izlediğini söyleyenlerin toplam oranı yüzde 6,8 düzeyindedir.

Tablo 7.13: Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
1 saatten az	1.884	43,1
1-3 saatten az	1.432	32,7
3-4 saat arası	661	15,1
5-7 saat arası	174	4,0
8 saat ve üstü	124	2,8
Diğer	99	2,3
Toplam	4.374	100

Cinsiyete göre TV izleme süresi arasında çok yüksek istatistiksel anlam farkı vardır (p=0.00). Tablo 7.14, ortalama televizyon izleme oranının cinsiyetler arası dağılımını göstermektedir. Kızların yüzde 45,4'ü bir saatten az televizyon izlediğini belirtirken, bu oran erkeklerde yüzde 40,8 düzeyindedir. 3 saatten daha fazla televizyon izleyenlerin toplam sayısı göz önünde bulundurulduğunda erkeklerin daha fazla televizyon izlediği söylenebilir. Kitap okuma alışkanlığı düşünülecek olursa bu sonucun şaşırtıcı olmaması gerekir. Zira hatırlanacağı üzere kızlar erkeklerden daha fazla kitap okuma oranına sahiptir.

Tablo 7.14: Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

	Kız	Erkek
1 saatten az	45,4	40,8
1-3 saatten az	32,9	32,6
3-4 saat arası	14,3	16,0
5-7 saat arası	3,2	4,8
8 saat ve üstü	2,1	3,6
Diğer	2,2	2,4
Toplam	100	100

Eğitim düzeyi ile TV izleme süresi aranda anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0.000). Tablo 7.15, TR2 Bölgesindeki gençlerin eğitim düzeylerine göre televizyon izleme sürelerini göstermektedir. Okumayan gençlerin yüzde 36,1'inin bir saatten daha az televizyon izlediği, bu oranı yüzde 39,7 ile lise öğrencileri, yüzde 56,1 oranıyla da üniversite öğrencilerinin takip ettiği görülmektedir. 3 saat ve daha az televizyon izleyen gençlerin oranı, toplamda en az üniversite öğrencilerinde olup, yüzde 80 civarındadır. Başka bir deyişle en az televizyon izleyen genç grubunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin daha fazla kitap okuduğu, arkadaşları ile daha fazla sosyal faaliyetlerde vakit geçirdiği dikkate alınır bu durum anlaşılabilir.

Tablo 7.15: Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
1 saatten az	36,1	39,7	56,1
1-3 saatten az	32,5	36,1	23,4
3-4 saat arası	16,6	16,0	11,7
5-7 saat arası	7,8	3,7	2,9
8 saat ve üstü	5,9	2,4	2,5
Diğer	1,0	2,1	3,5
Toplam	100	100	100

Bölgedeki illere göre TV izleme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Ortalama televizyon izleme oranlarının illere göre dağılımına bakıldığında, televizyon karşısında 3 saat ve üzerinde vakit geçirdiğini belirten gençlerin oranı Ağrı ve Ardahan'da daha yüksektir. Tablo 7.16'da da görüldüğü üzere Iğdır'daki gençlerin yüzde 49,7'si bir saatten daha az televizyon karşısında vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu oran Kars'ta yüzde 44,6'dır.

Tablo 7.16: Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
1 saatten az	41,6	36,2	49,7	44,6
1-3 saatten az	32,5	34,1	30,4	33,9
3-4 saat arası	17,0	17,6	12,3	13,1
5-7 saat arası	4,8	4,2	3,8	2,8
8 saat ve üstü	2,9	3,0	3,3	2,3
Diğer	1,2	4,9	0,5	3,1
Toplam	100	100	100	100

Tablo 7.17, TRA2 Bölgesindeki gençlerin daha çok hangi tür televizyon programları izlediklerini göstermektedir. Tabloya göre, gençlerin yüzde 45,3'ü dizi izledikleri görülmektedir. Dizileri belgeseller, yabancı sinema, magazin, müzik ve eğlence programlarıyla spor programları izlemektedir. Dini programlar da en fazla izlenen programlar arasındadır. Gençlerin en az izledikleri program kadınlara yönelik programlardır.

Tablo 7.17: Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Dizi	2.028	45,3
Belgeseller	424	9,5
Yabancı sinema	382	8,5
Magazin, müzik ve eğlence	377	8,4
Spor programları	370	8,3
Dini programlar	318	7,1
Açık oturum ve tartışma	179	4,0
Kültür/sanat ve yarışma programları	172	3,8
Yerli sinema	138	3,1
Kadınlara yönelik programlar	66	1,5
Diğer	19	0,4
Toplam	4.473	100

Cinsiyete göre izlenen programlar arasında istatistiksel olarak farklılık görülmektedir ($P=0.000$). Tablo 7.18'e göre, kızların yüzde 56,4'ü, erkeklerinse yüzde 34,1'i dizi izlemektedir. Erkeklerin yüzde 15,1'i spor programları, yüzde 13,1'i ise belgesel, yüzde 11,8'i yabancı sinema izlediğini belirtmektedir. Kızlar ise dizilerden sonra en çok magazin programlarını takip etmektedir. Her iki cinsiyette de en az izlenen TV programı kadınlara yönelik programlardır.

Tablo 7.18: Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?

	Kız	Erkek
Dini programlar	6,6	7,7
Dizi	56,4	34,1
Açık oturum ve tartışma	3,1	5,0
Magazin, müzik ve eğlence	12,7	4,1
Kadınlara yönelik programlar	1,7	1,3
Belgeseller	6,0	13,1
Kültür/sanat ve yarışma programları	4,7	3,0
Yerli sinema	2,1	4,1
Yabancı sinema	5,3	11,8
Spor programları	1,5	15,1
Diğer	0,0	0,8
Toplam	100	100

İzlenen TV programı ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0,003$). Tablo 7.19, eğitim durumuna göre TV programlarını göstermektedir. Lise öğrencilerinin yaklaşık yarısı dizi seyrederken üniversite öğrencilerinin ise yüzde 35,3'ü dizi seyretmektedir.

Üniversite öğrencilerinin dizilerden sonra sırasıyla belgesel (%11,1), magazin ve müzik türünde programlar ile spor programları izledikleri görülmektedir. Lise öğrencilerinin yaşları itibari ile daha az açık oturum seyrettiği dikkati çekmektedir. Okumayan gençlerin ise spor, yabancı sinema ve dini programları takip ettiği görülmektedir. TV'deki dini programlara okumayan gençlerin diğerlerine göre daha fazla ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 7.19: Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Dini programlar	9,3	6,6	7,3
Dizi	43,8	49,2	35,3
Açık oturum ve tartışma	6,2	2,3	7,6
Magazin, müzik ve eğlence	7,5	8,1	9,9
Kadınlara yönelik programlar	2,1	0,9	2,7
Belgeseller	7,7	9,2	11,1
Kültür/sanat ve yarışma programları	1,7	3,9	4,7
Yerli sinema	2,9	3,2	2,9
Yabancı sinema	9,1	8,5	8,3
Spor programları	9,5	7,6	9,6
Diğer	0,2	0,4	0,7
Toplam	100	100	100

İllere göre izlenen televizyon programları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Tablo 7.20'ye göre bölgedeki illerde dizilerin fazla tercih edildiği görülmektedir. TRA2 Bölgesindeki gençlerin diziden sonra en çok tercih ettiği programa bakılacak olursa, Tablo 7.20'de görüldüğü üzere, Ağrı'da spor programları (%10,3) izlenirken, Ardahan'da (%8,3) ve Kars'ta (%10,3) belgesel, Iğdır'da ise (%11,3) yabancı sinema izlendiği söylenebilir. Ardahan ve Kars'ta dini programların izlenme oranı diğer iki ile göre çok daha düşüktür.

Tablo 7.20: Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Dini programlar	8,1	4,8	9,3	5,9
Dizi	41,8	55,0	40,7	46,2
Açık oturum ve tartışma	4,2	2,7	4,0	4,7
Magazin, müzik ve eğlence	8,5	7,9	7,3	9,7
Kadınlara yönelik programlar	1,1	1,8	1,5	1,7
Belgeseller	9,1	8,3	10,1	10,3
Kültür/sanat ve yarışma programları	4,0	2,9	3,8	4,4
Yerli sinema	2,9	3,3	3,6	2,7
Yabancı sinema	9,5	6,8	11,3	6,4
Spor programları	10,3	6,2	8,0	7,5
Diğer	0,5	0,2	0,3	0,6
Toplam	100	100	100	100

7.4.Kürtçe Yayın Yapan Televizyon Kanallarını İzleme Eğilimi

TRA2 Bölgesindeki gençlerin yüzde 54'ü Kürtçe yayın yapan kanalları hiç izlemediklerini söylemişlerdir. Çok sık izliyorum diyenlerin oranı ise yüzde 9,1'dir. Tablo 7.21'de de görüldüğü üzere, bazen izliyorum diyenler de göz önünde bulundurulduğunda, toplamda gençlerin yüzde 32,8'inin bir Kürtçe kanal izlediği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7.21: TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç izlemiyorum	2.492	54,0
Fazla izlemiyorum	456	9,9
Ne izliyorum ne izlemiyorum	151	3,3
Bazen izliyorum	1.095	23,7
Çok sık izliyorum	419	9,1
Toplam	4.613	100

Kürtçe kasetlerin ve yayın yapan kanalların serbest bırakılması, Kürtçe kanalların izlenmesini azaltıcı bir etkiye yol açmıştır. Bu durum gerçekleştirilen görüşmelerde de dile getirilmiştir.

*"Biz yasakları seven bir toplumuz. Kürtçe kasetlerin yasak olduğu zamanlarda kamyon kamyon satılırdı. Şimdi hiç satılmıyor."*¹³⁵

*"Evde hiç Kürtçe kanal açılmıyor. Rudaw vardı çıkardılar."*¹³⁶

Cinsiyete göre Kürtçe kanal izleme arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Tablo 7.22'ye göre Kürtçe yayın yapan kanalları izleme sıklığının cinsiyetler arasındaki dağılımına bakıldığında, erkeklerin (%12,5), kızlardan (%5,7) daha fazla oranda, "en az bir Kürtçe kanalı çok sık izliyorum" dedikleri görülmektedir. Erkeklerin yüzde 45,7'si hiç izlemediklerini söylerken, bu oran kızlarda yüzde 62,3 düzeyindedir.

Tablo 7.22: TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç izlemiyorum	62,3	45,7
Fazla izlemiyorum	8,2	11,5
Ne izliyorum ne izlemiyorum	3,0	3,5
Bazen izliyorum	20,8	26,7
Çok sık izliyorum	5,7	12,5
Toplam	100	100

¹³⁵ Kars Kafkas Üniversitesi öğrencileri odak grup görüşmesi. Görüşmeyi gerçekleştirenler Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

¹³⁶ Mesleki Teknik Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi gerçekleştirenler Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

Eğitim düzeyine göre Kürtçe televizyon kanalı seyretme arasında çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık bulunmaktadır (p=0.000). Gençlerin bir Kürtçe televizyon kanalı izlemelerinin eğitim durumlarına göre dağılımına bakıldığında, Tablo 7.22’de de görüldüğü üzere, okumayan gençlerden “bazen izliyorum” (%28,9) ve “çok sık izliyorum” (%11,9) diyenlerin toplam oranının (%40,8), lise (%31,2) ve üniversite (%33,1) öğrencilerinin toplam oranından daha fazla olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, okumayan gençlerin, lise ve üniversiteli gençlere göre daha fazla bir Kürtçe televizyon kanalı izlediği kanalı söylenebilir. Hiç izlemiyorum diyenler arasında liseli gençlerin oranı yüzde 55 düzeyindeyken, bu oran üniversiteli gençlerde yüzde 54,8, okumayan gençler arasında yüzde 47,3’tür.

Tablo 7.23: TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç izlemiyorum	47,3	55,0	54,8
Fazla izlemiyorum	8,1	10,6	8,8
Ne izliyorum ne izlemiyorum	3,8	3,2	3,3
Bazen izliyorum	28,9	22,6	24,2
Çok sık izliyorum	11,9	8,6	8,9
Toplam	100	100	100

İllere göre Kürtçe kanal izleme arasında yüksek anlamlı farklılık görülmektedir (p=0.000). Tablo 7.24 illere göre Kürtçe kanal izleme oranlarını göstermektedir. Tabloya göre hiç Kürtçe kanal izlemediğini söyleyenlerin oranı yüzde 63,1 ile en yüksek Ardahan’dadır. Kürtçe kanalı çok sık izlediğini söyleyenlerin oranı ise yüzde 10,6 ile en yüksek Iğdır’dadır. Iğdır’ı yüzde 10 ile Ağrı takip ederken, en düşük düzeyde Kars (%8,8) ve Ardahan’da (%6,3) izlendiği görülmektedir.

Tablo 7.24: TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç izlemiyorum	46,2	63,1	51,4	59,4
Fazla izlemiyorum	11,4	9,8	9,2	8,6
Ne izliyorum ne izlemiyorum	4,1	2,8	3,3	2,5
Bazen izliyorum	28,2	18,0	25,5	20,8
Çok sık izliyorum	10,0	6,3	10,6	8,8
Toplam	100	100	100	100

Bir Kürtçe kanal izlediğini belirtenlerin, bu kanalların dilini anlama durumuna baktığımızda Tablo 7.25’te görüldüğü üzere, gençlerin yüzde 7,4’ünün pek anlamıyorum, yüzde 54’ünün de iyi anlıyorum yanıtı verdiği görülmektedir. Kürtçe bilen lise öğrencileri arasında TRT Kürdi’nin gerçekleştirmiş olduğu yayınları anlamadığını söyleyen gençler bulunmaktadır. Araştırmaya katılan bir gencin, “TRT şesi çok fazla anlamıyoruz. Çok farklı bir dilde konuşuyorlar,” şeklindeki

sözleri bunu göstermektedir.¹³⁷ İzledikleri TRT Kürdi kanalının dilini anlamama nedeni olarak bir mülakatta gençler şöyle söylemişlerdir: “TRT şes izlemiyoruz. Zaza’ca olduğu için Farsça’ya kaçıyor, anlamıyoruz.”¹³⁸

Tablo 7.25: Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz? (izleyenler)

	Sayı	Yüzde
Pek anlamıyorum	111	7,4
Biraz anlıyorum	576	38,5
İyi anlıyorum	808	54,0
Toplam	1.495	100

Cinsiyete göre Kürtçe kanal izleme arasında çok yüksek anlamlı farklılık bulunmaktadır (p=0.000). Tablo 7.26’ya hem kızlar hem de erkekler yaklaşık yüzde 7,5 oranında TV’de kullanılan dili anlamadıklarını ifade etmiştir. Erkeklerin yüzde 58,9’u iyi anladığını belirtirken bu oran kızlarda yüzde 46,8’tir.

Tablo 7.26: Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz? (izleyenler)

	Kız	Erkek
Pek anlamıyorum	7,5	7,4
Biraz anlıyorum	45,8	33,7
İyi anlıyorum	46,8	58,9
Toplam	100	100

Eğitim düzeyine göre Kürtçe kanalı anlama arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p= 0,126). Tablo 7.27’ye göre TRA2 Bölgesindeki gençlerin izledikleri Kürtçe kanalını anlama düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımına bakıldığında, pek anlamıyorum diyenlerin oranı en düşük okumayanlarda olup, yüzde 5,4 düzeyindedir. Lise (%7,7) ve üniversite (%7,9) öğrencilerinde ise bu oran daha yüksektir. İyi anlıyorum diyen üniversite öğrencilerinin oranı yüzde 57,6, lise öğrencilerinin oranı yüzde 51,8 ve okumayan gençlerin oranı ise yüzde 57,4’tür.

Tablo 7.27: Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz? (izleyenler)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Pek anlamıyorum	5,4	7,7	7,9
Biraz anlıyorum	37,2	40,5	34,5
İyi anlıyorum	57,4	51,8	57,6
Toplam	100	100	100

137 Ağrı Naci Gökçe Anadolu Lisesi odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

138 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi erkek öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesi, Görüşmeyi yapan: Havva Çaha-Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

İllere göre Kürtçe kanalı anlama arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,161$). Tablo 7.28, TRA2 Bölgesindeki gençlerin izledikleri kanalın dilini anlama düzeylerinin iller arasındaki dağılımını göstermektedir. Tabloya göre, Ağrı, Iğdır ve Kars'ta "iyi anlıyorum" diyenlerin oranı yüzde 55 civarındayken, Ardahan'daki gençler 48,6 oranıyla en son sırada gelmektedir. "Pek anlamıyorum" diyenlerin oranı yüzde 9,3 ile Ardahan'da en üst düzeydeyken, yüzde 4,2 ile Kars'ta en düşük düzeydedir. Fakat "biraz anlıyorum" diyenler ile "iyi anlıyorum diyenlerin" toplam oranlarını ele alındığında, bütün illerde yüzde 90'ların üstünde bir oranla karşılaşılmaktadır.

Tablo 7.28: Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz? (izleyenler)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Pek anlamıyorum	8,7	9,3	7,3	4,2
Biraz anlıyorum	36,9	42,1	37,5	40,2
İyi anlıyorum	54,4	48,6	55,2	55,5
Toplam	100	100	100	100

7.5.Sinemaya Gitme Alışkanlığı

Sinema, tiyatro gibi faaliyetler insanların ufuklarını açma konusunda önemlidir. İnsanlara yeni dünyaları farklı hayatları keşfetme isteği uyandırırken, zararlı alışkanlıkların önlenmesi açısından da etkisi olduğu söylenebilir. TRA2 Bölgesindeki sinema ve tiyatro etkinliklerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Özellikle ilçelerde bu yetersizlik kendini daha çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Yapılan bir mülakatta şunlara dikkat çekilmektedir: "Kağızman'da sosyal aktiviteler oldukça yetersiz; bundan dolayı gençler boş zamanlarını kendilerine katkı sağlamayan kafe vb. yerlerde geçiriyorlar. Sosyal tesisler –sinema, tiyatro- yetersiz; farklı alternatif çalışmalar sorunlu görülüyor."¹³⁹

Bölgede gerçekleştirilen tiyatro ve sinema benzeri etkinliklere gençlerin ilgisinin olduğunu, fakat yeterli düzeyde bu etkinliklerin gerçekleşmediğini yapılan mülakatlardan anlamak mümkündür. Buna yönelik bir mülakatta şunlara değinilmiştir:

"Sosyo-kültürel altyapı yetersiz, tiyatro türü faaliyetler çok az. Geçen yıl öğretmenler ile tiyatro kulübü kurduk. Çok ilgi gördü. İstanbul Büyükşehir Başkanlığı ile işbirliği yaptık. İlçede bazı müzik ve sanat dalları ile ilgili gruplar ve kulüpler var."¹⁴⁰

TRA2 Bölgesindeki gençlerin sinemaya gitme durumlarına bakıldığında, Tablo 7.29'da da görüldüğü üzere, yüzde 36,5'in hiç sinemaya gitmediği görülmektedir. Fırsat buldukça giderim diyenlerin oranı ise 27,6 düzeyindedir. Bölgede az sayıda bulunan sinemaların vizyona yeni giren filmleri çok geç getirmeleri gençler tarafından şikayet konusu edilmektedir. Gençlerin büyük bir kısmı sinema filmlerinin internete düştükten sonra şehre gelmesi nedeniyle film seyretmeye gitmek istemediklerini ifade etmiştir.¹⁴¹

139 Kağızman Spor Kulübü, Mülakat: M. Emin Köktaş-Adnan Akın, 28 Ekim.2017.

140 C. A. A., Patnos Belediye Başkanı, Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.

141 Kars Ülkü Ocakları odak görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 28 Ekim 2017.

Tablo 7.29: Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?

	Sayı	Yüzde
Hayır, hiç gitmedim	1.719	36,9
Bir iki kez gittim	1.650	35,4
Fırsat buldukça giderim	1.286	27,6
Toplam	4.655	100

Cinsiyete göre sinemaya gitme durumu arasında anlamlılık eğilimi bulunmaktadır ($p=0,058$). Tablo 7.30'a göre, kızların yüzde 37,6'sı "hayır hiç gitmedim" derken, bu oran erkeklerde yüzde 36,3 düzeyindedir. "Fırsat buldukça giderim" diyenlerin oranına baktığımızda ise erkeklerin oranının (%29,2) kızların oranından (%26) yüksek olduğu görülmektedir. Bölgede erkeklerin kızlara göre daha fazla sinemaya gitmesinin nedeni, erkeklerin şehir dışına çıkma ve daha fazla serbest hareket etme imkanlarının olmasıdır.

Tablo 7.30: Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?

	Kız	Erkek
Hayır, hiç gitmedim	37,6	36,3
Bir iki kez gittim	36,4	34,5
Fırsat buldukça giderim	26,0	29,2
Toplam	100	100

Eğitim düzeyi ile sinemaya gitme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Tablo 7.31'e göre sinemaya hiç gitmeyenlerin büyük bir kısmı lise öğrencileridir (%45,4). Bu oran okumayanlarda yüzde 35,1 iken, üniversite öğrencilerinde yüzde 15,3 düzeyinde seyretmektedir. Lise öğrencilerinin sinema izlemeye hiç gitmemelerinin nedenleri arasında, nispeten ekonomik olarak daha bağımlı bir grubu oluşturmalarının yanı sıra yaşadıkları yerde sinema salonunun olmaması da etkili olabilir. Fırsat buldukça sinemaya gittiğini belirtenlerin oranı en düşük lise öğrencilerinde karşımıza çıkmaktadır. Buna göre liseli gençlerin yüzde 17,1'i fırsat buldukça sinema ve tiyatro gibi etkinliklere gittiğini belirtirken, bu oran okumayanlarda yüzde 16,8 ve üniversite öğrencilerinde ise 55,9 seviyesindedir. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte gençlerin internet üzerinden sinema ve dizi seyretmeleri de sinemaya gitmemelerinin bir başka nedeni olabilir.

Tablo 7.31: Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, hiç gitmedim	35,1	45,4	15,3
Bir iki kez gittim	38,1	37,5	28,8
Fırsat buldukça giderim	26,8	17,1	55,9
Toplam	100	100	100

Gençlerin sinemaya gitme durumları ile yaşadıkları il arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (P=,000). Bölgede Iğdır ve Ardahan'da daha önce bulunan sinema salonları azalan talep nedeniyle kapanmıştır. Bu iki ilde şu anda sinema salonu bulunmamaktadır.¹⁴² Gençlerin sinemaya gitme durumlarının iller düzeyinde dağılımına bakıldığında, Tablo 7.32'de de görüldüğü üzere, Ağrı, Iğdır ve Kars'taki gençlerin sinemaya hiç gitmedim deme oranları yüzde 30-35 arasında değişiyorken, bu oran Ardahan'da yüzde 50'nin üzerinde seyretmektedir. Fırsat buldukça sinemaya giderim diyenlerin oranı yine Ardahan'da en düşük oranla (%18,2) karşımıza çıkarken, diğer üç ilde bu oran 29-31 aralığında değişmektedir. Ardahan başta olmak üzere ilçelerin büyük bir kısmında sinema salonunun olmaması gençlerin bu tür faaliyetlere katılmasını engellemektedir. Bir katılımcının dile getirdiği ifadeler bu görüşü desteklemektedir: "Ardahan'da büyüyen bir genç ancak 20 yaşından sonra sinemaya gider".¹⁴³

Tablo 7.32: Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, hiç gitmedim	35,7	51,2	32,8	31,3
Bir iki kez gittim	35,0	30,7	37,2	38,1
Fırsat buldukça giderim	29,4	18,2	29,9	30,6
Toplam	100	100	100	100

Bölgede gerçekleştirilen görüşmelerin büyük bir kısmında yöneticiler sinema salonu sorununun çözülmesi konusunda hem fikirdir. Bu tür sanatsal faaliyetlerin artmasının gençlerin zararlı alışkanlık edinmesinin önüne geçtiğini şiddetle savunmaktadırlar.

142 M.Y. Iğdır Belediye Başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

143 Ö.G. Ardahan Anadolu İmam Hatip Lisesi Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan M. Doğaner, 27 Kasım 2017.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 8

SOSYAL MEDYA VE İLİŞKİ AĞI

BÖLÜM 8

SOSYAL MEDYA VE İLİŞKİ AĞI

Yaşadığımız koşullarda birey-toplum, birey-devlet ve birey-birey ilişkilerinde en önemli iletişim araçlarını bünyesinde bulunduran sosyal medya unsurları, bir bütün olarak toplumsal taleplerin yerine getirilmesinde bir odak haline gelmiş bulunmaktadır. İletişim araç, tarz ve ortamları sürekli değişmektedir. Bu durum sosyal medya araçlarının belirleyiciliğini arttırmaktadır. Yukarıda bahsedildiği üzere daha önce TV ve radyonun üstlendiği görev son yıllarda hızlı bir şekilde sosyal medya ağlarına devredilmektedir. Bu kapsamda, sosyal medya araçlarının toplumsal hayatın bütününde yarattığı etki giderek artmaktadır. İnsanlar son yıllarda karşılıklı iletişimin yerine gittikçe daha fazla oranda sosyal medyada "toplumsallaşma" sürecine girmişlerdir. Özellikle çocuk ve gençlerin artan oranda sosyal medyayı kullanması, fikirlerin ve davranışların oluşma sürecini derinden etkilemeye başlamıştır.

Türkiye 2000'li yıllardan itibaren çok hızlı bir değişim yaşamaktadır. İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte aileler önce evde internet hizmeti almaya başlamıştır. Evlerde kullanılan bilgisayarların özelliklerinin gittikçe yetersiz hale gelmesi ve kullanılan ağın yavaş olması beraberinde, gençlerin hızla açılan internet kafelerin müdavimi olması sorununa yol açmıştır. Son yıllarda özellikle akıllı cep telefonlarının sayısı artarken fiyatlarının da eskiye oranla daha da ucuzladığı görülmektedir. Türkiye'de cep telefonu şebekesi hizmeti sağlayan şirketlerin sayısının artmasıyla birlikte internet, kısa mesaj (sms) ve konuşma ücretleri eskiye nazaran çok hızlı düşüş trendine girmiştir. Bu durum daha önceleri ev veya internet kafeler üzerinden internete bağlanan gençlerin, şu anda sahip oldukları akıllı telefonlar yardımıyla internete bağlanmalarını kolaylaştırmaktadır. İnternete bağlanmanın kolaylaşmasıyla birlikte çocuk ve gençlerin yetişmesinde radikal değişiklikler gözlenmeye başlamıştır. Bu durum gencin fikir, tutum ve davranışlarının oluşmasında aile ve çevrenin yerini internet kaynaklı çeşitli sosyal medya araçlarının almasına yol açmıştır.

Bu varsayımdan hareketle bu bölümde TRA2 Bölgesinde yaşayan gençlerin internet kullanma eğilimi, internet üzerinden sosyalleşme düzeyleri, hangi sosyal medya araçlarını kullandıkları gibi konulara yanıt aranacaktır. Bu bölümde ayrıca gençlerin sahip oldukları cep telefonlarını ne kadar kullandıkları da belirlenmeye çalışılacaktır.

8.1. İnternet Kullanma Eğilimi

Tablo 8.1'e göre gençlerin yüzde 84,1'i internet kullanmaktadır. İnternet kullanmadığını belirten gençlerin oranı sadece yüzde 15,9'tur. Bölgede kültürel ve sportif faaliyetlerin yetersiz oluşu nedeniyle gençlerin büyük bir kısmı vaktini internette geçirmektedir.¹⁴⁴ Araştırma kapsamında görüşülen yetkililerden biri çocuğunun internet kullanımını engellemediğini belirtmiştir.

144 M.İ.G. AKP Ağrı İl Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

"Çocuklar, gençler internet bağımlısı şu anda. Ben dört adet bilgisayar kırdım ama yerine yenilerini almak zorunda kaldım."¹⁴⁵

Ayrıca internet kafelerin okula yakın olması, çocuk ve gençlerin okuldan kaçarak vakitlerini buralarda geçirmelerine yol açmaktadır.¹⁴⁶ Bölgede görüşülen yetkililerin büyük bir kısmı aşırı internet kullanımını uyuşturucu ile bir tutmaktadır.¹⁴⁷ Artan internet kullanımının gençleri aileden uzaklaştırdığı, milli ve manevi değerlerin zayıflamasına yol açtığı da sık sık dile getirilmektedir.¹⁴⁸ Eğitimciler ise internet kullanımının okul başarısını ciddi oranda düşürdüğünü belirterek ailelerin bu konuda yetersiz kaldıklarını ifade etmektedir.¹⁴⁹ Erkeklerin büyük bir kısmı internet kafede oyun oynamayı tercih etmektedir. Bölge genelinde internet kafelerin yaygın olması en büyük sorun olarak görülmektedir. Örneğin bir sivil toplum derneğinde çalışan gönüllülerden biri Ağrı'da yaklaşık 100 internet kafenin bulunduğunu ileri sürmüştür.¹⁵⁰

Tablo 8.1: İnternet kullanıyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hayır, kullanmıyorum	740	15,9
Evet, kullanıyorum	3.925	84,1
Toplam	4.665	100

Cinsiyete göre internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlılık farkı çok yüksektir (P=0.000). Tablo 8.2'ye göre kızların yüzde 19,3'ü, erkeklerin ise yüzde 12,5'i internet kullanmadığını belirtmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen yetkililerin büyük bir kısmı erkeklerin internet kafe bağımlılığı üzerinde dururken genç kızlar ile ilgili olarak daha az şikayet dile getirilmiştir. Bunun nedeni genç kızların interneti kullanırken kafeler yerine ev veya cep telefonu üzerinden bağlanmasıdır. Bu durum cep telefonu üzerinden internete bağlanma ihtimali olmayan kızlar nedeniyle, kızların daha az internet kullanmalarına da yol açmaktadır. Bununla birlikte, araştırma kapsamında görüşülen yetkililerden biri internet kullanımının genç kızların davranışını da olumsuz etkilediğini belirtmiştir: "Sosyal medyadan kaynaklı kızların küfür ettiğini duyuyorum."¹⁵¹

145 G. T., Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

146 B.A. Doğubayazıt İlçe Emniyet Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

147 S.L. Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, 26 Ekim 2017

148 M.K.C. Zirve Kayak ve Tenis Kulübü, Mülakatı gerçekleştirenler Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 28 Ekim 2017.

149 Iğdır Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

150 Ağrı TÜGVA odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

151 G. T., Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

Tablo 8.2: İnternet kullanıyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hayır, kullanmıyorum	19,3	12,5
Evet, kullanıyorum	80,7	87,5
Toplam	100	100

Eğitim düzeyi ile internet kullanımı arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Tablo 8.3 bu durumu açıklamaktadır. Lise öğrencilerinin yüzde 20,4'ü internet kullanmadığını belirtirken okumayanlarda bu oran yüzde 10,8'e üniversite öğrencilerinde ise yüzde 6,3'e düşmektedir. Lise öğrencilerinin aile gelirine bağımlı olması ve daha fazla aile kontrolü altında olması nedeniyle internete girmede sıkıntı yaşadıkları söylenebilir. Bu bulgular ile tutarlı olarak, üniversite eğitimine sahip bireylerin diğer bireylere oranla gerek sosyal gerekse kişisel gelişime yönelik olarak internet kullanımının arttığı söylenebilir. Okumayan gençlerin bir kısmının para getirici işlerde çalışması ekonomik açıdan daha rahat hareket etmelerine imkan tanımaktadır. Üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmının şehir dışında aileden uzak yaşadıkları göz önünde tutulduğunda, davranışlarına kendilerinin daha fazla kendileri karar verdikleri söylenebilir. Üniversite öğrencilerinde gerek ders, gerekse diğer amaçlarla internet kullanımı daha yaygındır. Üniversite öğrencilerinin okudukları okullar ve yurtlar da internet hizmeti sağladığı dikkate alındığında üniversite öğrencilerinin neden daha fazla internet kullandığı anlaşılabilir. Yurtta kalan üniversite öğrencilerinin internet hakkında çok sayıda şikayette bulunmaları da internete daha kolay erişebildiklerini göstermektedir: "Odalar çok güzel 3 kişilik . Buna karşılık yurt internet imkanları çok kötü"¹⁵²

Tablo 8.3: İnternet kullanıyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, kullanmıyorum	10,8	20,4	6,3
Evet, kullanıyorum	89,2	79,6	93,7
Toplam	100	100	100

İllere göre internet kullanımı arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,009$). Tablo 8.4'e göre internet kullanma düzeyinin en yüksek olduğu il, yüzde 87,6 oran ile Iğdır'dır. Bunu yüzde 83,8'lik bir oran ile Ardahan takip etmektedir. Araştırma bulgularına göre internet kullanımının en düşük olduğu il Kars ile Ağrı'dır. Ancak iller arasındaki farkın fazla da büyük olmadığını belirtmekte yarar vardır.

Tablo 8.4:İnternet kullanıyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, kullanmıyorum	16,7	16,2	12,4	17,3
Evet, kullanıyorum	83,3	83,8	87,6	82,7
Toplam	100	100	100	100

Gerek kişisel gelişimi sağlamak, gerekse dünyada olup bitenleri izlemek açısından internet kullanımı yararlı olmaktadır. Ancak internet kullanımının yarattığı bazı olumsuzluklar vardır. Bunların başında da aile ilişkileri üzerinde meydana getirdiği olumsuz etki gelir. Ardahan İl Emniyet Müdür Yardımcısı ile yapılan mülakat sonucunda Arslan'ın söylediği cümleler bu duruma işaret etmektedir:

"Gençlerde aile bağları gittikçe zayıflamaktadır, başlıca nedenlerinden bazıları telefon bağımlılığı, internet bağımlılığı, TV bağımlılığı, saygı ve sevgide azalma gibi nedenlerdir."¹⁵³

Buna karşın internet kullanmama düzeyi en fazla Kars ilindedir. Bunun nedenleri arasında Beşinci Bölüm'de de belirtildiği üzere, Kars'ta ailelerin çocuklarını çok daha fazla kontrol altında tutmalarıdır. Ayrıca Kars'ta diğer illere göre gençlerin sosyal ve kültüre faaliyet imkanları nispeten daha iyidir. Gençler her iki cins beraber daha fazla vakit geçirme imkanına sahiptir. Bununla birlikte bölgede görüşülen yetkilerin tamamı gençlerin boş vakitlerini geçirecek imkanlarının olmaması nedeniyle interneti yoğun olarak kullandıklarını belirtmektedir. Aşağıdaki iki ifade bu durumu resmetmektedir:

"Kars'ta özellikle gençlerin sosyalleşecekleri ve zaman geçirebilecekleri sosyal altyapı imkanları yetersizdir."¹⁵⁴

"Doğubayazıt'ta gençlere sunulan imkanlar yetersiz; o nedenle kahveler, kafeler ve internet salonları yoğun vakit geçirilen yerler oluyor."¹⁵⁵

Tablo 8.5:Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Sayı	Yüzde
1 saatten az	1.099	28,3
1-2 saat	1.068	27,5
3-4 saat	795	20,5
5-6 saat	401	10,3
7 saat ve üstü	481	12,4
Diğer	41	1,1
Toplam	3.885	100

152 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi öğrencileri odak grup görüşmesi. Mülakatı gerçekleştirenler Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26.10.2017.

153 O. A., Ardahan İl Emniyet Müdür Yardımcısı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 23 Kasım 2017.

154 M. K., Kars Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, 23 Kasım 2017.

155 B.A. Doğubayazıt İlçe Emniyet Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

İnternet kullanan katılımcıların günde ortalama ne kadar internet kullandıklarına ilişkin veriler Tablo 8.5'te verilmektedir. Bu sonuçlara göre, araştırmaya katılanların yüzde 28,5'i 1 saatten az gibi bir süre ile internete erişim sağlamaktadır. Toplam 3885 kişi içinde, 7 ve daha fazla saat interneti kullanan bireylerin sayısı ise 481'dir. Bununla birlikte gençlerin yaklaşık yarısının günde 1 ila 4 saat arasında internet kullandığı görülmektedir. Gençlerin yüzde 10,3'ü ise 5-6 saat arasında internet kullanmaktadır.

Tablo 8.6: Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Kız	Erkek
1 saatten az	32,2	24,7
1-2 saat	28,5	26,5
3-4 saat	18,3	22,4
5-6 saat	9,7	10,9
7 saat ve üstü	10,1	14,5
Diğer	1,1	1,0
Toplam	100	100

Cinsiyete göre internet kullanma süresi arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.000$). Genç kızların büyük bir kısmı (%32,2) 1 saatten daha az internet kullanmaktadır. Buna karşılık bu durum erkeklerde yüzde 24,7'dir. Kızların yüzde 28,5'i 1-2 saat arasında, yüzde 18,3'ü ise 3-4 saat arasında internet kullanmaktadır. Buna karşılık erkeklerin yüzde 22,4'ü 3 ile 4 saat arası internet kullanırken 7 saat üzeri internet kullanan erkeklerin oranı yüzde 14,5'tir. Kızlar bütün zaman dilimlerinde erkeklere göre daha az süre internet kullanmaktadır. Genç kızların aile içinde sorumluluklarının fazla olması, ev işinde ve çocuk bakımında anneye yardımcı olmak zorunda kalmaları nedeniyle daha az boş vakit bulabilmektedirler. Araştırmaya katılan gençlerin verdiği bilgilere göre, liseli kızların neredeyse tamamı evde temizlik, çamaşır, bulaşık başta olmak üzere annelerine yardım etmektedirler. Buna karşılık erkek kardeşlerinin ev işine yardımcı olduğunu söyleyen kız öğrenci sayısı son derece azdır.¹⁵⁶ Ayrıca bölgede hakim ataerkil kalıplar nedeniyle kızların davranışları erkeklere göre daha fazla kontrol altında tutulmaktadır.

Tablo 8.7: Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Okumayan	Lise	Üniversite
1 saatten az	10,1	41,1	8,4
1-2 saat	22,2	31,1	21,8
3-4 saat	22,0	14,9	32,1
5-6 saat	15,0	6,5	16,7
7 saat ve üstü	30,2	5,5	19,5
Diğer	0,4	1,0	1,4
Toplam	100	100	100

156 Kız Meslek Lisesi Odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Eğitim düzeyine göre internet kullanım süresi arasında çok yüksek oranda anlamlı farklılık bulunmuştur ($p=0.000$). Tablo 8.7, eğitim düzeyine göre internet kullanımını göstermektedir. Buna göre, 1 saatten daha az bir süre ile internet kullanan okumayan bireylerin oranı yüzde 10,1; lise eğitimi görenlerin yüzde 41,1, üniversitelilerin ise yüzde 8,4'dür. Okumayanların büyük çoğunluğu (%30,2), 7 ve daha fazla saat internet kullanmaktadır. Lise düzeyinde bireylerin büyük çoğunluğu (%41,1) 1 saatten az internet kullanmakta iken; üniversite eğitimi görenlerin ise (%32,1) 3-4 saat aralığında internet kullandıkları göze çarpmaktadır. Dolayısıyla okumayan bireylerin internet kullanımına boş zaman fazlalığı ve sosyalleşme arzusu gibi nedenler ile daha fazla vakit ayırmaları olasıdır. Aileler lise çağındaki çocuklarını daha fazla kontrol etmektedir.

Tablo 8.8: Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
1 saatten az	31,3	26,0	26,1	28,0
1-2 saat	27,1	30,4	25,8	27,3
3-4 saat	20,2	20,6	22,9	18,5
5-6 saat	9,1	10,2	11,3	11,2
7 saat ve üstü	12,1	10,8	13,1	13,4
Diğer	0,2	2,0	0,8	1,6
Toplam	100	100	100	100

İllere göre internet kullanımı arasında anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0.013$). Ağrı, Kars, Ardahan ve İğdır illerinin internet kullanma düzeyleri açısından farklılıkları Tablo 8.8'de sunulmuştur. 1 saatten daha az bir süre ile internet kullanan katılımcıların en yüksek (%31,3) olduğu il Ağrı'dır. Bunu Kars ili takip etmektedir. Ancak 1-2 saat aralığında en yüksek oranda (%30,4) internet kullanan il ise Ardahan'dır. 7 ve daha fazla süre interneti en çok kullanan il ise Kars ilidir. Her ne kadar iller arasında internet kullanımı açısından çok önemli farklılıklar olmasa da, bu durumun farklı öncülleri olabilmektedir. Ardahan İl Emniyet Müdür Yardımcısı ile yapılan mülakat sonucunda şu sözler dikkat çekmektedir:

"Gençler yanlış ve bilinçsiz internet kullanımından dolayı çeşitli tehditlerle karşı karşıya klabilmektedirler. İnternet, kahve hayatına özeni, içki ve sigara kullanımı, terör örgütlerine sempati duyma yoluyla gençleri tehdit etmektedir."¹⁵⁷

Tablo 8.9: İnternete nereden ulaşıyorsunuz? (Kullananlar)

	Sayı	Yüzde
Cep telefonundan	3.378	87,1
Tabletten	194	5,0
Evdeki bilgisayardan	242	6,2
Okuldaki bilgisayardan	24	0,6
Diğer	42	1,1
Toplam	3.880	100

157 O. A., Ardahan İl Emniyet Müdür Yardımcısı, Görüşmeci: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 23 Kasım 2017.

Katılımcıların internete erişim için kullandıkları cihazlar incelendiğinde, yüzde 87,1 gibi bir oran ile büyük bir bölümünün internete cep telefonundan eriştikleri görülmektedir. İnternete erişmek için en az (%0,6) kullanılan cihaz ise okuldaki bilgisayarlardır. Evdeki bilgisayarı kullanarak internete ulaşanların oranı yüzde 6,2'dir. Cep telefonu kullanımının yaygınlaşması ve çekim alanlarının genişlemesi kırsal ve az gelişmiş yerlerde yaşayan kişilerin de iletişim imkanlarını arttırmaktadır. Fiyatları düşen ve ikinci el kullanım imkanı artan akıllı telefonlar, hem iletişim kurma hem de bilgi edinme açısından cep telefonlarının kullanılmasını arttırmıştır. Bu nedenle internete ulaşım açısından en rahat ve en yaygın kullanılan cihazlar cep telefonlarıdır. Cep telefonu hizmeti sağlayan şebekelerin gençlere yönelik oluşturdukları kampanyalar gençlerin oldukça ucuza uzunca bir süre internet kullanmalarına imkan vermektedir. Ayrıca gençlerin yoğun olarak gittiği kafelerinde wi-fi hizmeti sağlaması cep telefonu üzerinden internete girmeyi kolaylaştırmaktadır.

Tablo 8.10: İnternete nereden ulaşıyorsunuz? (Kullananlar)

	Kız	Erkek
Cep telefonundan	87,2	87,0
Tabletten	6,9	3,2
Evdeki bilgisayardan	4,9	7,5
Okuldaki bilgisayardan	0,4	0,8
Diğer	0,6	1,5
Toplam	100	100

Cinsiyete göre internete erişim açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p=0.005). Tablo 8.10'da, cinsiyet açısından internete ulaşma imkânları sunulmuştur. Bu verilere göre, hem kadınların (%87,2) hem de erkeklerin (%87) büyük çoğunluğunun genel sonuçları destekleyecek nitelikte, cep telefonunu kullanarak internete eriştikleri görülmektedir. İnternete erişimde, kadınlar arasında cep telefonundan sonra en yaygın kullanılan araç, tabletlerdir. Fakat erkeklerin erişim için kullandıkları en yaygın ikinci araç ise evdeki bilgisayarlardır. Kadınların yüzde 0,4'ü internete erişim için okuldaki bilgisayarı kullanırken, bu oran erkeklerde yüzde 0,8'dir. Okuldaki bilgisayarların sadece araştırma ve eğitimsel faaliyetler için kullanıma sunulması nedeniyle, okuldaki bilgisayardan internete erişimin hem kadınlar hem de erkekler için düşük olması şaşırtıcı değildir.

Tablo 8.11: İnternete nereden ulaşıyorsunuz? (Kullananlar)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Cep telefonundan	92,4	83,8	91,9
Tabletten	1,7	7,0	2,2
Evdeki bilgisayardan	5,0	7,5	4,0
Okuldaki bilgisayardan	0,6	0,7	0,5
Diğer	0,4	1,1	1,4
Toplam	100	100	100

Eğitim düzeyine göre internete ulaşım araçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık görülmektedir (P=,000). Tablo 8.11'e göre, cep telefonunu yüksek düzeyde kullanarak internete erişim sağlayanlar arasında birinci sırada (%92,4) okumayan bireyler gelmektedir. İnternet kullanmak için tablettten en çok yararlananlar ise üniversitelilerdir. Evdeki bilgisayarı kullanarak internete en fazla erişim sağlayanlar ise lise eğitimi görenlerdir. Lise öğrencisi gençlerde cep telefonu kullanımı diğer eğitim düzeylerine göre daha düşük olmakla birlikte hala çok yüksektir. Dolayısıyla günün büyük bölümünü lisede geçiren gençlerin cep telefonu kullanımının okullarda sınırlı olması veya kullanımına tamamen izin verilmemesi gibi nedenlerle cep telefonunu kullanarak internete ulaşmalarının diğer gruplara oranla farklılık göstermesi olağan olarak kabul edilmektedir. Nitekim, Iğdır Milli Eğitim Müdür Yardımcısı liseli gençlerin okuldaki başarısızlığını internet kullanımına bağlamaktadır.

"Tablet ve internet çocukları derslerden soğutan unsurların başında gelmektedir. Her birinin elinde çok pahalı telefonlar var."¹⁵⁸

Tablo 8.12: İnternete nereden ulaşıyorsunuz? (Kullananlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Cep telefonundan	86,1	88,9	87,6	86,4
Tabletten	5,3	4,8	5,2	4,6
Evdeki bilgisayardan	6,8	4,8	5,2	7,5
Okuldaki bilgisayardan	0,8	0,9	0,6	0,2
Diğer	1,0	0,7	1,3	1,3
Toplam	100	100	100	100

İllere göre internete erişim araçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir (P=0,264). Tablo 8.12'ye göre cep telefonunu en fazla kullanarak internete erişim sağlayan (%88,9) il Ardahan olmasına rağmen diğer illerde de yüzde 86'nın üzerindedir. Bölgedeki bütün illerde sosyal ve kültürel aktivitelerin sınırlı olması, bireyleri cep telefonu üzerinden internete bağlanmayı teşvik etmektedir.

Ardahan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Biber, üniversite öğrencilerinin boş vakitlerini geçirebilecekleri mekanların olmamasından şikayet etmektedir.

"Gençler için sosyo-kültürel imkânlar yeterli değil. Okul kantini ve yurt dışında okul içerisinde oturabilecekleri vakit geçirebilecekleri bir yer yok."¹⁵⁹

Tablet kullanarak internete ulaşan iller sırasıyla (%5,3) ile Ağrı; (%5,2) Iğdır; (%4,8) Ardahan ve son olarak (%4,6) Kars ilidir. İnternet için okuldaki bilgisayarın en az (%0,2) Kars ilinde kullanılması, o ildeki okul idarecilerinin tutumundan kaynaklanabilir. Özetle, hem teknolojik gelişmeler ile ileti-

158 Iğdır Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27.10.2017.

159 M. B., Ardahan Üniversitesi Rektörü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Olkan Senemoğlu ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

şime duyulan ihtiyacın artması hem de özellikle gelişmemiş kentlerde sosyalleşme deneyimlerine olan ilgi nedeniyle Kars, Ardahan, Iğdır ve Ağrı'da gençlerin internet kullanımları artmaktadır.

8.2.İnternet Üzerinden Gelişen Network

İnternet kullanımının yaygınlaşması ve ucuzlamasıyla birlikte toplumsal ilişkilerde neredeyse devrim niteliğinde değişiklikler yaşanmaktadır. Herhangi bir yerde yan yana oturan bireylerin bile birbirleri ile konuşmak yerine cep telefonları ile meşgul oldukları sık sık gözümüze çarpmaktadır. Günümüzde kişilerin yüz yüze değil de bir ekran arkasından iletişim kurmaya başladığı, arkadaşlık ve dostluk kavramlarının yeniden tanımlandığı görülmektedir. Bu nedenle bu bölümde gençlerin gerek cep telefonu üzerindeki uygulamaları gerekse internet üzerindeki sosyal ağları ne ölçüde kullandıkları araştırılmıştır.

Tablo 8.13: İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Sayı	Yüzde
Arkadaşlarla sohbet için	885	23,0
Bazı şeyleri araştırmak için	553	14,4
Dünyada olup bitenleri izlemek için	384	10,0
Müzik dinlemek için	362	9,4
Oyun oynamak için	230	6,0
Hepsi için	1.393	36,3
Diğer	35	0,9
Toplam	3.842	100

Tablo 8.13, gençlerin interneti hangi amaçlar doğrultusunda kullandığını göstermektedir. Tabloya göre gençlerin yüzde 23'ü interneti arkadaşlarıyla sohbet etmek amacıyla kullandığını söylemektedir. Yüzde 14,4'ü araştırma yapmak için, yüzde 10'u dünyadaki gelişmelerden haberdar olmak için, yüzde 9,4'ü müzik dinlemek, yüzde 6'sı ise oyun oynama amacıyla internet kullanmaktadır. Ancak tabloda sunulan tüm unsurlar için internet kullanan bireylerin sayısı ise yüzde 36,3'dür. Bu veriler bize gençlerin sosyalleşmek amacıyla interneti kullandığını göstermektedir. İnternet kişinin ekran üzerinden sosyalleşmesine imkan tanımakla birlikte çeşitli tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Gerçek dünyada birey, arkadaşı olan kişileri az yada çok tanımakta, onun hakkında iyi veya kötü bir fikre sahiptir. Oysa bireyin gerçekten tanıdığı kişileri dışarda tutarsak eğer internet üzerinden iletişim kurulan diğer kişileri ne ölçüde tanıdığı şüphelidir. Yüz yüze iletişim olmadığı için aslında olmadığı şekilde davranan çok sayıda kişi ile de iletişim kurma ihtimali de bulunmaktadır. Bu durum özellikle kötü niyetli kişilerin internet üzerinden ilişki kurdukları çocuk ve gençlere ok sayıda zarar verebilmesine yol açmaktadır.

Tablo 8.14: İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Kız	Erkek
Müzik dinlemek için	11,4	7,6
Oyun oynamak için	1,8	9,8
Arkadaşlarla sohbet için	24,0	22,2
Dünyada olup bitenleri izlemek için	6,8	12,9
Bazı şeyleri araştırmak için	17,8	11,3
Hepsi için	37,1	35,5
Diğer	1,2	0,6
Toplam	100	100

Cinsiyete göre internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($P=0,009$). Tablo 8.14, gen kız ve erkeklerin interneti ne amaç için kullandıklarını göstermektedir. Buna göre, kızların (%11,4) müzik dinlemek için internet kullanma oranı erkeklere (%7,6) nazaran daha yüksektir. Ancak bu oran oyun oynama noktasında değişerek erkeklerde kızlara oranla daha yüksek çıkmıştır. Arkadaşlarla sohbet etmek için internetin kullanılması kadın (%24) ve erkekler (%22,2) arasında birbirine benzer düzeydedir. Ancak kadınların interneti kullanarak belli konularda araştırma yapma duyarlılığı erkeklere kıyasla daha yüksektir.

Tablo 8.15: İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Müzik dinlemek için	6,9	9,2	11,1
Oyun oynamak için	5,3	7,0	4,0
Arkadaşlarla sohbet için	35,9	20,9	21,9
Dünyada olup bitenleri izlemek için	14,3	7,1	14,6
Bazı şeyleri araştırmak için	6,9	18,0	9,7
Hepsi için	30,0	36,7	38,1
Diğer	0,6	1,1	0,7
Toplam	100	100	100

Eğitim düzeyi ile internet kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($P=0,002$). Tablo 8.15, eğitim düzeyine göre gençlerin interneti hangi amaçlarla kullandığını göstermektedir. Tabloya göre müzik dinlemek için interneti en fazla kullanan grup üniversitelilerdir. Buna karşın üniversiteliler (%4) oyun oynama amacıyla interneti en az kullanan bireylerdir. Arkadaşlarla sohbet etmek için interneti en çok kullanan katılımcılar ise okumayan gençlerdir. Gerek zaman genişliği gerekse sosyal ortamın eksikliği gibi muhtemel nedenlerle okumayan gençler, arkadaşlık ilişkilerine daha çok önem verebilmektedir. Araştırma yapmak için interneti en çok kullananlar (%18) liseliler iken, en az kullananlar ise (%6,9) okumayanlardır. Bu durumun öncüllerine bakıldığında lisede verilen ödev ve projelerin fazla olması, gençlerin kütüphane alışkanlıklarının

yeterli düzeyde olmaması ve internette araştırılan konularda çok fazla dokümanın mevcut olması gibi nedenler interneti kullanarak araştırma yapma eğiliminin yaygınlaşmasına neden olabilmektedir.

Tablo 8.16: İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Kullananlar)

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Müzik dinlemek için	7,4	9,9	10,4	10,9
Oyun oynamak için	6,2	6,4	6,9	4,6
Arkadaşlarla sohbet için	21,0	25,3	24,0	23,0
Dünyada olup bitenleri izlemek için	10,8	8,4	12,9	7,8
Bazı şeyleri araştırmak için	17,2	11,8	11,1	15,5
Hepsi için	36,8	36,9	34,3	36,7
Diğer	0,6	1,2	0,5	1,4
Toplam	100	100	100	100

İllere göre internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık görülmektedir (P=0,009). Tablo 8.16, illere göre internet kullanım nedenlerini göstermektedir. Tabloya göre, müzik dinlemek için interneti en fazla kullanan il Kars'tır. Arkadaşlar ile sohbet etmek için interneti en fazla kullanan il ise Ardahan'dır. Ağrı'da ise araştırma yapma amacıyla internet diğer illere oranla daha fazla kullanılmaktadır. Sayılan bütün amaçların hepsi için internete en fazla bağlanan iller Ardahan ve Ağrı'dır. Bu durum özellikle internet kafelerde çok uzun vakit geçiren gençler için çeşitli tehlikeler yaratmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen bir yetkili özellikle merdiven altı tabir edilen denetimi yapılmayan kaçak internet kafelerin gençleri uyuşturucuya ve yasadışı ilaçlara alıştırmak isteyen grupların etkisi altında olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁰

Tablo 8.17: İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz? (Kullananlar)

	Sayı	Yüzde
Hayır, pek değil	600	15,3
Evet, bazen	1.844	47,1
Evet, çok sık	1.458	37,2
Diğer	13	0,3
Toplam	3.915	100

Yukarıda ki Tablo 8.17 gençlerin sohbet amacıyla interneti kullanıp kullanmadıklarını göstermektedir. Gençlerin yüzde 15,3'ü, interneti arkadaşlarla sohbet etmek için pek sık kullanmadıklarını

ifade ederken, yüzde 47,1'i interneti arkadaşlarla sohbet için bazen kullandıklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılanların yüzde 37,2'si ise arkadaşlarıyla sohbet etme amacıyla interneti çok sık kullandıklarını dile getirmiştir. Bu oranlar, bölgedeki gençlerin interneti daha çok arkadaşları ile sohbet etmek amacıyla daha sık kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 8.18: İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz? (Kullananlar)

	Kız	Erkek
Hayır, pek değil	18,5	12,4
Evet, bazen	43,3	50,6
Evet, çok sık	37,9	36,6
Diğer	0,3	0,3
Toplam	100	100

Cinsiyete göre internet üzerinden arkadaşlarla sohbet etme düzeyinin istatistiksel olarak (P=0,031) anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tablo 8.18, genç kız ve erkeklerin interneti sohbet amaçlı hangi sıklıkta kullandığını göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre, kadınların yüzde 18,5'i erkeklerin ise yüzde 12,4'ü interneti kullanarak arkadaşlarıyla çok sık sohbet etmediklerini belirtmişlerdir. İnterneti arkadaşlarıyla sohbet etmek amacıyla çok sık kullandığını ifade eden kızların oranı yüzde 37,9 iken, bu oran erkeklerde yüzde 36,6 olup birbirine yakın düzeydedir. Hem kadınların hem de erkeklerin çok sık bir şekilde arkadaşlarıyla sohbet etmek için interneti kullanma oranlarının çok fazla farklılaşmadığı görülmekle birlikte, interneti arkadaşlarıyla sohbet etmek amacıyla bazen kullandığını ifade eden erkeklerin oranı yüzde 50,6 ile kızların oranından (%43,3) yüksektir. Gerek erkeklerde gerekse kadınlarda bu oranın yüksekliği, internet ortamında sohbet ederken sadece yazılı değil aynı zamanda görsel ve işitsel araçların da kullanılması nedeniyle daha cazip olmasından kaynaklanabilmektedir.

Tablo 8.19: İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz? (Kullananlar)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, pek değil	11,3	18,8	9,5
Evet, bazen	44,5	48,4	45,5
Evet, çok sık	44,1	32,5	44,6
Diğer	0,2	0,3	0,4
Toplam	100	100	100

Eğitim düzeyi ile internetin sohbet amaçlı kullanımı arasında istatistiksel olarak çok yüksek anlamlı bir farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 8.19, katılımcıların eğitim düzeyine göre arkadaşlarıyla sohbet etmek için internetten ne derece yararlandıklarını göstermektedir. Bu amaçla interneti en az kullanan grup lise eğitimine sahip bireylerdir. Okumayanların yüzde 44,5'i, liselilerin yüz-

160 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, İlçe Emniyet Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

de 48,4'ü üniversitelilerin ise yüzde 45,5'i sohbet etmek için interneti bazen kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sohbet etmek amacıyla interneti en çok kullanan grup ise üniversitelilerdir.

Tablo 8.20: İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz? (Kullananlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, pek değil	19,1	9,9	15,7	14,4
Evet, bazen	46,8	50,3	46,6	45,6
Evet, çok sık	34,1	39,5	37,1	39,6
Diğer	0,1	0,4	0,6	0,4
Toplam	100	100	100	100

İllere göre interneti kullanarak sohbet etme düzeyi arasında yüksek düzeyde anlamlı bir farklılık sergilediği ortaya çıkmıştır (P=0,000). Tablo 8.20, illere göre sohbet amaçlı internet kullanım oranlarını göstermektedir. Sohbet amacıyla interneti en az kullandığını belirten il Ardahan'dır. Diğer bir sonuca göre, interneti ara sıra kullanma oranları Ağrı'da yüzde 46,8, Ardahan'da yüzde 50,3, Iğdır'da yüzde 46,6 ve Kars da ise yüzde 45,6'dır. Sohbet etme amacıyla internete sıklıkla girdiğini ifade eden katılımcıların olduğu il Kars'tır.

8.3.En Fazla Kullanılan Sosyal Medya Araçları

Günümüzde sosyal medya araçları, iletişimin ana unsuru haline gelmiştir. Yukarıdaki bölümde belirtildiği üzere, internetin yaygınlaşması ve ucuzlamasıyla birlikte televizyon izleme süresi azalmıştır. Bunun yerine başta gençler olmak üzere insanlar vakitlerini internetteki sosyal ağlarda geçirmektedir. Bu bölümde bölgedeki illerde yaşayan gençlerin hangi sosyal medya araçlarını ne sıklıkla kullandıkları konusundaki bilgilere yer verilecektir.

Tablo 8.21: Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz? (İnternet kullananlar)

	Pek kullanmam	Biraz kullanırım	Çok kullanırım	Toplam
Facebook	42	32,1	25,9	100
Twitter	75,7	12,8	11,5	100
Youtube	18,5	33,1	48,4	100
WhatsApp	15,4	22,8	61,8	100
Messenger	44,4	24,8	30,8	100
Instagram	25,2	18,4	56,4	100
Email	61,8	22,6	15,6	100

Tablo 8.21, çeşitli sosyal medya araçlarının kullanım sıklığını vermektedir. Tablodaki verilere göre, katılımcıların büyük bir kısmı Facebook uygulamasını pek kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Twitter'ı ise diğer araçlara göre çok kullanma düzeyi oldukça düşüktür. Youtube kullananların büyük bir kısmı ise çok kullandığını belirtmişlerdir. Ancak iletişim kurma ve paylaşım yapmada en çok kullanan

lan uygulama WhatsApp'tır. İkinci en çok kullanılan sosyal medya aracı ise Instagram'dır. Email kullanma düzeyi ise Twitter'dan sonra en düşük kullanım oranına sahiptir. Bilginin çok hızlı bir şekilde yayılması, iletişim kurma ve gelişmeleri takip edebilme açısından sosyal medya kullanımı küresel çapta giderek yaygınlaşmaktadır. Ancak bu durumun bazı olumsuz sonuçları da olmaktadır. Örneğin, Kafkas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sami Özcan özellikle Kars ilinde sosyal medya kullanımının olumsuz sonuçlarından bahsetmektedir: "Çocukla ilgilenme imkânı çok az olduğu için gençlerimiz bilgisayar, internete, sosyal medyaya mahkum ediliyor. Sosyal medya çocukları çok kötü etkiliyor."¹⁶¹

Bu tespitlere göre, sosyal medya kullanımının her ne kadar sosyal etkileşim sağlaması ve bilgiye anında ulaşma gibi faydaları bulursa da olası negatif etkilerinin de hesaba katılması önem arz etmektedir.

Tablo 8.22: Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz? (İnternet kullananlar)

	Kız			Erkek		
	Pek kullanmam	Biraz kullanırım	Çok kullanırım	Pek kullanmam	Biraz kullanırım	Çok kullanırım
Facebook	62,8	23,2	13,9	24,8	39,5	35,7
Twitter	81,1	10	8,9	71	15,4	13,6
Youtube	22	34,3	43,8	15,5	32	52,5
WhatsApp	14,7	21	64,4	16	24,4	59,4
Messenger	62,8	18,5	18,8	29,2	30,1	40,7
Instagram	32,6	15,7	51,6	18,8	20,6	60,6
Email	68,1	19,6	12,4	56,4	25,1	18,4

Cinsiyete göre sosyal medya araçları olan Twitter, Facebook, Youtube, Messenger, Instagram, WhatsApp ve E-mail kullanımı konusunda istatistiksel olarak çok yüksek anlamlı (P=0,000) bir farklılık bulunmaktadır. Tablo 8.22'ye göre kadınların Facebook'u sıklıkla kullanma oranı (%13,9) erkeklere kıyasla (%35,7) oldukça düşüktür. Yine kadınlar Twitter uygulamasını da oldukça az kullanmaktadırlar. Kadınların yaklaşık yarısı Youtube'u kullanmakla beraber bu oran yine erkeklere göre daha azdır. Ancak WhatsApp kullanımında durum değişmektedir. Erkeklerin yüzde 59,4'ü WhatsApp'ı sıklıkla kullanırken kadınların yüzde 64,4'ü sıklıkla kullanmaktadır. Diğer bir popüler sosyal medya aracı olan Instagram kullanımı ise yine erkeklerde daha fazladır. Benzer şekilde E-mail uygulamasının erkeklerde daha yoğun kullanılması, erkeklerin özellikle iş hayatında daha fazla konum elde etmelerinden kaynaklanabilmektedir. Genç kızların interneti sosyal ağları takip amaçlı kullanmaları oldukça yaygındır. Özellikle lise çağındaki genç kızların interneti çok uzun süreli kullandıkları aşağıdaki örnekten de anlaşılmaktadır.

"Genç kızlar arasında Instagram kullanımı çok yaygın. Günde 6-7 saat internette vakit geçiriyorum. İnternet olmadan yaşayamam diyorum."¹⁶²

161 Kafkas Üniversitesi Rektörü Sami Özcan, Mülakat: Meryem Aybas ve Ramazan M. Doğaner, 23.11.2017.

162 Besti Aydeniz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Tablo 8.23: Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz? (İnternet kullananlar)

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	Kullanırım	Kullanmam	Kullanırım	Kullanmam	Kullanırım	Kullanmam
Facebook	66,6	33,4	58	42	53,9	46,1
Twitter	26	74	20,1	79,9	32,3	67,7
Youtube	74,7	25,3	80,6	19,4	86,9	31,1
WhatsApp	88,2	11,8	79,3	20,7	94,3	5,7
Messenger	64,3	35,7	55,1	44,9	52,4	47,6
Instagram	78,6	21,4	68,8	31,2	85,5	14,5
Email	34,4	65,6	30	70	56,9	43,1

Eğitim düzeyine göre sosyal medya araçları, Facebook, Twitter, Youtube, Whatsapp, Messenger, Instagram ve E-mail kullanımı açısından anlamlı bir farklılık olduğu varyans analizi sonuçlarında tespit edilmiştir (P=0,000). Tablo 8.23'e göre, Facebook'u kullanım oranı eğitim düzeyi açısından incelendiğinde, bu uygulamayı en çok kullanan katılımcı grubu, okumayan bireylerdir. Bu durumun aksine Twitter'ı en yoğun kullananlar ise üniversitelilerdir. Üniversite eğitimiyle birlikte bireylerin entelektüel olarak gelişim göstermeleri gençleri Twitter'da daha fazla paylaşımda bulunan veya kullanan grup haline getirmiştir. Yine benzer şekilde Youtube'u en az kullanan grup okumayan bireyler iken en çok kullananlar üniversitelilerdir. Günümüzde en yaygın uygulama olan WhatsApp'ı ise her eğitim düzeyine sahip bireylerin çoğunun aktif şekilde kullandığı görülmektedir. WhatsApp uygulaması kişiye anlık iletişim imkanı verdiği için daha sık kullanılmaktadır. Elde edilen sonuçlarda göze çarpan en büyük ayırım ve farklılaşma E-mail kullanımında kendini göstermektedir. Diğer eğitim düzeyine sahip bireylerden çok daha fazla yaygın olarak E-mail kullanan bireyler üniversitelilerdir. Üniversite eğitiminin genellikle resmi bir iletişim şeklini ve aracını gerektirmemesi ve kurumsal haberleşmeye önem vermesi nedeniyle üniversiteli gençler tarafından E-mail uygulamasının yoğunlukla kullanılması muhtemeldir.

Tablo 8.24: Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz? (İnternet kullananlar)

	Ağrı		Ardahan		Iğdır		Kars	
	Kullanır	Kullanmaz	Kullanır	Kullanmaz	Kullanır	Kullanmaz	Kullanır	Kullanmaz
Facebook	59,1	40,9	64,1	35,9	59,2	40,8	50,9	49,1
Twitter	25,6	74,4	25,8	74,2	25,7	74,3	20,5	79,5
Youtube	78,8	21,2	85,5	14,5	82,8	17,2	81	19
WhatsApp	80,5	19,5	88,6	11,4	85,4	14,6	86,5	13,5
Messenger	53,3	46,7	63,5	36,5	57,5	42,5	50,9	49,1
Instagram	70,2	29,8	37,4	62,6	42	58	37,1	62,9
Email	37	63	37,4	62,6	42	58	37,1	62,9

İllere göre sosyal medya araçları, Facebook, Twitter, Youtube, Whatsapp, Messenger, Instagram ve E-mail kullanımı açısından anlamlı bir farklılık olduğu varyans analizi sonuçlarında tespit edilmiştir (P=0,000). Tablo 8.24'e göre Ağrı ilinde en fazla kullanılan sosyal medya aracı, WhatsApp'tır. Ardahan'da da en yoğun kullanılan uygulama WhatsApp'tır. Bu durum Iğdır ve Kars'ta da aynı şekildedir. Nitekim, Sarıkamış Spor Lisesi-Zirve Kayak ve Tenis Kulübü Müdürü Mehmet Kutay, Kars ili ile ilgili şu beyanlarda bulunmuştur: "Dini veya manevi bir fikir neredeyse yok. Gençlerin en temel etkinliği internet üzerinden sohbet etme."¹⁶³

Tüm dünyada olduğu gibi bu dört kentte de sosyal medya yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. E-mail kullanım oranı en fazla Iğdır ilindedir. Görüldüğü üzere, sosyal ağlar bireylere, düşüncelerini, duygularını ve projelerini başkalarına iletecekleri ortamlar yaratmakla birlikte çok sayıda insanı bir araya getirerek etkileşimi hızlandırması ve kolaylaştırması bakımından çok önemli bir işlev görmektedir. Bu nedenle sosyal medya araçlarının kullanımı her geçen gün artmaktadır.

8.4. Cep Telefonuna Sahip Olma Eğilimi

Türkiye'de 2000'li yıllarda hızla yaygınlaşan cep telefonları temel iletişimin aracı haline gelmiştir. Bu bölümde, gerek genç kız ve erkekler açısından gerekse eğitim düzeyi ve yaşanan iller açısından katılımcıların cep telefonu sahipliği ile ilgili oransal sonuçlara ve varyans analizi bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 8.25: Cep telefonunuz var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, yoktur	510	13,3
Evet, var	3.315	86,7
Toplam	3.825	100

Tablo 8.25'e göre gençlerin yüzde 86,7'si cep telefonuna sahip iken, yüzde 13,3'ünün cep telefonu bulunmamaktadır. Küresel gelişmelere paralel olarak Türkiye ekonomisinin de son yıllarda kat ettiği mesafe itibarıyla bireylerin satın alma gücünün artması, diğer teknolojik araçlar ile birlikte cep telefonu kullanımına olan ilgiyi de artırmaktadır.

Tablo 8.26: Cep telefonunuz var mı?

	Kız	Erkek
Hayır, yoktur	17,4	9,6
Evet, var	82,6	90,4
Toplam	100	100

¹⁶³ M. K., Sarıkamış Spor Lisesi, Zirve Kayak Ve Tenis Kulübü Müdürü, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, Olkan Senemoğlu ve Ömer Çaha, 28.10.2017.

Cinsiyete göre cep telefonuna sahip olma arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 8.26'ya göre kadınların yüzde 82,6'sı cep telefonuna sahip iken, yüzde 17,4'ünün cep telefonu bulunmamaktadır. Cep telefonu kullanma düzeyi erkeklerde (%90,4) daha yüksektir. Erkeklerin yüzde 9,6'sı ise cep telefonu kullanmamaktadır. Erkeklerin kadınlara oranla satın alma gücünün daha yüksek olduğu sadece söz konusu bölge açısından değil ülkemiz açısından da değişmeyen bir gerçektir. Bu nedenle hem bölgesel gelişmişlik düzeyi hem de bölgenin kadına atfettiği değer ve yönelimler bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir.

Tablo 8.27: Cep telefonunuz var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, yoktur	5,1	19,9	2,5
Evet, var	94,9	80,1	97,5
Toplam	100	100	100

Eğitim düzeylerine göre cep telefonuna sahip olma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 8.27 eğitim düzeyine göre cep telefonu sahip olma oranını göstermektedir. Katılımcılardan sağlanan verilere göre, en fazla cep telefonuna sahip olan grup üniversitelilerdir. Cep telefonu olmayan bireylerin çoğunluğunu ise lise eğitimi gören katılımcılar oluşturmaktadır. Liselerde cep telefonu kullanımının, derse olan ilgiyi ve motivasyonu azaltması, sosyal medyada idarecilere hakaret etme ve yayma gibi nedenlerden dolayı yasaklanması, liselilerin cep telefonu kullanım oranını azaltan etmenler olarak görülebilmektedir.

Tablo 8.28: Cep telefonunuz var mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, yoktur	17,0	11,3	11,3	11,8
Evet, var	83,0	88,7	88,7	88,2
Toplam	100	100	100	100

Cep telefonuna sahip olma bağlamında iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 8,28'e göre, cep telefonu her ne kadar 4 ilde de azımsanmayacak oranda olsa da, en az cep telefonu kullanan il Ağrı'dır. Diğer illerde cep telefonu kullanım oranı birbirine oldukça yakın düzeyde yaklaşık yüzde 88 civarında iken, bu oran Ağrı'da yüzde 83'tür. Ancak cep telefonlarının tasarımlarının yanı sıra teknolojik özelliklerinin artması, erişilebilirlik düzeylerinin artması, insanların sosyal iletişim eksikliği nedeniyle cep telefonunun hayatın merkezine konulması gibi nedenler ile bu dört ilde de olduğu gibi cep telefonu kullanımını artırmaktadır.

Tablo 8.29: Cep telefonunuz internete bağlı mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, değil	685	18,0
Evet, bağlı	3.123	82,0
Toplam	3.808	100

Tablo 8.29, cep telefonunun internete bağlı olup olmadığını göstermektedir. Tabloya göre cep telefonu internete bağlı olan bireylerin oranı yüzde 82 iken kullanmayanların oranı ise yüzde 18'dir. Cep telefonu kullanarak internete ulaşan bireylerin sayısı oldukça fazladır. Teknolojik gelişmeler ile birlikte, araştırma geliştirme faaliyetlerinin yapılması, dünyanın her tarafından bilgiye hızlı bir şekilde erişim imkânı sağlaması, daha düşük maliyetle internete erişimi artırması ve yüzlerce kişiye aynı anda ulaşılması gibi kullanım faydalarının olması sebebiyle cep telefonu ile internete erişim sayısı artmıştır.

Tablo 8.30: Cep telefonunuz internete bağlı mı?

	Kız	Erkek
Hayır, değil	18,2	17,8
Evet, bağlı	81,8	82,2
Toplam	100	100

Cinsiyete göre cep telefonunun internete bağlı olması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (P=0,748). Tablo 8.30'a göre hem genç kızlarda hem de erkeklerde kullanılan cep telefonunda internete bağlantı noktasında yok denecek kadar az bir fark bulunmaktadır. Cep telefonunun internete bağlı olduğunu söyleyen kız ve erkeklerin oranı birbirine yakın bir şekilde yüzde 83 seviyesindedir. Görüldüğü gibi cinsiyet farkı bulunmaksızın hem cep telefonu kullanımı hem de telefon kullanarak internete erişim sağlanması bireylerin odak noktasını oluşturmaktadır. Artık iletişim ve bilgi çağında cep telefonu gibi akıllı cihazların ve internetin kullanılması kaçınılmaz bir hâl olarak çocuklara kadar uzanmaktadır.

Tablo 8.31: Cep telefonunuz internete bağlı mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, değil	13,1	25,0	6,0
Evet, bağlı	86,9	75,0	94,0
Toplam	100	100	100

Eğitim düzeyine göre cep telefonun internete bağlı olması arasında yüksek oranda anlamlı bir şekilde farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 8.31'e göre, okumayan bireylerin yüzde 86,9'unun cep telefonu internete bağlıyken yüzde 13,1'inin ise internete bağlı değildir. Liselilerde bu duruma bakıldığında ise, üçte birinin cep telefonunda internetin bağlı olduğu görülmektedir. Aileler özellikle liseli gençlere ulaşma noktasında güvenlik amaçlı telefon almaktadır. Liseli gençlerin harçlıkları daha az olduğu için internet paketi içeren hatları almada daha fazla zorluk yaşamaktadır. Buna karşılık her ay belli bir bütçe dahilinde harcama esnekliği olan üniversitelilerin yüzde 94'ünün cep telefonunda internet bağlantısı bulunmaktadır. Okumayan erkeklerin bir kısmı ufak tefek işlerde çalışarak cüzi de olsa para kazanabildikleri için harcama esneklikleri biraz daha yüksektir. Buna bağlı olarak internet hattı satın alabilmektedir.

Tablo 8.32: Cep telefonunuz internete bağlı mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, değil	23,0	16,0	17,7	13,7
Evet, bağlı	77,0	84,0	82,3	86,3
Toplam	100	100	100	100

İllere açısından cep telefonunun internet bağlantısı arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 8.23'e göre iller arasında cep telefonu en fazla internete bağlı olan il Kars'tır (%86,3). Bu ili yüzde 84 ile Ardahan, yüzde 82,3 ile Iğdır ve yüzde 77 ile Ağrı takip etmektedir. Ağrı'da yaşayan gençler diğer illere göre daha kalabalık ve yoksul ailelerde yaşadıkları için gençlerin bir kısmı cep telefonuna sahip olsa bile internet hattı satın alamamaktadır. Bununla birlikte bölgedeki şehirlerde gençlerin vakit geçirebilecekleri imkanlarının olmaması da cep telefonu üzerinden internet kullanımını teşvik etmektedir. Bu kapsamda Ardahan Belediye Başkanı Faruk Köksoy'un aşağıdaki tespitleri dikkate değerdir: "Çocukların çok fazla parası olmadığı için kafelerde çok fazla vakit geçiremiyorlar ama akıllı telefonların çok fazla esiri oldukları için köşelerine çekiliyorlar."¹⁶⁴

Bir başka deyiş ile bu illerde yaşayan gençler sosyal mekânların azlığı, katı toplumsal baskılar, gelenek ve göreneklerin de etkisiyle telefon kullanarak sosyal ilişkilerini geliştirme ihtiyacını tatmin etmeye yönelmektedir.

8.5.Sosyal Medya Üzerinden Bağlı Olunan Gruplar

Son yıllarda sosyal medya ağları üzerinden benzer ilgi alanlarına sahip olan kişiler veya birbirini tanıyan kişiler tek tek iletişim kurmak yerine topluca haberleşmeyi tercih etmektedir. Bu şekilde kişiler grupta yer alan diğer kişilerin yazdıklarını görmekte, kişiler arası iletişime tanık olmakta veya kendi paylaşımlarını grup üyelerine topluca gönderebilmektedir. Bu tür gruplar iletişimin çok hızlı olmasına imkan tanımakta ve bir anda çok sayıda kişi aynı konu hakkında bilgi sahibi olmakta veya ortak davranabilmektedir. Bu nedenle bu bölümde, genç kız ve erkeklerin sosyal gruplara üye olma davranışları incelenmiştir.

Tablo 8.33: Whatsappta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, yoktur	1.155	35,2
Bir iki tane var	1.450	44,2
Çok sayıda var	612	18,7
Diğer	63	1,9
Toplam	3.280	100

Tablo 8.33, telefon üzerinden kullanım imkanı veren Whatsapp grup uygulaması hakkında bilgi vermektedir. Gençlerin yüzde 35,2'si kullandığı Whatsapp programında üye olduğu herhangi bir grup olmadığını belirtmiştir. Ancak, yüzde 44,2'sinde bir-iki tane grup üyeliği var iken, yüzde 18,7'si Whatsapp uygulamasında çok sayıda gruba üye olduğunu ifade etmiştir. Bu durum gençlerin aynı anda iletişime geçme konusunda oldukça istekli olduklarını göstermektedir.

Tablo 8.34: Whatsappta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?

	Kız	Erkek
Hayır, yoktur	30,3	39,4
Bir iki tane var	47,3	41,6
Çok sayıda var	20,6	17,0
Diğer	1,9	2,0
Toplam	100	100

Cinsiyete göre Whatsapp grup üyeliğine sahip olma arasında anlamlı bir farklılık (P=0,000) görülmektedir. Tablo 8.34'e göre, Whatsapp'ta grup üyeliği olmayan katılımcıların çoğunu erkekler oluşturmaktadır. Kadınların yüzde 47,3'ü, erkeklerin ise yüzde 41,6'sının programında bir iki adet grup bulunmaktadır. Kadınların yüzde 20,6'sı erkeklerin yüzde 17'si çok sayıda gruba üye olduklarını belirtmiştir. Bir başka deyişle, genç kızlar bir anda topluca mesajlaşmayı daha fazla tercih etmektedir.

Tablo 8.35: Whatsappta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, yoktur	46,0	41,1	20,0
Bir iki tane var	37,1	44,3	47,3
Çok sayıda var	14,1	13,0	30,6
Diğer	2,8	1,6	2,1
Toplam	100	100	100

Eğitim düzeyine göre Whatsapp'ta herhangi bir gruba üyelik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir (P=0,000). Okumayan bireylerin yüzde 46'sı, liselilerin yüzde 41,1'i ve üniversitelilerin yüzde 20'si Whatsapp'ta hiç grup üyeliklerinin olmadığını belirtmiştir. Çok sayıda Whatsapp grubu oluşturan katılımcıların üniversiteliler olduğu göze çarpmaktadır (%30,6). Gerek üniversite eğitimi dolayısıyla arkadaşlık çevresinin geniş olması gerekse sosyalleşme çabaları nedeniyle bu oranın büyük kısmını üniversitelilerin oluşturması şaşırtıcı değildir.

Tablo 8.36: Whatsapp'ta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, yoktur	38,4	31,0	35,5	34,5
Bir iki tane var	40,8	46,9	45,1	45,5
Çok sayıda var	18,2	20,0	18,3	18,3
Diğer	2,5	2,1	1,1	1,7
Toplam	100	100	100	100

İllere göre Whatsapp'ta herhangi bir gruba üye olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (P=0,132). Tablo 8.36'ya göre Whatsapp'ta herhangi bir grup üyeliğinin en az olduğu il Ağrı ilidir. Bunun aksine Whatsapp'ta çok sayıda grup oluşturan katılımcıların yaşadığı yer ise Ardahan'dır.

Sosyal ağların kullanım sıklığı beraberinde çok sayıda faydanın yanı sıra çeşitli tehlikeleri de getirmektedir. Gençlerin bu ağlara bağımlılığı, habere ulaşma konusunda gazete, dergi, radyo gibi iletişim araçlarının dikkate alınmaması gibi etkenler ile de birleştiğinde bu ağlardan yayılan bilgilerin güvenilirliği konusu gündeme gelmektedir. Fısıltı şeklinde yayılan ve gerçek olmayan haberlerin gruplar üzerinden çok sayıda kişiye bir anda ulaşması toplum istikrarı üzerinde ciddi tehlikeler yaratabilir. Bölge illerinde ailelerin çocukları üzerinde kontrolünün gittikçe zayıfladığı, gençlerin yaşlılarından giderek daha fazla etkilendiği bu dönemde grup davranışına aykırı kalmamak için gençler istemeyerek de olsa toplu davranışların içine girebilmektedir. Bu nedenle bu konuda daha fazla araştırma yapma gerekliliği bulunmaktadır.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 9
**YAŞAM MEMNUNİYETİ
VE GELECEK BEKLENTİSİ**

BÖLÜM 9

YAŞAM MEMNUNİYETİ VE GELECEK BEKLENTİSİ

Yaşam memnuniyeti, toplumu oluşturan bireylerin, kamu hizmetleri, medya hizmetleri, ekonomik faaliyetler, sosyal tesislerden ve eğlence sektörü hizmetlerinden yararlanma ile güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmaya ilişkin yaşama bakışları, mutlulukları ve genel memnuniyet algılarını içerir. Gerek bölge halkının ekonomik durumu, gerekse sosyal gelişmişliğin halk genelinde meydana getirdiği ilişkiler ve süreçler bir yanda tüm toplumu özeldi ise gençleri doğrudan etkilemektedir. Buna göre, geleceği planlama uğraşı ve dizaynı uğraşısındaki bölge gençlerinin hem kariyerlerine odaklanmış olarak faaliyetlerini yürütmeleri, hem de sosyal öğrenme süreçleriyle birlikte kendilerini entelektüel ve sosyal geliştirme süreçlerine tabi tutmaları önemli olmaktadır.

Bölge illerinde yaşayan gençlerin yaşam memnuniyetine ilişkin durum ve tespitler bu bölümde konu edilmektedir. Bu kapsamda, öncelikle TRA2 Bölgesinde yaşayan gençlerin şehirlerdeki alt yapı imkânları bağlamında düşünceleri irdelenerek yaşanan şehirden memnuniyet düzeyi incelenecektir. İkinci olarak gençlerin ruhsal sağlık durumu ile geleceğe bakışlarını tespit etmeye yönelik bulgular paylaşılacaktır. Üçüncü olarak gençlerin devlet ile olan ilişkileri ve devletin verdiği hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeyi tespit edilmeye çalışılacaktır. Son olarak gençlerin bütün olarak yaşamdan duydukları memnuniyet düzeyine bakılacaktır.

9.1. TRA2'ye Bağlı Şehirlerde Alt Yapı İmkanları

Toplumu oluşturan bireylere her alanda sunulan imkânların kapasitesi, yaşam kalitesinin düzeyini gösterir. Şehirler, içinde yaşayanlara yönelik sunduğu hizmetlerin türü kadar kalitesi ve çeşitliliği ile cazibe merkezi olmakta veya insanlar tarafından fazla tercih edilmemektedir. Bununla birlikte şehirlerin içinde yaşayan kişilerin asgari düzeyde de olsa belli ihtiyaçlarını tatmin etmesi gerekmektedir. Şehirler içinde yaşayan gençlerin istek ve ihtiyaçlarına karşılık veremediği anda ciddi bir oranda genç nüfusun diğer illere göç etmesi sorunu ile karşı karşıya kalır.¹⁶⁵ Bu bölümde gençlerin hem içinde yaşadıkları şehrin sunmuş olduğu hizmet ve imkanlardan memnuniyet düzeyi hem de genel olarak yaşamlarından duydukları memnuniyet düzeyi araştırılacaktır.

Tablo 9.1: Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, yok	3.867	83,4
Evet, var	772	16,6
Toplam	4.639	100

Tablo 9.1, şehrin gençlere göre yeterli sayıda spor tesisine sahip olma durumunu göstermektedir.

165 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Çaha vd., TRA2 Bölgesi Kadın Profili Araştırması, Kars, SERKA, Kasım 2017.

Tabloya göre, gençlerin yüzde 83'ü yaşadığı şehirde yeterli spor tesisi olmadığını düşünmektedir. TRA2 Bölgesi fiziki ve coğrafi açıdan doğa sporları ile kış sporları bakımından oldukça müsait bir bölgedir.¹⁶⁶ Okulların derslik sıkıntısı olmamakla birlikte spor salonu eksikliği önemli bir sorundur. Gençlerin büyük bir kısmı yaşadıkları şehirde yeterli spor tesisi olmamasından son derece şikayetçilerdir. Bununla birlikte, mevcut tesislerden haberdar olma konusunda da sıkıntı yaşandığı görülmektedir. Bu konuda Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, ildeki her beş gençten dördünün Müdürlük tarafından gerçekleştirilen duyuru ve hizmet türlerinden habersiz olduğunu belirtmiştir. Bölgede bulunan spor tesislerinin bilinirliğinin artırılmasına yönelik olarak çeşitli çalışmaların yapılması gereklidir. Bu kapsamda özellikle okul idareci ve öğretmenlerine büyük görev düşmektedir.¹⁶⁷ Bu kapsamda sporda başarılı olmuş gençlerin, il ve ilçelerde rol modeli olarak tanıtılması gereklidir. Bu yönde Iğdır'da gerçekleştirilen çalışma dikkate değerdir.

"Milli sporcularla toplantılar yapıldı. "Zoru başarıları" olarak öncü olmaları isteniyor. Iğdır'da milli yüzücüler ve boksörler var. Bu kişiler rol model olarak gösterilip gençler yönlendirilmeye çalışılıyor."¹⁶⁸

İllerdeki spor tesislerinden yararlanan gençlerin profiline bakıldığında, genelde dışardan gelen memur ailelerin çocukları veya eğitim ile gelir seviyesi daha iyi olan ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Bölgede yaygın olarak yaşanan yoksulluk nedeniyle yoksul ailelerde çocukların spor yapmasına karşı olumsuz tutum sergilendiği sık sık dile getirilmektedir. Örneğin kapasitesi yeterli olmasına rağmen spor tesisini istediği sayıya ulaştırmakta sıkıntı çeken bir yetkili şöyle demektedir:

"Hedeflediğimiz sayıya ulaşamıyoruz. Buda ailenin ekonomik sıkıntılarıyla alakalı. Gençlerde gelecek endişesi oluyor. Spora harcamaya zamanı meslek edinmeye harcamak istiyor."¹⁶⁹

Ailelerin sporu boş zaman geçirmeye yarayan faydasız bir faaliyet gibi görmesi aslında son derece yanlıştır. Çünkü sporda başarılı olan gençler kendilerini daha rahat ifade etmekte, daha başarılı ve sorunsuz bir hayat yaşamaktadır. Bu durum şehrin daha da güvenli ve yaşanabilir olmasına da yol açmaktadır. Bu konuda bölgede çocuk ve gençler ile ilgili birimde görev yapan bir polis memurunun söyledikleri dikkate alınmalıdır: "Gençler için spor çok önemlidir. Spor yapan çocukların kavgaya eğilimleri daha az oluyor. Spor sayesinde dışarıyı da görüyorlar ve ufukları açılıyor."¹⁷⁰

166 Sarıkamış'ta 9 lise olmasına karşılık 8 tane kapalı spor salonu bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni, ilçede geçmişte spor alanında sağlanan başarılar nedeniyle ilçe halkının daha bilinçli olmasıdır. M.K.C. Sarıkamış Spor Lisesi Müdürü, Mülakat: Altınkoz, Olkan Senemoğlu, Ömer Çaha, 28 Ekim 2017.

167 Iğdır İl Emniyet Müdürlüğü, narkotik Şube Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

168 S.Y. Iğdır Üniversitesi Rektör Yardımcısı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

169 Y.Y. Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

170 Ardahan Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Şubesi odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Meryem Aybas, Oğuzhan Altınöz ve Advıye Damla Ünlü, 27 Kasım 2017.

Devletin gençlere sağlamış olduğu spor imkanlarından yararlanan ve bundan memnun olan genç, devlete daha fazla bağlı olmakta ve kendisini bir yere ait hissetmektedir. Bölgede gençlere yönelik spor faaliyetleri sunan yetkililerin tamamı bu konuda hemfikirdir.¹⁷¹

Tablo 9.2: Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?

	Kız	Erkek
Hayır, yok	85,5	81,3
Evet, var	14,5	18,7
Toplam	100	100

Spor faaliyetlerinden yararlanma oranı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Bölgede hakim ataerkil kültür ve kalıplar, genç kızların evde daha fazla zaman geçirmesine neden olmakta ve sportif faaliyetlerden yeteri kadar yararlanamamalarına yol açmaktadır. Bu nedenle araştırma içinde cinsiyet ile spor ilişkisi de sorgulanmak istenmiştir. Bulgularımıza göre cinsiyete ile şehrin spor imkanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=0,000). Tablo 9.2'e göre kızların yaklaşık yüzde 86'sı şehirde yeterli spor tesisi olmadığını belirtirken bu oran erkeklerde yüzde 81'dir. Bölgede yaşayan erkekler bireysel veya grup sporu yapma konusunda daha avantajlıdır. Buna karşılık genç kızların büyük bir kısmı ailelerinin izin vermemesi nedeniyle bu tür imkanlardan haberdar olmamakta veya olsa da yararlanamamaktadır. Kadınların özellikle erkeklerin de yer aldığı spor salonlarından aynı anda yararlanmaları konusunda çeşitli çekinceler yaşadığı bilinmektedir. Bu nedenle özellikle belli bir yaşın üstündeki genç kız ve kadınlara yönelik spor saatlerinin olması bu sorunu bir ölçüde çözebilir.

Başarılı örneklerin olması kızların spora yönelmesini olumlu etkilemektedir. Aileler okula devam eden genç kızların spor yapması konusunda daha istekli olabilmektedir. Örneğin Göle kız futbol takımının bölge birincisi olması, erkek sporu olarak bilinen futbolda bile ailelerin bu konudaki önyargılarını kırmaya yardımcı olmuştur. Bir yerdeki başarılı bir örnek sadece o yerde değil bölge genelinde algının değişmesine yol açmaktadır. Bu çerçevede, Kağızman İlçe Gençlik Spor Müdürü Alaattin Karagül'ün ifadesi dikkate değerdir.

*"İlçe spor salonuna kız öğrenciler ve bayan öğretmenler de geliyor. Kız hentbol takımımız ilde birinci oldu. Kız futbol takımımız var. Rehber öğretmenimiz senin kızın şu spora yatkın dese veli karşı çıkmıyor. Burada spor hayatın doğal akışı içine girdi."*¹⁷²

Tablo 9.3: Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, yok	82,6	86,1	76,5
Evet, var	17,4	13,9	23,5
Toplam	100	100	100

171 A.K. Kağızman İlçe Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

172 A.K. Kağızman İlçe Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

Araştırmada eğitim düzeyi ile ildeki spor tesisi imkanı arasında anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=0,000). Tablo 9.3'e bakıldığında, yaşadığı şehirde yeterince spor tesisi olmadığını belirten okumayanların oranı yüzde 82,6, liselilerin oranı yüzde 86,1 ve üniversitelilerin oranı yüzde 76,5'tir. Bölgedeki okullarda yeterli sayıda spor salonu bulunmamaktadır. Buna ek olarak bölgedeki ailelerin gelir seviyelerinin oldukça düşük olması nedeniyle okul çağında spora gidebilecek liseli gençlerin malzemelerin pahalı olduğu gerekçesi ile spor yapmaktan kaçındığı da görülmektedir. Bu konuda bölgedeki yetkililerden biri özellikle gelir düzeyi düşük olan gençlerin kıyafet ve malzemelerinin devlet tarafından karşılanması gerekliliği üzerinde durmuştur.¹⁷³

Eğitim düzeyleri kapsamında, yaşadığı şehirde yeterince spor tesisi yok diyen üniversiteli gençlerin oranının diğerlerine göre daha düşük düzeyde olması, illerdeki üniversitelerin gençlere spor hizmeti sağlayabilmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde spor salonu, fitness imkanı ve olimpik havuz bulunmaktadır.¹⁷⁴ Üniversite öğrencileri dışındaki diğer gençlerin spor yapma ihtiyacını karşılayacak yeterli tesisler bulunmamaktadır. Bu kapsamda, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü'nün ifadeleri dikkati çekmektedir: *"Ağrı'da imkânlar kısıtlı. Gençleri boş vakitlerini değerlendirebilecekleri mekanlar ve ortamlar yetersiz. İlde kahve ve kafe kültürü çok yaygın."*¹⁷⁵

Bölgedeki bütün illerdeki emniyet görevlileri, gençlerin boş vakitlerini değerlendirme konusunda yaşanan sıkıntılar kapsamında bu soruna özellikle değinmektedir.

*"Sosyal ve kültürel tesislerin artırılması ivedilikle gereklidir. Sinema salonları yetersiz, spor alanları yetersiz. Gençlere sunulan sosyal ve kültürel imkanlar yetersiz olduğundan yasal olmayan mekanlar bu boşluğu dolduruyor."*¹⁷⁶

Bölgenin fiziki ve coğrafi şartlarına yönelik oluşturulan spor faaliyetlerinde çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sıkıntılar arasında spor kıyafet ve ekipmanlarının oldukça pahalı olması önemlidir. Bölgede kayak sporu yapılmasına son derece uygun iklim koşulları bulunmaktadır. Fakat bölgede bulunan kayak tesislerinden bölge gençleri aktif olarak yararlanamamaktadır. Bölgedeki ailelerin ortalama geliri Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Bu konuda kayak sporu ile ilgilenen bir yetkili şöyle demektedir:

*"Sarıkamış'ın çocukları burada kayak yapamaz. Sarıkamış kayak merkezi, ülkenin önde gelen merkezlerinden biridir. Fakat teleferiğe tek binış 7 liradır. Bu şartlarda nasıl sporcu yetişsin? Maddi durumu olmayan nasıl sporcu olacak? Bizim yetenekli çocukları spora kazandırmamız lazım. Devlet maddi gücü yetersiz çocuklara bir destekte bulunmuyor."*¹⁷⁷

173 E. Ö. Kağızman Kaymakamı, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

174 Bununla birlikte üniversitenin sunduğu bu imkanların bir kısmının şehir sakinleri tarafından ahlaki dejenerasyona yol açtığı gerekçesi ile eleştirildiği ifade edilmiştir. A.S.A. Ağrı gençlik Spor İl Müdürü, Mülakat: M.Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2016.

175 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

176 H.Ç. Ağrı Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü, Mülakat: M.Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

177 S. U. Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınöz, 28 Ekim 2017.

Oysa bölgede verilen teşviklerden gençlerin spor imkanlarını arttırmaya yönelik olarak yararlanılabilir. Devlet tarafından sağlanan bu tür teşviklerin kullanılabilmesi için öncelikle projeler üretilmesi önemlidir. Bu konuda il ve ilçedeki devlet görevlilerinin proje hazırlanmasını teşvik edici tutum sergilemesi gereklidir. Bu kapsamda Göle Kaymakamı'nın gerçekleştirmiş olduğu çalışma iyi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Göle Kaymakamı Zafer Oktay, bu yönde kaymakamlık tarafından desteklenen proje hakkında aşağıdakileri söylemiştir:

"Ağır iklim şartları sebebiyle bir kayak takımı oluşturduk. Bunun için SODES'in hibe olarak desteklediği bir proje yaptık. Takımlarımız ulusal ve uluslararası müsabakalara katılıyorlar. Ayrıca Göle'nin yüksek rakımı, atletizm açısından bizim için avantaj oldu. Atletizmde Bulgaristan'da yapılan olimpiyatlarda köy okulundan gelen, şu an lisede olan öğrencimiz Dünya üçüncüsü oldu."

Tablo 9.4: Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, yok	86,0	85,3	79,8	81,3
Evet, var	14,0	14,7	20,2	18,7
Toplam	100	100	100	100

İllere göre spor tesisi sayısı arasında istatistiksel olarak büyük farklılık görülmektedir (P=0,000). Tablo 9.4'e göre, Iğdır'da yaşayan gençlerin yüzde 20,2'si şehirde yeterli tesis olduğunu ifade etmektedir. Iğdır'ı Kars (%18,7) izlemektedir. Buna karşılık Ağrı ve Ardahan'da yaşayan gençler daha yüksek oranda şehirlerinde spor tesisi olmadığından şikayet etmektedir.

Spor imkanları açısından diğer illere göre nispeten daha iyi olan Iğdır'da dahi önemli ölçüde sorunlar bulunmaktadır. Bu kapsamda Iğdır Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü aşağıdaki bilgileri vermiştir:

"Gençlik ve Spor Hizmetleri Müdürlüğü olarak, futbol, basketbol, voleybol, badminton, yüzme, buz pateni, masa tenisi, tenis, dövüş sporları ve judo gibi branşlarda faaliyet göstermekteyiz. Judo da dünya şampiyonumuz var."

Okullar açıldığı zaman okuldaki öğrencilere rahatlıkla ulaşabiliyoruz. Mayıs ayına kadar öğrenciler kurslara düzenli devam ediyor. Mayıs ayından itibaren çocukların çoğu yaylada olduğu için yaz aylarında faaliyetimiz duruyor."

*Okul sporlarında 5300 lisanslı sporcu var. Faal olarak 2000-2500 öğrencimiz var. Bu rakamlara rağmen öğrenci ve gençlerin ancak yüzde 4-5'ine ulaşabiliyoruz. Çünkü gençlerin büyük bir kısmı çalışmak ve aile bütçesine katkı sağlamak zorunda."*¹⁷⁸

178 K. A., Iğdır Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

Spor tesisi açısından daha iyi durumda olan diğer bir şehir ise Kars'tır. Kars, şehir olarak gençlere sportif aktiviteler sağlama açısından daha fazla imkana sahip gözükmektedir. Kars İl Gençlik ve Spor Müdürü'nün de ifade ettiği üzere:

*"Yüzme, kayak ve kapalı spor salonlarımız var. Resim, Bilgisayar, İngilizce, Osmanlıca, ebru kurslarımız var. Uğraşı anlamında bitirme belgesi vermeden boş vakit aktivitesi olarak bu faaliyetleri gerçekleştiriyoruz. Gençlik lideri sayımız 12'dir. Bunları hizmet alım yoluyla istihdam ediyoruz."*¹⁷⁹

Tesislerin azlığı konusunda öne çıkan Ağrı'da, Merkez, Patnos ve Doğubayazıt'ta olmak üzere sadece üç tane gençlik merkezi bulunmaktadır. Bölgedeki gençlik merkezleri özellikle sorunlu gençlerin rehabilitasyonu için son derece önem taşımaktadır. Bununla birlikte bölgede gençlik merkezlerinde ciddi personel ve finans sıkıntısı görülmektedir. Örneğin Ağrı'daki gençlik merkezinde ücretli sadece beş gençlik lideri bulunmaktadır. Bu sayı Ağrı'nın nüfusu dikkate alındığında son derece yetersizdir. Bu konuda bölgedeki gençlik merkezi müdürlerinden bir yetkilinin söyledikleri dikkate değerdir.

*"Problemlili çocuklara yetişemiyoruz. Kötü yola düşme eğilimi olan çocuklarla pek fazla ilgilenemiyoruz. Riskli mahallelerdeki çocukları yakalayabilmek için çok fazla sayıda gençlik liderlerine ihtiyacımız var. Şu anda 500 bin TL'ye ihtiyacımız var. Merkezden yararlanan 1000 kişi için sadece 71 bin TL geldi. Doğubayazıt'ta sadece bir tane gençlik lideri var. Bakanlık bizden para ve gençlik lideri istemeyin dediler."*¹⁸⁰

Yetkililer tarafından dile getirilen bu sıkıntılar, gençlerin istedikleri nitelikte ve sıklıkta bu merkezlerden yararlanmalarını etkilemektedir. Bu merkezlerden yararlanan gençlerin verilen hizmetin kalitesinden memnun olduğu ancak çeşitli konularda şikayetlerinin de olduğu görülmektedir. Gençlik merkezlerinden yararlanan gençler şu görüşleri dile getirmektedir:

*"Spor yapabiliyoruz. Masa tenisi, İngilizce, bilgisayar kursları, geziler var. Yurda yakın olduğu için gelmemiz daha kolay. İstedikimiz kadar burada kalabiliyoruz. Saat akşam 6'dan sonra faaliyetler sıkıntılı çok maliyetli olduğu için ışık yakılmıyor. Basket salonu ancak maçı yapacak kadar kişinin olması durumunda açılıyor. Hizmetler iyi ama çok iyi değil. İdareciler çok yakın bizi buraya çeken idarecilerin olumlu tutumu."*¹⁸¹

Bununla birlikte, var olan spor tesislerinin tam randımanla değerlendirilemediği de tespit edilmiştir. Örneğin, Kars'ta bulunan yüzme havuzu ile ilgili olarak, gençlerin büyük bir kısmı havuz ücretini (30TL) çok pahalı olarak belirtmektedir. Havuzun yerinin ulaşım ve güvenlik açısından sı-

179 Y. Y., Kars Gençlik ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

180 M.N.O. Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

181 Ağrı Gençlik Merkezi'nden yararlanan gençler ile gerçekleştirilen odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

kıntılı olduğu da özellikle genç kızlar tarafından dile getirilmiştir.¹⁸² Benzer şekilde Doğubayazıt'ta bulunan gençlik merkezinde hem açık hem de kapalı spor salonu bulunmaktadır. Ancak merkez şehrin dışında yer almaktadır. Bu durum merkeze ulaşımında sıkıntı yaratmaktadır. Dolayısıyla merkez tam kapasite ile çalışmamaktadır.¹⁸³ Benzer bir sıkıntı Iğdır'daki yüzme havuzu için de dile getirilmiştir. Bir diğer sorun bölgedeki spor tesislerinde bazı branşlardaki kalifiye eğitici eksiklidir.¹⁸⁴ Bu konuda bölgede spor konusunda görüşlerine başvurduğumuz yetkililerin büyük bir kısmı tarafından dile getirilmiştir.

9.2. Yaşanan Şehirden Memnuniyet Düzeyi

Bölgedeki illerde yaşam kalitesi ve standartları, ülkenin diğer bölgelerine göre daha düşüktür. Bu durum özellikle bölgede yaşayan gençler açısından önemli etkilere yol açmakta ve gençler belli bir zaman sonra şehirden ayrılmayı istemektedir. Bölge illeri, diğer illere göç vermektedir. Araştırma kapsamında gençlerin yaşadıkları şehirden duydukları memnuniyet düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 9.5: Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç memnun değilim	1.298	27,8
Fazla memnun değilim	784	16,8
Ne memnunum, ne değilim	637	13,6
Biraz memnunum	813	17,4
Çok memnunum	1.136	24,3
Toplam	4.668	100

Tablo 9.5, gençlerin şehirden duydukları memnuniyet düzeyini göstermektedir. Gençlerin yüzde 27,8'i şehirden hiç memnun olmadığını belirtirken fazla memnun olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 16,8'dir. Gençlerin yüzde 24,3'ü ise şehirden çok memnun olduğunu belirtmiştir. Araştırma verilerine göre bulunduğu şehirde yaşamaktan memnun olmayanlar, memnun olanlardan daha fazladır. Yaşanan şehirden memnun olmamanın altında yatan temel neden, sosyal, kültürel ve ekonomik imkanların yetersiz oluşudur. Bu durum gerek yetkililerle, gerekse araştırmaya katılan gençlerle yapılan mülakatlarda tespit edilmiştir.

182 Ak Parti Kars Gençlik Kolu odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Murat Önder ve Meryem Aybas, 28 Ekim 2018.

183 S.L. Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, Ramazan Mutlu Doğaner 26 Ekim 2017.

184 A.K. Kağızman İlçe Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

Tablo 9.6: Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç memnun değilim	25,4	30,2
Fazla memnun değilim	17,5	16,1
Ne memnunum, ne değilim	15,2	12,0
Biraz memnunum	18,0	16,8
Çok memnunum	23,9	24,8
Toplam	100	100

Cinsiyete göre şehirden duyulan memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (P=0,000). Tablo 9.6'ya göre kızların yaklaşık yüzde 25'i hiç memnun değilim derken, bu oran erkeklerde yüzde 30'a yükselmektedir. Bölgede genç kızlara çok önemli düzeyde toplumsal baskı yapılmaktadır. Iğdır'da yaşayan lise çağındaki kız öğrenciler, gündüz vakti şehirde dolaşma ile ilgili sıkıntı yaşamadıklarını ama hava kararınca çok ciddi şekilde tedirgin olduklarını belirtmişlerdir. Gündüz vakti de olsa çarşıya gezmeye giden kızlara kötü gözle bakıldığını ifade ederek belli bir saatten sonra dışarıya çıkmaya çekindiklerini söylemişlerdir.¹⁸⁵ Üniversiteli kız öğrenciler, esnafın kendilerine kötü gözle bakmalarından ve laf atmalarından rahatsız olduklarını ifade etmektedirler. Bu konuda bir kız öğrencinin söyledikleri dikkate değerdir: "Ağrı'da eğer bir kız yanında sadece bir erkek arkadaşı ile sinemaya giderse, arkadaki üç sırada oturmasına izin verilmez. Öne oturtulur."¹⁸⁶Bununla birlikte şehirlerde özellikle gece ilerleyen saatlerde erkeklerin de dışarı çıkma konusunda tedirginlik yaşadıkları görülmektedir.

Bölgedeki dört ilde, yukarıda da belirtildiği üzere yoğun ekonomik, siyasi, sosyal sorunların mevcut olması ve bölge halkını oluşturanlardaki genç nüfusun fazlalığı nedeniyle, il dışına ve özellikle Batı ve Güney illerine "iş bulma amaçlı" göçler devam etmektedir.

Tablo 9.7: Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç memnun değilim	28,4	24,5	36,3
Fazla memnun değilim	14,7	17,7	15,3
Ne memnunum, ne değilim	12,5	13,8	13,8
Biraz memnunum	19,3	18,3	14,2
Çok memnunum	25,1	25,7	20,3
Toplam	100	100	100

185 Besti Aydeniz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

186 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

Eğitim düzeyine göre şehirden duyulan memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (P=0,000). Tablo 9.7'ye bakıldığında, okumayan ve liselilerde kısmi de olsa memnuniyet duyanların oranı yaklaşık yüzde 45 düzeylerinde iken, bu durum üniversitelilerde yüzde 35'lere düşmektedir.

Bölgedeki bütün il ve ilçelerde üniversiteli erkek öğrenciler özellikle kiralık ev bulma konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedir. Kız öğrenciler daha kolay ev kiralayabilmektedirler. Bununla birlikte ev sahiplerinin kız öğrencilere kötü gözle baktığı yönünde şikayetler dile getirilmektedir. Bölgeye dışardan gelen üniversite öğrencilerinin çok büyük bir kısmı, esnafın kendilerine yerli müşterilere göre daha yüksek fiyat uyguladıklarını, esnafın kendilerine daha kaba davrandıklarını belirtmektedir:

"Esnafın çoğunluğunun müşteri ile ilişkileri hiç iyi değildir. Esnaf hiç güler yüzlü değil. Ürünü almayacaksanız eğer bakmanıza ve denemenize izin verilmiyor. Denediğimiz ürünü alma zorunluluğu hissediyoruz. Almayacaksan deneme, alacaksan indireyim diyorlar. Yerli müşteriye bir liraya sattıkları ürünü bize beş liraya satıyorlar"¹⁸⁷

Üniversiteli kız öğrenciler, şehirdeki toplu ulaşımdan son derece şikayetçidir. Üniversite kampüslerinde kendilerini güvende hissettiklerini ama özellikle gece 9 veya 10 dan sonra toplu taşıtların ciddi sorun oluşturduğunu belirtmişlerdir.

"Gece bir vakitten sonra otobüse binilemiyor. Şoför taciz ediyor. Işıkları kapatıp müziğin sesini açıyorlar. Üniversite içi, çok iyi ve güvenli ama dışarı çıkınca korkuyoruz."¹⁸⁸

İkili eğitim gerçekleştirilen üniversitelerde, kız öğrencilerin akşam saatlerinde çok tedirgin olduğu dikkati çekmektedir. Bu öğrenciler özellikle akşam ezanından sonra dışarda dolaşan kadınlara kötü gözle bakıldığını ve taciz olayları ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.¹⁸⁹ Özellikle bazı mahalelerde bulunan kız yurtlarında güvenlik problemlerinin çok yüksek olduğu dile getirilmektedir.¹⁹⁰

Tablo 9.8: Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç memnun değilim	28,6	27,5	32,3	23,5
Fazla memnun değilim	18,3	16,7	15,3	16,0
Ne memnunum, ne değilim	13,8	13,6	13,4	13,7
Biraz memnunum	17,5	17,3	17,4	17,4
Çok memnunum	21,8	24,9	21,6	29,4
Toplam	100	100	100	100

187 Kars Anadolu Gençlik Derneği odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

188 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

189 Iğdır Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu odak grubu görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

190 Iğdır mahallede yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

İller göre şehirden duyulan memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (P=0,000). Tablo 9.8'e göre, Kars'taki gençlerin yüzde 47'si ile Ardahan'daki gençlerin yüzde 45'i şehirden memnun değildir. Buna karşın diğer iki ilde memnuniyetsizlik düzeyi yüzde 40 civarındadır. Kars ilinin üniversite olarak daha eski olması ve köklü bir tarihe sahip olmaktan kaynaklanan kültürel-sosyal etkinliklerin var olması beklenti düzeyini farklılaştıran faktörler olarak kabul edilebilir.

Bu kapsamda, Ardahan Üniversitesi Rektörü, "Üniversiteli çocuklar sosyal yetersizliklerden şikâyetçiler," tespitinde bulunmakta; Ardahan Belediye Başkanı ise konuya daha farklı bir bağlamdan bakarak, "İşsizlik artan bir oranda devam ediyor. Politikaların da doğru işlediğini düşünmüyorum. İŞ-KUR falan korkunç kaynaklar harcadı ama işsizliği çözmek yerine işsizlik artışı oldu," tespitinde bulunması, belki de kent için en temel sorunun ne olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁹¹ Bölge için istihdam yaratıcı yatırım faaliyetlerinin yetersizliği her dönemde sorun olarak belirgin olsa da alınan önlemler sürdürülebilir olmadığı yıllardan beridir bilinmektedir. Ancak yine de değişen bir görünüm söz konusu değildir.

Tablo 9.9: İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet, hemen giderdim	2.240	48,2
Evet, ama zamanla giderdim	1.672	36,0
Hayır, hiçbir zaman gitmem	675	14,5
Diğer	62	1,3
Toplam	4.649	100

Bölge illerinde ülke içindeki diğer illere göç etme önemli bir sorundur. Bu nedenle araştırma kapsamında gençlerin şehirde kalıp kalmama yönündeki arzuları sorgulanmıştır. Tablo 9.9'a göre, gençlerin neredeyse yarısı imkanı olsa hemen şehri terk edeceğini söylemektedir. Şehri terk etme eğilimi ise yaklaşık yüzde 85 gibi oldukça yüksektir. Bu durumu, yaşanan yoğun siyasi, sosyal ve ekonomik gerekçelere bağlamak mümkündür. Çünkü ideolojik-siyasi nedenlere bağlı olarak gençlerin bölgeyi terk etme eğilimlerinin, özellikle açılım-çözüm sürecinin akabinde bölgede yaşanan sorunlar ve daha sonra OHAL tedbirlerinin yarattığı psikolojik kaynaklı olduğu söylenebilir.

Tablo 9.10: İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?

	Kız	Erkek
Evet, hemen giderdim	47,6	48,8
Evet, ama zamanla giderdim	39,2	32,7
Hayır, hiçbir zaman gitmem	11,9	17,1
Diğer	1,2	1,4
Toplam	100	100

191 M. B., Ardahan Üniversitesi Rektörü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Olkan Senemoğlu ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

Cinsiyete göre şehirden ayrılma isteği arasında Bu durum, cinsiyet boyutunda incelendiğinde, Tablo 9.10'a göre, kızlarda yüzde 87 gibi bir oranla bu düzeyin daha fazla olduğu gözden kaçmamaktadır. Erkeklerde bu düzey yüzde 81 civarında kalmaktadır. Ancak her durumda gençlerin bölgeyi terk etme eğiliminin yüksek oranlarda olması, demografik açıdan bölge geleceği için sorunlu bir tabloyu karşımıza çıkarmaktadır. "İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?" sorusunun cinsiyet seviyesi açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olmadığı sonucuna varılmıştır (P=,053). Bu doğrultuda, araştırmanın öznesi konumundaki gençlerden kız olan ve Ardahan ilinde ikamet eden gençlik grubunun şu tespitleri önemlidir: "Gitgide ekonomik olarak geriliyoruz. Ailelerin ekonomik durumu berbat! Hedefimizi bile artık bilmiyoruz."¹⁹² Çok çocuklu aileler, mevcut olumsuzluklardan en fazla etkilenenlerdir. Ancak, çocuk sayısının fazla ya da az olması bir tarafa, aile ekonomisine katkı sağlama yönünden fazla bir seçenek olmaması, sosyal sorunlara da kapı aralamaktadır.

Tablo 9.11: İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Evet, hemen giderdim	42,8	46,7	54,6
Evet, ama zamanla giderdim	33,8	38,4	30,5
Hayır, hiçbir zaman gitmem	22,3	13,4	13,7
Diğer	1,1	1,4	1,2
Toplam	100	100	100

Yine, Tablo 9.11'e göre ise eğitim düzeyleri açısından durum, yukarıda belirtilenlerden çok farklı bir perspektifte gözükmemektedir. Öğrenim görmeyenlerin bölgeyi terk etme eğilimi yaklaşık yüzde 75 düzeylerinde iken; lise düzeyinde bu oran daha da tırmanmakta ve yüzde 85'lere çıkmaktadır. Üniversitelilerde ise yine yüzde 85 civarındadır. Bu durum, daha kaliteli bir yaşam sürdürmek ve sorunların olmadığı bir ortama kavuşmak gibi yaşamın normal akışında yer alan avantajlarına ulaşabilme ya da farkında olma bilincinin artmasına bağlı olarak bölgeden ayrılma eğiliminin arttığını göstermektedir. "İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?" sorusunun eğitim seviyesi açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu sonucuna varılır (P=,000).

Ekonomik sorunların alternatif getiri alanlarının yokluğu ya da yetersizliğinden kaynaklandığı açıktır. Bunun dışında, yatırım yapma yönünden güvenlik sorunlarının bir türlü aşılabilmesi, yerleşik genç nüfusun bu belirsizlikten kaçış yolları aramalarına zemin hazırlayıcı nedenler arasında, başta gelmektedir.

Tablo 9.12: İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Evet, hemen giderdim	47,0	49,3	50,7	47,0
Evet, ama zamanla giderdim	37,6	36,7	33,0	35,7
Hayır, hiçbir zaman gitmem	14,3	12,7	15,0	15,7
Diğer	1,2	1,2	1,3	1,6
Toplam	100	100	100	100

Bölgeyi terk etme eğiliminin iller bazında en yüksek olduğu il yüzde 86 ile Ardahan'ın, yüzde 84 ile Ağrı'nın olduğu Tablo 3.4'de görülmektedir; Kars ve İğdır illeri diğer iki ile göre 2 puanlık bir oransal düşüklüğe sahiptir. Ağrı ile birlikte Ardahan ilinin özellikle ekonomik sorunlarının ve istihdam yetersizliğinin de en yüksek olduğu iller olmaları gözden kaçmamaktadır. İğdır ilinin, tarım sektörü göz önüne alındığında, ekonomik gelir getirici yollarına sahip olma açısından daha fazla alternatiflere sahip olması ve Kars'ın da turizm potansiyeli ve üniversitenin daha yerleşik olması, bölgeyi terk etme eğiliminin bu illerde Ardahan ve Ağrı'ya oranla kısmen daha düşük düzeyde gerçekleşmesini doğal kılmaktadır. "İmkânınız olursa bu şehirden ayrılıp başka bir şehre gider misiniz?" sorusunun iller bazında varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olmadığı görülür (P=,236).

Bu çerçevede, Ağrı Ak Parti Gençlik Kolları Başkanı'nın şu tespitleri, il genel memnuniyetinin ayrılmaya yönelik boyutlarına dikkat çekmektedir:

"Gençler umutlu değiller. Yaşam standartları düşük, yatırımlar temel ihtiyaçlara yönelik ve gençlerin ilgisini çekmiyor. Gençlerin alışveriş yapabileceği yer bile yok. Bu gençler arasında sıkılmaya neden oluyor. Akşam 6 olduğu zaman hayat duruyor burada. Saate bakıyoruz sürekli. Zaman geçsin de uyuyalım diye."¹⁹³

Bu haliyle, bölgedeki gençlerin başka bölgelere göç etmek için nedenlerinin olması normal görünmektedir. Sosyal tesis kısıtlılığının ve mevcutlardan yararlanmada yaşanan sorunların ve kadınlar açısından dezavantajlı durumların ileri düzeyde olduğu bir zemin ve ortamın kaldırılması yönünde adımlar atılmalıdır. Bunun giderilmesi doğrultusunda kamu yatırımlarının varlığının gitgide artmakta olması, ümit verici gelişme olarak kaydedilmelidir.

¹⁹² Ardahanlı bir grup gençle yapılan odak grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

¹⁹³ Ağrı Ak Parti Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

9.3. Gençlerde Ruhsal Sağlık Durumu

Her ekonomik sorun, arkasında sosyal sorunlara yol açma potansiyeline sahip olduğundan, bunun bir sonraki aşaması, ruhsal bozukluklara zemin hazırlayıcı atmosfer ailede, yakın çevrede ve en nihayet sosyal çevrenin diğer katmanlarında ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde, gençlerin eğitim düzeyi, cinsiyet ve iller bazında genel olarak ruhsal sağlık durumlarını nasıl gördükleri değerlendirilmektedir.

Tablo 9.13: Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok kötü	432	9,3
Kötü	388	8,3
Orta	1.298	27,8
İyi	1.382	29,6
Çok iyi	1.163	24,9
Toplam	4.663	100

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin, günlük yaşamın getirdiği sorunlar yanında bölgenin hassasiyetinden kaynaklanan zorluklar yaşamalarına rağmen, tutum ve davranışlarına yön veren “psikolojik durumlarının” çok da kötü olmadığı elde edilen veriler bağlamında söylenebilir. Tablo 9.13’e bakıldığında, ruhsal sağlık durumlarının çok iyi ve iyi olduğunu söyleyenlerin oranı yaklaşık yüzde 55’tir.

Bununla birlikte, psikolojik olarak kendini, kötü veya çok kötü durumda gören gençlerin oranı hiç de azımsanmayacak düzeyde olup yaklaşık yüzde 18 civarındadır. Ruhsal durumlarını orta düzeyde gören gençlerin oranının yaklaşık yüzde 28 olduğu dikkate alındığında, bölgedeki gençlerin ruhsal durumlarının, bölgenin iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasi şartlarına göre değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Bölgedeki gençlerin ruhsal durumlarını etkileyen çok çeşitli faktörler bulunduğu bir gerçektir. İşsizlik, sosyo-kültürel yoksunluk, uyuşturucu ve kötü alışkanlıklar ve bölgenin belirli yerlerinde zaman zaman yoğunlaşan çatışma ortamı gibi etkenler, bölgedeki gençlerin genel ruhsal durumlarına da yansımaktadır. Görüşme yaptığımız yetkililerin çoğu, bölgedeki gençlerin ruhsal sorunları da dahil olmak üzere genel sorunlarının altında yatan en önemli faktörün işsizlik olduğunu dile getirmiştir. Bu minvalde Ardahan Belediye Başkanı, “İşe entegrasyonu yoksa gençler çok rahatlıkla umutsuzluk olduğunda tehdit olabilir. İşsizlik teröre ve sapkınlıklara yol açabiliyor”¹⁹⁴ derken, Göle Belediye Başkanı, “Gençler geleceğe dair umutlu olmak istiyorlar ancak değiller. İşsizlik sebebiyle geleceğe dair plan yapamıyorlar”¹⁹⁵ şeklinde konuşmuştur. Yine Posof Belediye Başkan Yardımcısı,

194 F. K., Ardahan Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

195 A. İ., Göle Belediye Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.

“Gençlerde geleceğe yönelik işsizlik korkusu var. Üniversite mezunları direk mezun olunca iş gelecek sanıyorlar. Mesela hayvancılık yapabilir ama yapmıyor devletten iş bekliyor”¹⁹⁶ şeklinde değerlendirilmedi bulunmuştur. Aynı konuda Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, “İstihdam bölge için önemli bir sorun. İşsizlik gençleri gelecek kaygısına sürüklüyor”¹⁹⁷ diye konuşurken, Ağrı Emniyet Çocuk Şube Müdürü, “İşsizlik önemli ve gençleri karamsar yapıyor”¹⁹⁸ biçiminde işsizlik sorununun gençlerde yarattığı travmaya parmak basmaktadır.

Bunun yanında, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörünün üniversite odaklı tespitlerine kulak vermek gerekirse, gençlerin temel sorununun kaynağında çatışma ve terörün yer aldığı görülür:

“Terör, PKK ve Kürt kimliği arasında yaşanan ikilemler psikolojik sorunlara yol açıyor. Terör ve Kürt kimliği üzerinde yoğunlaşmanın beraberinde getirdiği sosyal sorunlar mevcut. Bunlar yerli demografiyi sosyal ilişkilerde olumsuz olarak etkiliyor.”¹⁹⁹

Tablo 9.14: Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?

	Kız	Erkek
Çok kötü	8,6	10,0
Kötü	8,5	8,1
Orta	28,7	26,9
İyi	30,7	28,6
Çok iyi	23,5	26,4
Toplam	100	100

Tablo 9.14’te, cinsiyete göre psikolojik yönden kendini kötü veya çok kötü görenlerin oranı, erkeklerde yüzde 18 ile kızlardan biraz daha yüksektir. “Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?” sorusunun cinsiyet bazında varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000). Erkeklerde iş ve sosyal yaşamda beklentilere karşılık bulamamanın yarattığı yıpranmalar kızlara göre biraz daha fazla olabilmektedir.

Sosyo-ekonomik koşullar toplumun her kesiminde kalıcı tahribatlar yaratmakla birlikte en çok gelecek inşası içindeki gençleri doğrudan etkilemektedir. Özellikle okuyan kesimin geleceğe yönelik ümitleri ve idealleri, yaşadığı sorunların kalıcı etkileri yüzünden hayalden öteye geçememekte ve toplumdan uzaklaşma ya da bulunulan zemini terk etme yönelimine neden olabilmektedir.

196 Posof Belediye Başkan Yardımcısı, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 24 Kasım 2017.

197 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

198 H. Ç., Ağrı İl Emniyet Müdürlüğü, Çocuk Şube Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

199 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

Tablo 9.15: Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Çok kötü	10,9	8,2	11,3
Kötü	8,7	8,4	7,9
Orta	29,8	25,2	33,8
İyi	32,4	28,8	30,4
Çok iyi	18,2	29,4	16,6
Toplam	100	100	100

Tablo 9.15'e bakıldığında, genel ruhsal sağlık durumunu iyi veya çok iyi görenlerin oranı, üniversitelilerde yüzde 47 ve okumayanlarda yüzde 50 düzeyindedir. Üniversitelilerde yaşam beklentilerinin daha büyük olacağı varsayımından hareketle, bu kesimin daha pozitif bir tutum ve davranışa sahip olduğu söylenebilir. Ruhsal durumlarını iyi ve çok iyi görenler, liselilerde ise yüzde 58 gibi yüksek bir orandadır. Bu kapsamda, gençlerin eğitim düzeylerinin, ruhsal açıdan iyi veya kötü algısını etkilemekte olduğu söylenebilir. "Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?" sorusunun eğitim düzeyleri açısından varyans analizi bulgularına bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olmadığı sonucuna varılır (P=,724).

Gençlerin gelecek beklentilerinin inşa edildiği temeller, başta sosyo-ekonomik temelde olmak üzere siyasal ve kültürel yönlerde gelişen zeminlere sahip olabilmektedir. Bu zeminlerin sağlıklı esaslara dayalı olmaması, toplumda yer yer fanatizme yol açmakta ve kişi çözemediği sorunların altında kalarak bunalımlı bir geleceğe kapı aralamaktadır.

Tablo 9.16: Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Çok kötü	9,7	8,6	10,4	8,4
Kötü	8,8	7,4	8,5	8,2
Orta	26,6	25,2	30,5	29,2
İyi	30,0	29,8	29,4	29,2
Çok iyi	24,9	29,0	21,2	25,0
Toplam	100	100	100	100

Bölgedeki iller itibarıyla, Tablo 9.16'a bakıldığında; ruhsal sağlık algısının tüm illerde yüzde 50 üzerinde bir iyimserlik düzeyinde olduğu dikkati çekmektedir. Bunun yanında, kötü veya çok kötü algısı açısından Kars ve Ardahan illeri yaklaşık yüzde 15-16'lık oranla, Ağrı ve Iğdır illerine oranla daha az kötümser olma tutumu sergilemektedir. Bu illerden Ardahan'daki genç nüfus oranının içerisinde üniversiteli genç nüfusunun diğer illerle karşılaştırıldığında daha az olduğu da dikkate alınmalıdır. Buna bağlı olarak Ardahan ilinde ruhsal sağlık durumu bulgusunun, yüzde 58 gibi bir oranla diğer illerden yüzde 3-4 civarında bir yüksek düzeye sahip olduğu görülmektedir. "Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?" sorusunun iller açısından varyans analizine bulgularına bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,003).

9.4. Gençlerde Geleceğe Bakış

Yukarıda bahsedildiği gibi, gençlerin başta ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerle ortaya çıkan sorunları çözemediğinde gençlerin karamsar bir ruh haline büründükleri belirtilmiştir. Bu nedenle gençlerin geleceğe güvenle bakmaları zorlaşmaktadır. Bu durum beraberinde depresif davranış bozukluklarına yol açmakta, nihayetinde bir iç "çatışma" tarzına dönüşebilmektedir. Bu yönüyle, gençlerin geçmişte ve şu anki koşullar itibarıyla yaşadıkları endişelerin dozu arttıkça umutlarını kaybetmeleri kaçınılmaz olmaktadır.

Tablo 9.17: Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hayır, hiç inanmıyorum	492	10,6
Hayır, fazla inanmıyorum	356	7,6
Ne inanıyorum, ne inanmıyorum	770	16,5
Evet, biraz inanıyorum	1.463	31,4
Evet, çok inanıyorum	1.581	33,9
Toplam	4.662	100

İnsan yaşamının beklentiler ve umutlar üzerine kurulu olduğu gerçeği, bilinen bir durumdur. Elde edilen veriler kapsamında bu gerçekliği gözlemlemek mümkündür. Tablo 9.17'de yaşamlarının beş yıl sonra daha iyi olacağına umutları olmayanların oranı hiç azımsanmayacak şekilde yüzde 18 civarında olmasına rağmen, geleceğe yönelik umutlarını hiç yitirmeyenlerin oranı yüzde 65 civarındadır. Bir başka deyişle, bölgedeki gençlerin büyük çoğunluğu tüm olumsuzluklara rağmen geleceğe umutla bakmaya devam etmektedir.

Tablo 9.18: Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hayır, hiç inanmıyorum	8,5	12,6
Hayır, fazla inanmıyorum	6,5	8,8
Ne inanıyorum, ne inanmıyorum	17,2	15,9
Evet, biraz inanıyorum	32,6	30,1
Evet, çok inanıyorum	35,2	32,6
Toplam	100	100

Geleceğe umutla bakma durumuna cinsiyet bazında bakıldığında, Tablo 9.18'de görüldüğü üzere, erkeklerde gelecekle ilgili umutsuzluk psikolojisinde olanların oranı yüzde 21 düzeyinde iken, kızlarda yüzde 15 gibi daha azdır. Bu durumu, okumayan kızların, geleceğe "iş" orjinli bakma düzeylerinin, okuyanlara oranla daha fazla olmaması ile açıklamak mümkündür. Yine, erkeklerde yaklaşık yüzde 63'lük bir kesimin gelecek beklentisi kapsamında umutlarını-inançlarını yitirdikleri görülmekte iken, kızlarda bu oran yaklaşık yüzde 68 düzeyindedir. "Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?" sorusunun cinsiyet açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.19: Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, hiç inanmıyorum	17,3	8,7	12,2
Hayır, fazla inanmıyorum	11,5	6,6	8,5
Ne inanıyorum, ne inanmıyorum	13,8	15,8	19,7
Evet, biraz inanıyorum	30,2	32,2	29,9
Evet, çok inanıyorum	27,3	36,7	29,7
Toplam	100	100	100

Diğer taraftan, Tablo 9.19'da eğitim düzeyleri açısından, geleceğe umutla bakma durumuna ilişkin verilere bakıldığında, okumayanların yaklaşık yüzde 29 civarında bir kesimi geleceğe yönelik umut-inanç taşımamakta iken, tam tersine, umutlarını hiç kaybetmeyenlerin düzeyi yüzde 57 civarında olduğu görülmektedir. Üniversitelilerin yüzde 21 civarında gibi bir oranla daha az umutsuzluk içerisinde oldukları gözlemlenmektedir. Bunun yanında, üniversitelilerde yaklaşık yüzde 60'lık bir kesimin geleceğe yönelik daha ümitli oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumu, eğitim düzeyi arttıkça daha fazla yaşam beklentisi içinde olma ve alternatif yaşam alanlarına yönelebilmek yeterliliğine sahip olma ile açıklamak mümkündür. "Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?" sorusunun eğitim düzeyleri açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.20: Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, hiç inanmıyorum	11,5	8,2	11,1	10,6
Hayır, fazla inanmıyorum	7,7	5,5	8,7	8,2
Ne inanıyorum, ne inanmıyorum	15,8	18,4	16,0	16,5
Evet, biraz inanıyorum	29,5	35,8	32,4	29,6
Evet, çok inanıyorum	35,5	32,1	31,7	35,1
Toplam	100	100	100	100

Tablo 9.20'ye bakıldığında, iller bazında Ardahan ilinin geleceğe daha umutlu bakabilme açısından yaklaşık yüzde 14'lük bir oranla daha az bir ümitsizlik içerisinde olduğu; diğer üç ilin birbirine yakın bir oranda yüzde 18-19 düzeyinde bir ümitsizlik içerisinde olduğu görülür. Oysa gelecekte umutlu olma noktasında diğer 3 ilin yüzde 64-66 civarında bir oranla birbirine oldukça yakın düzeyler ile umut içerisinde geleceğe odaklandıkları görülmektedir. Bu durum, bölgedeki gençlerin henüz tam anlamıyla bölgeye ilişkin yaşam umutlarını yitirmediklerini ve bölgeyi gelecekte yaşanabilir görmeye yönelik iyimser psikoloji içerisinde olmaya devam ettiklerini göstermektedir. "Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?" sorusunun iller bazında varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olmadığı sonucuna varılmıştır (P=,167).

Tablo 9.21: Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?

	Sayı	Yüzde
İyi bir meslek sahibi olmak	2.929	63,6
İyi bir aileye sahip olmak	762	16,6
Zengin biri olmak	326	7,1
Meşhur biri olmak	133	2,9
Başarılı bir siyasetçi olmak	157	3,4
Başarılı bir sanatçı/sporcu olmak	228	5,0
Diğer	67	1,5
Toplam	4.602	100

Tablo 9.21'de, bölgede yaşayanların gelecek odaklı önemli beklentilerine bakıldığında, iyi bir mesleğe sahip olma olgusunun yaklaşık yüzde 64 ile en fazla beklentiyi oluşturduğunu göstermektedir. Yüzde 17 gibi bir oranla "iyi bir aileye sahip olmak" ikinci önemli beklenti düzeyini oluşturmaktadır. Buna göre, en temel beklenti "ekonomik umutlar" üzerine kurulmuştur. Geleceği umutla bekleme ve iyimserlik konusunda yaklaşık yüzde 20'lik bir kesimin oldukça umutsuz olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda önemli tespitlerden birini, Ağrı Gençlik ve Spor İl Müdürü yaparak, "Terör psikolojisi ve madde bağımlılığından dolayı gelecek umutlarında yılgınlık mevcut."²⁰⁰ demiştir. Öte yandan, ekonomik yönüyle durumu değerlendiren Doğubayazıt Ak Parti ilçe teşkilatından bir grup genç, bir nevi genel durumu özetleyerek, gelecek beklentisi olarak eğer imkânlar olsa Batı'ya göç edip etmeme üzerinden yapılan değerlendirmede grubun yaklaşık yarısı, "Burada kalıp eksiklerin giderilmesi için gayret edeceğini, diğer yarısı da şartlar oluşursa Batı'ya göç edeceklerini" belirtmişlerdir.²⁰¹

Bu bağlamda diğer bir tespit de, Kağızman Gençlik Spor Kulübü Başkanı tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

*"Gelecek konusunda karamsarlık var. FETÖ önceden gelecek konusunda bir alternatifmiş gibi hava yaratmıştı. Şimdilerde sınavlardaki şaibelerden dolayı umutsuzluk var. İş ve gelecek noktasında bu olumsuzluk önemli bir noktayı teşkil etmektedir."*²⁰²

Bölge gençliği için bir yandan ekonomik, bir yandan sosyal ve bir yandan da yaşanan çatışmadan kaynaklı siyasi sorunların yol açtığı olumsuz atmosfer, iyimser olabilecekleri bir alan yaratılmadığı sürece daha da zirve yapabilecek ve hatta "iç çatışma" yanında kendilerini "dış çatışma" ortamına çekecek birtakım yapıların kucağına itebilecektir.

200 A. S. A., Ağrı Gençlik Spor İl Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

201 Doğubayazıt AK Parti Gençlik Kolları Odak Grup görüşmesi, Görüşmeyi Gerçekleştiren: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

202 Kağızman Gençlik Spor Kulübü Bşk., Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

Tablo 9.22: Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?

	Kız	Erkek
İyi bir meslek sahibi olmak	74,8	52,5
İyi bir aileye sahip olmak	12,1	21,0
Zengin biri olmak	4,6	9,5
Meşhur biri olmak	2,6	3,2
Başarılı bir siyasetçi olmak	2,7	4,1
Başarılı bir sanatçı/sporcu olmak	2,1	7,8
Diğer	1,0	1,9
Toplam	100	100

Tablo 9.22, katılımcılardan yüzde 64 civarında bir kesimin geleceğe ilişkin, öncelikle “iyi bir meslek sahibi olma” peşinde olduklarını gözler önüne sermektedir. Katılımcıların “geleceğe yönelik beklentilerine” ilişkin algılarına bakıldığında, yüzde 75 gibi bir oranla kızlarda oldukça yüksek bir kesimin “iyi bir meslek sahibi olmayı” hedeflediği görülmekte iken, erkeklerde bu düzey yüzde 53 dolayındadır. Diğer beklenti düzeyleri oldukça düşük bir düzeyde kalmaktadır. “Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?” sorusunun cinsiyet açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.23: Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?

	Okumayan	Lise	Üniversite
İyi bir meslek sahibi olmak	32,9	72,5	55,3
İyi bir aileye sahip olmak	42,3	9,7	22,1
Zengin biri olmak	10,4	5,7	9,0
Meşhur biri olmak	3,9	2,5	3,4
Başarılı bir siyasetçi olmak	4,4	2,8	4,5
Başarılı bir sanatçı/sporcu olmak	4,8	5,3	4,2
Diğer	1,3	1,5	1,4
Toplam	100	100	100

Yine, “geleceğe yönelik beklentiler” algısına ilişkin olarak Tablo 9.23’te “eğitim düzeyleri” yönünden eğilimlere bakıldığında ise, “iyi bir mesleğe sahip olma” yöneliminin ağır basmakla beraber, okumayan kesimde bu durumun yüzde 33 oranıyla en düşük oranda söz konusu olduğu, üniversitelilerde ise bu oranın yüzde 55 civarında olduğu gözlemlenmektedir. “İyi bir aileye sahip olma” tercihi de bir sonraki eğilimi göstermektedir. Bu durum, okumayan kesimde yüzde 43 oranıyla önemli bir düzeydedir. “Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?” sorusunun eğitim düzeyleri açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.24: Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
İyi bir meslek sahibi olmak	60,5	69,9	61,3	64,9
İyi bir aileye sahip olmak	18,5	10,9	18,6	16,7
Zengin biri olmak	8,3	5,2	8,9	5,5
Meşhur biri olmak	3,4	2,9	3,4	1,8
Başarılı bir siyasetçi olmak	3,3	2,5	3,0	4,6
Başarılı bir sanatçı/sporcu olmak	5,0	6,5	4,2	4,4
Diğer	1,0	2,1	0,6	2,1
Toplam	100	100	100	100

Tablo 9.24’te ise, iller bazında “geleceğe yönelik en önemli beklenti” Ardahan ilinde yüzde 70 oranıyla “iyi bir meslek sahibi olma” eğilimini göstermektedir. Diğer üç ilde ise yaklaşık yüzde 60 civarında seyretmektedir. Bölgedeki bütün illerde “iyi bir aileye sahip olmak” ikinci öncelikli eğilimi oluşturmaktadır. Bu eğilimler bölgedeki her ilde “iyi bir meslek sahibi olma” tercihinin, geleceğe yönelik en temel belirleyici özelliğın ekonomik temelde söz konusu olduğunu göstermektedir. “Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?” sorusunun iller açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olmadığı görülür (P=,774).

Sosyal ortamların çeşitliliği ve dağılımda yaratılacak zenginlik, gençlerin zararlı sosyal ortamlar ve alışkanlıklardan uzak kalmasında oldukça etkili olacağı açıktır. Bölge illerinin bu zeminde ivedi yenilikler ve zenginleşirmelere gitmesi kaçınılmazdır.

Tablo 9.25: Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz? (Okuyanlar)

	Sayı	Yüzde
Hiç düşünmüyorum	380	9,2
Pek düşünmüyorum	394	9,6
Ne düşünüyorum, ne düşünmüyorum	345	8,4
Biraz düşünüyorum	1.310	31,9
Çok düşünüyorum	1.681	40,9
Toplam	4.110	100

Tablo 9.25’te, eğitim sonrası iş bulabilme beklentisi açısından katılımcıların yüzde 72’lik kısmını iş bulma umudu taşımakta oldukları görülmektedir. Yüzde 20 civarında bir kesim ise eğitim sonrası iş bulma konusunda iyimser bir kanaat sahibi değildir. Gençler, çevrelerindeki daha önce benzer durumda olanlara bakarak iş bulabilme düzeyi hakkında bu karara varmış olabilir.

Tablo 9.26: Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz? (Okuyanlar)

	Kız	Erkek
Hiç düşünmüyorum	6,7	11,9
Pek düşünmüyorum	8,9	10,4
Ne düşünüyorum, ne düşünmüyorum	8,3	8,5
Biraz düşünüyorum	32,2	31,5
Çok düşünüyorum	43,9	37,7
Toplam	100	100

Cinsiyet açısından Tablo 9.26'ya bakıldığında ise, erkeklerdeki yüzde 69 oranına karşılık kızlarda 76'lık bir oranı, gelecekte bir iş bulabileceklerine ilişkin inanç taşıdıkları görülmektedir. Kadınların iş bulabilme imkanları erkeklere oranla daha kısıtlı olmasına rağmen, eğitimlerin tamamladıklarında iş bulabileceklerine inançlarının erkeklerden daha yüksek olması umut verici bir veridir. "Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorusunun cinsiyet açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.27: Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz? (Okuyanlar)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç düşünmüyorum	15,8	7,4	13,9
Pek düşünmüyorum	10,5	8,2	13,3
Ne düşünüyorum, ne düşünmüyorum	15,8	7,7	10,2
Biraz düşünüyorum	26,3	32,0	31,6
Çok düşünüyorum	31,6	44,7	31,0
Toplam	100	100	100

Tablo 9.27'de, eğitimi tamamladığında bir iş bulabileceklerin durumuna eğitim düzeyleri açısından bakıldığında, bu oran üniversitelilerde yüzde 62 iken, okumayanlarda ise yüzde 58 düzeyindedir. "Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorusunun eğitim düzeyleri açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.28: Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz? (Okuyanlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç düşünmüyorum	10,3	8,3	11,2	7,2
Pek düşünmüyorum	8,9	9,7	9,9	10,1
Ne düşünüyorum, ne düşünmüyorum	8,0	8,6	8,7	8,5
Biraz düşünüyorum	32,0	33,7	31,6	30,6
Çok düşünüyorum	40,9	39,7	38,6	43,6
Toplam	100	100	100	100

Tablo 9.28'de ise iller bazında tüm bölge illerinde yakın oranlarda olmak üzere yüzde 72-74 civarında bir kesimin eğitim sonrası bir iş bulabilme umuduna sahip olduğu görülmektedir. Bölge, ekonomik koşullar ve istihdam açısından gerek kamu gerekse özel sektör koşullarının benzerliği bu sonucu orta çıkarmaktadır. "Eğitiminizi tamamladığınızda bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorusunun iller bazında varyans analizine bakıldığında, iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,043).

Kars'ta üniversiteye hazırlanan bir grup liseli genç bu durumu, "Geleceğe yönelik hedeflerinin olduğunu" belirterek, "Bu hedeflere odaklı bir eğitim alma eğiliminde olduklarını ve ayrıca Kars dışında ve uzak yerlerde okumayı hedeflediklerini"²⁰³ dile getirmişlerdir.

Ayrıca, ilçede pek çok gencin sporla tanışmasına vesile olduğu belirtilen Kağızman Gençlik-Spor Kulübü Başkanının "Eğitimde kalite sorunu var, eğitici kadrosu sorunlu. Bu durum motivasyonu olumsuz etkiliyor. Suç halinde duyarsız eğitici kadrosunun ilgisizliği oldukça yıpratıcı," şeklindeki değerlendirmeleri de bu bağlamda kayda değerdir.²⁰⁴

Türkiye genelinde yaşanmakta olan eğitimci yetersizliği sorununun, ülkemizin bu bölgesinde gerek nitelik gerekse nicelik olarak daha yaygın olduğu da bir başka olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun yanında, cinsiyet olarak kız grubunun bu konuda bazı dezavantajlara sahip olduğu da bilinmektedir. Bu durum araştırma sonucunda bir kez daha gözlemlenmiştir.

9.5. Devletin Verdiği Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi

Genel olarak Türkiye'de genç nüfus için yaratılan sosyalleşme alanlarının, ekonomik ve sosyal güç ile orantılı olduğu açıktır. Bu kapsamda gerek belediyeler gerekse bakanlıklar düzeyinde çeşitli organizasyonların da artık illerde oluşturulmaya çalışıldığı bir gerçektir. Ancak, bu yapılanmaların çeşitliliği ve dağılımında dezavantajlı bölgelerin pozitif ayrımcılığa tabi tutulması diğer bölgeleri rahatsız etmeyeceği de bir gerçekliktir.

203 Kars Bağımsız Gençler Odak Grup, Görüşmeyi Gerçekleştiren: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

204 Kağızman Gençlik Spor Kulübü Bşk., Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

Tablo 9.29: Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç memnun değilim	1.791	38,5
Memnun değilim	712	15,3
Ne memnun, ne değilim	878	18,9
Memnunum	944	20,3
Çok memnunum	328	7,0
Toplam	4.653	100

Bölge illerinde “Devletin verdiği hizmetlerden memnuniyet duyma” algısı açısından yüzde 54’lük bir kesimin memnun olmağı, yaklaşık yüzde 20’lik bir kesimin de kararsız oldukları Tablo 9.29’da görülmektedir. Memnuniyetin bu denli düşük düzeyde olmasında ekonomik gelecek belirsizliği yanında, sosyal yönden bölgede gençler için sunulan türlü imkân ve fırsatların oldukça yetersiz olması ve buna bağlı olarak rutin yaşamda farkındalık yaratacak çeşitliliğin bir türlü Batı standartlarında olamayışı ile izah etmek mümkündür.

Tablo 9.30: Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç memnun değilim	34,2	42,8
Memnun değilim	15,8	14,8
Ne memnun, ne değilim	21,5	16,2
Memnunum	21,4	19,2
Çok memnunum	7,1	7,0
Toplam	100	100

Tablo 9.30’da, cinsiyet eğilimleri açısından bakıldığında, erkeklerde bu kapsamda memnuniyet belirtenlerin oranı yüzde 26 oranında, kızlarda ise biraz daha yüksek oranla yüzde 28 civarındadır. “Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?” sorusunun cinsiyet düzeyleri açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.31: Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç memnun değilim	47,7	36,4	39,7
Memnun değilim	13,9	15,1	16,6
Ne memnun, ne değilim	13,8	18,6	22,0
Memnunum	17,2	22,6	15,8
Çok memnunum	7,3	7,4	6,0
Toplam	100	100	100

Tablo 9.31 üzerinden, eğitim düzeyleri itibariyle devletin gençlere sunduğu hizmetlerden memnuniyet düzeylerine bakıldığında, okumayanlar grubunda memnun olmadıklarını beyan edenlerin yüzde 52 düzeyinde olmasına karşın, üniversitelilerde 56 civarında olduğu görülmektedir. Buna göre, üniversitelilerde nispi bir fazlalık olsa da, devlet hizmetlerden yararlanmada zaten oldukça düşük düzeydeki genel kapsamdaki sosyal alternatif hizmetlerin yokluğu, her kesimi ortalama aynı düzeyde etkilemekte olduğu söylenebilir. “Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?” sorusunun eğitim düzeyleri açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.32: Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Hiç memnun değilim	43,3	34,0	38,5	35,7
Memnun değilim	16,5	14,8	13,6	15,5
Ne memnun, ne değilim	18,2	19,0	21,3	17,8
Memnunum	16,2	23,6	20,2	23,0
Çok memnunum	5,7	8,5	6,5	8,1
Toplam	100	100	100	100

Tablo 9.32’de, iller bazında devletin gençler için sunduğu hizmetlerden memnuniyet düzeylerine bakıldığında, Kars ve Ardahan yaklaşık yüzde 32 düzeyi ile memnuniyet içerisinde olduklarını dile getirirken; Ağrı ilinde bu düzey yüzde 22 düzeyine düşmektedir. Buna göre, devletin kamu destekli olarak bölgeye yönelik faaliyetlerinde yetersizlik olduğu kanaati, illerin genelinde bir şikâyet konusu olmasına rağmen, Ağrı’nın memnuniyetsizliğin yüksekliği üzerine düşünülmelidir. “Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?” sorusunun iller açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Bu kapsamda, Sarıkamış Ak Parti gençlik kollarından bir grup genç neredeyse tüm bölge gençlerini kapsayabilecek bir tespitle bulunarak şu görüşleri dile getirmektedir:

“Gençler çoğunlukla kahve ve kafedeler. Daha önceden spor salonumuz vardı yenisini yapacağız diye yıktılar. Yıkılmadan önce katılım çok iyiydi. 3-4 yıl oldu hala yenisini kurmadılar. Şimdi de alt yapı yok, talep yok diye kurmuyorlar.”²⁰⁵

Aynı çerçevede, Ardahan Gençlik ve Spor Konfederasyonu Başkanı da aşağıdaki hususlara dikkat çekmektedir:

205 Sarıkamış AK Parti Gençlik Kolları Odak grup görüşmesi, Görüşmeyi Gerçekleştiren: Ömer Çaha, Oğuzhan Altınkoz ve Olkan Senemoğlu, 28 Ekim 2017.

“Yalnız suç unsuru olduğunda kendini hissettirmemeli. Bu gelişme aidiyeti de artıracaktır. Devlet her zaman yanımızda duygusunu artıracaktır. Biz devletin yanındayız, devlet de bizim yanımızda mesajı vermek çok önemli. İnsanlar hizmete önem veriyorlar, hizmet edecek görüşleri destekliyor. Devletin burs verirken pozitif ayrımcılık yapması gerekiyor. Bu taleplerimizi dile getirdik. İzmir, Bursa, Kocaeli ılıman iklimler, Ardahan’ın iklim şartları daha zor, biz de doğalgaz, su ve elektrikte öğrencilere indirim talebinde bulunduk. Kampüs içinde su boruları konusunda problemler var örneğin. İki yıl kaldım ve kışın borular patlıyor, 5-6 gün sular kesiliyor, damacana ile su taşıyorduk merkezden. İtfaiye de su getiriyordu ancak getirilen sular donuyordu. Bu örnekler öğrencilerin devlete karşı güvenlerini zedeliyor.”²⁰⁶

Bölge gençliğinin devletten beklentileri, diğer bölgelerde olan sorun ve beklentilerden daha farklı ve çok yönlü bir boyuta sahiptir. Gerek coğrafik, gerek sosyo-ekonomik, gerekse siyasi kaos ortamının yarattığı darboğazdan dolayı yaşam mücadelesinde geride kalma veya yenik düşebilme gerginliği yaşayan bölge gençliğinin, gelecek konusunda belirsizlik içinde olduğu söylenebilir.

9.6. Gençlerde Yaşam Memnuniyeti

Bölge gençlerinin yaşadığı sorun kaynakları arasında öncelikli yer eden ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi belirsizlikler ve endişeler, bir bütün olarak gençlerin gelecek motivasyonlarını doğrudan etkilemektedir. Bu bölümde söz konusu bu atmosferin nedenleri ve aşamaları konu edilmektedir.

Tablo 9.33: Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç mutlu değilim	599	12,9
Fazla mutlu değilim	799	17,2
Ne mutluyum, ne mutsuz	752	16,1
Biraz mutluyum	1.395	29,9
Çok mutluyum	1.113	23,9
Toplam	4.658	100

Tablo 9.33’te, yaşama ilişkin bütünsel bakış açısıyla mutluluk psikolojisinde olanların düzeyine bakıldığında, doğrudan mutlu olduklarına dair ifade beyanında bulunanlar yüzde 54 oranındadır. Bu orana yüzde 16’lık kararsızların oranını da kattığımızda, bölgede gençlerin nispeten mutlu olduğu söylenebilir. Tüm olumsuzluklara rağmen bu denli bir mutluluk düzeyinin var olması şaşırtıcı olmakla beraber, gençlerin bir şekilde kendilerini sosyal yaşama entegre edebildikleri ve yaşamlarında olumsuzluğu merkeze alarak yaşam sürme taraftarı olmadıkları ile izah etmek mümkün olabilir.

206 H. K., Türkiye Gençlik ve Spor Konfederasyonu Ardahan İl Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz, Adıye Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.

Tablo 9.34: Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç mutlu değilim	12,1	13,6
Fazla mutlu değilim	16,7	17,6
Ne mutluyum, ne mutsuz	16,4	15,9
Biraz mutluyum	29,4	30,5
Çok mutluyum	25,3	22,4
Toplam	100	100

Cinsiyet açısından Tablo 9.34’te gençlerin kendilerini mutlu hissedip hissetmediklerine bakıldığında ise, her iki kesim için bu durum yüzde 53-54 düzeyindedir. Her iki kişiden birinin mutluluk psikolojisinde olması bölge gençlerinin kötümser bir genel karakteristik yapıda olmadıklarını göstermektedir. “Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?” sorusunun cinsiyet açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Ahmed-i Hani MYO’dan bir grup öğrencinin dile getirdiği, “Kızların tek başına akşam saatlerinde rahatlıkla çarşıya çıkamadığı, bölgedeki sosyal ilişkilerde cinsiyet ayrımcılığının olduğu; Ayrıca Doğubayazıt’ta kadına dönük şiddetin ve erken evliliklerin olduğu” şeklindeki ifadeler de genç kızların mutsuzluk sebeplerini açıklar niteliktedir. Diğer bölge illerde ve ilçelerde de benzer konularda şikayetler dile getirilmiştir.²⁰⁷

Tablo 9.35: Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç mutlu değilim	15,1	11,9	14,2
Fazla mutlu değilim	14,8	17,4	17,7
Ne mutluyum, ne mutsuz	13,0	15,2	20,1
Biraz mutluyum	31,4	29,6	30,2
Çok mutluyum	25,7	25,9	17,8
Toplam	100	100	100

Tablo 9.35’e göre, gençlerin kendilerini mutlu hissetme durumlarına eğitim düzeyleri açısından bakıldığında, yine şaşırtıcı bir şekilde okumayanların yüzde 57’si, üniversitelilerin de yüzde 47’si kendisini mutlu olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bu durumu, okumayanların yaşamdan beklen-

207 Doğubayazıt Ahmed-i Hani Meslek Yüksekokulu odak grup görüşmesi., Görüşmeyi Gerçekleştiren: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

tilerinin oransal olarak üniversitelilere nazaran daha yüksek olmayışı ile ilişkilendirmek olasıdır. Çünkü eğitim düzeyi arttıkça yaşamdan beklentilerin fazlaşması genel bir olgudur. “Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?” sorusunun eğitim düzeyleri açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

Tablo 9.36: Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Hiç mutlu değilim	13,2	12,5	14,9	11,1
Fazla mutlu değilim	17,8	15,5	15,6	18,7
Ne mutluyum, ne mutsuz	16,4	17,7	16,0	14,8
Biraz mutluyum	30,0	28,8	31,6	29,5
Çok mutluyum	22,6	25,6	21,9	25,9
Toplam	100	100	100	100

Tablo 9.36’da, katılımcıların bir bütün olarak kendilerini mutlu hissetmelerine ilişkin iller bazında dağılıma bakıldığında ise, mutlu olmadıklarını belirtenlerin oranı tüm iller için yüzde 29-32 düzeyinde ve birbirlerine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Kararsızlık içerisinde olanların oranı ise yüzde 15-17 civarında olduğu gözlemlenmektedir. Bu düzeyler, bize bölge gençliğinin neredeyse her beş kişiden ikisinin “mutsuz” olduğunu göstermektedir. “Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?” sorusunun iller açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olmadığı görülmektedir (P=,136).

Mevcut durumu, bölgede hakim olan sosyo-ekonomik koşullara bağlayarak ele alan Ağrı AK Parti İl Gençlik Kolları Başkanı şu şekilde dile getirmiştir:

“Ağrı’da en önemli sorun işsizliktir. Bu nedenle iş ve istihdama yönelik planlı çalışmalar ve somut katkılar olmalı, yeni yatırımlar yapılmalıdır. Gençler için boş zamanlarını değerlendirebilecekleri aktivite merkezleri olmalı. Mevcut olanlar yetersiz. Gençlik merkezlerinde kültür, sanat ve spor aktiviteleri yoğunlaşmalı. Üniversite imkânlarından gençler daha fazla yararlanmalı.”²⁰⁸

Aynı konuda, Ağrı Anadolu Lisesi Müdürü ise şu görüşlerin altını çizmiştir:

Beklentileri zayıf, karamsar bir gençlik yapısı var. Gençler geleceğe fazla umutla bakamıyor. Müzik, tiyatro ve spor etkinlikleri var ama yetersiz. Bu tür etkinlikler artmalı. Bu alanlarda yetenekli gençler var, ellerinde tutulursa model olacaktır.”²⁰⁹

208 Ağrı Ak Parti İl Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

209 Ağrı Anadolu Lisesi Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

Yaşam memnuniyetinin irdelendiği bu bölümde genel olarak ekonomik, kültürel ve sosyal nedenlerden ötürü çeşitli sorunlar bulunmakla birlikte gençlerin büyük bir kısmının geleceğe umutla baktığı ve kendini mutlu hissettiğini söyleyebiliriz.

Fotoğraf: Fatma Sinar

BÖLÜM 10

SİYASAL KATILIM VE ROL MODELLERİ

BÖLÜM 10

SİYASAL KATILIM VE ROL MODELLERİ

Bu bölümde, TRA2 bölgesinde yaşayan 14-24 yaş arası gençlerin siyasal katılım ve rol modelleri altı başlık ekseninde analize tabi tutulacaktır. Bu bağlamda birincisi, gençlerde siyasete ilgi düzeyi ve siyasal katılımın ne düzeyde olduğu, ikincisi, okullarda kulüp faaliyetlerine katılım düzeyleri, üçüncüsü, gençlerin en çok beğendiği siyasetçi, dördüncüsü, gençlerin en çok beğendiği sanatçı, beşincisi, gençlerin en çok beğendiği sporcu ve altıncısı, gençlerin daha çok kimleri rol model alıp beğendiklerine ilişkin tutumları incelenecektir. Bu çerçevede, katılımcılara yöneltilen soruların öncelikle basit frekans analizleri yapılmış, ardından her başlıkta yer alan sorular, cinsiyet, eğitim grupları (okumayan, lise ve üniversite) ve iller üzerinden çapraz analizle değerlendirilmiştir. Gençlerin siyasal katılım ve rol modelleri konusunun arka planını daha iyi değerlendirebilmek adına, anket sorularında ortaya çıkan sonuçlarla ilgili analizler, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlarla ve odak grup çalışmalarında ortaya çıkan görüşlerle desteklenmiştir.

Siyasal katılma, vatandaşların siyasi sistem karşısında tutum ve davranışları anlamına geldiği gibi siyasi olay ve süreçlere ilişkin ilgi düzeylerini de ifade etmektedir. Siyasal katılım sadece seçimlerde oy vermek ya da siyasi parti faaliyetlerine katılım anlamına gelmemektedir. Aristoteles'in, "insan siyasi bir canlıdır" sözünden hareketle, oy vermek ya da siyasi parti faaliyetlerine katılımın dışında insanın içinde yaşadığı toplumda cereyan eden siyasete dair bir algısı, ilgisi ve bilgisi vardır ve bu yönleriyle insan, siyasal bir varlıktır. Siyasal katılım, siyasal varlık olmanın önemli bir özelliği ve dışavurumdur. Siyasal katılımın yüksek oranda cereyan etmesi ile siyasi ilgisizlik durumunun her ikisi de siyasal varlık olmanın bir boyutudur. Siyasi olayları izleme ve dinleyici olarak mitinglere katılma gibi en pasifinden, siyasi olay ve sorunlar karşısında eyleme geçme ya da siyasette aktif rol almak gibi en aktifine kadar çeşitli biçimlerde siyasal katılım düzeyleri bulunmaktadır.

Siyasal katılımı ve siyasal eğilimleri, gelir, eğitim düzeyi, meslek, cinsiyet, ideoloji, din, kimlik, yerleşim yeri, aile ve kişilik yapısı gibi sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel ve çevresel faktörler etkilemektedir. Bunların yanında özellikle iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, Türkiye'de interneti yüzde 90'lara varan oranda en çok kullanan gençlerin²¹⁰ siyasal katılım ve siyasal eğilimlerinin şekillenmesinde sosyal medyanın ciddi etkisinin olduğu bir vakıa haline gelmiştir.²¹¹

Aynı şekilde, TRA2 bölgesinde yaşayan 14-24 yaş arası gençlerin siyasal katılım, siyasal eğilim ve siyasete ilgi düzeylerinin oluşmasında, büyük ölçüde geleneksel yapının devam etmesi etkilidir. Örneğin Kars'ta lise çağında 5 öğrenci ile yapılan bir odak grup çalışmasında da söylendiği gibi, küçük

yaşlardan itibaren siyasi bilinçlenmede aile ve akraba çevresi hala etkisini sürdürmekle birlikte, televizyon, internet ve sosyal medyanın daha şekillendirici etkisinin olduğu anket ve mülakatlar da ortaya çıkan sonuçlardan birisidir.²¹² Bu konuda, Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü'nün şu sözleri, bu anlamda dikkat çekicidir:

"Gençler arasında en büyük uyuşturucu internet ve bilgisayar. Gençler, yapacak alternatif şeyleri olmadığı için ne yazık ki, bu alana yöneliyorlar. Tüm vakitlerini bilgisayar ve cep telefonu başında internette geçiriyorlar."²¹³

Öte yandan bölgedeki gençlerin okul, ev ve iş hayatı dışında vakitlerinin çoğunu internet kafe, kafe ve kahvehane gibi yaşam alanlarında geçirdikleri, neredeyse görüşme yaptığımız tüm ilgililerden tarafından ifade edilmiştir. Bölgedeki gençlerin aile, okul ve sosyal medya dışında sosyal ve siyasal ilgi, bilgi, eğilimleri ile rol modellerinin şekillenmesinde kafelerde oluşan sosyal arkadaşlık ortamlarının da etkili olduğunu söylemek mümkündür.

10.1. Gençlerde Siyasete Karşı İlgi Düzeyi

Bu başlık altında, Tablo 10.1'de görüleceği üzere bölgedeki gençlerin, genel olarak siyasal katılıma ilişkin tutum ve davranışlarını anlamak amacıyla 14-24 yaş aralığındaki gençlere "Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Gençlerin oldukça yüksek oranda (%40,6) bir kesimi, siyasete hiç ilgi duymadıklarını belirtirken, biraz ilgi duyuyorum diyenlerin oranı yüzde 20,4'dir. Çok fazla ilgili duyuyorum diyenlerin oranı ise yüzde 13'te kalmıştır. Siyasete biraz ilgi duyanlar ile çok fazla ilgi duyanların oranının (yaklaşık % 33) bile, siyasete hiç ilgi duymayanların oranından (%40,6) altta olması, bölgede gençlerin siyasete ilgi düzeylerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu oranlara, yüzde 17,6 ile siyasete pek ilgi duymayanların oranı da eklendiğinde, sanıldığı aksine bölgede, gençlerin siyasal katılıma ilişkin tutum ve davranışlarının çok aşağı seviyelerde seyrettiği söylenebilir. Daha çok kafelerde toplumsal hayatını sürdüren gençliğin apolitik olduğu ve siyasetten ziyade eğlence ve muhabbet ortamlarında kendilerini gösterdikleri anlaşılacaktır.

Tablo 10.1: Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç duymuyorum	1.885	40,6
Pek duymuyorum	815	17,6
Ne duyuyorum, ne duymuyorum	386	8,3
Biraz ilgi duyuyorum	948	20,4
Çok fazla ilgi duyuyorum	605	13,0
Toplam	4.639	100

²¹⁰ Türkiye'de 2016 yılında gençlerde internet kullanım oranı konusunda bkz., <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBul-tenleri.do?id=24648>, [Erişim Tarihi: 9.12.2017].

²¹¹ Türkiye'de internet kullanan 15-29 yaş arası gençlerde sosyal medya kullanım oranı (%96) ve diğer istatistikler konusunda ayrıntılı bir çalışma için, bkz., <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/3816/genclik-ve-spor-bakanligi-turkiyenin-en-kapsamli-sosyal-medya-arastirmasini-yapti.aspx>, [Erişim Tarihi: 9.12.2017].

²¹² Kars Fen Lisesi Odak Grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Murat Önder ve Meryem Aybas, 28 Ekim 2017.

²¹³ S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha-Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

Bu konuda Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü'nün, "Gençler, geçmişe nazaran siyasete çok ilgi duymuyor. Siyasi-ideolojik olarak bölgede bir suskunluk hakim. Bu durum belki de, daha çok OHAL'in yaratmış olduğu bir etkidir" biçimindeki sözleri, anketten çıkan sonuçları destekler niteliktedir.²¹⁴ Aslına bakılırsa gençlerin siyasete ilgi düzeyleri, bölge insanının daha çok seçim zamanlarında açığa çıkan siyasete ilgi düzeyine uygun bir seyir izlemektedir. Kağızman İlçe Milli Eğitim Müdürü'nün, "Gençler daha çok seçim zamanlarında politize oluyorlar" sözü bu durumun bir göstergesi olarak okunabilir.²¹⁵ Seçim ya da çatışma zamanlarında siyasete ilginin artması da, Kars Gençlik Spor İl Müdürü'nün, "Seçim zamanları siyaset, ideoloji üzerinden değil de etnik kimlikler üzerinden çıkmaktadır" sözlerinden anlaşılacağı gibi gençlerde var olan siyasete ilginin de daha çok bölgenin toplumsal ve siyasal yapısına uygun bir şekilde etnik ve mezhepsel boyutlar üzerinden ortaya çıktığının göstergesidir.²¹⁶

Tablo 10.2'de gençlerin siyasete karşı ilgi düzeylerine kız ve erkek öğrenciler bazında bakıldığında, siyasete ilgi duyma oranının erkeklerde kızlardan daha yüksek bir düzeyde seyrettiği görülecektir. Siyasete biraz ve çok fazla ilgi duyan erkek öğrencilerin oranı, yaklaşık yüzde 35 iken, bu oran kız öğrencilerde yaklaşık yüzde 30'da kalmıştır. Bölgedeki gençlerin siyasete ilgi duyma düzeylerinin kız ve erkek öğrenciler açısından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığının varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (P=,000).

Tablo 10.2: Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç duymuyorum	42,8	38,5
Pek duymuyorum	17,3	17,8
Ne duyuyorum, ne duymuyorum	9,2	7,4
Biraz ilgi duyuyorum	19,7	21,2
Çok fazla ilgi duyuyorum	11,0	15,1
Toplam	100	100

Tablo 10.3'te siyasete karşı ilgi düzeyinin eğitim seviyesi açısından değerlendirmesi yapıldığında ilginç olan husus, okumayanların siyasete ilgi duyma oranının, liseliler ve üniversiteli gençlerden daha yüksek olmasıdır. Siyasete çok fazla ilgi duyanların oranı okumayanlarda yüzde 17,6 iken, bu oran üniversitelilerde yüzde 15,3 ve liselilerde yüzde 11,4'tür. Siyasete hiç ilgi duymayanların oranı okumayanlarda yüzde 38,1 iken, liselilerde yüzde 43,1 ve üniversitelilerde yüzde 35,4 seviyesinde olduğu göz önüne getirildiğinde, bölgede siyasal katılım tutum ve davranışlarını yansıtması açısından, eğitilmiş kız ve erkek öğrencilerin siyasete ilgi düzeylerinin, eğitimsiz kız ve erkek öğrencilerin altında kaldığı görülecektir. Başka bir deyişle, siyasete ilgi düzeylerinin eğitim seviyesi açısından varyans analizine bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğu görülür (P=,000).

214 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü.

215 Y. B., Kağızman İlçe Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

216 Y. Y., Kars Gençlik ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

Tablo 10.3: Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç duymuyorum	38,1	43,1	35,4
Pek duymuyorum	17,1	17,9	17,0
Ne duyuyorum, ne duymuyorum	6,6	8,2	9,6
Biraz ilgi duyuyorum	20,6	19,5	22,7
Çok fazla ilgi duyuyorum	17,6	11,4	15,3
Toplam	100	100	100

Bölge gençlerinin siyasete ilgi duyma durumlarına, iller açısından karşılaştırmalı bakışla bir farklılık oluşup oluşmadığına bakıldığında, siyasete ilgi duyma seviyelerinin iller bazında büyük farklılıklar içermediği fark edilecektir. Tablo 10.4'te görüldüğü üzere, siyasete çok fazla ilgi duyanların oranı dört ilde de, yaklaşık yüzde 12-14 aralığında gerçekleşmektedir. Bu da, bölgede siyasete karşı ilgi duyan gençlerin oranının iller bazında çok büyük farklılıklar içermediğini göstermektedir. Siyasete ilgi duyma oranının iller bazında varyans analizi de bu durumu desteklemektedir (P=,902). Başka bir deyişle, gençlerin siyasete ilgi duyma düzeyinin, iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa yol açmadığı görülmektedir.

Tablo 10.4: Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç duymuyorum	41,7	40,3	41,3	39,0
Pek duymuyorum	16,7	17,7	17,1	18,9
Ne duyuyorum, ne duymuyorum	7,5	7,9	8,9	9,2
Biraz ilgi duyuyorum	19,9	21,5	21,0	19,9
Çok fazla ilgi duyuyorum	14,1	12,7	11,6	13,0
Toplam	100	100	100	100

10.2. Siyasetle İlgili Bilgilerin Alındığı Kaynaklar

Bu başlık altında, gençlerin siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden edindiklerine ilişkin bilgiler değerlendirilecektir. Bu çerçevede gençlerin siyasetle ilgili bilgileri aileden mi, dernek ve vakıf gibi sivil toplum örgütlerinden mi, arkadaş çevresinden mi, televizyondan mı ya da internetten mi öğrendikleri sorulmuştur. Siyasetle ilgili bilgilerin nereden edinildiğine ilişkin bu soru, elbette gençlerin siyasal eğilimlerini daha çok nelerin etkilediğine ve siyasal katılıma ilişkin tutum ve davranışların nasıl oluştuğuna ilişkin değildir. Ancak siyasetle ilgili bilgilerin daha çok nereden öğrenildiği hususu da, sınırlı da olsa, gençlerin siyasal eğilimlerini etkilemektedir.

Bölgede gençlerin siyasi eğilimlerini etkileyen, siyasi tutum ve davranışlarını şekillendiren farklı faktörlerden bahsedilebilir. Aile, arkadaş çevresi, siyasal partiler, siyasal kişilikler, sivil toplum örgütleri, televizyon ve sosyal medya gibi pek çok faktör sayılabilirse de, bölgenin hala büyük ölçü-

de geleneksel yapısını sürdürdüğü göz önüne alındığında, aile ve akrabalık ilişkilerinin gençlerin siyasi eğilimlerinin oluşmasında ağırlığının hala devam etmekte olduğunu söylemek mümkündür.

Tüm bunlarla birlikte bölgede gençlerin siyasi eğilimlerinin oluşmasında, gençlerin dışlanmış psikolojisi ve ayırmacılığa uğradıklarına ilişkin kanaatleri, siyasi tutum, davranış ve eğilimlerini ciddi bir biçimde etkilemektedir. Doğubayazıt AK Parti Gençlik Kollarından 13 genç ile yapılan bir odak grup çalışmasında, gençlerin söyledikleri şu cümleler üzerine düşünülmelidir:

“Batıdakiler, Kürtleri terörist görüyor. Burada da Batıdakiler gibi ön yargı var. Karşılıklı olarak geçmişe dönük algı devam ediyor. Bunun için Kürt sorunu var... Erzurum’da Kürt olduğum için taksiden indirildim. Kürt sorunu vardır. Bu durum PKK tarafından sulandırıldı. İstismar edildi. Kürt’üz demeye utanır olduk. Ancak bu bizim isteğimizle olmaz sadece. Bunun için Batı da devlet de söylemlerini düzeltmeli, bu konuda faaliyet göstermelidir.”²¹⁷

Yine Doğubayazıt Ahmed-i Hani Meslek Yüksekokulu’nda 30 kişiden oluşan odak grup görüşmesinde farklı gençlerin şu sözleri de, dışlanmışlık psikolojisinin gençlerde yarattığı siyasi etkiyi anlamak açısından önemlidir:

“Filler tepişirken çimenler eziliyor... Medya gerçeği göstermiyor. Özgür değil... Doğu Anadolu’da Güneydoğu Anadolu’da insanlar ölüyor, devlet susuyor... Staj yaptım. Kürt olduğum için dışlandım. Puanım düşük geldi. Ülkemizde dışlanma var... Askerde dışlandım... Afyonkarahisar’da çalıştığım yerde dışlandım.”²¹⁸

Bu bağlamda ayrıca, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü’nün şu sözleri üzerinde de düşünülmelidir:

“Terör, PKK ve Kürt kimliği arasında yaşanan ikilemler psikolojik sorunlara yol açıyor. Terör ve Kürt kimliği üzerinde yoğunlaşmanın beraberinde getirdiği sosyal sorunlar mevcut. Üniversitede öğrencilerin yarısı neredeyse Güneydoğu kökenli ve terör örgütünün sempatanlığı önemli. Bunlar yerli demografiyi sosyal ilişkilerde olumsuz olarak etkiliyor. Oysa ki, bölge nüfusu orta yaş ve üzeri muhafazakâr kimlikte ve geleneksel değerlere sıkı bağlı. Ancak çocuklarını kontrol etme konusunda yetersizler. Durum her zaman açık değil. Örneğin bazı insanlar beş vakit namaz kıлып gidip HDP’ye oy verebiliyor. Bu çok sosyolojik bir durumdur. Kürt kökenli gençler dışlandıklarını düşünüyor. Bu çok ciddi bir tehdittir.”²¹⁹

217 Doğubayazıt AK Parti Gençlik Kolları Odak Grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

218 Doğubayazıt Ahmed-i Hani Meslek Yüksekokulu Odak Grup görüşmesi. Görüşmeyi yapan Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

219 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü.

Tablo 10.5: Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Ailemden	483	11,0
Derneklerden/vakıflardan	137	3,1
Arkadaş çevremden	401	9,1
Televizyondan	2.395	54,6
İnternette	906	20,6
Diğer	68	1,5
Toplam	4.390	100

Tablo 10.5’te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan gençlere, “Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Gençlerin yaklaşık yüzde 55’i, siyasetle ilgili bilgileri televizyondan, yüzde 20,6’sı internette öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Siyasetle ilgili bilgileri aileden öğrendiklerini ifade edenlerin oranı yüzde 11 iken, arkadaş çevremden öğreniyorum diyenlerin oranı yüzde 9,1’dir. Bu sonuçlar, gençlerin ezici bir çoğunluğunun (yaklaşık % 75) siyasetle ilgili bilgileri medya ve internet aracılığı ile edindiklerini göstermektedir. Bu durum, bölgede gençlerin siyaset hakkında bilgilerinin yoğun bir şekilde televizyon ve internet üzerinden oluştuğunu göstermektedir. Bu verilerden, gençlerin siyasi eğilimlerinin, siyasi tutum ve davranışlarının televizyon ve internet üzerinden şekillendiği yönünde bir sonuç çıkarılamasa da, gençlerin siyasete ilgi düzeyleri üzerinde medya ve internetin etkisinin büyük olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tablo 10.6: Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?

	Kız	Erkek
Ailemden	12,1	9,9
Derneklerden/vakıflardan	1,8	4,4
Arkadaş çevremden	8,5	9,8
Televizyondan	59,8	49,2
İnternette	16,4	24,9
Diğer	1,3	1,8
Toplam	100	100

Tablo 10.6’da, gençlerin siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğrendiklerinin kız ve erkek gençler arasında nasıl bir değişkenlik gösterdiğine bakıldığında, kızların yaklaşık yüzde 60’ı, siyasetle ilgili bilgileri televizyondan öğrendiklerini ifade ederken, bu oran erkeklerde yüzde 49,2’de kalmıştır. Siyasetle ilgili bilgileri ailemden öğreniyorum diyen kızların oranı yüzde 12,1 iken, bu oran erkeklerde yüzde 9,9’dur. Bu sonuçlar, kızların erkeklere oranla daha çok evde vakit geçirdikleri ve dolayısıyla televizyon izlediklerini göstermektedir. Aynı şekilde, kızların erkeklere oranla siyasetle ilgili bilgileri daha çok ailelerinden edinmeleri, kızların erkeklerden daha fazla evde vakit geçirdiklerinin bir göstergesidir. Siyasetle ilgili bilgileri internette öğrenen erkeklerin oranı

yaklaşık yüzde 25 iken, kızların oranı yüzde 16,4 olması, erkeklerin kızlara oranla daha fazla internet kullanım imkânına sahip olduğunu gösterdiği gibi, erkeklerin siyasete ilgilerinin internet üzerinden daha fazla olduğunun da bir sonucudur. Sonuç olarak, siyasetle ilgili bilgileri nereden öğrendiklerine ilişkin kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu da açığa çıkmıştır (P=,0005).

Tablo 10.7. Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Ailemden	7,9	12,1	9,7
Derneklerden/vakıflardan	5,0	2,2	4,7
Arkadaş çevremden	11,0	8,1	10,8
Televizyondan	51,0	61,4	38,7
İnternette	24,2	14,9	33,6
Diğer	1,0	1,3	2,4
Toplam	100	100	100

Tablo 10.7’de, gençlerin siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğrendiklerine, eğitim seviyeleri açısından bakıldığında, okumayan, lise ve üniversiteliler arasında farklılıklar olduğu görülecektir. Siyasetle ilgili bilgileri televizyondan öğreniyorum diyen okumayanların oranı yüzde 51 iken, liselilerin oranı 61,4 ve üniversitelilerin oranı ise 38,7’dir. Üniversitelilerin diğerlerine oranla düşük olması, üniversite mezunlarının televizyon dışında siyasetle ilgili bilgileri alternatif kaynaklardan, örneğin internet ve sosyal medyadan öğrendiklerini ortaya koymaktadır. Zaten siyasetle ilgili bilgileri internette öğreniyorum diyen üniversitelilerin oranının yüzde 33,6 ile lise mezunu (%14,9) ve okumayanlardan (%24,2) daha yüksek olması bu sonucun bir göstergesidir. Liselilerin siyasetle ilgili bilgileri televizyondan öğrenme oranının, okumayanlara oranla düşük olması, liselilerin okulda daha çok zaman geçirmeleri ve lise mezunlarının çoğunlukla çalışıyor olması ve daha az evde vakit geçirdiklerinin bir sonucu olarak okunabilir. Siyasetle ilgili bilgileri aileden öğrenme oranı ise okumayanlarda yüzde 7,9, lise mezunlarında 12,1 ve üniversitelilerde 9,7 olup, aileden siyasetle ilgili bilgileri öğrenenlerin daha çok lise mezunu oldukları sonucu çıkmaktadır. Tüm bu sonuçlar, siyasetle ilgili bilgilerin nereden öğrenildiği konusunun eğitim düzeylerine göre değişkenlik gösterdiğini ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın mevcut olduğunu göstermektedir (P=,000).

Tablo 10.8: Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Ailemden	9,4	12,6	11,3	11,6
Derneklerden/vakıflardan	2,8	3,2	3,6	3,1
Arkadaş çevremden	9,4	7,9	10,7	8,3
Televizyondan	55,9	54,6	50,6	56,0
İnternette	21,6	19,2	22,8	18,9
Diğer	1,0	2,6	1,0	2,0
Toplam	100	100	100	100

Bölgedeki gençlerin siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğrendiklerinin iller bazında değişkenlik gösterip göstermediğine Tablo 10.8 üzerinden bakıldığında, televizyondan diyenlerin oranı Kars ve Ağrı’nın yaklaşık yüzde 56 seviyesinde olduğu, bunları yüzde 54,6 ile Ardahan’ın izlediği ve İğdır’da bu oranın yüzde 50,6’da kaldığı görülmektedir. Siyasetle ilgili bilgileri televizyondan öğrenme konusunda İğdır, diğer illere oranla daha alta yer almasına rağmen, siyasetle ilgili bilgilerin internette öğrenilmesinde, yüzde 22,8 ile İğdır’ın ilk sırada olduğu görülmektedir. Siyasetle ilgili bilgilerin aileden öğrenenlerin oranı, Ardahan’da yüzde 12,6, Kars ve İğdır’da yaklaşık yüzde 11 ve Ağrı’da yüzde 9,4’tür. Siyasetle ilgili bilgilerin aileden öğrenilmesi konusunda da iller arasında kısmi farklılıklar bulunmakla birlikte, bu durum istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Siyasetle ilgili bilgilerin arkadaş çevresi, dernekler ve vakıflardan öğrenilmesinde iller arasında çok büyük farklılıkların olmadığı, oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bölgedeki gençlerin siyasetle ilgili bilgileri öğrendikleri kaynaklar konusunda iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşmadığı, yapılan varyans analizinde de ortaya çıkmıştır (P=,266).

10.3. Okulda Kulüp Faaliyetlerine Katılım

Bu başlık altında, bölgedeki gençlerin okulda toplumsallaşmaları, toplumsal sorumluluk ve görev bilinci edinmeleri, girişimci yönlerini geliştirmeleri, birbirleriyle kaynaşma ve ortaklaşa iş yapma kültürü edinmelerinde önemli işlevleri haiz olan kulüp etkinliklerine katılım durumları, cinsiyet, eğitim seviyesi ve iller bazında nasıl seyir izlediği araştırılmıştır. Lise ve üniversitelerde siyasetten sanata, kültürden bilime, trafikten çevreye, sağlıktan tarım ve hayvancılığa, spordan turizme kadar pek çok alanda faaliyet yürüten öğrenci kulüpleri bulunmaktadır. Öğrenci kulüpleri, lise ve üniversite çağındaki gençlerin kendilerini ifade etmeleri, ilgi duydukları alanlarda etkinlik icra etmeleri, birbirlerini tanımaları, birbirleri ile kaynaşmaları ve ortaklaşa iş yapma kültürü edinmeleri ve bir şeyler üretmeleri konularında etkisi tartışmasıdır. Aynı zamanda öğrenci kulüpleri, öğrencilerin daha lise ve üniversite çağında, sivil sorumluluk almaları ve siyasal katılımlarını kanalize etmeleri yönünde de faydalı oluşumlardır. Bu bakımdan, gençlerin öğrenci kulüplerinin faaliyetleri ile ne oranda ilgilendikleri, toplumsal ve siyasal ilgi düzeyi ile siyasal tutum ve davranışlarını açığa çıkarması açısından önem arz etmektedir.

Tablo 10.9: Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç ilgilenmiyorum	1.600	38,7
Pek ilgilenmiyorum	774	18,7
Ne ilgileniyorum, ne de ilgilenmiyorum	347	8,4
Biraz ilgileniyorum	1.006	24,3
Çok fazla ilgileniyorum	405	9,8
Toplam	4.132	100

Bu bağlamda, Tablo 10.9'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan gençlere, "Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?" şeklinde bir soru sorulmuş, gençler, yüzde 38,7 gibi oldukça yüksek bir oranda kulüp faaliyetleri ile hiç ilgilenmediklerini ifade etmiştir. Bu orana, kulüp faaliyetleri ile pek ilgilenmiyorum diyenlerin oranı (%18,7) eklendiğinde, yaklaşık yüzde 58 oranında, öğrencilerin okullarda kulüp faaliyetleri ile ilgilenmedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Kulüp faaliyetleri ile çok fazla ilgileniyorum diyen öğrencilerin oranı sadece yüzde 9,8 düzeyindedir. Bu oranlar, bölgede öğrencilerin okullarda kulüp faaliyetlerine ilişkin ilgisinin oldukça düşük olduğunu ve bunun da gençlerin sivil sorumluluk, toplumsal katılım, birlikte iş yapma, kendini gerçekleştirme, birbirleriyle dayanışma ve kaynaşma gibi konularda bir eksiklik içinde yer alması sonucunu doğurduğunu göstermesi açısından üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

Tablo 10.10: Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç ilgilenmiyorum	38,2	39,2
Pek ilgilenmiyorum	18,7	18,7
Ne ilgileniyorum, ne de ilgilenmiyorum	9,0	7,7
Biraz ilgileniyorum	25,2	23,5
Çok fazla ilgileniyorum	8,9	10,8
Toplam	100	100

Tablo 10.10'da kız ve erkek öğrencilerin okulda kulüp faaliyetlerine ilgi ve katılım durumunda farklılık olup olmadığına bakıldığında, kulüp faaliyetleriyle hiç ilgilenmiyorum diyen kız öğrencilerin oranı yüzde 38,2 iken, erkek öğrencilerin oranı yüzde 39,2'dir. Kulüp faaliyetleri ile çok fazla ilgili olan kız öğrencilerin oranı ile erkek öğrencilerin oranı birbirine yakın olup, her ikisi de yaklaşık yüzde 10 civarındadır. Dolayısıyla, bölgede kız ve erkek öğrencilerin kulüp faaliyetleriyle ilgilenme oranlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı yapılan varyans analizinde ortaya çıkmıştır (P=,978).

Tablo 10.11: Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç ilgilenmiyorum	37,5	34,6	49,6
Pek ilgilenmiyorum	16,3	19,2	17,7
Ne ilgileniyorum, ne de ilgilenmiyorum	6,3	8,5	8,3
Biraz ilgileniyorum	26,3	26,8	17,7
Çok fazla ilgileniyorum	13,8	10,9	6,6
Toplam	100	100	100

Tablo 10.11'de gençlerin kulüp faaliyetlerine ilgi ve katılım durumu, eğitim seviyeleri açısından karşılaştırıldığında, üniversitelilerin, lise ve okumayanlara oranla kulüp faaliyetlerine katılımlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Şöyle ki, kulüp faaliyetleriyle çok ilgileniyorum diyen oku-

mayanların oranı yüzde 13,8 ve lise mezunlarının oranı yüzde 10,9 iken, bu oran üniversite mezunlarında yüzde 6,6'da kalmıştır. Kulüp faaliyetleriyle biraz ilgileniyorum diyen okumayan ve liselilerin oranı yaklaşık yüzde 26 seviyesinde iken, bu oran üniversitelilerde yüzde 17,7'dir. Üniversiteli gençlerin, lise ve altı eğitim seviyesindeki öğrencilere oranla kulüp faaliyetlerine ilgilerinin daha düşük olması, üniversite ortamında var olan etnik ve ideolojik çatışma ortamının varlığındandır. Başka bir deyişle, bölgedeki üniversiteler az sayıda da olsa belirli görüşlerin çekişme ve çatışma ortamına sahne olduğu için, geri kalan üniversite öğrencilerinin çoğunluğu, çatışma potansiyelinin olabileceği kulüp faaliyetlerinden uzak durmaktadır. Üniversitelerdeki kulüpler, belirli dünya görüşlerine sahip öğrencilerin yoğunlaştığı ve kendi ideolojileri doğrultusunda faaliyet yürüttükleri zeminler haline gelmiştir. Bu bakımdan, üniversite öğrencilerinin çoğunluğu, böylesi bir çatışma ortamına vesile olabilecek kulüp faaliyetlerine katılım konusunda çekingen davranmaktadır. Bu konuda Ardahan Üniversitesi Rektörü'nün şu sözleri bölgedeki üniversitelerde meydana gelen kamplaşmayı ve psikolojiyi anlatması açısından dikkate değerdir:

*"Doğu ve Güneydoğu'nun profili buradaki öğrencilerimizde de mevcut. Öğrencilerin neredeyse yarısı Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki illerden gelmekte. Sağcılık ve solculuk biraz uç noktada seyrediyor. Kürtçülük yapan öğrencilerin yanında Şamanizm'e varan söylemler bile duyduk. Turancı milliyetçi profili çok yüksek. Etnik merkezli güvenlik korkularının çoğu psikolojik. Algısal anormal bir psikoloji var buradaki öğrencilerde. Dini ve milli değerler açısından içi boş bir dindarlık yayılıyor. Ama aşırı politize olmuşluktan dolayı gerçekte biraz umutsuzluk söz konusu. Siyasi ayrışma, PKK sempatanlarına karşı ülkü ocakları ekseninde bir çatışma var."*²²⁰

Tablo 10.12: Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç ilgilenmiyorum	44,5	32,1	44,9	31,7
Pek ilgilenmiyorum	18,5	18,3	19,4	18,7
Ne ilgileniyorum, ne de ilgilenmiyorum	9,5	6,8	7,8	8,8
Biraz ilgileniyorum	19,2	30,0	20,8	29,3
Çok fazla ilgileniyorum	8,4	12,7	7,1	11,5
Toplam	100	100	100	100

Tablo 10.12'de öğrencilerin okul kulüplerine ilgi duymaları durumuna iller bazında bakıldığında, Ağrı ve Iğdır'da kulüp faaliyetleriyle hiç ilgilenmiyorum diyen öğrencilerin oranı, birbirine yakın bir şekilde yaklaşık yüzde 44 seviyesindedir. Kulüp faaliyetleriyle hiç ilgilenmiyorum diyen öğrencilerin Kars ve Ardahan'daki oranları da birbirine yakın şekilde yaklaşık yüzde 32 civarındadır. Kulüp faaliyetleriyle çok ilgileniyorum diyenlerin Kars ve Ardahan'daki oranları (yaklaşık % 7,5) ile Iğdır ve

220 M. B., Ardahan Üniversitesi Rektörü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Olkan Senemoğlu ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

Ağrı'da oranları (yaklaşık % 12) da birbirine yakındır. Bu durum, bölgede Kars ve Ardahan ikilisi ile Ağrı ve Iğdır ikilisinin sosyal dokusunun az ya da çok birbirine benzer eğilimlere sahip olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, Ağrı ve Iğdır'daki çatışma ortamının Kars ve Ardahan'a oranla biraz daha baskın olması, özellikle üniversite öğrencilerinin çoğunluğunu, belirli görüşlerin elinde propaganda aracı haline gelen kulüp faaliyetlerine ilgi ve katılımlarının düşük seviyede cereyan etmesine sebep olmaktadır. Kulüp faaliyetleriyle ilgili olma durumunun iller bazında varyans analizine bakıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (P=,000).

10.4. En Çok Beğenilen Sanatçı

Bu başlık altında, bölgedeki gençlerin en çok beğendikleri sanatçıların kimler oldukları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu sanatçılar özgün müzikten arabeske, pop müzikten halk müziğine kadar Türkiye toplumu ve gençliğinde geniş karşılık bulan ve yaşamlarına etkide bulunan ses sanatçıları arasından seçilerek tabloya yerleştirilmiştir. Gençlerin en çok dinlediği ve beğendiği sanatçıların kimler olduğunun öğrenilmesi, gençlerin rol modelleri konusunda eğilimlerinin nasıl şekillendiğini anlamak bakımından önemli olduğu kadar, hayata bakış açısı ve yaşam değerlerinin nasıl oluştuğunu açığa çıkarması açısından da işlevseldir. Aynı zamanda gençlerin sanatçıları bazında dinlediği müzik türlerinin neler olduğunun bilinmesinin de gençlerin siyasal katılıma ilişkin tutum ve davranışlarıyla siyasi eğilimlerini anlamak bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. En çok beğenilen sanatçılardan yola çıkarak, tüm bunlara ilişkin net sonuç çıkarmak mümkün olmasa da, genelleme düzeyinde bazı çıkarımlarda bulunulabilecektir.

Tablo 10.13: En çok beğendiğiniz sanatçı kimdir?

	Sayı	Yüzde
Ahmet Kaya	555	15,8
Mustafa Ceceli	221	6,3
Murat Boz	186	5,3
Sezen Aksu	122	3,5
Aleyna Tilki	112	3,2
Hadise	108	3,1
Yıldız Tilbe	72	2,0
İbrahim Tatlıses	65	1,8
Sıla	61	1,7
Tarkan	54	1,5
Ahmet Şafak	49	1,4
Ebru Gündeş	46	1,3
Buray	45	1,3
Müslüm Gürses	44	1,2
Diğer	1.782	50,6
Toplam	3.522	100

Tablo 10.17'de gençlere, "En çok beğendiğiniz sanatçı kimdir?" sorusu sorulmuş, gençlerin sırasıyla yüzde 15,8'i Ahmet Kaya'yı, yüzde 6,3'ü Mustafa Ceceli'yi en çok beğendiklerini belirtmiştir. Tablo da yer alan diğer sanatçıların en çok beğenilme oranı daha düşük oranlarda seyretmektedir. Burada ilginç olan gençlerin en çok beğendikleri sanatçıları sıralamasında, yüzde 50,6 oranında "diğer" şikkını işaretlemiş olmalarıdır. Bu durum, bölgedeki gençlerin ya sevdikleri sanatçıları listede göremeyişlerinden ya da sanatçıları konusunda yeterince beğeni durumlarına sahip olmamalarından kaynaklanabilir. Ayrıca bölgedeki gençlerin ağırlıklı olarak Kürt olduğu düşünüldüğünde, Kürtçe şarkı söyleyen sanatçılara ilişkin beğenme durumlarının da öğrenilmesi, araştırmadan beklenen amaçların gerçekleştirilmesi adına önemli olsa gerektir. Nitekim, bir dönem Kürt gençliğinde daha çok karşılık bulmuş ve derin etkisi olmuş Ahmet Kaya'nın bölgedeki gençler tarafından en çok beğenilmesi, kendilerini baskı, dışlanmışlık ve ayrımcılık altında hisseden ve ezilmişlik hislerine tercüman olduğunu düşünen Kürt gençliğinin Ahmet Kaya'nın devrimci ve isyankar şarkılarına yönelik büyük ilgilerinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 10.14: En çok beğendiğiniz sanatçı kimdir?

	Kız	Erkek
Ahmet Kaya	9,8	21,7
Ahmet Şafak	1,4	1,4
Aleyna Tilki	2,3	4,0
Buray	2,1	,5
Ebru Gündeş	1,8	,8
Hadise	2,7	3,4
İbrahim Tatlıses	,9	2,8
Murat Boz	7,4	3,2
Mustafa Ceceli	10,2	2,4
Müslüm Gürses	,3	2,1
Sezen Aksu	5,1	1,9
Sıla	2,6	,9
Tarkan	1,3	1,8
Yıldız Tilbe	2,5	1,6
Diğer	49,7	51,5

Tablo 10.18'de en çok beğenilen sanatçının kim olduğu, kız ve erkek gençler bazında değerlendirildiğinde, erkeklerin yüzde 21,7'si ile kızların yüzde 9,8'inin Ahmet Kaya'yı en çok beğendikleri görülmektedir. Bu sonuç, kızlara oranla daha devrimci ve isyankâr ruha sahip erkeklerin Ahmet Kaya'yı daha çok dinledikleri ve beğendiklerini göstermesi açısından dikkate değerdir. Bir başka önemli veri, kızların en çok beğendikleri sanatçının yüzde 10,2 oranıyla Mustafa Ceceli olmasıdır. Kızların en çok beğendiği sanatçı sıralamasında, Ceceli'yi yüzde 9,8 ile Ahmet Kaya, yüzde 7,4 oranıyla Murat Boz takip etmektedir. Buradan, kızların bir siyasi söylemi ortaya çıkaracak sanatçılardan ziyade, rol model tarzında hayranlıklarını ifade edecek sanatçılara ilgisinin erkeklere oranla

daha yüksek olduğu türünden bir sonuç çıkarmak mümkündür. Yine genel durumda olduğu gibi en çok beğenilen sanatçı sorusuna “diğer” şıkkını işaretleyenlerin kız ve erkeklerdeki oranı birbirine yakın olup yaklaşık yüzde 50 seviyesindedir. Sonuç olarak, en çok beğenilen sanatçıların kız ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık arz ettiği görülmektedir.

Tablo 10.15: En çok beğendiğiniz sanatçı kimdir?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Ahmet Kaya	24,6	12,8	18,8
Ahmet Şafak	1,1	1,3	1,8
Aleyna Tilki	1,3	4,3	1,2
Buray	,4	1,9	,1
Ebru Gündeş	1,7	1,1	1,6
Hadise	1,3	4,3	,8
İbrahim Tatlıses	4,1	1,4	1,8
Murat Boz	4,3	6,4	2,8
Mustafa Ceceli	3,8	7,7	3,8
Müslüm Gürses	2,1	,8	2,0
Sezen Aksu	2,6	2,3	7,2
Sıla	1,9	1,1	3,2
Tarkan	1,7	1,3	2,0
Yıldız Tilbe	1,7	1,7	3,1
Diğer	47,4	51,6	49,7
Toplam	100	100	100

Tablo 10.19’da en çok beğenilen sanatçının eğitim seviyelerine göre karşılaştırılmasına bakıldığında, okumayan, liseliler ve üniversitelilerin tümünde en çok beğenilen sanatçı yine Ahmet Kaya olduğu dikkati çekmektedir. Okumayanların yüzde 24,6’sı, liselilerin yüzde 12,8’i ve üniversitelilerin 18,8’i en çok Ahmet Kaya’yı beğendiklerini ifade etmiştir. Okumayanların lise ve üniversitelilere oranla Ahmet Kaya’yı daha yüksek seviyede beğenme oranı, bölgede okumayan Kürt gençliğinin daha çok kendilerini baskı altında hissettiklerini açığa vuran ve hislerine tercüman olduğunu düşündüğü Ahmet Kaya dinlediklerinin bir göstergesi olarak okunabilir. Ayrıca okumayanlarda Ahmet Kaya’dan sonra en beğenilen sanatçılardan birinin İbrahim Tatlıses olması da bu durumu doğrular niteliktedir. Dolayısıyla, en çok beğenilen sanatçının eğitim seviyelerine göre değişkenlik arz ettiği ve istatistiksel olarak aralarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 10.16: En çok beğendiğiniz sanatçı kimdir?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Ahmet Kaya	17,9	13,0	16,4	14,1
Ahmet Şafak	,5	1,6	1,2	2,7
Aleyna Tilki	3,3	3,5	3,9	2,2
Buray	1,1	1,3	1,3	1,4
Ebru Gündeş	,8	2,6	,7	1,6
Hadise	2,8	4,0	3,2	2,7
İbrahim Tatlıses	2,3	1,3	1,9	1,6
Murat Boz	3,8	5,4	5,5	7,1
Mustafa Ceceli	6,3	5,9	4,7	7,7
Müslüm Gürses	,6	1,9	2,5	,8
Sezen Aksu	4,0	2,6	3,6	3,2
Sıla	1,8	2,2	1,2	1,8
Tarkan	1,1	2,2	1,6	1,7
Yıldız Tilbe	1,7	2,7	2,2	2,0
Diğer	52,0	49,8	50,1	49,5
Toplam	100	100	100	100

Tablo 10.20’de en çok beğenilen sanatçıya iller bazında bakıldığında, tüm illerde Ahmet Kaya’nın en çok beğenilen sanatçı olduğu görülmektedir. Ahmet Kaya, Ağrı’da yüzde 17,9, Ardahan’da yüzde 13, İğdır’da yüzde 16,4, Kars’ta 14,1 oranlarında en çok beğenilen sanatçıdır. Ahmet Kaya’nın Ağrı ve İğdır’da Kars ve Ardahan’a oranla kısmi de olsa, daha yüksek bir oranda en çok beğenilen sanatçı olmasının nedenlerinden birisi de, Ağrı ve İğdır’daki nüfusun Kars ve Ardahan’a oranla daha fazla Kürt gencine sahip olmasından olabilir. Ağrı ve İğdır’da yoğun olarak bulunan Kürt gençlerinin kendilerine yönelik algıladıkları baskı, dışlanmışlık ve ayırmacılığa yönelik politikalar karşısında hissettiklerini bu tür müziklerle dışavurmalarının büyük etkisinin olduğu düşünülebilir. Ayrıca tüm illerde gençlerin çocuk yaşta şarkı söyleyen ve daha çok ön ergenlik aşamasındaki çocukları derinden etkileyen Aleyna Tilki’yi en çok beğenme oranının hiç azımsanmayacak derecede yüzde 3’ler seviyesinde olması üzerine de düşünülmelidir. Kars Millî Eğitim Müdürü’nün: *“Aleyna Tilki’nin öğrencilerimiz üzerinde etkisi ciddi derecede, Kenan İmirzalıoğlu’nun etkisi çok fazla.”* biçimindeki sözleri bu gerçeği dile getirmektedir.²²¹ Yine tüm illerde, en çok beğenilen sanatçının kim olduğuna ilişkin soruya, “diğer” şıkkını işaretleyenlerin oranı tüm illerde birbirine yakın olup yüzde 50 civarındadır. En çok beğenilen sanatçının iller bazında değişkenlik arz ettiği ve aralarında istatistiksel olarak sınırlı düzeyde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

221 G. A., Kars İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 23 Kasım 2017.

10.5. En Çok Beğenilen Sporcu

Bu başlık altında, bölgedeki gençlerin en çok beğendiği sporcunun kim olduğu sorusu üzerinden, gençlerin spora ilişkin ilgi ve katılım durumları ile rol model olabilecek sporculara ilişkin beğenileri anlaşılmalı çalışılmıştır. Tabloda bu sporcuların daha çok dünyaca ünlü futbolcular olması gençlerin beğenilerini etkilese de, gençler tarafından en çok beğenilen futbolcu ya da sporcuların kim ya da kimler olduğunun bilinmesi, bölgede kötü ve olumsuz alışkanlık içinde olma potansiyeli olabilecek gençlerin spora yönlendirilmeleri, spor sayesinde paylaşım, işbirliği, dayanışma ve ortak iş yapma kültürü edinmeleri ve hem ruhen hem bedenen daha sağlıklı olmaları ve en önemlisi de çatışma ortamının yarattığı travma ve baskıyı sporla giderebilecekleri yönünde bir açılım sağlamanın mümkün olup olmadığı anlaşılacaktır. Nitekim bölgede yapılan mülakatların çoğunda, daha iyi ve kaliteli bir gençlik için önerilerin neler olduğu sorusuna gerek odak grup çalışmasına katılan gençlerin bir bölümü gerek gençlerle ilgili yetkililer, bölgede gençler arasında sporun yaygınlaştırılmasının ve bunun için altyapının güçlendirilmesinin gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 10.17: En çok beğendiğiniz sporcu kimdir?

	Sayı	Yüzde
Christiano Ronaldo	645	23,6
Arda Turan	239	8,7
Lionel Messi	201	7,3
Fernando Muslera	110	4,0
Alex de Souza	108	3,9
Bafetimbi Gomis	106	3,9
Muhammed Ali	82	3,0
Ricardo Quaresma	78	2,9
Volkan Demirel	59	2,2
Kenan Sofuoğlu	50	1,8
Deniz Naki	47	1,7
Ussain Bolt	43	1,6
Emre Mor	40	1,5
Neymar	39	1,4
Diğer	888	32,5
Toplam	2.735	100

Bu bağlamda Sarıkamış Belediye Başkanı'nın, "Buradaki gençleri kayak sporuna yönlendirmek lazım. Kayaktan turizmden para kazandırmak lazım. Mesela tesislerden gençleri uygun fiyatlarla yararlandırırsak çok güzel olur." biçimindeki sözleri önemlidir.²²² Yine Kars İl Gençlik ve Spor Müdürü'nün,

222 G. T., Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

"Düzenlediğimiz sportif faaliyetlere katılanların 10'da 9'u kötü alışkanlıklardan uzak durabiliyor. Ailesine bağlı kalıyor. Çevreye ve arkadaşlarına örnek oluyor. İdareci ve hakem gibi işler yapabiliyor." derken sporun gençler üzerinde yarattığı olumlu etkiye vurgu yapmaktadır.²²³ Aynı şekilde Kağızman Gençlik Spor Kulübü Başkanı'nın şu sözleri de gençlerin spora yönlendirilmesinin önemine dikkat çekmesi açısından dikkate değerdir:

"Spora eğilimli olanları yönlendirmek gerekiyor. Spor yapmak gençleri birçok yanlış alışkanlıktan alıkoymuyor. Sporla uğraşmada bulunanları çeşitli şekillerde ödüllendirmek çok yararlı olabilir. Başarılı olanları model alıp, motivasyon etkisini artırıcı çalışmalarda bulunmak lazım. Gençliğin yanlış işlemlerden kurtarılması için bu konuda duyarlı olanları bir araya getirmek gerekli ve gençleri toparlamada her konuda desteklerde bulunulmalı."²²⁴

Tablo 10.21'de bölgedeki gençlere, "En çok beğendiğiniz sporcu kimdir?" sorusuna gençler, yüzde 23,6 oranıyla en çok beğendiği sporcu olarak Cristiano Ronaldo'yu işaret etmişlerdir. Gençlerin en çok beğendikleri sporcu sıralamasında Ronaldo'yu yüzde 8,7 oranıyla Arda Turan ve yüzde 7,3 oranıyla Lionel Messi takip etmektedir. En çok beğenilen sporcu sıralamasında gençlerin yüzde 32,5'i "diğer" seçeneğini işaretlemiştir. Bu sonuçlar, bölgedeki gençlerin daha çok futbolculara yönelik bir ilgi ve beğenme durumlarının var olduğunu göstermektedir.

Tablo 10.18: En çok beğendiğiniz sporcu kimdir?

	Kız	Erkek
Alex de Souza	4,9	3,4
Arda Turan	15,3	4,7
Bafetimbi Gomis	,9	5,7
Christiano Ronaldo	14,8	29,0
Deniz Naki	,4	2,5
Emre Mor	1,1	1,7
Fernando Muslera	6,2	2,7
Kenan Sofuoğlu	1,9	1,8
Lionel Messi	6,0	8,2
Muhammed Ali	3,6	2,7
Neymar	,6	1,9
Ricardo Quaresma	2,0	3,4
Usain Bolt	1,7	1,5
Volkan Demirel	3,4	1,4
Diğer	37,4	29,4
Toplam	100	100

223 Y. Y., Kars İl Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

224 Kağızman Gençlik Spor Kulübü Başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 28 Ekim 2017.

Tablo 10.22'de bölgedeki gençlerin en çok beğendiği sporcunun kim olduğuna, kız ve erkek gençler bazında bakıldığında, erkeklerin yüzde 29'unun ve kızların yüzde 14,8'inin Cristiano Ronaldo'yu en çok sevdikleri ortaya çıkmıştır. Arda Turan'ın en çok beğenilme oranı kızlarda yüzde 15,3 iken, erkeklerde yüzde 4,7 oranında kalmıştır. Kızlarda erkeklere oranla futbola ilgi yüksek olmasa da, kızların Ronaldo ve özellikle Arda Turan'ı en çok beğendikleri sporcu olarak görmeleri, magazin figürü olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durum, futbolcu Fernando Muslera'ya yönelik kızların beğeni oranının yüzde 6,2 olmasından anlaşılmaktadır.

Tablo 10.19: En çok beğendiğiniz sporcu kimdir?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Alex de Souza	2,7	3,3	6,0
Arda Turan	12,5	8,5	7,7
Bafetimbi Gomis	4,9	4,5	2,0
Cristiano Ronaldo	20,4	25,6	20,2
Deniz Naki	7,0	,3	2,7
Emre Mor	,9	1,8	1,0
Fernando Muslera	,6	4,5	4,4
Kenan Sofuoğlu	2,4	1,1	3,4
Lionel Messi	9,7	7,4	6,1
Muhammed Ali	3,6	2,6	3,7
Neymar	,3	1,8	1,1
Ricardo Quaresma	2,1	3,0	2,8
Usain Bolt	,9	1,6	1,7
Volkan Demirel	1,8	2,1	2,4
Diğer	30,1	32,0	34,8
Toplam	100	100	100

Tablo 10.23'te, okumayan, liseliler ve üniversiteliler arasında en çok beğenilen sporcuların kim olduğuna bakıldığında tüm eğitim seviyesindekilerin yüksek oranda Cristiano Ronaldo'yu en çok beğendikleri görülmektedir. Ronaldo'yu en çok beğenen okumayanların oranı yüzde 20,4, liselilerin oranı yüzde 25,6 ve üniversitelilerin oranı yüzde 20,2'dir. En çok beğenilen sporcu kategorisinde Ronaldo'yu Arda Turan takip etmekte olup, okumayanların Turan'ı en çok beğenme oranı yüzde 12,5, liselilerin oranı yüzde 8,5 ve üniversitelilerin oranı yüzde 7,7'dir. Aynı şekilde tüm eğitim seviyesinde en çok beğenilen sporcu sıralamasında, Ronaldo ve Turan'ı, Messi izlemektedir.

Tablo 10.20: En çok beğendiğiniz sporcu kimdir?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Alex de Souza	3,9	4,4	3,3	4,3
Arda Turan	8,6	9,5	7,3	9,7
Bafetimbi Gomis	4,9	2,1	5,8	1,7
Cristiano Ronaldo	20,6	31,2	22,7	23,7
Deniz Naki	1,7		4,4	,6
Emre Mor	1,4	2,3	,7	1,6
Fernando Muslera	3,6	4,6	3,7	4,6
Kenan Sofuoğlu	1,2	1,7	3,1	1,7
Lionel Messi	8,1	8,6	5,1	7,2
Muhammed Ali	3,8	2,5	2,6	2,4
Neymar	1,9	1,1	1,7	,6
Ricardo Quaresma	2,7	1,7	3,5	3,3
Usain Bolt	1,5	2,7	,7	1,6
Volkan Demirel	1,8	2,5	2,1	2,5
Diğer	34,2	25,1	33,3	34,3
Toplam	100	100	100	100

Tablo 10.24'te iller bazında gençlerin en çok beğendikleri sporculara bakıldığında, tüm illerde Cristiano Ronaldo'nun en çok beğenilen sporcu olduğu görülmektedir. Ancak Ardahan'da Ronaldo'nun beğenilme durumunun yüzde 31,2 oranıyla diğer illere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ağrı'da Ronaldo'nun beğenilme oranı yüzde 20,6, Iğdır'da yüzde 22,7 ve Kars'ta yüzde 23,7'dir. Yine tüm illerde Arda Turan ve Messi gibi futbolcuların, en çok beğenilen sporcular bazında tüm illerde oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

10.6. Gençlerin Beğendiği Rol Modelleri

Bu başlık altında, gençlerin beğendiği rol modellerinin kimler olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır. Gençlerin rol modelleri ve örnek aldığı kişiler üzerinden, bölgedeki gençlerin daha çok kimlerden etkilendikleri ve yaşama dair değerlerinin oluşmasında kimlerin ağırlığı olduğunun açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Rol model kavramı, başkaları tarafından örnek alınan kişiler ya da kişilik yapılarıdır. Rol modellerin olumsuz ve olumlu örnekleri olabilir. Rol modellerde önemli olan insanın, kişiliği, karakteri, değerleri ve yaşam tarzı üzerinde kimlerin etkili olduğunun belirlenme sürecidir. Rol modeller daha çok çocuk ve gençler üzerinde etkili olmakta ve onların değer yargısı, tutum ve davranışı ile geleceğe yönelik hedeflerinin oluşmasında derin etkiler bırakabilmektedir. Rol modeli denildiğinde akla, genellikle şöhret sahibi popüler isimler gelmekle birlikte pek çok insan aslında davranışları ile başkalarına örnek olabilmekte ve onlara ilham verebilmektedir. Bu bakımdan, internet teknolojisi üzerinden etkili olmakla birlikte, uzakta meşhur rol modellerden ziyade çocuk ve gençlerin gelişme/olgunlaşma ve geleceğe dair beklenti ve amaçlarının belirlenmesinde onlara dokunan, onlarla ilgilenen, onlarla yaşayan ve onların dertlerini dinleyen ve dertlerine derman olan yakın rol modellerin daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 10.21: Kendinize rol modeli aldığınız biri var mı?

	Sayı	Yüzde
Baba	45	1,1
Öğretmen	41	1,0
Anne	38	,9
Hazreti Muhammed	36	,9
Cristiano Ronaldo	32	,8
Abi/Abla	27	,7
Aileden Biri	24	,6
Atatürk	18	,4
Erdoğan	18	,4
Demirtaş	11	,3
Diğer	273	6,7
Yoktur	3500	86,1
Toplam	4063	100

Nitekim Tablo 10.25'te görüldüğü üzere bölgede 4063 gence, "Kendinize rol modeli aldığınız biri var mı?" sorusuna, gençlerin yüzde 86,1 gibi yüksek orandaki bir kesimi "yoktur" diye karşılık vermesine rağmen, Hz. Muhammed, Atatürk, Erdoğan ve Demirtaş gibi meşhur kişiliklerin bölge gençliği üzerinde rol model etkisinin, anne, baba ve öğretmenlerin rol model olma etkisinin altında kaldığı görülmektedir. Anne, baba ve öğretmeni rol model olarak aldığını söyleyenlerin oranı yüzde 1 seviyesinde iken, meşhur kişilerin rol model alınma durumu gençler arasında yüzde 1'in altında oldukça düşük düzeydedir. Bu da yukarıda ifade edildiği gibi bölgedeki gençlerin kişilik, karakter, yaşam değeri ve yaşam tarzlarının şekillenmesinde, meşhur kişiliklerden etkilenmiş olsalar da, anne, baba ve öğretmen gibi onlara dokunan, onların her gün gördüğü ve onların dertleri ile ilgilenen yakın kişilerin daha etkili olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Tablo 10.22: Kendinize rol modeli aldığınız kimdir?

	Kız	Erkek
Abi/Abla	,8	,5
Aileden Biri	,6	,6
Anne	1,8	,1
Atatürk	,4	,5
Baba	,9	1,4
Cristiano Ronaldo	,1	1,5
Demirtaş	,1	,5
Erdoğan	,3	,6
Hazreti Muhammed	,6	1,2
Öğretmen	1,7	,3
Diğer	4,6	8,8
Yoktur	88,4	84,0
Toplam	100	100

Tablo 10.26'da kendinize rol modeli aldığınız biri var mı sorusuna, kız ve erkekler bazında bakıldığında, anne, baba ve öğretmen gibi gençlere daha yakın ve onlarla yüz yüze ilişki içinde olan kişilerin rol model alınma durumu hem kız hem erkekler açısından benzerlik taşıdığı görülmektedir. Kız ve erkeklerin yüksek bir oranda meşhur ve popüler kişileri kendilerine rol model almadıkları görülmektedir. Aldıkları rol model olmadığını söyleyen kızların oranı yüzde 88,4 iken, bu oran erkeklerde yüzde 84'dür. Kızların yüzde 1,8'i anneyi rol model aldıklarını söylerken, erkeklerin yüzde 1'i anneyi rol model aldıklarını ifade etmiştir. Babayı rol model aldıklarını söyleyen erkeklerin oranı yüzde 1,4 iken, babayı rol model alan kızların oranı yüzde 0,9'dur. Bu sonuçlar, bölgedeki genç kızların kendilerine daha çok anneyi rol model alırken, erkeklerin ise daha çok babayı rol model aldıklarını göstermektedir. Öte yandan öğretmeni rol model aldıklarını söyleyen kızların oranı yüzde 1,7 iken, erkeklerin oranı yüzde 0,3'tür. Bu da bölgede kız gençlerin öğretmeni rol model almalarının erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Öte yandan Cristiano Ronaldo'yu rol model aldığını söyleyen erkeklerin oranı yüzde 1,5'tir. Bu durum, erkeklerin futbola ilişkin ilgi ve tutkularından kaynaklanmaktadır. Bu oran, babayı rol model aldığını söyleyen erkeklerin oranına yakındır.

Tablo 10.23: Kendinize rol modeli aldığınız biri var mı? Varsa kimdir?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Abi/Abla	,6	,7	,6
Aileden Biri	,8	,7	,3
Anne	1,0	,7	1,5
Atatürk		,5	,5
Baba	1,8	,9	1,4
Cristiano Ronaldo	,2	1,1	,3
Demirtaş	,8	,1	,4
Erdoğan	,8	,2	,9
Hazreti Muhammed	,2	1,0	1,0
Öğretmen	,4	1,3	,5
Diğer	6,1	6,2	8,5
Yoktur	87,5	86,7	84,0
Toplam	100	100	100

Tablo 10.27'de okumayan, liseliler ve üniversiteliler bazında gençlerin daha çok kimleri rol model aldığı görülmektedir. Kendilerinin rol modeli yoktur diyen okumayanların oranı, yüzde 87,5, liselilerin yüzde 86,7 ve üniversitelilerin yüzde 84'tür. Başka bir deyişle, eğitim gruplarının tümünde meşhur ve popüler kişilerin rol model alınma durumu oldukça düşük düzeyde seyretmektedir. Anneyi rol model aldıklarını söyleyen okumayanların oranı yüzde 1, liselilerin oranı yüzde 0,7 ve üniversitelilerin oranı yüzde 1,5'tir. Bu durum, üniversitelilerin anneyi kendilerine daha çok rol model aldıklarını göstermektedir. Babayı rol model aldıklarını söyleyen okumayanların oranı yüzde 1,8, liselilerin yüzde 0,9 ve üniversitelilerin yüzde 1,4'tür. Okumayan gençlerin daha çok babayı kendilerine rol model aldıkları görülmektedir. Cristiano Ronaldo'yu kendilerine rol model aldıklarını söyleyenlerin liselilerin oranı yüzde 1,1 ile diğer eğitim gruplarının üzerinde seyretmektedir.

Tablo 10.24: Kendinize rol modeli aldığınız biri var mıdır? Varsa Kimdir?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Abi/Abla	,7	,8	,6	,6
Aileden Biri	,4	,6	,9	,6
Anne	,5	1,3	,8	1,3
Atatürk	,2	,8	,3	,6
Baba	,2	1,9	1,1	1,6
Christiano Ronaldo	1,2	,4	1,1	,3
Demirtaş	,6			,3
Diğer	10,0	3,8	7,8	3,8
Erdoğan	,7	,1	,6	,2
Hız. Muhammed	1,2	1,1	,7	,5
Öğretmen	,9	1,0	,3	1,7
Yoktur	83,3	88,3	85,7	88,5
Toplam	100	100	100	100

Tablo 10.28'de iller bazında gençlerin kendilerine daha çok kimleri rol model aldıkları görülmektedir. Aynı şekilde, tüm iller bazında gençlerin meşhur ve popüler kişileri kendilerine rol model alma durumlarının oldukça düşük seviyede olduğu görülmektedir. Kendilerine rol model aldıkları kimse yoktur diyenlerin oranı Ağrı'da yüzde 83,3, Ardahan'da yüzde 88,3, İğdır'da 85,7 ve Kars'ta yüzde 88,5'tir. Öğretmeni kendilerine rol model aldıklarını söyleyenlerin oranı yüzde 1 ile Ardahan'da ve yüzde 1,7 ile Kars'ta diğer illere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yine anneyi kendilerine rol model aldıklarını söyleyenlerin Ardahan'daki oranı yüzde 1,3 ve Kars'ta yüzde 1,3 ile diğer illerin üzerinde seyrettiği görülmektedir. Yine babayı rol model alma durumunun Ardahan ve Kars'ta birbirine yakın yüzde ile diğer illerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, tüm iller bazında gençlerin yüz yüze temas içinde oldukları anne, baba ve öğretmen gibi kişileri daha çok kendilerine rol model aldıklarını göstermesi açısından dikkate değerdir.

Fotoğraf: Mukadder Yardimciel

BÖLÜM 11
**DEĞERLER VE
YAŞAM BİÇİMİ**

BÖLÜM 11

DEĞERLER VE YAŞAM BİÇİMİ

Birey, toplumsal bir yapının içerisine doğar ve orada gelişir. Toplumsal ilişkiler bireyin bir bilinç seviyesine kavuşmasından itibaren, zihnine oturur ve birey tarafından içselleştirilir. Bu süreç, toplumsal ilişkiler ağının hem bir parçası hem de bireyin toplumsal rollere uygun yetişmesini ve toplumsal rollere uygun olarak sosyalleşmesini tesis eden aile ile başlar. (Syzmanski, 1976: 32). Bunu takip eden süreçte de birey aile dışına çıkarak, aile haricinde de sosyalleşmesini sürdürür. Sosyalleşme, bireyin bir gerçekliğidir ve sosyal roller vasıtasıyla toplumsallaşmanın da önemli bir nüvesidir.

Tüm bu ilişkiler ağı içerisinde, birey hem sosyalleşmesi çerçevesinde ilişki kurduğu diğer bireyleri etkiler hem de onlardan etkilenir. Cooley'e göre (1909: 32) yüz yüze ilişkiler, sosyalleşme içerisinde etkileşime girilen her bireyin toplamından oluşan grup benliğinin oluşmasında önemlidir. Bireylerin birbirleri hakkındaki düşünceleri, duyguları, imgeleri toplumun katı gerçekliğini oluşturur (Cooley, 1902: 87). Bu yüzden de ben ve öteki arasındaki farklılaşmanın da yaşatıldığı alan, toplumsal alandır. Bu varsayımdan hareketle, TRA2 bölgesi gençliğinin geliştirmiş oldukları ve taşıdıkları değerlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu değerler ve toplamalarında oluşan değer yargıları bütünü, bölge gençliğinin kimliği hakkında fikir verecektir.

Bölge gençliğinin hangi değer yargılarını taşıdığı ve bunları hangi ölçüde öncelikledikleri araştırma için önemli bir odak noktasını oluşturmaktadır. Toplum, bireylerin bir araya gelmesiyle oluşur ki, hem bireyi etkileyen değer yargılarını ona aşar; hem de mensuplarının taşıdığı değer yargılarından etkilenir. Bu sebeple bir grubun anlaşılması, taşıdıkları değer yargılarının anlaşılabilmesiyle mümkündür.

11.1. İnsanı Mutlu Eden Değerlere İlişkin Kanaatler

Bu başlıkta katılımcılara yöneltilen bir soru vasıtasıyla esasen, gençlerin kendilerini en mutlu eden değerlerin tespitine çalışılmaktadır. Böylelikle gençlerin değer yargılarının temelinde yatan nüveler belirlenmeye çalışılacaktır. TRA2 bölgesindeki çalışmaya katılan gençlerin yüzde 29,1 oranındaki kısmı, "bir insanı en fazla ne mutlu eder?" sorusuna bir dine/inanca bağlılık olarak cevap vermiştir. Katılımcıların yüzde 25,0 oranındaki kısmı aileye bağlı olmayı bir insanı en mutlu eden şey olarak görürken; yüzde 13,5 oranındaki kısmı ise bilgi sahibi olmayı bir insanı en mutlu eden şey olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu sıralamayı arkadaş/dost (%11,3), para/zenginlik (%9,6), dünya görüşü için mücadele (%5,1) ve makam mevki sahibi olmak (%4,6) takip etmektedir. Tablo 11.1 incelendiğinde görüleceği gibi, iki değer diğerlerinin önüne geçmektedir ki, bunlar din ve ailedir. Katılımcıların yüzde 54,1 oranındaki kısmı bu iki şıktan birini seçmişlerdir. Bu durum, TRA2 bölgesi gençlerinin değer yargıları içerisinde dinin ve ailenin çok önemli olduğunun bir göstergesidir.²²⁵

225 C.A.A., Patnos Belediye Başkanı, Mülakat: Murat Önder, 26 Kasım 2017.

Tablo 11.1: Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?

	Sayı	Yüzde
Bir dine/inanca bağlılık	1.351	29,1
Aileye bağlı olmak	1.159	25,0
Bilim/bilgi sahibi olmak	627	13,5
Arkadaş/dost	524	11,3
Para/zenginlik	446	9,6
Dünya görüşü için mücadele etmek	237	5,1
Makam/mevki sahibi olmak	213	4,6
Diğer	82	1,8
Toplam	4.639	100

Katılımcıların insanı en fazla mutlu eden değer hakkındaki görüşleri, cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir (P=,000). Kızlarda insanı en mutlu eden değer olarak aileye bağlı olmak (%29,5) görülürken, erkeklerde insanı en mutlu eden değer olarak bir dine/inanca bağlı olmak (%31,8) görülmektedir. Bu da göstermektedir ki, kızlar arasında aile kurumu daha fazla oranla mutluluk kaynağı olarak görülürken, erkeklerde din bu rolü üstlenmektedir. Bilgi/bilim sahibi olmak, arkadaş/dost, makam/mevki sahibi olmak ve dünya görüşü için mücadele etmek kızlarda da, erkeklerde de birbirlerine yakın oranla insanı en fazla mutlu eden değer olarak değerlendirilmektedir. Fakat göze çarpan bir diğer ayrışma para/zenginliğe erkeklerin (%11,7) kızlara (%7,6) oranla daha yüksek oranla bir mutluluk kaynağı olarak görmeleridir.

Tablo 11.2: Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?

	Kız	Erkek
Bir dine/inanca bağlılık	26,5	31,8
Bilim/bilgi sahibi olmak	13,4	13,6
Dünya görüşü için mücadele etmek	4,2	6,0
Para/zenginlik	7,6	11,7
Aileye bağlı olmak	29,5	20,4
Makam/mevki sahibi olmak	5,7	3,5
Arkadaş/dost	11,2	11,4
Diğer	2,0	1,6
Toplam	100	100

Katılımcıların insanı en fazla mutlu eden değer hakkındaki görüşleri, eğitim durumları üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir (P=,000). Okumayan gençler için insanı en fazla mutlu eden değer bir dine bağlılık (%30,4) iken; bunu takiben aileye bağlı olmak (%25,3), bilim/bilgi sahibi olmak (%12,6) ve para/zenginlik (%11,5) gelmektedir. Lise eğitimi alan gençler için insanı en fazla mutlu eden değer bir dine bağlılık (%28,2) iken; bunu takiben aileye

bağı olmak (%27,0), arkadaş/dost (%12,4) ve bilim/bilgi sahibi olmak (%12,2) gelmektedir. Üniversite eğitimi alan gençler için ise, insanı en fazla mutlu eden değer bir dine bağlılık (%31,4) iken; bunu takiben aileye bağı olmak (%19,4), bilim/bilgi sahibi olmak (%17,3), ve para/zenginlik (%11,4) gelmektedir. İlgili tablonun da gösterdiği gibi, genel durum içerisinde lise eğitimi gören gençler arasında, diğer eğitim gruplarına nazaran arkadaş/dost daha önem kazanırken; üniversite eğitimi alanlarda bilim/bilgi sahibi olmak yükselmektedir.

Tablo 11.3: Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Bir dine/inanca bağlılık	30,4	28,2	31,1
Bilim/bilgi sahibi olmak	12,6	12,2	17,3
Dünya görüşü için mücadele etmek	7,0	4,2	6,5
Para/zenginlik	11,5	8,6	11,4
Aileye bağı olmak	25,3	27,0	19,4
Makam/mevki sahibi olmak	3,1	5,3	3,5
Arkadaş/dost	9,0	12,4	9,6
Diğer	1,1	2,1	1,2
Toplam	100	100	100

Katılımcıların insanı en fazla mutlu eden değer hakkındaki görüşleri, yaşadıkları il üzerinden değerlendirildiğinde, yine anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir (P=,000). Yaşadıkları şehirlere göre gençlerin insanı en fazla mutlu eden değer hakkındaki görüşleri de değişmektedir. Ağrı ilinde yaşayan gençler için insanı en fazla mutlu eden şey bir dine bağlılık (%33,1) iken; bunu aileye bağı olma (%22,9), bilim/bilgi sahibi olma (%14,5) ve arkadaş/dost (%10,0) takip etmektedir. Iğdır ilinde yaşayan gençler için insanı en fazla mutlu eden değer bir dine bağlılık (%30,3) iken; bunu aileye bağı olma (%21,9), bilim/bilgi sahibi olma (%14,7) ve arkadaş/dost (%11,4) takip etmektedir. Görüleceği üzere, Iğdır ve Ağrı illerinde yaşayan gençler birbirlerine yakın oranlarda ve aynı sıralama ile insanı en fazla mutlu eden değer hakkındaki görüşlerini belirtmişlerdir. Bu sebeple Ağrı ve Iğdır gençlerin türdeş değer yargılarına sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 11.4: Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Bir dine/inanca bağlılık	33,1	21,3	30,3	28,9
Bilim/bilgi sahibi olmak	14,5	10,6	14,7	13,5
Dünya görüşü için mücadele etmek	5,4	5,8	5,1	4,3
Para/zenginlik	9,0	10,9	10,4	8,9
Aileye bağı olmak	22,9	30,3	21,9	26,1
Makam/mevki sahibi olmak	4,0	6,0	5,2	3,9
Arkadaş/dost	10,0	12,8	11,4	11,8
Diğer	1,2	2,3	1,0	2,7
Toplam	100	100	100	100

Kars ilinde yaşayan gençler için insanı en fazla mutlu eden bir dine bağlılık (%28,9) iken; bunu aileye bağı olma (%26,1), bilim/bilgi sahibi olma (%13,5) ve arkadaş/dost (%11,8) takip etmektedir. Bu da Kars ilinde yaşayan gençlerle, Ağrı ve Iğdır'da yaşayan gençlerin değer yargılarının benzerliğinin göstergesidir. Ardahan ilinde yaşayan gençler için insanı en fazla kılan şey aileye bağı olma (%30,3) iken; bunu dine bağlılık (%21,3), arkadaş/dost (%12,8) ve para/zenginlik (%14,5) takip etmektedir. Bu noktada Ardahan ilinde yaşayan gençlerin değer yargıları açısından diğer TRA2 Bölgesi illerinden ayrıştığı görülmektedir.

11.2. Gençlerde Dini ve Kültürel Yaşam Pratikleri

Gündelik yaşam, bireylerin hayatlarının normal akışı içerisinde gerçekleştirdikleri rutin eylemlerdir. Bu rutinler sürdürülürken ister açık, isterse de örtük bir biçimde olsun, birey başkalarıyla etkileşim içerisine girer. Her bireyin, kendi yaşantısı içerisinde sürdürdüğü pratikler mevcuttur. Aynı denizin dibindeki kum taneleri gibi tek başlarına önemsiz ve fark edilmez görülmeler de hep birlikte olmak duygusu, bireyin anlam ve değer dünyasının bir göstergesidir (Braudel, 2004: 23). Gündelik yaşam içerisinde ortaya çıkan pratikler ve ritüeller vasıtasıyla bireyler, içinde buldukları toplumun maddi kültürünü oluştururlar (Lefebvre, 1998: 28). Tam olarak da bu süreç, bireyin grup kimliğini hem edindiği, hem hissettiği, hem de yaşadığı bir düzlemde gerçekleşmektedir. Bu sebeple de gündelik hayat incelenerek bireyler hakkında fikir sahibi olmak mümkün hale gelmektedir. Bu noktada araştırma kapsamında TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin bazı gündelik hayat pratikleri incelenmektedir. Bu incelemenin temelinde yatan, gençlerin sosyalleşme alanları üzerinden oluşan pratiklerdir. Böylelikle TRA2 bölgesi gençlerinin, gündelik yaşam pratikleri üzerinden değer yargıları incelenmeye çalışılacaktır.

Tablo 11.5: Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?

	Düzenli	Ara sıra	Pek değil	Toplam
Sinemaya gitmek	6,4	35,4	58,2	100
Cuma namazı kılmak	30,3	24,6	45,1	100
Ramazanda oruç tutmak	76,6	13,5	9,9	100
İçki içmek	5,3	7,8	86,9	100
Sigara içmek	16,4	10,4	73,2	100
Beş vakit namaz kılmak	22,5	37,9	39,6	100
Dini sohbetlere katılmak	16,5	42,4	41,1	100
Siyasi sohbetlere katılmak	10,3	24,3	65,4	100
Kahveye/kafeye gitmek	20,5	38,5	41,0	100

Tablo 11.5 incelendiğinde görülmektedir ki, gençlerin en düzenli olarak gerçekleştirdikleri pratik ramazan ayında oruç tutmaktır (%76,6). Düzenli olarak beş vakit namaz kılan gençlerin oranı ise yüzde 22,5 oranındadır. Bunun yanında cuma namazını düzenli olarak kılan gençlerin oranı ise yüzde 30,3 oranındadır. Fakat cuma namazının kadınlar tarafından da kılınabilmekle beraber erkeklere farz olduğu unutulmamalıdır. Dini sohbetlere düzenli katılan gençlerin oranı da yüzde

16,5 oranındadır. Yukarıda zikredilen tüm bu dini pratikler göz önüne alındığında, TRA2 Bölgesi gençlerinin dini pratikleri düzenli gerçekleştirme noktasında, pratiklerin sürekliliğine üst düzeyde riayet etmediği görülmektedir. Fakat Tablo 11.25 incelendiğinde görülmektedir ki, gençler dinlerini hayatlarını feda edebilecekleri kadar önemli bir değer (%85,1) olarak kabul etmektedirler.

Bunun yanında yine Tablo 11.1'de görüleceği gibi insanı en fazla mutlu eden değerlerin bir dine bağlı olmak (%29,1) olduğunu belirtmişlerdir. Tüm bu veriler göstermektedir ki, gençlerin bireysel kimliklerinde din olgusu çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu da dinin bir kimlik olarak, bireylerin kendilerinin tanımlamada kullandıkları bir olgu olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bu konuda araştırma kapsamında görüşülen kişilerden birinin söyledikleri önemlidir:

*"Manevi değerler kayboldu, sosyal medya internet vs. bağlantılar koşturdu, saygılar azaldı, en ufak şeyde birbirine bağırma arttı. Gençlerde çok fazla namaz kılma yok, teravihe yaşlılar geliyor. En fazla 15 kişi sadece Cuma namazlarında. Görsel anlamda dindar ama gerçek anlamda sıkıntılı."*²²⁶

İlgili tabloda dikkat çeken bir diğer eğilim de, düzenli olarak içki içen (%5,3) gençlerin oranı ile düzenli olarak sigara içen (%16,4) gençlerin oranının düşük seviyelerde tespit edilmesidir. Bölgede yürütülen derinlemesine yüz yüze mülakatlarda, bu verilere zıt bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu lafzı geçen bu derinlemesine yüz yüze mülakatlarda gençler arasında alkol kullanımının arttığı²²⁷, sigara kullanımının ise hâlihazırda çok yüksek olduğu²²⁸ bilgisi edinilmiştir. Bu konuda Y.Y.'nin söyledikleri önemlidir:

*"Son zamanlarda arttı. Özellikle en çok satılan bonzai, bali, uyuşturucu kullanımı arttı. Bulunmaları kolaylaştı. Sigara alışkanlığı daha fazla. Okul önlerinde karşılaşıyoruz. Kız öğrenciler de kullanıyor. Artık çok doğal hale geldi."*²²⁹

Gençlerin sosyal ve kültürel yaşam pratiklerine göz atıldığında ise, bölgenin gençler açısından en önemli sorunlarından biri gözlemlenmektedir. TRA2 bölgesindeki çalışmaya katılan gençler arasında düzenli olarak sinemaya gidenlerin oranı sadece yüzde 6,4'tür. Hiç gitmeyenlerin oranı ise yüzde 58,2'dir. Bunun temel sebebi, çoğu yerleşim yerinde sinema tiyatro gibi sosyal imkânların olmayışıdır.²³⁰ Bu durum bölgenin temel sorunlarından birisidir. Yapılan derinlemesine yüz yüze mülakatların neredeyse hepsinde bu durum belirtilmiştir. Aynı zamanda bu durum, bölgeden diğer illere yönelen göç dalgasının da bir sebebinin oluşturmaktadır. Bölge iklimsel olarak çok sert ve uzun geçen kışlar yaşadığından dolayı, bölge gençleri sosyalleşmek için kapalı alanlara ihtiyaç duymaktadır. Fakat bu kapalı alanlar da gençler tarafından yetersiz bulunmaktadır. Bu ko-

226 Kars Ak Parti Odak Grup Çalışması, Mülakat: Murat Önder ve Meryem Aybas, 28 Ekim 2017.

227 A. İ., Göle Belediye Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.

228 O. A. Aralık Belediye Başkanı, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 27 Ekim 2017.

229 Y. Y., Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.

230 B. T., Göle Meslek Yüksek Okulu Müdürü, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.

nuda Sarıkamış Milli Eğitim Müdürü'nün söylediği, "Sosyal imkânsızlıklar en büyük sorun. Gençlerin vakit geçirebilecekleri hiç bir şey yok, çocuklar zaten kıştan dolayı dışarı çıkamıyor, kafelerde kahvelerde vakit geçiriyorlar"²³¹ cümlesi konunun anlaşılması açısından önemlidir. Gençlerin yüzde 41,0 oranındaki kısmı Kahvehane/kafeye gitmemektedir. Bu da hâlihazırda kahvehanelerde ve kafelerde sosyalleşmeye mecbur kalan gençlerin önemli bir kısmının, bu tür eğlence mekânlarına dahi gidemediklerinin bir göstergesidir. Son olarak göze çarpan bir diğer durum da, gençlerin siyasi sohbetlere katılmamasıdır (%65,4). Bu da gençler için siyasetin ilgi çekici olmadığını göstermektedir.

Tablo 11.6: Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?

	Kız			Erkek		
	Düzenli	Ara sıra	Pek değil	Düzenli	Ara sıra	Pek değil
Sinemaya gitmek	4,4	34,8	60,9	8,4	36,0	58,2
Cuma namazı kılmak	9,4	12,0	78,6	47,5	35,1	17,5
Ramazanda oruç tutmak	82,8	9,5	7,7	70,4	17,6	12,0
İçki içmek	3,6	4,1	92,3	7,0	11,2	81,9
Sigara içmek	7,4	8,8	83,8	24,7	12,1	63,2
Beş vakit namaz kılmak	23,9	37,1	38,9	21,1	38,7	40,2
Dini sohbetlere katılmak	15,5	43,1	41,5	17,6	41,8	4,6
Siyasi sohbetlere katılmak	7,2	21,2	71,6	13,2	27,1	59,6
Kahveye/kafeye gitmek	14,3	35,2	50,4	26,3	38,5	41,0

TRA2 bölgesindeki gençlerin, gündelik yaşam pratikleri, cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Düzenli olarak Ramazan'da oruç tutmak kızlarda (%82,8), erkeklerden (%70,4) daha yüksek oranda uygulanan bir pratiktir. Yine aynı şekilde, düzenli olarak beş vakit namaz kılmak, kızlarda (%23,9), erkeklerden (%21,1) daha yüksek oranda uygulanan bir pratiktir. Sadece düzenli olarak Cuma namazı kılmak erkeklerde (%47,5), kızlardan (%9,4) daha yüksek oranda uygulanan dini pratik olarak göze çarpmaktadır ki, bunun sebebi Cuma namazının kadınlara değil, erkeklere farz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu veriler ışığında söylenebilir ki, kızlar arasında dini pratikler, erkeklere nazaran daha yaygın olarak gerçekleştirilmektedir. İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, erkekler kızlara nazaran daha fazla sosyalleşmektedirler. Erkeklerde düzenli sinemaya gitmek yüzde 8,4 iken, bu oran kızlarda 4,4 oranındadır. Yine Erkeklerde düzenli kahveye/kafeye gitmek yüzde 26,3 iken, bu oran kızlarda 14,3 oranındadır. Bu da erkeklerin kızlara göre sosyal yaşantıda daha aktif olduklarını göstermektedir. İlgili tabloda dikkati çeken bir diğer durum da, düzenli olarak sigara içmek erkekler arasında yüzde 24,7 iken, kızlarda bu oranın yüzde 7,4'e düşmesidir. Bu da erkekler arasında kötü alışkanlıkların kızlara göre daha yaygın olduğunun göstergesidir.

231 A. K., Sarıkamış Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

Tablo 11.7: Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	Yapar	Yapmaz	Yapar	Yapmaz	Yapar	Yapmaz
Sinemaya gitmek	50,2	49,8	69,3	31,7	34,0	11,4
Cuma namazı kılmak	67,1	32,9	52,2	47,8	56,0	44,0
Ramazanda oruç tutmak	85,4	14,6	92,2	7,8	87,2	12,8
İçki içmek	18,3	81,7	8,8	91,2	21,1	78,9
Sigara içmek	51,3	48,7	15,2	84,8	43,0	57,0
Beş vakit namaz kılmak	50,5	49,5	61,0	39,0	63,9	36,1
Dini sohbetlere katılmak	51,3	48,7	62,9	37,1	52,5	47,5
Siyasi sohbetlere katılmak	36,4	63,6	31,6	68,4	41,3	58,7
Kahveye/kafeye gitmek	68,0	32,0	49,9	50,1	77,7	22,3

TRA2 bölgesindeki gençlerin, gündelik yaşam pratikleri, eğitim durumları üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, sinemaya en düzenli giden eğitim grubu lise eğitimi alan gençlerdir (%69,3). Yine dini sohbetlerin en fazla lise öğrencileri (%62,9) arasında yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Kahveye/kafeye gitmek ise en fazla üniversite öğrencileri (%77,7) arasında yaygındır. Ramazanda oruç tutmak en fazla lise öğrencileri (%92,2) arasında yaygınken; beş vakit namaz kılmak en fazla üniversite öğrencileri (%63,9) arasında yaygındır. Sigara içmenin en yaygın olduğu grup ise, okumayanlardır (%51,3).

Tablo 11.8: Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?

	Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
	Yapar	Yapmaz	Yapar	Yapmaz	Yapar	Yapmaz	Yapar	Yapmaz
Sinemaya gitmek	45,3	54,7	31,3	68,7	41,5	58,5	45,0	55,0
Cuma namazı kılmak	57,4	42,6	55,8	44,2	54,7	45,3	50,6	49,4
Ramazanda oruç tutmak	91,0	9,0	89,1	10,9	89,4	10,6	90,4	9,6
İçki içmek	10,8	89,2	15,2	84,8	14,8	85,2	13,2	86,8
Sigara içmek	29,0	71,0	24,7	75,3	28,9	71,1	24,0	76,0
Beş vakit namaz kılmak	64,4	35,6	55,9	44,1	63,3	36,7	56,3	43,7
Dini sohbetlere katılmak	60,8	39,2	57,3	42,7	57,3	42,7	59,1	40,9
Siyasi sohbetlere katılmak	34,1	65,9	34,1	65,9	36,7	63,3	34,0	66,0
Kahveye/kafeye gitmek	58,7	41,3	57,2	42,8	62,9	37,1	57,6	42,4

TRA2 bölgesindeki gençlerin, gündelik yaşam pratikleri, yaşadıkları iller üzerinden değerlendirildiğinde yine anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Sinemaya gitmenin en yaygın olduğu il Ağrı'dır (%45,3). Kahveye/kafeye gitmenin ise en yaygın olduğu il İğdır'dır (%62,9). Sigara içmenin en yaygın olduğu il Ağrı iken (%29,0); içki içmenin ise en yaygın olduğu il Ardahan'dır (%15,2).

Cuma namazı kılmanın (%57,4), ramazanda oruç tutmanın (%91,0) ve beş vakit namaz kılmanın (%64,4) en yaygın olduğu il Ağrı ilidir. Bu da, Ağrı ilinde yaşayan gençler arasında dini pratikleri gerçekleştirmenin, bölgenin diğer illerine nazaran daha yaygın olduğunun bir göstergesidir.

11.3. Gençlerde Kurumları Önemseme Eğilimi

TRA2 bölgesindeki gençler, kendileri için en önemli olan değerlerin aile (%91,7) olduğunu belirtmişlerdir. Bu değeri din (%89,5), insan sevgisi (%83,2), bayrak sevgisi (%83,2), vatan sevgisi (%81,6) ve millet sevgisi (%80,3) takip etmektedir. Cumhuriyet (%72,5), demokrasi (%72,1) ve devlet sevgisi (%69,0) ise yukarıdaki değerleri takip etmektedir. Kanuna bağlılığın kendileri için çok önemli bir değer olduğunu belirten gençlerin oranı 64,2 iken; laikliğin kendileri için çok önemli bir değer olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 63,2'dir. Bu değer sıralamasında ise, en az oranla çok önemli görülen değerler siyasi görüş (%41,9) ve zenginlik/servettir (%35,8).

Tablo 11.9: Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?

	Önemli değil	Biraz önemli	Çok önemli	Toplam
Vatan sevgisi	6,1	12,3	81,6	100
Millet sevgisi	6,2	13,5	80,3	100
Bayrak sevgisi	5,9	10,9	83,2	100
Dine bağlılık	3,9	6,6	89,5	100
Devlet sevgisi	9,6	21,4	69,0	100
İnsan sevgisi	4,8	12,0	83,2	100
Cumhuriyet	9,3	18,2	72,5	100
Demokrasi	9,7	18,2	72,1	100
Laiklik	14,6	22,2	63,2	100
Kanuna bağlılık	11,7	24,1	64,2	100
Siyasi görüş	26,8	31,3	41,9	100
Zenginlik/servet	29,0	35,2	35,8	100
Aile	3,8	4,5	91,7	100

Yukarıda gösterilen veriler, TRA2 bölgesi gençleri hakkında Tablo 11.1'de verilen bilgilerle benzeşme içermektedir. İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, TRA2 bölgesi gençleri için öne çıkan iki kurum, iki değer; aile ve din kurumlarıdır. Bu da bölgenin aile ilişkilerinin güçlü olduğu bir bölge olduğu ve muhafazakâr özellikler barındırdığını savını doğrulamaktadır. Bu konuda M. K.'nın "Dini ve manevi konularda çözümler yok. Ataerkil bir yapı var. Bölgemizde aile bağları çok güçlü" şeklindeki söyledikleri dikkate değerdir.²³²

232 M. K., Kars Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 23 Ekim 2017.

Bu veriler ışında söylenebilir ki, bölgede gençlere yönelik yapılması planlanan çalışma ve projelerin, bölgenin hâkim aile yapısının barındırdığı hassasiyetler göz önünde tutularak yapılması ve mutlaka ailelerin de proje kapsamında rol oynaması gerekmektedir.²³³ Böylelikle, gençlere ulaşmak kolaylaşacak ve uygulanan çalışmaların başarı şansı yükselecektir.

Tablo 11.10: Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?

	Kız			Erkek		
	Önemli değil	Biraz Önemli	Çok önemli	Önemli değil	Biraz önemli	Çok önemli
Vatan sevgisi	4,6	10,1	85,3	7,6	14,4	78,0
Millet sevgisi	4,3	11,7	84,0	8,0	15,4	76,7
Bayrak sevgisi	4,5	9,3	86,2	7,2	12,5	80,3
Dine bağlılık	3,0	5,8	91,1	4,9	7,3	87,8
Devlet sevgisi	8,1	21,1	70,8	11,0	21,8	67,2
İnsan sevgisi	3,7	10,7	85,5	5,9	13,2	80,9
Cumhuriyet	6,4	16,7	77,0	12,1	19,7	68,2
Demokrasi	7,8	16,3	75,9	11,6	20,0	68,4
Laiklik	10,6	21,7	67,8	18,5	22,7	58,8
Kanuna bağlılık	9,7	23,5	66,8	13,7	24,7	61,6
Siyasi görüş	26,8	33,1	40,1	26,8	29,6	43,6
Zenginlik/servet	30,5	38,5	31,0	27,6	31,9	40,5
Aile	3,2	4,1	92,6	4,4	4,8	90,9

TRA2 Bölgesindeki gençlerin, kurumları önemseme eğilimleri, cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, sadece siyasi görüşün önemsenmesi erkekler (%43,6) arasında, kızlar (%40,1) arasında olduğundan daha yüksek orandadır. Bunun haricinde bütün kurumların önemsenme oranı kızlar arasında, erkeklere nazaran daha yüksektir. Bu da göstermektedir ki, kızların değerler konusundaki hassasiyetleri, erkeklere nazaran çok daha yüksektir. Vatan sevgisinin çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 85,3 iken; erkeklerde bu oran yüzde 78,0'dır. Millet sevgisinin çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 84,0 iken; erkeklerde bu oran yüzde 76,7'dir. Bayrak sevgisinin çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 86,2 iken; erkeklerde bu oran yüzde 80,3'tür. Devlet sevgisinin ise, çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 70,8 iken; erkeklerde bu oran yüzde 67,2'dir. İnsan sevgisinin çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 85,5 iken; erkeklerde bu oran yüzde 80,9'dur. Dine bağlılığın çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 91,1 iken; erkeklerde bu oran yüzde 87,8'dir. Yine aile kurumunun bir değer olarak çok önemsenme oranı kızlarda yüzde 92,6 iken; erkeklerde bu oran yüzde 90,9'dur.

Tablo 11.11: Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	Önemli	Önemsiz	Önemli	Önemsiz	Önemli	Önemsiz
Vatan sevgisi	91,2	8,8	94,8	5,2	92,8	7,2
Millet sevgisi	90,7	9,3	94,8	5,2	92,9	7,1
Bayrak sevgisi	90,9	9,1	95,0	5,0	93,4	6,6
Dine bağlılık	95,5	4,5	96,8	3,2	94,4	5,6
Devlet sevgisi	86,3	13,7	91,2	8,8	90,3	9,7
İnsan sevgisi	94,0	6,0	95,9	4,1	93,9	6,1
Cumhuriyet	92,6	7,4	92,6	7,4	89,8	10,2
Demokrasi	84,5	15,5	91,1	8,9	91,0	9,0
Laiklik	79,0	21,0	88,2	11,8	81,3	18,7
Kanuna bağlılık	83,2	16,8	89,2	10,8	88,4	11,6
Siyasi görüş	70,4	29,6	73,9	26,1	72,6	27,4
Zenginlik/servet	66,1	33,9	72,1	27,9	70,5	29,5
Aile	96,5	3,5	96,3	3,7	95,6	4,4

TRA2 bölgesindeki gençlerin, kurumları önemseme eğilimleri, eğitim durumları üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 11.11'e göre lise öğrenimi gören gençler arasında vatan sevgisi (%94,8), millet sevgisi (%94,8), bayrak sevgisi (%95,0), dine bağlılık (%96,8), devlet sevgisi (%91,2), insan sevgisi (%95,9), üniversite öğrenimi gören gençlere ve okumayan gençlere oranla daha yüksek oranlı olarak önemli görülmektedir. Yine lise öğrenimi gören gençler arasında cumhuriyet (%92,6), demokrasi (%91,1), laiklik (%88,2), kanuna bağlılık (%89,2), siyasi görüş (%73,9), zenginlik/servet (%72,1) üniversite öğrenimi gören gençlere ve okumayan gençlere oranla daha yüksek oranlı olarak önemli görülmektedir. Sadece aile kurumu (%96,5), okumayan gençlerde, üniversite öğrenimi gören gençlere ve lise öğrenimi gören gençlere oranla daha yüksek oranlı olarak önemli görülmektedir. İlgili tablo incelendiğinde ortaya çıkan genel eğilim, lise öğrenimi gören gençlerin, üniversite öğrenimi gören gençlere ve okumayan gençlere oranla, kurumları önemsemede daha duyarlı oldukları ve kurumları daha yaygın bir şekilde önemli gördükleridir.

233 İsmi Vermek İstemeyen Katılımcı, Emniyet Müdürlüğü, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

Tablo 11.12: Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?

	Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
	Önemli	Önemsiz	Önemli	Önemsiz	Önemli	Önemsiz	Önemli	Önemsiz
Vatan sevgisi	90,6	9,4	98,0	2,0	92,2	7,8	96,3	3,7
Millet sevgisi	90,3	9,7	98,1	1,9	92,9	7,1	95,9	4,1
Bayrak sevgisi	91,4	8,6	98,1	1,9	92,1	7,9	96,4	3,6
Dine bağlılık	96,1	3,9	98,1	1,9	94,9	5,1	95,3	4,7
Devlet sevgisi	85,7	14,3	96,4	3,6	88,1	11,9	93,9	6,1
İnsan sevgisi	94,3	5,7	97,7	2,3	94,0	6,0	95,5	4,5
Cumhuriyet	86,2	13,8	96,7	3,3	87,9	12,1	94,4	5,6
Demokrasi	86,1	13,9	95,6	4,4	88,6	11,4	93,2	6,8
Laiklik	79,5	16,3	94,3	5,7	86,7	13,3	91,0	9,0
Kanuna bağlılık	83,7	16,3	94,3	5,7	86,7	13,3	91,0	9,0
Siyasi görüş	67,9	32,1	80,6	19,4	68,9	31,1	77,9	22,1
Zenginlik/servet	71,2	28,8	74,7	25,3	70,2	29,8	68,4	31,6
Aile	95,7	4,3	96,9	3,1	95,5	4,5	96,9	3,1

TRA2 bölgesindeki gençlerin, kurumları önemseme eğilimleri, iller bazında değerlendirildiğinde anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 11.12'ye göre Ardahanlı gençler arasında vatan sevgisi (%98,0), millet sevgisi (%98,1), bayrak sevgisi (%98,1), dine bağlılık (%98,1), devlet sevgisi (%96,4), insan sevgisi (%97,7) bölgenin diğer illerinde yaşayan gençlere oranla daha yüksek oranlı olarak önemli görülmektedir. Ardahanlı gençler arasında cumhuriyet (%96,7), demokrasi (%95,6), laiklik (%94,3), kanuna bağlılık (%94,3), siyasi görüş (%80,6), zenginlik/servet (%74,7) ve aile (%96,9) bölgenin diğer illerinde yaşayan gençlere oranla daha yüksek oranlı olarak önemli görülmektedir. İlgili tablo incelendiğinde ortaya çıkan genel eğilim, Ardahanlı gençlerin TRA2 bölgesinin diğer illerine göre kurumları önemsemeye daha duyarlı oldukları ve kurumları daha yaygın bir şekilde önemli gördükleridir.

Ağrılı gençler arasında vatan sevgisi (%90,6), millet sevgisi (%90,3), bayrak sevgisi (%91,4), dine bağlılık (%96,1), devlet sevgisi (%85,7), insan sevgisi (%94,3) bölgenin diğer illerinde yaşayan gençlere oranla daha düşük oranlı olarak önemli görülmektedir. Ağrılı gençler arasında cumhuriyet (%86,2), demokrasi (%86,1), laiklik (%79,5), kanuna bağlılık (%83,7), siyasi görüş (%67,9), zenginlik/servet (%71,2) ve aile (%95,7) bölgenin diğer illerinde yaşayan gençlere oranla daha düşük oranlı olarak önemli görülmektedir. İlgili tablo incelendiğinde gözlemlenmektedir ki, Ağrılı gençlerin TRA2 Bölgesinin diğer illerinde yaşayan gençlere göre kurumları önemseme yaygınlıkları daha düşüktür.

11.4. Toplumsal Baskıya İlişkin Kanaatler

TRA2 Bölgesinde yaşayan ve araştırmaya katılan gençlere Türkiye'deki bazı grupların üzerinde baskı olup olmadığı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Tablo 11.13'e göre, verilen tüm grupların üzerinde baskı olduğu düşüncesi hâkimdir. Fakat kadınlar, yoksullar ve Kürtler üzerinde daha yoğun bir baskının yaşandığı görüşü hâkimdir. Katılımcıların sadece yüzde 20,3 oranındaki kısmı yoksulların üzerinde bir baskı olmadığını, yüzde 23,0 oranındaki kısmı kadınların üzerinde bir baskı olmadığını ve yüzde 25,3 oranındaki kısmı da Kürtlerin üzerinde bir baskının olmadığını belirtmişlerdir. Bu üç toplumsal grup hakkında, baskı olduğu hakkında diğerlerine nazaran daha yaygın bir görüş dikkati çekmektedir. Bunun temelinde bu üç gruba mensup bireylerin bölgede yoğun olarak yaşamalarıdır. Bu durum, bir özdeşlik alanı yaratmakta ve empati duygusunun ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Bölge gençleri, kendilerini bu gruplara ait olarak hissetmelerinden ötürü bu grupların baskı altında olduklarını hissetmektedirler. Öyle ki, en fazla baskının yoksullar (%79,7) üzerinde olduğu yönünde ortaya çıkan görüşün temelinde; bölgenin, ülkenin geri kalanına nazaran ekonomik yönden geri kalmış oluşunun, katılımcılar tarafından birinci elden tecrübe edilmesi yatmaktadır.²³⁴ Hakeza yine kadınların (%77,0) üzerinde baskı olduğu görüşünün temelinde, bu baskının birinci elden tecrübe edilmesi ve yahut gözlemlenmesi yatmaktadır. Bölgede ciddi bir Kürt kökenli nüfusun bulunması da, hem doğrudan kendini bu grubun mensubu olarak kabul edenler tarafından baskının birinci elden tecrübe edilmesini, hem de grubun dışında kalanların, olduğu düşünülen baskıyı (%74,7) gözlemlenmesini kolaylaştırmaktadır.

Tablo 11.13: Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?

	Yok	Biraz var	Çok var	Toplam
Kadınlar	23,0	30,7	46,3	100
Yoksullar	20,3	29,4	50,3	100
Kürtler	25,3	27,6	47,1	100
Aleviler	45,5	32,1	22,4	100
Romanlar	46,0	31,0	23,0	100
Müslüman olmayanlar	49,9	26,6	23,5	100
Dindarlar	48,3	28,2	23,5	100

Romanların (%46,0) ve Müslüman olmayanların (%49,9) üzerinde baskı olmadığını düşünenlerin oranı; kadınların (%23,0), Kürtlerin (%25,3) ve yoksulların (%20,3) üzerinde baskı olmadığını düşünenlerin oranından daha yüksek seviyededir. Bunun temel sebebi, bölgede bu gruplara mensup bireylerin yok denecek kadar az sayıda olmalarıdır. TRA2 Bölgesinde gayrimüslimler genellikle yabancı ülke vatandaşlarıdır ve Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olan bölgenin yerleşik

234 K. A., İğdır Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.

gayrimüslim nüfusu yok denecek kadar azdır. Bunun yanında bölgede Roman nüfus da yok denecek kadar az sayıda bulunmakta, Roman olarak kabul edilebilecek gruplar da, Mırtıp veya Poşe gibi farklı isimlendirmeler altında bölgede yaşamaktadırlar. Bu sebeple, katılımcıların bu gruplarla bir etkileşimi çok sınırlı seviyededir. Bu grupların durumları hakkında bilgi, ya bölge dışından elde edilen gözlemlere yahut da ulusal medyadan edinilen bilgilere dayanmaktadır ki, bu aktarım yolları da empati duygusunun gelişmesi için yeterli düzeyde bir etkileşimi içermemektedir.

Katılımcıların yüzde 45,5 oranındaki kısmı Alevilerin üzerinde, yüzde 48,3 oranındaki kısmı da dindarların üzerinde bir baskının olmadığını belirtmişlerdir. Aleviler ile Caferilerin farklı kimlikler altında mensubiyet oluşturdukları ve bölgede belli miktarda Alevi yerleşimin de olduğu göz ardı edilmemelidir. Alevi nüfusun bölgenin yerleşik gruplarından olması ve bölgenin çok kültürlü yapısı içerisinde yaşantılarını sürdürüyor oluşları dolayısıyla Aleviler ile Alevi olmayanlar arasında ciddi bir mezhepsel sorun bulunmamaktadır. Bu sebeple, yine katılımcıların Aleviler ile ilişkilerinde yaşanan sınırlılıklar dolayısıyla empati duygusu geliştirmeleri beklenmemelidir.

Dindarların üzerinde çok baskı var diyen katılımcıların oranı yüzde 23,5; az baskı var diyen katılımcıların oranı ise yüzde 28,2 seviyesindedir. Dindarların üzerinde baskı olmadığını belirten katılımcıların oranı ise yüzde 48,3'tür. Bir sonraki bölümde daha detaylı bir şekilde açıklanmakla beraber, Tablo 12.1'de görüleceği üzere, bölgede en yaygın kimlik Müslüman (%78,8) kimliğidir. Bölgenin dindar kimliğinden ötürü,²³⁵ herhangi bir baskıya maruz kalmamalarından ötürü, katılımcıların çoğunun dindarlar üzerinde bir baskının olmadığını düşünmeleri doğaldır.

Tablo 11.14: Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?

	Kız			Erkek		
	Yok	Biraz var	Çok var	Yok	Biraz var	Çok var
Kadınlar	13,7	30,1	56,2	32,5	31,3	36,2
Yoksullar	16,2	31,2	52,7	24,4	27,7	47,9
Kürtler	23,6	29,4	47,0	27,0	25,8	47,1
Aleviler	43,7	33,9	22,5	47,4	30,4	22,2
Romanlar	43,8	32,9	23,4	48,2	29,2	22,6
Müslüman olmayanlar	46,1	28,5	25,5	53,6	24,8	21,6
Dindarlar	45,9	29,4	24,7	50,6	27,0	22,4

TRA2 bölgesindeki gençlerin, Türkiye'deki bazı grupların üzerinde baskı olduğunu düşünmeleri, cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 11.14 incelendiğinde gözlemlenen temel eğilim, her toplumsal grup hakkında, kızların erkeklere nazaran daha yüksek oranlarda baskı olduğunu belirtmeleridir. Bu durum baskı konusunda

kızların, erkeklere nazaran hassasiyetlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kadınlar üzerinde baskının olmadığını belirten kızların oranı yüzde 13,7 iken, erkeklerde bu oran yüzde 32,5 seviyesindedir. Bu durum kızların, kendi cinsiyetlerinin maruz kaldığı baskıyı birinci elden tecrübe etmelerinden ileri gelmektedir. Yine Yoksullar üzerinde bir baskı olmadığını düşünen kızların oranı yüzde 16,2 iken, erkeklerde bu oran yüzde 24,4'tür. Bu durum, yoksulluğu kadınların daha şiddetli bir şekilde yaşamalarından kaynaklanmaktadır (Kardam, 2004: 46).

Kürtler üzerinde bir baskının olmadığını düşünen kızların oranı yüzde 23,6 oranındayken, erkeklerde bu oran yüzde 27,0'dır. Kızların yüzde 56,3 oranındaki kısmı Alevilerin üzerinde bir baskının olduğunu belirtirken, erkeklerde bu oran yüzde 52,6'ya düşmektedir. Erkeklerde Romanların üzerinde bir baskının olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 51,8; gayr-i Müslimlerin üzerinde bir baskının olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 46,4 ve dindarların üzerinde bir baskının olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 49,4'tür. Kızlarda ise yukarıda bahsedilen genel eğilime uygun olarak Romanlar (%56,2), gayr-i Müslimler (%53,9) ve dindarların (%54,1) üzerinde baskı olduğunu düşünenlerin oranı, erkeklere nazaran daha yüksek seviyededir.

Tablo 11.15: Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Kadınlar	76,1	23,9	74,8	25,2	83,1	16,9
Yoksullar	80,6	19,4	77,9	22,1	84,1	15,9
Kürtler	77,5	22,5	73,0	27,0	77,5	22,5
Aleviler	50,4	49,6	51,8	48,2	63,3	36,7
Romanlar	43,6	56,4	54,3	45,7	58,3	41,7
Müslüman olmayanlar	43,0	57,0	50,5	49,5	52,6	47,4
Dindarlar	47,1	52,9	50,6	49,4	57,1	42,9

TRA2 bölgesindeki gençlerin, Türkiye'deki bazı grupların üzerinde baskı olduğunu düşünmeleri, eğitim durumları üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). İlgili tablo incelendiğinde görülen genel eğilim, eğitim seviyesinin yükselmesiyle, toplumsal grupların üzerinde baskının arttığını düşünme arasında doğru orantının bulunduğudır. Eğitim seviyesinin yükselmesi, bilinç seviyesinin gelişmesine etkide bulunduğundan, toplumsal duyarlılıkların daha da yükselmesini sağlamaktadır. Bu sebeple, eğitim seviyesi daha yüksek olan bireylerde, toplumsal gruplar üzerinde baskı olduğunu düşünme yaygınlaşmaktadır. Bu duruma katkıda bulunan bir diğer husus da, özellikle yükseköğrenim kurumlarında, sosyal çevrenin birey açısından çeşitlenmesidir. Bu durum, etkileşim ortamını arttırarak empati duygusunun geliştirilmesini olanaklı kılmaktadır.

İlgili tabloda görüleceği üzere, eğitim durumuna göre toplumsal grupların üzerinde baskı olduğunu düşünme arasında en ciddi değişimler, Romanlar Aleviler ve Müslüman olmayanlar hakkında yaşanmaktadır. Okumayan gençlerde Romanların üzerinde bir baskının olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 43,6 iken; bu durum lise eğitimi görenlerde yüzde 54,3'e; üniversite

235 A. K., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.

eğitimi görenlerde ise yüzde 58,3'e yükselmektedir. Yine aynı şekilde Alevilerin üzerinde bir baskının olduğunu belirten okumayanların oranı yüzde 50,4 iken; lise eğitimi görenlerde bu oran yüzde 51,8; üniversite eğitimi görenlerde ise yüzde 63,3 seviyesindedir. gayr-i Müslimlerin üzerinde bir baskının olduğunu düşünenlerin oranı da okumayanların yüzde 43,0'ı; lise eğitimi görenlerin yüzde 50,5'i; ve üniversite eğitimi görenlerin yüzde 51,1'idir. İlgili tablo incelendiğinde görülen bir diğer durum da, her eğitim seviyesindeki gençlerin Türkiye'de en fazla baskı gören grup olarak yoksulları, kadınları ve Kürtleri, görmesidir. Bu durum yukarıda açıklanan toplumsal gruplarla etkileşime geçmenin yahut bireysel tecrübelerin ortaya çıkardığı bir durumdur.

Tablo 11.16: Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?

	Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Kadınlar	79,9	20,1	72,3	27,7	76,4	23,6	77,1	22,9
Yoksullar	81,7	18,3	76,5	23,5	81,5	18,5	78,1	21,9
Kürtler	83,4	16,6	67,4	32,6	75,7	24,3	67,9	32,1
Aleviler	54,1	45,9	57,8	42,2	58,2	41,8	49,5	50,5
Romanlar	54,8	45,2	54,4	45,6	55,5	44,5	51,4	48,6
Müslüman olmayanlar	49,7	50,3	50,4	49,6	52,6	47,4	48,5	51,5
Dindarlar	52,5	47,5	50,8	49,2	56,0	44,0	48,2	51,8

TRA2 bölgesindeki gençlerin, Türkiye'deki bazı grupların üzerinde baskı olduğunu düşünmeleri, yaşadıkları iller üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, Ağrı ilindeki katılımcılarda, en fazla baskı gördüğü düşünülen grup Kürtler (%83,4) iken; bu grubu yoksullar (%81,7) ve kadınlar (%79,9) takip etmektedir. Ardahan ilinde ise, en fazla baskı gördüğü düşünülen grup yoksullar (%76,5) iken; bu grubu ve kadınlar (%72,3) ve Kürtler (%67,4) takip etmektedir. İğdır ilinde, en fazla baskı gördüğü düşünülen grup yoksullardır (%81,5) ve bu grubu ve kadınlar (%76,4) ve Kürtler (%75,7) takip etmektedir. Son olarak Kars ilinde ise, en fazla baskı gördüğü düşünülen grup yoksullar (%78,1) iken; bu grubu ve kadınlar (%77,1) ve Kürtler (%67,9) takip etmektedir. Ağrı ili haricinde en fazla baskı gören grup olarak yoksullar görülmekte ve bu grubu kadınlar takip etmektedir. Sadece Ağrı ilinde en fazla baskı gören grup olarak Kürtler görülmektedir. Bunun sebebi de Kürt kökenli nüfusun, Ağrı ilinde diğer illere nazaran daha yoğun bir şekilde yaşamasından kaynaklanmaktadır.

11.5. Arkadaşlık Kurulmak İstenen Kişiler

Grup kimliğinden bahsedilebilmesi için, öncelikli olarak gruba dâhil olanların belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirleme süreci, bireylerin aynı anda birden fazla kimliği bir arada bulundurmasından ötürü muğlak bir süreci yaşar. Bu sebeple kolektif kimlikler, mensupları arasında benzeşme alanlarını öne çıkarır ve bunu yaparken sınırları belirlemek için grup dışında kalanlarla farklılıkları belirginleştirir. Grup üyeleri arasında paydaşlık ve ortaklık durumu, belli bir duygudaşlık üzerinden kolektif kimliklerin yaratılmasını, yaratılan kimliğin sınırlarının belirlenmesi ve bu sınırlar üzerinden varlığının tesisi için de ötekinin yaratılmasını sağlamaktadırlar. Bu sebeple her kimlik bir "öteki" imgesi üzerinden inşa edilmektedir. Tabi ki, her paydaşlık, paydaş olmayanlarla

arasında bir rekabeti de beraberinde getirmektedir ki, bu rekabetin de düşmanlık duygusunu doğurmaması düşünülemez (Schnapper, 2005: 151-52).

Araştırmanın bu kısmında TRA2 Bölgesinde gençlerin değişik kimlik gruplarıyla arkadaşlık kurmak isteyip istemedikleri araştırılmaktadır. Sosyal çevrenin oluşmasında, arkadaş seçimi iradi olduğundan dolayı, arkadaşlık kurma ya da kurmama yönündeki seçimler, bireylerin değer yargılarının birer göstergesidir. Bu sebeple de, TRA2 Bölgesindeki gençlerin arkadaşlık kurmak istemediklerini belirttikleri gruplar, esasen kendi kimliklerinin ötekileri olarak belirmektedir. Bu noktada belirtilmesi gereken ise, bu ötekinin bazen rekabet edilen yahut tehdit olarak görülen gruplar olduğu bazen ise hayatın olağan akışı içerisinde hiç karşılaşılmasa da, kolektif hafızada olumsuz bir imgeye sahip olan gruplar olduğudur.

Kolektif hafıza içerisinde oluşturulan basmakalıp düşünceler, bireyin doğrudan edinmediği yahut kısıtlı edindiği tecrübeleri dahi, verili bilgi olarak ya da doğrudan edinilmiş tecrübe olarak algılamasına sebep olabilecektir (Blum, 2004: 253-55). Bu durum aslında, kolektif hafızanın olduğu grubun, dışarısında bireyleri ve grupları damgalamasına ve bunun üzerinden de kendi kimlikleri içerisinde, bir öteki algılamasının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Slattery: 2010: 188-93).

TRA2 Bölgesinde yaşayan ve araştırmaya katılan gençlerin bazı gruplarla sosyal ilişki kurma istekleri hakkında sorular yöneltilmiştir. Tablo 11.17'de gösterildiği gibi, katılımcıların en yüksek oranda arkadaşlık kurmak istemedikleri gruplar yüzde 71,1 oranıyla eşcinseller; yüzde 67,9 oranıyla içki içenler, yüzde 57,0 oranıyla ateistler, yüzde 56,7 oranıyla Yahudiler ve yüzde 53,3 oranıyla Hristiyanlardır. Bütün bu gruplarla arkadaşlık kurmak istemediğini belirten katılımcıların oranı, toplam katılımcıların yarısından fazladır.

Tablo 11.17: Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?

	İstemem	Fark etmez	İsterim	Toplam
Alevi	37,3	35,4	27,3	100
Ateist	57,0	23,4	19,6	100
Başörtülü	7,3	31,6	61,1	100
Başörtüsüz	10,9	38,7	50,4	100
Roman	47,6	30,8	21,6	100
Dindar	15,6	30,1	54,3	100
Hristiyan	53,3	25,8	20,9	100
Eşcinsel	71,1	15,6	13,3	100
İçki içen	67,9	17,4	14,7	100
Kürt	9,1	31,1	59,8	100
Türk	5,8	31,6	62,6	100
Oruç tutmayan	29,1	43,4	27,5	100
İslamcı	8,6	31,2	60,2	100
Sünni	31,9	38,2	29,9	100
Şii	38,8	34,9	26,3	100
Yahudi	56,7	25,0	18,3	100

Öncelikle gözlemlenen eğilim, TRA2 bölgesindeki gençlerin, çok net öteki imgelerine sahip olduklarıdır. Lafız geçen grupların bölgedeki nüfuslarına dair bir istatistiksel veri bulunmamakla birlikte, bu grupların yoğun bir şekilde bölgede karşılaşılan gruplar olmadıkları söylenebilir. Bölgenin muhafazakâr yapısı dolayısıyla, eşcinseller ve ateistler bölgede örtük bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bunun yanında bölgede Hristiyan ve Yahudi nüfus yok denecek kadar az sayıdadır. Bu da göstermektedir ki, TRA2 Bölgesindeki gençler kolektif hafızada var olan ve lafız geçen gruplara yöneltilen olumsuz düşüncelerden etkilenmektedirler.

Bu grupların bir diğer özelliği de, hiç birinin etnik bir referans içermemesidir. Hepsini dini referanslarla "öteki" konumundadırlar. Bu sebeple, bölge gençlerinin kimliklerinin ve bu kimliğin ötekilerinin inşasında din en belirleyici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında etnik referans içeren üç grubun ikisi için bir öteki algısı oluşmamıştır. Türklerle arkadaş olmak istemeyenler (%5,8) ve Kürtlerle arkadaş olmak istemeyenler (%9,1) çok küçük bir azınlığı oluştururken, katılımcıların yüzde 47,6 oranındaki kısmı Romanlarla arkadaşlık kurmak istememektedirler. Bölgede Roman nüfusun çok az olduğu, Roman olarak nitelendirilebilecek grupların ise farklı isimlerle anıldığı bölgede, Romanlara karşı tutumun sebebi, kolektif hafıza içerisinde bu grubun basmakalıp bir önyargıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 11.7'de görülebilecek bir diğer eğilimde, mezhepsel farklılıkların göz ardı edilemeyecek derecede öne çıkmasıdır. Öyle ki, katılımcıların yüzde 37,3 oranındaki kısmı Alevilerle; yüzde 31,9 oranındaki kısmı Sünnilerle ve yüzde 38,8 oranındaki kısmı ise Şii'lerle arkadaşlık kurmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bu da mezhepsel olarak farklılıkların her üç gençten biri için önemli olduğu anlamına gelmektedir. Bölgenin mezhepsel olarak çeşitliliğe sahip olduğu düşünülürse, katılımcıların dikkat edilmesi gereken oranının mezhepsel farklılıkları öne çıkarması sorunlu bir durumu işaret etmektedir. Öteki imgesinin, hâlihazırda bölgede var olan gruplar üzerinden kurgulanması, gruplar arasında bir rekabetin göstergesidir ve her zaman bir çatışma riski barındırmaktadır.

Tablo 11.18: Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?

	Kız			Erkek		
	İstemem	Fark etmez	İsterim	İstemem	Fark etmez	İsterim
Alevi	34,2	39,8	26,0	40,2	31,0	28,8
Ateist	57,3	25,8	16,9	56,7	21,0	22,3
Başörtülü	4,4	31,9	63,8	10,2	31,3	25,8
Başörtüsüz	6,3	40,2	53,4	15,5	37,3	47,2
Roman	43,1	35,6	21,3	52,0	26,0	22,0
Dindar	13,0	31,4	55,6	18,2	28,8	53,0
Hristiyan	53,2	28,5	18,3	53,4	23,1	23,5
Eşcinsel	70,4	17,1	12,5	71,8	14,2	14,0
İçki içen	73,6	15,8	10,6	62,3	18,9	18,8
Kürt	8,2	35,8	55,9	9,9	26,4	63,7
Türk	4,1	34,1	61,7	7,4	29,1	63,4
Oruç tutmayan	26,6	48,1	25,2	31,5	38,8	29,7
İslamcı	6,6	33,8	59,6	10,5	28,7	60,8
Sünni	32,6	40,8	26,6	31,3	35,4	33,2
Şii	37,7	38,3	23,9	39,8	31,5	28,7
Yahudi	55,6	27,9	16,5	57,8	22,2	20,0

TRA2 Bölgesindeki gençlerin, arkadaşlık kurmak istedikleri gruplar, cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiğinde, eşcinseller (P=,995), oruç tutmayanlar (P=,849) ve Yahudiler (P=,584) hakkında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı; fakat diğer gruplar hakkında anlamlı bir farklılığın bulunduğu gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 11.18 incelendiğinde gözlemlenmektedir ki eşcinseller, oruç tutmayanlar ve Yahudiler hem kızlar hem de erkekler arasında benzer oranlarla arkadaşlık kurulmak istenmeyen grupları oluşturmaktadır. Bunun yanında hem kızların hem erkeklerin mezhepsel gruplarla arkadaşlıktan kaçınma durumları benzer düzeydedir. Sadece erkekler (%40,2), kızlara (%34,2) nazaran daha yüksek oranda Aleviler ile arkadaşlık kurmak istemediklerini belirtmektedirler.

Tablo 11.18'e göre, kızlar ve erkek arasında özellikle iki noktada farklılaşmanın belirginleştiği görülmektedir. Bunlardan birincisi içki içen ile arkadaşlık kurulmak istenmemesi noktasında yaşanmaktadır. Kızlar (%73,6) arasında içki içenlerle arkadaşlık kurmak istemeyenlerin oranı, erkeklere (%62,3) göre daha fazladır. Bu durumun sebebi, Tablo 11.6'da da gösterildiği gibi içki içme oranının erkeklerde kızlardan daha yüksek oluşu olarak görülebilir. Farklılığın belirginleştiği bir diğer nokta ise başörtülü ve başörtüsüzlerle arkadaşlık kurma isteğinde gözlemlenmektedir. Başörtülü biriyle arkadaşlık kurmak istemeyen kızların oranı yüzde 4,4 iken, bu oran erkeklerde yüzde 10,2; başörtüsüz biriyle arkadaşlık kurmak istemeyen kızların oranı yüzde 6,3 iken, bu oran erkeklerde yüzde 15,5 seviyesindedir. Görüleceği gibi, kızlar hem başörtülü hem de başörtüsüz gruplarla arkadaşlık kurma isteğinde, erkeklerden daha yüksektir. Bunun temelinde ise, cinsiyet bazlı farklılık ve özdeşlik hissiyatının olduğu söylenebilir.

Tablo 11.19: Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	İsterim	İstemem	İsterim	İstemem	İsterim	İstemem
Alevi	33,1	35,7	21,8	44,9	38,9	18,9
Ateist	18,2	64,5	15,2	63,9	31,8	35,5
Başörtülü	68,8	7,9	60,7	8,6	58,5	3,4
Başörtüsüz	57,6	12,9	47,3	13,5	54,7	3,4
Roman	28,2	44,5	16,0	57,3	33,0	23,9
Dindar	59,7	13,7	53,0	19,0	55,0	7,7
Hristiyan	19,2	62,0	16,4	60,5	33,5	30,2
Eşcinsel	11,1	78,4	12,0	73,3	17,5	61,8
İçki içen	18,6	63,2	10,6	77,3	23,7	45,6
Kürt	70,6	7,5	58,3	10,4	58,5	6,2
Türk	69,1	7,0	62,7	6,5	59,2	3,3
Oruç tutmayan	36,0	25,4	22,0	35,3	37,3	14,8
İslamcı	64,0	9,6	61,4	9,0	55,3	6,9
Sünni	23,3	41,4	23,3	41,4	42,0	11,7
Şii	31,5	37,6	21,4	47,0	36,6	18,0
Yahudi	17,1	64,3	14,7	62,6	28,1	37,8

TRA2 Bölgesindeki gençlerin, arkadaşlık kurmak istedikleri gruplar, eğitim durumları üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,000). İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, üniversite eğitimi gören gençlerin her grup hakkında daha düşük oranlarda arkadaşlık kurmak istemediklerini belirtmeleridir. Üniversite eğitimi alan gençlerde Alevilerle (%18,9), Ateistlerle (%35,5) başörtülülerle (%3,4), başörtüsüzlerle (%3,4), Romanlarla (%23,9), dindarlarla (%7,7), Hristiyanlarla (%30,2), eşcinsellerle (%61,8), içki içenlerle (%45,6), Kürtlerle (%6,2), Türklerle (%3,3), oruç tutmayanlarla (%14,8), İslamcılarla (%6,9), Sünnilerle (%11,7), Şiiilerle (%18,0) ve Yahudilerle (%37,8) arkadaşlık kurmak istemeyenlerin oranı okumayan gençlere ve lise eğitimi alan gençlere nazaran daha düşük seviyededir.

Bu durum üniversite öğrenimi gören gençlerin, diğer gençlere göre daha açık fikirli olduklarını gösterirken; lise eğitimi gören ve okumayan gençlerin daha tutucu bir yapılarının olduğunu göstermektedir. Üniversite eğitimi gençler üzerinde hem paradigma yıkıcı bir etkiye sahiptir hem de üniversite hayat süresince farklı gruplardan kişilerle karşılaşma imkanını doğurduğundan, basmakalıp düşünceleri aşındırıcı bir etkiye sahiptir. Fakat buna rağmen üniversite eğitimi alan gençler, bazı gruplar hakkındaki olumsuz düşüncelerini sürdürmekte ve dikkate değer oranlarda bu gruplarla arkadaşlık kurmak istemediklerini belirtmektedirler. Bu durum da bölgenin muhafazakâr yapısının bir sonucudur.

Tablo 11.20: Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?

	Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
	İsterim	İstemem	İsterim	İstemem	İsterim	İstemem	İsterim	İstemem
Alevi	25,8	44,3	30,7	34,9	27,3	31,3	27,1	34,7
Ateist	20,7	59,8	19,7	57,9	20,0	53,8	17,9	55,3
Başörtülü	64,5	7,6	61,1	9,1	58,7	6,2	58,9	6,4
Başörtüsüz	50,3	12,6	50,7	11,4	47,9	10,9	51,9	8,5
Roman	20,8	52,0	22,8	47,7	21,1	46,1	22,4	42,9
Dindar	60,6	13,2	46,6	24,2	56,0	10,4	50,3	16,7
Hristiyan	21,8	55,7	20,4	56,2	22,9	46,6	18,6	53,5
Eşcinsel	13,8	72,6	13,2	72,6	13,8	69,6	12,1	69,3
İçki içen	14,8	72,0	16,5	66,2	14,6	66,3	13,4	65,1
Kürt	68,6	5,5	48,0	16,6	62,3	7,2	55,1	9,7
Türk	62,2	7,0	64,5	5,4	61,2	6,5	62,8	3,9
Oruç tutmayan	27,0	34,9	28,3	28,6	26,0	26,1	28,6	24,3
İslamcı	64,1	9,5	58,4	10,5	57,3	7,2	58,9	7,0
Sünni	28,2	36,8	28,1	38,2	34,2	23,7	30,2	27,8
Şii	22,1	46,7	24,9	44,8	35,0	26,5	25,9	34,1
Yahudi	17,9	60,9	18,8	57,9	19,8	52,1	17,1	54,2

İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, Ağrı ilinde yaşayan gençlerin en yüksek oranda arkadaşlık kurmak istemedikleri gruplar yüzde 72,6 oranla eşcinseller, yüzde 72,0 oranla içki içenler, yüzde 60,9 oranla Yahudiler, yüzde 59,8 oranla ateistler ve yüzde 55,7 oranla Hristiyanlardır. Ardahan ilinde yaşayan gençlerin en yüksek oranda arkadaşlık kurmak istemedikleri gruplar yüzde 72,6 oranla eşcinseller, yüzde 66,2 oranla içki içenler, yüzde 57,9 oranla Yahudiler, yüzde 57,9 oranla ateistler ve yüzde 56,2 oranla Hristiyanlardır. İğdır ilinde yaşayan gençlerin en yüksek oranda arkadaşlık kurmak istemedikleri gruplar yüzde 69,6 oranla eşcinseller, yüzde 66,3 oranla içki içenler, yüzde 53,8 oranla ateistler, yüzde 52,1 oranla Yahudiler ve yüzde 46,6 oranla Hristiyanlardır. Kars ilinde yaşayan gençlerin ise en yüksek oranda arkadaşlık kurmak istemedikleri gruplar yüzde 69,3 oranla eşcinseller, yüzde 65,1 oranla içki içenler, yüzde 55,3 oranla ateistler, yüzde 54,2 oranla Yahudiler ve yüzde 53,3 oranla Hristiyanlardır.

Bölgedeki tüm illerin en fazla oranla arkadaşlık kurmak istemedikleri gruplar benzerlikler göstermektedir. Fakat ilgili tabloda görüleceği gibi, arkadaşlık kurmak istememe eğilimi açısından; gruplarla arkadaşlık kurmak istemediğini yaygın şekilde belirtenler Ağrı gençler iken, aynı oranları en düşük belirtenler ise İğdır gençlerdir. Bu durumun temel sebebi ise, Ağrı'nın bölgedeki en muhafazakâr il olarak öne çıkmasına karşın; İğdır'ın çok etnikli ve çok mezhepli sosyal yapısı dolayısıyla birlikte yaşama kültürünü geliştirmede, diğer bölge illerine nazaran daha başarılı olması gösterilebilir.

11.6. Kurumlara Güven Düzeyi

Vatandaşların, kamu kurum ve kuruluşları ile geliştirdikleri ilişkilerdeki güven düzeyleri, aynı zamanda bir bütün olarak devlete karşı güvenlerinin göstergesidir. Bu güven düzeyleri de, devletin vatandaşı ile ne derecede bağ kurabildiğinin ve kurabileceğinin göstergesidir. Kendisine karşı güven duyulan kurumların politikalarının, vatandaşlarca desteklendikleri söylenebilecektir. Bu sebeple, vatandaş ve kamu kurumları arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulup kurulmadığı, vatandaşların lafzı geçen kamu kurumlarına duydukları güven seviyesi ile anlaşılabilir. Tablo 11.21'de görüleceği gibi, TRA2 bölgesinde yaşayan katılımcı gençlerin en fazla güven duydukları kurum polis teşkilatıdır (%80,9). Bunun sebebi olarak ise, 15 Temmuz darbe girişimine karşı teşkilatın kararlı duruşu görülebilir. Buna karşın en az güvenilen kurum ise medyadır (%44,6). Her türlü yazılı ve görsel medya organları, TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin güveninden uzaktırlar.

Tablo 11.21: Aşağıdaki kurumlara hangi ölçüde güveniyorsunuz?

	Pek güvenmem	Biraz güvenirim	Çok güvenirim	Toplam
Cumhurbaşkanlığı	31,9	30,3	37,8	100
TBMM	26,1	32,7	41,2	100
Hükümet	28,9	31,0	40,1	100
Ordu (TSK)	23,7	27,4	48,9	100
Polis Teşkilatı	19,1	24,0	56,9	100
Diyanet İşleri	27,6	32,7	39,7	100
Mahkemeler	31,4	35,1	33,5	100
Siyasi Partiler	52,7	31,9	15,4	100
Medya	55,4	31,3	13,3	100
YÖK/ÖSYM	46,8	32,0	21,2	100

Tablo 11.21’de görüldüğü gibi, polis teşkilatından sonra en güvenilen kurum TSK’dır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra kaybedilen güvenin, gençler nezdinde tekrar kazanıldığı görülmektedir. Özellikle terörle etkin mücadeleyle birlikte, bölgede yaşanan güvenlik sorunlarının azaltılması²³⁶, bölgede güvenlik güçlerine olan güvenin artmasına yol açmaktadır.²³⁷ İlgili tabloda göze çarpan bir diğer durum da, hükümete (%71,1); bir kurum olarak TBMM’ye (%73,9) ve cumhurbaşkanlığına (%68,1) nazaran, siyasi partilere (%47,3) güvenin daha düşük olmasıdır. Bu da gençlerin icra makamlarına güveninin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Gençlerin en az güvendiği üç kurum ise medya (%44,6), siyasi partiler (%47,3) ve ÖSYM/YÖK (%53,2)’tür. Medya kuruluşları, güvenilir bulunmamakta ve insanları olumsuz etkilediği düşünülmektedir:

“Medya olumsuz etkiliyor. İnsanlar eğitimsiz olunca medya okuryazarlığı olmayınca dizideki şeyleri gerçek sanıyor. Sosyal medya ve televizyon tehdit. Anne baba da eğitimsizse bu böyle oluyor. Tüketim kültürü olumsuz etkiliyor gençleri.”²³⁸

Bunun yanında çalınan sınav sorularıyla ara ara gündeme gelen ÖSYM ve YÖK gibi yükseköğretim geçişi düzenleyen ve yükseköğretimi düzenleyen kurumlar da, gençlerin güven duymadıkları kurumlardandır.

Tablo 11.22: Aşağıdaki kurumlara hangi ölçüde güveniyorsunuz?

	Kız			Erkek		
	Pek güvenmem	Biraz güvenirim	Çok güvenirim	Pek güvenmem	Biraz güvenirim	Çok güvenirim
Cumhurbaşkanlığı	30,5	29,7	39,7	33,3	30,8	35,8
TBMM	23,1	31,9	44,9	29,0	33,4	37,6
Hükümet	26,6	31,6	41,8	31,3	30,4	38,3
Ordu (TSK)	22,2	28,7	49,1	25,2	26,0	48,8
Polis Teşkilatı	15,5	23,0	61,4	22,7	25,1	52,2
Diyanet İşleri	25,0	33,8	41,2	30,1	31,6	38,3
Mahkemeler	29,3	35,1	35,6	33,4	35,1	31,5
Siyasi partiler	54,0	32,0	14,0	51,5	31,9	16,6
Medya	55,0	32,2	12,8	55,7	30,5	13,8
YÖK/ÖSYM	44,9	33,4	21,7	48,6	30,7	21,2

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kamu kurum ve kuruluşlarına duydukları güven, cinsiyetleri üzerinden incelendiğinde, gözlemlenen ilk eğilim, kızların kurumlara erkeklerden daha yüksek oranlı olarak güven duymalarıdır. Erkekler, siyasi partiler haricinde her konuda kızlara nazaran

²³⁶ Kars Ak Parti Odak Grup Çalışması, Mülakat: Murat Önder ve Meryem Aybas, 28 Ekim 2017

²³⁷ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Odak Grup Çalışması, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

²³⁸ E. Ö., Kağızman Kaymakamı, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

daha yüksek oranda kurum ve kuruluşlara güvensizlik beslemektedirler. Cumhurbaşkanlığına güven kızlarda yüzde 69,5 iken, erkeklerde 66,7 seviyesindedir. TBMM’ye güven ise kızlarda yüzde 76,9 iken, erkeklerde 71,0 oranındadır.

Hükümete karşı da aynı eğilim söz konusudur. Hükümete güven kızlarda yüzde 73,4 iken, erkeklerde 68,7 seviyesindedir. TSK’ya güven ise, kızlarda yüzde 77,8 iken, erkeklerde 74,8’dir. Polis teşkilatına güven kızlarda yüzde 84,5 iken, erkeklerde 77,3 seviyesine düşmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı’na güven ise kızlarda yüzde 75,0 iken, erkeklerde 69,9’dur. Yargıya güven kızlarda yüzde 70,7 iken, erkeklerde 66,6 oranındadır. Medyaya güven de kızlarda yüzde 45,0 iken, erkeklerde 44,3 seviyesindedir. YÖK/ÖSYM’ye karlı güven de kızlarda yüzde 55,1 iken, erkeklerde 51,4’tür. Genel eğilimin dışında sadece siyasi partilere güven kızlarda yüzde 46,0 iken, erkeklerde 48,5 seviyesine çıkmaktadır.

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kamu kurum ve kuruluşlarına duydukları güven, eğitim durumları üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 11.23’e göre temel eğilim, lise eğitimi alan gençlerin diğer gençlere nazaran daha yüksek oranlarda kamu kurum ve kuruluşlarına güven duymasındır. Bütün kurumlara yönelik güven, lise eğitimi gören katılımcılarda en yüksek oranda, okumayan gençlerde ise en düşük oranda seyretmektedir. Bu noktada, kurumlara duyulan güvende en fazla farklılık; medya, YÖK/ÖSYM ve TBMM’ye olan güvende yaşanmaktadır.

Tablo 11.23: Aşağıdaki kurumlara hangi ölçüde güveniyorsunuz?

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	Güvenirim	Güvenmem	Güvenirim	Güvenmem	Güvenirim	Güvenmem
Cumhurbaşkanlığı	61,2	38,8	69,7	30,3	67,2	32,8
TBMM	66,0	34,0	77,0	23,0	69,8	30,2
Hükümet	65,0	35,0	73,6	26,4	67,6	32,4
Ordu (TSK)	70,3	29,7	78,0	22,0	74,8	25,2
Polis Teşkilatı	72,9	27,1	83,7	16,3	77,3	22,7
Diyanet İşleri	65,7	34,3	75,3	24,7	68,3	31,7
Mahkemeler	60,2	39,8	71,1	28,9	66,3	33,7
Siyasi partiler	43,7	27,9	47,9	52,1	47,4	52,6
Medya	35,6	64,4	47,5	52,5	41,7	58,3
YÖK/ÖSYM	39,6	60,4	57,0	43,0	50,2	49,8

Medya kuruluşlarına olan güven okumayanlarda 35,6 seviyesinde iken, bu oran üniversite eğitimi görenlerde 41,7; lise eğitimi görenlerde ise 47,5 seviyesine çıkmaktadır. TBMM’ye olan güven okumayanlarda 66,0 seviyesinde iken bu oran üniversite eğitimi görenlerde 69,8; lise eğitimi görenlerde ise 77,0 seviyesine çıkmaktadır. YÖK/ÖSYM’ye olan güven ise şaşırtıcı bir şekilde okumayanlarda seviyesinde 39,6 iken bu oran üniversite eğitimi görenlerde 50,2; lise eğitimi görenlerde ise 57,0 seviyesine çıkmaktadır.

Tablo 11.24: Aşağıdaki kurumlara hangi ölçüde güveniyorsunuz?

	Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Cumhurbaşkanlığı	64,1	35,9	76,3	16,2	70,9	29,1	77,9	22,1
TBMM	67,0	33,0	83,8	16,2	70,9	29,1	77,9	22,1
Hükümet	65,3	34,7	80,9	19,1	67,2	32,8	74,5	25,5
Ordu (TSK)	69,0	31,0	84,7	15,3	75,0	25,0	80,6	19,4
Polis Teşkilatı	74,8	25,2	89,7	10,3	77,5	22,5	84,8	15,2
Diyanet İşleri	68,4	31,6	79,7	20,3	69,6	30,4	74,5	25,5
Mahkemeler	61,8	38,2	78,3	21,7	66,9	33,1	71,8	28,2
Siyasi partiler	41,7	58,3	58,1	41,9	44,3	55,7	48,8	51,2
Medya	39,9	60,1	53,3	46,7	45,9	54,1	43,5	56,5
YÖK/ÖSYM	48,0	52,0	61,5	38,5	52,2	47,8	54,8	45,2

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kamu kurum ve kuruluşlarına duydukları güven, yaşadıkları iller üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 11.24'e göre Cumhurbaşkanlığı makamına güven Ardahan ilinde yüzde 76,3; Kars ilinde yüzde 77,9; İğdır ilinde yüzde 70,9 ve Ağrı ilinde yüzde 64,1 oranındadır. TBMM'ye güven Ardahan ilinde yüzde 83,8; Kars ilinde yüzde 77,9; İğdır ilinde yüzde 70,9 ve Ağrı ilinde yüzde 67,0; Hükümete güven Ardahan ilinde yüzde 80,9; Kars ilinde yüzde 74,5; İğdır ilinde yüzde 67,2 ve Ağrı ilinde yüzde 65,3 seviyesindedir. Yine aynı şekilde TSK'ya güven Ardahan ilinde yüzde 84,7; Kars ilinde yüzde 80,6; İğdır ilinde yüzde 75,0 ve Ağrı ilinde yüzde 69,0 seviyesindedir. Polis teşkilatına güven Ardahan ilinde yüzde 89,7; Kars ilinde yüzde 84,8; İğdır ilinde yüzde 75,2 ve Ağrı ilinde yüzde 74,8 oranındadır.

Diyanet İşleri Başkanlığına güven de, Ardahan ilinde yüzde 79,7; Kars ilinde yüzde 74,5; İğdır ilinde yüzde 69,6 ve Ağrı ilinde yüzde 68,4 seviyesindedir. Yargıya güven Ardahan ilinde yüzde 78,3; Kars ilinde yüzde 71,8; İğdır ilinde yüzde 66,9 ve Ağrı ilinde yüzde 61,8'dir. Siyasi partilere güven ise Ardahan ilinde yüzde 58,1; Kars ilinde yüzde 48,8; İğdır ilinde yüzde 44,3 ve Ağrı ilinde yüzde 41,7 oranındadır. Medyaya güven de Ardahan ilinde yüzde 53,3; Kars ilinde yüzde 43,5; İğdır ilinde yüzde 45,9 ve Ağrı ilinde yüzde 39,9 seviyesindedir. YÖK/ÖSYM'ye güven ise Ardahan ilinde yüzde 61,5; Kars ilinde yüzde 54,8; İğdır ilinde yüzde 52,2 ve Ağrı ilinde yüzde 48,0 olarak tespit edilmiştir.

Tüm bu verilerin ışığında temel bir eğilim çıkmaktadır ki, TRA2 bölgesi içerisinde kurumlara en fazla güven duyan iller sırasıyla Ardahan ve Kars, en az güven duyan iller ise sırasıyla Ağrı ve İğdır'dır. Bütün kurumlara en az güven duyan katılımcı oranı Ağrı ilindedir. Bu durumun temel nedeni ise, Ağrı ili ve çevresinde uzun yıllardan beridir yaşanan çatışma ve terör olayları sonucunda, devlet ile vatandaş arasındaki güven ilişkisinin zarar görmesidir. Bu sebeple Ağrı TRA2 bölgesi içerisinde kamu kurum ve kuruluşlarıyla en sorunlu güven ilişkisini geliştiren il olarak göze çarpmaktadır.

11.7. Toplumsal Değerlere Karşı Kendini Feda Etme Tutumu

Bireyin kendi yaşamından vazgeçebilecek derecede bir değere önem atfetmesi, esasında o değer kendi hayatında ne kadar önemli bir yer işgal ettiğinin bir göstergesidir. Öyle ki, bir değer, söz konusu grup mensupları arasında bireyin kendi canından daha önemli bir mertebeye yükseltilmesi, o grubun değer yargılarının da açık bir göstergesidir. Bir değer bu mertebeye ne kadar fazla kişi tarafından yükseltiliyorsa, o oranda açıkça bir kırmızı çizgiye dönüşmekte ve bu ölçüde de grup kimliğinin bir parçası haline gelmektedir.

Bu noktada önemli olan husus ise, bu değerler üzerinden bir benzeşme ve ayrışma alanları oluşturulduğudur. Grup kimliği bu değerler üzerinden şekillenmektedir. Bu yüzden de grup için; canından vazgeçebileceği değerler, kendi kimliklerini oluşturan nüveler haline gelmektedir. Bu benzeşme alanının, aynı zamanda ayrışma alanı olarak da biçimlendiği unutulmamalıdır. Öyle ki, bireyler bu kadar yüksek derecede önem atfettikleri değerlerin tehlikede olduğunu düşündüklerinde, reaksiyon göstermeleri hayli muhtemeldir.

Tablo 11.25: İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

	Hayır	Fikri yok	Evet	Toplam
Vatan	10,6	12,5	76,9	100
Devlet	15,8	24,1	60,1	100
Millet	11,0	16,1	72,9	100
Bayrak	9,1	11,4	79,5	100
Namus	4,4	9,1	86,5	100
İnanıldığı dava	15,9	27,7	56,4	100
Din	4,9	10,0	85,1	100
Dil	13,5	24,2	62,3	100
İrk	17,3	25,6	57,1	100
Servet	52,1	25,1	22,8	100

Tablo 11.25 incelendiğinde TRA2 bölgesindeki katılımcı gençler için, namus (%86,5) ve din (%85,1) diğer değerlerden ayrılmaktadır. Bu iki değer, diğerlerine nazaran daha yüksek oranlarda insanın canını vermesi gereken değerler olarak belirtilmişlerdir. Bu iki değeri takiben bayrak (%79,5), vatan (%76,9) ve millet (%72,9) gelmektedir. Bu değerler bölgedeki yaşayan gençlerin genel profilleri hakkında önemli bir fikir vermektedir. Bölge gençliği aile ilişkilerinin çok önemli olduğu milliyetçi ve muhafazakâr niteliktedir.²³⁹

Namus kavramı elbette ki, din ve aile kurumlarından bağımsız düşünülemez. Bu sebeple namu-

239 S. U., Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, 28 Ekim 2017.

sun bu kadar önemli oluşu hem dinin hem de ailenin gençler özelindeki önemini göstermektedir. Din de başlı başına bölge gençleri için çok önemli bir değeri oluşturmaktadır.²⁴⁰ Bunun yanında bayrak, vatan ve millet kavramlarının bu denli yüksek oranla önemseniyor oluşu, bölge gençliğinin milliyetçi niteliğinin bir sonucudur.²⁴¹ Bu milliyetçilik anlayışı içinde bayrak, vatan ve millet; devlet (%60,1), dava (%56,4), dil (%62,3) ve ırk (%57,1) kavramlarından daha önemli olarak görülmektedir. İlgili tablo incelendiğinde dikkat çeken eğilim, servet haricinde tüm değerler hakkında katılımcıların en az yarısından fazlasının, canlarını feda edebileceklerini belirtmeleridir. Sadece servet (%22,8) bu değerler arasında olumlu olarak görülmemektedir.

Tablo 11.26: İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

	Kız			Erkek		
	Hayır	Fikri yok	Evet	Hayır	Fikri yok	Evet
Vatan	9,2	12,2	78,6	12,0	12,8	75,2
Devlet	14,4	27,4	58,2	17,1	20,8	62,0
Millet	10,2	16,7	73,2	11,9	15,5	72,6
Bayrak	7,7	11,3	80,9	10,5	11,6	77,9
Namus	5,3	11,3	83,4	3,5	6,8	89,7
İnandığı dava	19,7	31,0	49,3	11,3	23,7	65,0
Din	4,9	12,2	82,9	4,9	7,9	87,2
Dil	15,0	28,3	56,7	12,0	20,1	67,8
İrk	19,1	30,1	50,8	15,5	21,2	63,3
Servet	56,5	26,7	16,7	47,7	23,4	28,8

TRA2 Bölgesinde yaşayan gençlerin, canlarını feda edebilecek kadar önemsedikleri değerler cinsiyetleri üzerinden incelendiğinde, öncelikli değerler konusunda kızlar ve erkekler arasında bir farklılığın yaşandığı görülmektedir. Tablo 11.26'ya göre kızlar arasında vatan, millet ve bayrak; erkeklerden daha yüksek oranlı olarak canlarını feda edebilecekleri değerler olarak ortaya çıkmaktadır. Kızlarda vatan için canını feda edebileceğini söyleyenlerin oranı yüzde 78,6 iken; erkeklerde bu oran yüzde 75,2 seviyesine düşmektedir. Kızlarda millet için canını feda edebileceğini söyleyenlerin oranı yüzde 73,2 seviyesinde iken; erkeklerde bu oran 72,6 seviyesine inmektedir. Bayrak için de aynı durum söz konusudur ve kızlarda bayrak için canını feda edebileceğini söyleyenlerin oranı yüzde 80,9 iken erkeklerde bu oran 77,9 oranındadır. Bu durum kızlar arasında erkekler kadar hatta erkeklerden daha yoğun oranlarda milliyetçiliğin yaygın olduğunu göstermektedir. Erkekler arasında ise; namus (%89,7), din (%87,2) ve devlet (%62,0) değerleri;

kızlar arasındaki namus (83,4), din (%82,9) ve devlet (%58,2) değerlerinden daha yüksek oranlarda canlarını feda edebilecek kadar önemsedikleri değerler olarak görülmektedir. Kızlar ve erkekler arasındaki en kesin farklılıklar ise, dava, dil, ırk ve servet hakkında yaşanmaktadır. Bu değerler, erkekler arasında daha yüksek yoğunlukla canlarını feda edebilecek kadar önemsedikleri değerler olarak ortaya çıkmaktadır ve bu artış diğer değerlerde yaşanan farklılığa göre daha yüksektir.

Tablo 11.27: İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

	Okumayan		Lise		Üniversite	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Vatan	68,2	16,7	78,9	9,3	75,9	11,0
Devlet	59,9	22,5	57,6	14,8	66,9	15,1
Millet	69,3	16,1	72,3	10,5	76,3	10,0
Bayrak	75,5	13,0	80,3	8,4	79,1	9,2
Namus	90,5	3,6	85,4	5,1	87,6	3,0
İnandığı dava	76,5	9,3	51,4	17,9	73,4	8,2
Din	86,4	5,3	85,6	4,7	82,9	5,5
Dil	73,2	11,9	57,3	14,8	70,1	11,0
İrk	66,3	15,9	52,8	18,6	63,7	14,5
Servet	26,9	53,1	20,9	52,3	25,7	51,1

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin, canlarını feda edebilecek kadar önemsedikleri değerler eğitim durumları üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (P=,000). Tablo 11.27'e göre, her eğitim grubundan genç için, namus önde gelen bir değer olmakla beraber en yüksek oranlı olarak okumayan (%90,5) gençler arasında önemsenmektedir. Buna benzer olarak, dava (%76,5), din (%86,4), dil (%73,2), ırk (%66,3) ve servet (%26,9), canlarını feda edebilecek kadar önemsedikleri değerler olarak okumayanlar arasında, diğer eğitim grubundaki gençlere nazaran daha yüksek oranlı destek görmektedir. Vatan (%78,9) ve bayrak (%80,3) ise lise eğitimi gören gençler arasında diğer eğitim grubundaki gençlere nazaran daha yüksek oranlı destek görmektedir. Üniversite eğitimi gören gençler arasında ise, devlet (%66,9) ve millet (%76,3) diğer eğitim grubundaki gençlere nazaran daha yüksek oranlı olarak destek görmektedir.

Yukarıdaki veriler ışığında söylenebilir ki, okumayan gençler, lise ve üniversite eğitimi gören gençlere nazaran daha fazla değer hakkında, daha yüksek oranlarda canlarını feda edebilecek kadar önemsediklerini belirtmişlerdir. Bu da, okumayan gençlerin diğer eğitim gruplarındaki gençlere nazaran daha keskin ve daha radikal olduklarını göstermektedir.

240 A. K., Kağızman İlçe Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.

241 Y. Y., Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Mülakat: Meryem Aybas, 23.11.2017.

Tablo 11.28: İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

	Ağrı		Ardahan		İğdır		Kars	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Vatan	67,8	15,4	88,1	5,1	73,9	12,5	82,5	7,0
Devlet	50,6	21,9	71,5	9,1	57,1	17,9	66,3	11,4
Millet	64,5	16,2	82,7	5,7	70,3	12,0	78,5	7,6
Bayrak	70,1	14,8	89,7	3,3	77,2	10,1	85,5	5,5
Namus	85,4	5,6	89,3	3,3	86,4	4,9	86,1	3,3
İnandığı dava	52,6	20,6	60,1	11,6	58,7	17,4	53,7	18,0
Din	86,8	5,1	85,0	4,4	84,2	5,2	83,4	4,9
Dil	59,2	15,8	65,6	9,7	65,8	13,6	61,1	13,3
İrk	52,1	20,3	59,9	14,3	61,0	17,4	58,2	15,6
Servet	22,6	53,1	26,8	45,5	24,1	53,7	19,3	54,6

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin, canlarını feda edebilecek kadar önemsedikleri değerler yaşadıkları iller üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (P=,000). Tablo 11.28'e göre, vatan kavramının insanın canını feda edebileceği kadar önemli bir değer olduğunu düşünen gençlerin oranı Ardahan ilinde yüzde 88,1; Kars ilinde yüzde 82,5; İğdır ilinde yüzde 73,9 ve Ağrı ilinde yüzde 67,8 oranındadır. Devlet kavramının ise insanın canını feda edebileceği kadar önemli bir değer olduğunu düşünen gençlerin oranı Ardahan ilinde yüzde 71,5; Kars ilinde yüzde 66,3; İğdır ilinde yüzde 57,1 ve Ağrı ilinde yüzde 50,6 oranındadır. Millet kavramının insanın canını feda edebileceği kadar önemli bir değer olduğunu düşünen gençlerin oranı Ardahan ilinde yüzde 82,7; Kars ilinde yüzde 78,5; İğdır ilinde yüzde 70,3 ve Ağrı ilinde yüzde 64,5 oranındadır. Yine aynı şekilde bayrak kavramının insanın canını feda edebileceği kadar önemli bir değer olduğunu düşünen gençlerin oranı Ardahan ilinde yüzde 89,7; Kars ilinde yüzde 85,5; İğdır ilinde yüzde 77,2 ve Ağrı ilinde yüzde 70,1 oranındadır.

Değerlere yönelik tüm bu bilgiler ışığında söylenebilir ki, Ardahan ilindeki katılımcı gençler, diğer illere nazaran daha milliyetçi bir karakter taşımaktadırlar.²⁴² Ağrı ilindeki gençler arasında ise, vatan, millet, devlet, bayrak gibi değerlere mesafeli yaklaşan gençlerin oranı diğer illere nazaran daha fazladır. Bu durumun, Ağrı ilinde terör örgütünün faaliyetlerinden dolayı olması kuvvetle muhtemeldir.²⁴³ Bunun yanında dinin insanın canını feda edebileceği kadar önemli bir değer olduğunu düşünen gençlerin oranı, Ağrı ilinde (%86,8), Ardahan (%85,0), İğdır (%84,2) ve Kars (%83,4) illerine nazaran ufak da olsa daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.²⁴⁴

242 F. K., Ardahan Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.

243 S. L. Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, 26 Ekim 2017.

244 Y. Y., Doğubayazıt İlçe Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

Fotoğraf: Gözde zer

BÖLÜM 12

KİMLİK VE AİDİYET

BÖLÜM 12

KİMLİK VE AİDİYET

Yabancı dillere, Latincenin *idem* (Vemam, 1935: 257) yani "aynı" kökünden türetilen *identity* sözcüğü, benzerliği, aynılığı ve özdeşliği ihtiva etmekteyken, Türkçede *kimlik*, *kim* kökünden türetilerek bir tanımlamaya ve zorunlu bir mensubiyete vurgu yapmaktadır (Kılıçbay, 2016: 139-141). Bu noktada kelimenin taşıdığı anlamlar dolayısıyla, kavrama ilişkin bir çelişki dikkati çekmektedir. Kimlik, kelimenin taşıdığı anlam itibarıyla bir aynılaştırma, benzeşmenin göstergesidir. Fakat bu aynılaştırma beraberinde kategorize etmeyi de doğurmaktadır. Her kategorizasyon ise aslı itibarıyla, benzerlikler yanında farklılıkların da ele alınmasıyla oluşabilmektedir. Bu nokta da söylenebilir ki, kimliğin ontolojisine ilişkin içkin bir tezat bulunmaktadır. Kimlik, hem aynılaştırmayı, benzeşmeyi işaret eder iken hem de benzeşmeyen üzerinden bir farklılaşmayı, farklı olmayı tarif etmektedir (Eroğlu, 1999: 147-151).

Birey, hayata gelişinde bir kimlikle beraber doğmaz. Hayatın akışı içerisinde kimliğini inşa eder. Bu açıdan kimlik, birey için yaşadığı dünyayı anlamlandırma ve bu anlamlandırma içerisinde kendisini konumlandırma çabasıdır (Bilgin, 2007: 199). Bu süreç elbette ki, bireyin sadece kendi başına edindiği, dış faktörlerin etkisinden azade bir süreç değildir. Öncelikle kendi varlığını bir özne olarak tanımlayabilmesi, kendi varlığını diğer varlıklardan ayırması ile gerçekleşir. Bu çerçevede diğerlerinden ayrışır ve kendi varlığının bilincine varır (A.g.e.: 200). Bu durum da göstermektedir ki, kimlik; farklılıkların ve özneliğin ayırıcısına varma durumu olarak, bir bilinçtir.

12.1. Gençlerde Benimsenen Üst Kimlik

Bütünün bir parçası olarak taşınan kimlik, doğası itibarıyla bütüne dair mensubiyetin bir koşulu olarak, aynılığı, benzeşmeyi içermektedir. (Buckingham, 2008: 1-24). Birey sahip olduğu kimliklerin birini edinip diğerinden vazgeçmez, aslında bunların hepsine aynı anda sahiptir. Bu aidiyetler yumağı içerisinde, bazı kimlikler olaylar karşısında, daha ön plana çıkabilirler yahut daha geri planda kalabilirler.²⁴⁵ Fakat bu durum geri planda kalan kimlik/kimliklerin kaybedildiği anlamına gelmemektedir.

Tablo 12.1: Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Müslüman	3.497	78,8
Türk	466	10,5
Kürt	416	9,4
Diğer	60	1,4
Toplam	4.439	100

245 Zeki Arslantürk, Tayfun Amman, *Sosyoloji: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2000, s.180.

Tablo 12.1'de gösterildiği üzere, TRA2 bölgesi gençleri arasında en yaygın kimlik, Müslüman kimliğidir (%78,8). Türk kimliği (%10,5) ve Kürt kimliği (%9,4), bölge gençliği arasında oransal olarak birbirlerine yakın durumdadır. Dini kimliğin, etnik kimliklere nazaran daha belirgin olarak savunulduğu görülmektedir. Bölge gençleri arasında sahip oldukları etnik kimliklerden daha önce, dini kimlikleri gelmektedir.²⁴⁶ Müslüman olmak, bölge gençlerinin temel kimliği konumundadır. *World Value System Association* tarafından gerçekleştirilen Dünya Değerler Araştırması'na göre, Türkiye'nin yüzde 92,7 oranındaki kısmı, dini inançlarının hayatlarında önemli olduğunu belirtmişlerdir.²⁴⁷ Bu da göz önüne alındığında görülmektedir ki, bölge gençleri, Türkiye'nin diğer bölgelerinde yaşayan vatandaşlar gibi, dini inançlarının hayatlarında belirgin rol oynadığını düşünmektedir. Bu sebeple de, bölge gençleri arasında Müslümanlık kimliği, diğer etnik, dinsel, kültürel, dilsel ve ideolojik kimliklerin önüne geçerek, gençlerin kendilerini tanımladıkları başat kimlik konumundadır. Bu konuda Ağrı'da yapılan odak grup çalışmasında bir öğrencinin söylediği "Bütün ölenler Müslüman, Türk de Müslüman, Kürt de Müslüman, birbirimize düşürüyorlar" cümlesi, bölgede gençler arasında öncelikli kimliğin Müslüman kimliği olduğunun bir göstergesidir.²⁴⁸

Tablo 12.2: Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?

	Kız	Erkek
Müslüman	81,1	76,4
Türk	10,4	10,6
Kürt	7,3	11,5
Diğer	1,3	1,5
Toplam	100	100

Gençlerin kendilerini tanımladıkları kimlik ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,000). Tablo 12.2'de gösterildiği üzere, bölge gençleri arasında kendi kimliklerini tanımlamada kızlar (%81,1), erkeklere (%76,4) nazaran daha yüksek oranda temel kimliklerini Müslüman olarak belirtmişlerdir. Bu durum elbette ki ilk bakışta, dindarlığın kızlar arasında erkeklere nazaran daha yoğun görüldüğü izlenimini doğursa da, esasında kızlarda dini kimliğin erkeklere göre daha başat olduğunu göstermektedir. Bu sebeple dini kimliğin, diğer kimliklere göre daha önde oluşu salt bir dindarlık ölçütü olarak algılanmamalıdır. Bölge gençleri arasında kendini öncelikle Türk olarak tanımlayanlarda, cinsiyete göre farklılık önemsiz derecededir. Fakat kendisini öncelikle Kürt olarak tanımlayanlar arasında, erkekler (%11,5) kızlara (%7,3) göre daha yüksek oradadır. Bu da göstermektedir ki, Kürt kimliği erkekler arasında daha yoğunlukla öne çıkmaktadır.

246 Doğubayazıt Odak Grup Çalışması, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

247 WVSA, World Values Survey, <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>, Erişim Tarihi: (09 Aralık 2017).

248 Ağrı Naci Gökçe Anadolu Lisesi Odak Grup Çalışması, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

Tablo 12.3: Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Müslüman	78,2	80,2	75,3
Türk	5,9	10,5	12,8
Kürt	15,4	8,1	9,9
Diğer	0,6	1,2	2,1
Toplam	100	100	100

Gençlerin kendilerini tanımladıkları kimlik ile eğitim durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,002). Tablo 12.3'e göre her eğitim düzeyi grubunda en yaygın kimlik Müslümanlıktır. Müslümanlık kimliği en yaygın olarak lise eğitimi alanlar arasında yaygındır (%80,2). Okumayan gençler arasında bu oran yüzde 78,2 iken, üniversite öğrencilerinde ise yüzde 75,3'tür. Kendini öncelikle Türk hissedenler arasında, eğitim durumu ile yakın bir ilişkinin olduğu gözlemlenmektedir. Eğitim durumu yükseldikçe, kendisini öncelikle Türk hissedenlerin oranı artmaktadır. Bu eğilimin tersi ise, öncelikli olarak kendisini Kürt hissedenler arasında görülmektedir. Kendisini öncelikle Kürt hissedenler arasında okumayan gençlerin oranı(%15,4), okuyanlara göre daha yüksektir.

Tablo 12.4: Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Müslüman	84,9	75,4	76,9	75,4
Türk	3,6	15,1	10,0	15,9
Kürt	10,7	7,9	12,2	6,5
Diğer	0,8	1,6	0,9	2,2
Toplam	100	100	100	100

Gençlerin kendilerini tanımladıkları kimlik ile yaşadıkları şehir arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,002). Tablo 12.4'e göre, bölge gençleri arasında kendisini Müslüman olarak tanımlama oranı bakımından en yüksek il Ağrı'dır (%84,9). Bu ili, sırasıyla İğdır (%76,9), Ardahan (%75,4) ve Kars (%75,4) takip etmektedir. Kendisini öncelikle Türk olarak görenler arasında ise, en yüksek oran yüzde 15,9 ile Kars'tır. Bu ili, sırasıyla Ardahan (%15,1) ve İğdır (%10,0) takip ederken, Kendisinin öncelikli kimliğini Türk olarak görenlerin oranı Ağrı'da yalnızca yüzde 3,6'dır. Kendisini öncelikle Kürt görenler arasında ise, en yüksek oran yüzde 12,2 ile İğdır'dır. Bu ili sırasıyla Ağrı (%10,7), Ardahan (%7,9) ve Kars (%6,5) takip etmektedir. İlgili tabloda da görüleceği üzere, tüm illerde büyük çoğunlukla kendini öncelikle Müslüman olarak görme eğilimi görülmektedir. Fakat kendini öncelikle bir etnik kimliğe ait olarak gören gençler arasında, İğdır'da ve Ağrı'da Kürt olarak görme, Kars'ta ve Ardahan'da Türk olarak görme öne çıkmaktadır. Bu durum, TRA2 Bölgesi gençleri arasında, yaşadıkları illere göre kendini bir etnik kimlik üzerinden açıklamada farklılaşmanın yaşandığını göstermektedir. Ancak bu farklılaşmanın fazla büyük olmadığı, gençlerin genel olarak "Müslüman" üst kimliğinde buldukları söylenebilir.

12.2. Gençlerde Sağ ve Sola İlişkin Tutumlar

Tablo 12.5'te gösterildiği gibi, TRA2 Bölgesinde çalışmaya katılan gençlerin yüzde 68,5 oranındaki kısmı, siyasetin temel kavramlarından olan sağ ve sol siyaset hakkında bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların sadece yüzde 31,5 oranındaki kısmı sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmektedir. Bilgiye ulaşımın kolaylaştığı teknoloji çağında gençlerin çoğunun; siyaset gibi yaşamlarını doğrudan etkileyen bir alan hakkında temel bilgilere sahip olmadıklarını göstermektedir. Elbette ki, herkesin siyaset hakkında bütün bilgilere vakıf olması beklenemez. Fakat sağ ve sol siyaset gibi, siyasetin temel kavramlarının bilinmediğinin belirtilmesi, esasında gençlerin apolitik bir vasfa mı sahip oldukları yoksa de-politik bir tutum mu geliştirdikleri noktasında bir tartışmayı anlamlı kılmaktadır. Bu konuda Ö.Y'nin görüşleri dikkate değerdir:

"Gençliğin siyasi, manevi düşüncelerini siyasi liderlerimiz etkiliyor. Gençler, siyasetten uzak tutuldu. Araştıran, sorgulayan bir gençlik yok. Bir liderin peşinden körü körüne gidiyorlar."²⁴⁹

Tablo 12.5: Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır, yoktur	3.012	68,5
Evet, var	1.387	31,5
Toplam	4.399	100

TRA2 bölgesindeki gençlerin sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları, cinsiyetleri üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmektedir (P=,000). Tablo 12.6'ya göre kızların yüzde 73,5 oranındaki kısmı sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtirken, yüzde 26,5 oranındaki kısmı bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Erkeklerde ise, sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olmadığını belirten katılımcı oranı yüzde 63,6 iken, bilgi sahibi olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 36,4'tür. Bu durum da göstermektedir ki, sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olan erkeklerin oranı kızlara göre daha yüksektir. Siyasete ilginin erkekler arasında daha yaygın olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 12.6: Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?

	Kız	Erkek
Hayır, yoktur	73,5	63,6
Evet, var	26,5	36,4
Toplam	100	100

TRA2 bölgesi gençlerinin, sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olmaları, eğitim durumları üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 12.7'e göre, sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtenlerin oranı, okumayan gençler arasında yüzde 69,5 iken, lise öğrenimi gören gençlerde yüzde 75,9, üniversite öğrenimi gören gençlerde ise yüzde 47,6'dır. Sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olduğunu belirten gençlerin oranı ise, okumayanlar arasında yüzde 30,5, lise öğrenimi görenler arasında yüzde 24,1, üniversite öğrenimi görenler arasında ise yüzde 52,4'tür.

Tablo 12.7: Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hayır, yoktur	69,5	75,9	47,6
Evet, var	30,5	24,1	52,4
Toplam	100	100	100

Sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olma durumu, en az lise eğitimi gören gençler arasında yaygınken, üniversite eğitimi ile birlikte bilgi sahibi olma oranlarında neredeyse iki katına varan bir artış gözlemlenmektedir. Bu durumun sebeplerinden birincisi, üniversitelerin liselere nazaran, siyasetin konuşulabileceği görece daha özgür ortamlar sunmasıdır. Bir diğer neden ise, üniversiteye geçişle birlikte reşit olan, böylelikle seçme ve seçilme hakkına kavuşan bireyin doğal olarak siyaset hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyması olarak gösterilebilir.

Tablo 12.8: Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hayır, yoktur	69,4	69,3	66,9	67,7
Evet, var	30,6	30,7	33,1	32,3
Toplam	100	100	100	100

TRA2 Bölgesindeki gençlerin sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları, yaşadıkları iller üzerinden değerlendirildiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmemektedir (P=,518). Tablo 12.8'e göre sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olduğunu belirten gençlerin oranı; Ağrı'da yüzde 69,4; Ardahan'da yüzde 69,3; Iğdır'da yüzde 66,9 ve Kars'ta yüzde 67,7'dir. Sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olmadığını belirten gençlerin oranı ise; Ağrı'da yüzde 30,6; Ardahan'da yüzde 30,7; Iğdır'da yüzde 33,1 ve Kars'ta yüzde 32,3'tür. Bu da göstermektedir ki bölge illeri gençleri siyasetin temel kavramları hakkında bilgi sahibi olma durumları açısından birbirlerine benzemektedir.

Tablo 12.9: Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz? (Bilgisi olanlar)

	Sayı	Yüzde
Sağ siyasete	435	30,0
Sol Siyasete	490	33,7
Hiçbirine	510	35,1
Diğer	17	1,2
Toplam	1.452	100

TRA2 bölgesindeki sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olduğu belirten gençlere, kendilerini sağ siyasete mi, yoksa sol siyasete mi daha yakın hissettikleri sorulmuştur. Tablo 12.9'a göre, bu gençlerin yüzde 30 oranındaki kısmı, kendisini sağ siyasete; yüzde 33,7 oranındaki kısmı ise sol siyasete yakın hissettiğini belirtmiştir. Yüzde 35,1 oranındaki kısmı ise, sağ ve sol siyaset hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte, kendilerini ikisine de yakın hissetmediklerini ifade etmiştir. Bu da göstermektedir ki, sağ ve sol siyasetler, birbirlerine benzer oranlarda gençler arasında karşılık bulurken, yüzde 35,1 gibi önemli bir orana hitap etmemektedir.

Tablo 12.10: Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz? (Bilgisi olanlar)

	Kız	Erkek
Sağ siyasete	29,4	30,3
Sol Siyasete	34,2	33,4
Hiçbirine	35,5	34,8
Diğer	0,8	1,4
Toplam	100	100

TRA2 bölgesindeki gençlerin, kendilerini sağ ve sol siyasetlerden birine yakın hissetmeleri, cinsiyetlerin üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılık görülmemektedir (P=,919). Tablo 12.10'a göre sağ siyasete yakın hissetme oranı kızlarda yüzde 29,4 iken erkeklerde yüzde 30,3'tür. Sol siyasete yakın hissetme oranı ise kızlarda yüzde 34,2 iken, erkeklerde yüzde 33,4'tür. Bu iki siyasete de yakın hissetmeme oranı ise, kızlarda yüzde 35,5 iken erkeklerde yüzde 34,8'dir. Bu da göstermektedir ki, bölge gençlerin siyasi tutumları arasında cinsiyete bağlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.

Tablo 12.11: Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz? (Bilgisi olanlar)

	Okumayan	Lise	Üniversite
Sağ siyasete	30,6	30,5	29,1
Sol Siyasete	43,8	31,4	33,8
Hiçbirine	24,4	36,9	35,9
Diğer	1,3	1,2	1,2
Toplam	100	100	100

TRA2 bölgesindeki gençlerin, kendilerini sağ ve sol siyasetlerden birine yakın hissetmeleri, eğitim durumları üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (P=,272). Tablo 12.11'e göre kendisinin sağ siyasete yakın hissedenlerin oranları okumayan gençler arasında yüzde 30,6 iken; lise eğitimi gören gençler arasında yüzde 30,5; üniversite eğitimi gören gençler arasında ise yüzde 29,1'dir. Kendisini sol siyasete yakın gören gençlerde ise, okumayan gençler (%43,8), lise eğitimi gören (%31,4) ve üniversite eğitimi gören (%33,8) gençlere göre daha yüksek orandadır. Sol siyasetin emek ve sosyal adalet üzerinden geliştirdiği söylem, okumayan gençler arasında daha fazla destek görmesinin nedeni olarak değerlendirilebilir. Sağ ve sol siyasetin ikisine de yakın hissetmeyen gençlerde ise, okumayan gençlerin oranı yüzde 24,4; lise eğitimi gören gençlerin oranı yüzde 36,9; üniversite eğitimi gören gençlerde yüzde 35,9'dur. Bu da göstermektedir ki, eğitim durumu daha yüksek olan gençlerde, sağ ve sol siyasetin etkileme gücü zayıflamaktadır.

Tablo 12.12: Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz? (Bilgisi olanlar)

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Sağ siyasete	24,9	36,7	32,7	29,3
Sol Siyasete	36,1	32,6	34,7	31,2
Hiçbirine	38,5	29,6	31,3	37,6
Diğer	0,4	1,1	1,3	1,9
Toplam	100	100	100	100

TRA2 bölgesindeki gençlerin, kendilerini sağ ve sol siyasetlerden birine yakın hissetmeleri, yaşadıkları iller üzerinden incelendiğinde, anlamlı bir farklılık bulunur (P=,007). Tablo 12.12'ye göre, kendisini sağ siyasete yakın hissen gençlerin oranı Ardahan ilinde yüzde 36,7; Iğdır ilinde yüzde 32,7; Kars ilinde yüzde 29,3 iken; Ağrı ilinde yüzde 24,9'dur. Bu da göstermektedir ki, sağ siyaset gençler arasında en fazla Ardahan'da, en az ise Ağrı'da etki sağlamaktadır. Kendisini sol siyasete yakın hissen gençlerin oranı Ağrı ilinde yüzde 36,1; Iğdır ilinde yüzde 34,7; Ardahan ilinde yüzde 32,6 iken; Kars ilinde yüzde 31,2'dir. Sol siyaset ise gençler arasında en fazla Ağrı ilinde, en az ise Kars ilinde etkilidir. Bu durum bölge illerinin demografik yapısıyla ilintilidir. Kendisini her iki siyasete de yakın hissetmeyen gençlerin oranı ise, Ağrı ilinde yüzde 38,5; Kars ilinde yüzde 37,6; Iğdır ilinde yüzde 31,3 ve Ardahan ilinde yüzde 29,6'dır. Sağ ve sol siyasetlerin etki kapasiteleri Ağrı ilinde en düşük seviyesinde iken, Ardahan ilinde diğer illere nazaran daha yüksektir.

12.3. Gençlerin Benimsediği Kimlikler

Tablo 12.13'e göre, çalışmaya katılan TRA2 bölgesi gençlerinin yüzde 26,3 oranındaki kısmı kendisini milliyetçi vatansever olarak tanımlamaktadır. Bu kimlik bölgedeki gençler arasında en yaygın olan siyasi kimliği teşkil etmektedir. Bunu takiben, katılımcıların yüzde 16,9 oranındaki kısmı kendisini dindar-muhafazakâr olarak tanımlarken; yüzde 14,1 Atatürkçü-laik; yüzde 13,8 Kürtçü-Kürt milliyetçisi; 3,8 solcu-sosyal demokrat; yüzde 2,1 ise kendisini liberal-demokrat olarak tanımlamaktadır.

Tablo 12.13: Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?

	Sayı	Yüzde
Milliyetçi-Vatansever	1.201	26,3
Dindar-Muhafazakâr	770	16,9
Atatürkçü-Laik	641	14,1
Kürtçü- Kürt Milliyetçisi	629	13,8
Solcu- Sosyal Demokrat	171	3,8
Liberal- Demokrat	97	2,1
Hiçbiri	1.034	22,7
Diğer	16	0,4
Toplam	4.559	100

Görüleceği üzere 4 siyasi kimlik diğerlerinin önüne geçerken, en belirgin olanı milliyetçi-vatansever konumlandırılmadığıdır. Bu durum bölgedeki genel siyasi yapıya da uygundur.²⁵⁰ Fakat bu noktada dikkat çekilmesi gereken husus bu kimliklerin aralarında geçişliliklerinin bulunduğudır. Örneğin kendisini Atatürkçü olarak nitelendiren birisi, kolay bir şekilde kendisini milliyetçi-vatansever olarak da değerlendirebilecektir. Hakeza, kendisini milliyetçi-vatansever olarak konumlandıran birisi

250 YSK, 26. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sandık Sonuçları, <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/ssps.jsf>, [Erişim Tarihi: 11.12. 2017].

de, dindar-muhafazakâr olarak kendini tanımlayabilecektir. Burada önemli olan genel manada konumlandırmanın, siyasi spektrumdaki yeri olacaktır. Bölge gençlerinin çok büyük çoğunluğu kendilerini, TBMM çatısı altında temsil edilen siyasi partilerden birisiyle özdeşleştirebilme imkânına sahiptir. Bu da gençlerin siyasette temsil edilme imkânlarını arttırmaktadır. Dikkat çeken bir diğer husus ise, yukarıda verilen başat siyasi kimliklerin hiçbirine kendisini ait hissetmeyen yüzde 22,7 oranındaki kısımdır. Bu kısım bölgedeki gençler arasında, hâlihazırda konumlanan siyasi görüşlerin etkilemediği bir kesimi oluşturmaktadır.

Tablo 12.14: Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?

	Kız	Erkek
Atatürkçü-Laik	15,4	12,7
Milliyetçi- Vatansever	30,2	22,5
Dindar-Muhafazakâr	16,9	16,9
Liberal- Demokrat	2,0	2,3
Solcu- Sosyal Demokrat	2,5	5,0
Kürtçü- Kürt Milliyetçisi	11,0	16,6
Hiçbiri	21,6	23,7
Diğer	0,4	0,4
Toplam	100	100

Siyasi kimlik ve cinsiyet arasında, anlamlı bir fark bulunmaktadır (P=,000). Tablo 12.4'te gösterildiği gibi, genç kızların toplam oranı içerisinde kendisini Atatürkçü-laik olarak tanımlayan gençlerin oranı yüzde 15,4 iken; erkeklerde bu oran yüzde 12,7'ye düşmektedir. Aynı şekilde milliyetçi-vatansever kimlik, kızlar (%30,2) arasında, erkeklerden (%22,5) daha yaygındır. Kendisini dindar-muhafazakâr olarak tanımlayanların oranlarında cinsiyet üzerinden bir farklılık bulunmazken, Kürtçü-Kürt milliyetçisi kimlik erkekler (%16,6) arasında kızlardan (%11,0) daha yaygındır. Kendisini yukarıda verilen kimliklerden birisi içerisinde tanımlamayanlar ise erkekler (%21,6) arasında kızlardan (%23,7) daha yaygındır.

Tablo 12.15: Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Atatürkçü-Laik	11,1	15,6	11,4
Milliyetçi- Vatansever	17,6	29,0	23,6
Dindar-Muhafazakâr	17,4	15,6	19,9
Liberal- Demokrat	3,0	1,6	3,1
Solcu- Sosyal Demokrat	4,5	2,0	8,1
Kürtçü- Kürt Milliyetçisi	23,0	13,8	9,4
Hiçbiri	23,2	22,0	24,2
Diğer	0,2	0,4	0,4
Toplam	100	100	100

Bölgedeki gençlerin kendilerini tanımladıkları siyasi kimlik ile eğitim durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,000). Tablo 12.15'e göre okumayan bölge gençleri arasında en yaygın siyasi kimlik, Kürtçü-Kürt milliyetçisi kimliktir. Bunu yüzde 17,6 ile milliyetçi-vatansever; yüzde 17,4 ile dindar-muhafazakâr kimlik ve yüzde 11,1 ile Atatürkçü-laik kimlik izlemektedir. Lise öğrenimi gören bölge gençleri arasında ise en yaygın kimlik milliyetçi-vatansever (%29,0) kimliktir. Bu kimliği, Atatürkçü-laik (%15,6) ve dindar-muhafazakar (%15,6) kimlikler takip etmektedir. Kendisini Kürtçü-Kürt milliyetçisi olarak tanımlayanların oranı ise yüzde 13,8'dir. Üniversite öğrencileri arasında da en yaygın kimlik milliyetçi-vatansever (%23,6) kimliktir. Bu kimliği, dindar-muhafazakar (%19,9) ve Atatürkçü-laik (%11,4) kimlikler takip etmektedir. Kendisini Kürtçü-Kürt milliyetçisi olarak tanımlama oranı, üniversite öğrenimi gören gençler arasında, yüzde 9,4 iken; kendisini solcu-sosyal demokrat olarak tanımlayanların oranı yüzde 8,1'dir. İlgili tabloda görüldüğü üzere okumayan gençler arasında başat siyasi kimlik olarak öne çıkan Kürtçü-Kürt milliyetçisi görüş, eğitim seviyesine bağlı olarak lise ve üniversite öğrencileri arasında azalma eğilimine girmekte ve başat kimlikler olarak yerlerini milliyetçi-vatansever ve dindar-muhafazakâr kimliklere bırakmaktadır.

Tablo 12.16: Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Atatürkçü-Laik	5,6	22,8	13,5	18,8
Milliyetçi- Vatansever	18,8	34,6	21,2	33,9
Dindar-Muhafazakâr	23,0	8,9	20,4	12,2
Liberal- Demokrat	2,4	1,9	2,2	1,9
Solcu- Sosyal Demokrat	4,2	2,4	4,7	3,5
Kürtçü- Kürt Milliyetçisi	17,3	8,7	16,8	10,7
Hiçbiri	28,5	20,0	21,2	18,5
Diğer	0,2	0,7	0	0,6
Toplam	100	100	100	100

Bölgedeki gençlerin yaşadıkları illere göre kendilerini konumlandıkları siyasi kimlik arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,000). Tablo 12.16'ya göre, Ağrı ilinde öne çıkan başat kimlik dindar-muhafazakâr (%23,0) kimliktir. Bunu milliyetçi-vatansever (%18,8) ve Kürtçü-Kürt milliyetçisi (%17,3) kimlikler takip etmektedir. Ardahan ilinde ise öne çıkan başat siyasi kimlik milliyetçi-vatansever (%34,6) kimliktir. Bunu Atatürkçü-laik kimlik (%22,8) takip etmektedir. İğdır'da öne çıkan başat siyasi kimlik milliyetçi-vatanseverliktir (%21,2). Bunu dindar-muhafazakâr (%20,4) ve Kürtçü-Kürt milliyetçisi (%16,8) kimlikler takip etmektedir. Kars ilinde ise öne çıkan başat siyasi kimlik milliyetçi-vatanseverliktir (%33,9). Bunu Atatürkçü-laik kimlik (%18,8) takip etmektedir. Bu noktada bölge illeri genel bir çerçevede incelendiğinde, Ardahan ve Kars illerinde yaşayan gençlerde öne çıkan siyasi kimlikler; milliyetçi-vatansever ve Atatürkçü-laik kimlikler olarak göze çarpmaktadır.²⁵¹ Ağrı ve İğdır illerinde ise; milliyetçi-vatansever ve dindar-muhafazakâr öne çıkmakla birlikte Kürtçü-Kürt milliyetçisi kimlik de, gençler arasında destek görmektedir.²⁵²

251 S. U. Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, 28 Ekim 2017.

252 S. L., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha, 26 Ekim 2017.

12.4. Ayrımcılığa Uğrama Eğilimi

Tablo 12.17'de gösterildiği gibi, TRA2 bölgesi gençleri arasında herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığını hissedenlerin toplam oranı azımsanmayacak derecede yüksektir (%46,7). Bölge gençlerinin yüzde 16,4 oranındaki kısmı ayrımcılığa yaygın bir şekilde uğradığını düşünürken, biraz uğradığını düşünenlerin oranı yüzde 30,3'dür. Hiç ayrımcılığa maruz kalmadığını belirten gençlerin oranı yüzde 26,1 iken, 18,3 oranındaki kısım ise ayrımcılığa fazla uğramadığını belirtmektedir. Ne uğradığını, ne de uğramadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 8,9'dur. Bu noktada ilgili tabloda gösterilen cevaplar genel bir bakışla incelenirse, bölge gençlerinin yüzde 65,0 oranındaki kısmı değişen yoğunluklarda da olsa, ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir. Hangi koşulda olursa olsun, bireyin bir şekilde ayrımcılığa maruz kaldığını hissetmesi, onun sosyal ilişkilerine ve ruh sağlığına etkide bulunacaktır. Bu sebeple, gerçekten bir ayrımcılığa maruz kalınsın yahut kalınmasın, ayrımcılığa maruz kalındığının hissedilmesi dahi, gerek devlet kurumlarının gerekse toplumun ileri gelen temsilcilerinin dikkat etmesi gereken bir husustur.

Tablo 12.17: Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç uğramadım	1.210	26,1
Fazla uğramadım	846	18,3
Ne uğradım, ne uğramadım	413	8,9
Biraz uğradım	1.406	30,3
Çok uğradım	760	16,4
Toplam	4.635	100

Bölgedeki gençlerin cinsiyetlerine göre ayrımcılığa uğrama hakkındaki görüşleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,001). Tablo 12.18'e göre kızların yüzde 24,0 oranında kısmı hiç ayrımcılığa uğramadığını belirtirken, bu oran erkeklerde yüzde 28,2 oranına yükselmektedir. Fazla ayrımcılığa uğramadığını belirtenlerin oranı da, kızlarda yüzde 17,7 iken, erkeklerde yüzde 18,8'dir. Ayrımcılığa ne uğradım, ne uğramadım diyerek, çekimser kalan gençlerin oranı da kızlarda yüzde 8,7 iken, erkeklerde yüzde 9,2'dir. Ayrımcılığa biraz uğradığını düşünen gençlerde ise, kızların oranı yüzde 33,6 iken, erkeklerde yüzde 27,1'e düşmektedir. Ayrımcılığa çok uğradığını düşünenlerin oranı ise, kızlarda yüzde 16,0 iken, erkeklerde yüzde 16,8'dir.

Tablo 12.18: Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç uğramadım	24,0	28,2
Fazla uğramadım	17,7	18,8
Ne uğradım, ne uğramadım	8,7	9,2
Biraz uğradım	33,6	27,1
Çok uğradım	16,0	16,8
Toplam	100	100

İlgili tabloda gösterilen veriler incelendiğinde görüldüğü gibi, kızlar yoğunlukla erkeklere nazaran daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum bölgede yaygınlığını sürdüren erkek egemen toplum yapısının, genç kızların ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşüncelerine yol açmasının sonucudur. Gerek sosyal hayat, gerekse aile içi ilişkilerde erkeklere nazaran daha baskıcı bir ortamda varlıklarını sürdüren kızların,²⁵³ bu baskıyı bir ayrımcılık olarak vurgulamaları doğaldır.²⁵⁴ Bunun yanında erkeklerde ise ayrımcılığa maruz kalındığı düşüncesini tetikleyen en önemli etmenlerden biri, memleketleri dolayısıyla, ülkenin diğer bölgelerinde ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünmeleridir. Bu konuda odak grup toplantısında bir gencin belirttiği konunun anlaşılması açısından önemlidir:

*"Ben siyasi olarak kendimi bu ülkeye ait hissetmeme rağmen gittiğim yerde bana PKK'lıların cesetlerinin resimlerini gösterdiler Batıdakiler veya oradan gelenler PKK ile Kürt arasında ayırım yapamıyorlar."*²⁵⁵

Tablo 12.19: Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç uğramadım	34,4	23,4	29,3
Fazla uğramadım	12,2	19,9	16,9
Ne uğradım, ne uğramadım	8,0	8,9	9,3
Biraz uğradım	24,7	32,4	27,8
Çok uğradım	20,7	15,5	16,7
Toplam	100	100	100

Bölgedeki gençlerin eğitim durumlarına göre ayrımcılığa uğrama hakkındaki görüşleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,092). Tablo 12.19'a göre okumayan gençlerin yüzde 34,5'ü; lise eğitimi gören gençlerin yüzde 23,4'ü; üniversite eğitimi görenlerin de yüzde 29,3'ü kısmı ayrımcılığa hiç uğramadığını belirtmişlerdir. Fazla ayrımcılığa uğramadığını belirten gençlerin oranı ise okumayanların yüzde 12,2'si; lise eğitimi görenlerin yüzde 19,9'u; üniversite eğitimi görenlerin de yüzde 16,9'udur. Ayrımcılığa ne uğradığını, ne uğramadığını belirten gençlerin oranı ise, okumayanlarda yüzde 8,0; lise eğitimi görenlerde yüzde 8,9; üniversite eğitimi görenlerde de yüzde 9,3 seviyesindedir. Okumayan gençlerin yüzde 24,7 oranındaki kısmı ayrımcılığa biraz uğradığını belirtirken, bu durum lise eğitimi görenlerde yüzde 32,4; üniversite eğitimi görenlerde de yüzde 27,8'dir. Okumayan gençlerin yüzde 20,7'si; lise eğitimi gören gençlerin yüzde 15,5'i; üniversite eğitimi görenlerin de yüzde 16,7 oranındaki kısmı ayrımcılığa çok uğradığını belirtmiştir.

253 Ayrıntılı bilgi için bkz., Ömer Çaha vd., TRA2 Bölgesi Kadın Profili Araştırması, SERKA, 2017.

254 Ahmed-i Hani Meslek Yüksek Okulu Odak Grup Çalışması, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

255 Sarıkamış Ak Parti Gençlik Kolları Odak Grup Çalışması, Mülakat: Ömer Çaha, Olkan Senemoğlu ve Oğuzhan Altınkoz, 28 Ekim 2017.

Tablo 12.20: Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Hiç uğramadım	23,8	28,0	24,9	28,6
Fazla uğramadım	18,2	19,5	17,7	17,8
Ne uğradım, ne uğramadım	8,5	8,9	8,9	9,4
Biraz uğradım	31,3	29,7	30,0	29,9
Çok uğradım	18,2	13,9	18,6	14,2
Toplam	100	100	100	100

Bölgedeki gençlerin yaşadıkları ile göre ayrımcılığa uğrama hakkındaki görüşleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (P=,000). Tablo 12.20'ye göre değişen oranlarda olmak suretiyle ayrımcılığa maruz kalmadığını düşünen gençlerin toplamdaki oranı Ardahan ilinde yüzde 47,5; Kars ilinde yüzde 46,4; Iğdır ilinde 42,6 ve Ağrı ilinde yüzde 42'dir. Yine değişen oranlarda olmak suretiyle ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen gençlerin toplamdaki oranı Ağrı ilinde yüzde 49,5; Iğdır ilinde yüzde 48,6; Kars ilinde yüzde 44,1 ve Ardahan ilinde yüzde 42,6'dır. Bu da göstermektedir ki Ağrı ilinde yaşayan gençler, diğer illere göre daha fazla oranla ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünmektedirler.²⁵⁶ Ardahan ilinde yaşayan gençler ise, diğer illere göre daha az oranda ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünmektedirler.

12.5. Ülkeye Karşı Hissedilen Aidiyet Duygusu

Tablo 12.21'e göre, TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kendilerini ülkeye ait hissetme oranları ciddi boyutlarda yüksektir.²⁵⁷ Öyle ki, kendisinin bu ülkeye çok ait hissedenenlerin oranı yüzde 57,2 iken; biraz hissedenenlerin oranı yüzde 16,8'dir. Ülkeye kendisini hiç ait hissetmeyenlerin oranı yüzde 10,4 iken, fazla hissetmeyenlerin oranı yüzde 8,2'dir. Gençlerin yüzde 7,4 oranındaki kısmı ise, ülkeye kendilerini ait hissetme noktasında çekimser kalmışlardır.

Tablo 12.21: Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç hissetmiyorum	483	10,4
Fazla hissetmiyorum	380	8,2
Ne hissediyorum, ne etmiyorum	342	7,4
Biraz hissediyorum	780	16,8
Çok hissediyorum	2.658	57,2
Toplam	4.643	100

Bu noktada iki temel gözlem yapmak mümkündür. Ülke ile aidiyet ilişkisi geliştiren gençlerin oranı toplamda yüzde 74'tür. Bu oran gençlerin büyük çoğunluğunun aidiyet noktasında herhangi bir sorun yaşamadığını göstermektedir. Fakat yüzde 26 oranındaki kısım ise, ülkeye aidiyet nokta-

256 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Odak Grup Çalışması, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

257 G. A., Kars İl Millî Eğitim Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 23 Kasım 2017.

sında sorunlar yaşamaktadır. Bu da her dört gençten birinin ülke ile aidiyet ilişkisi geliştirmede sorun yaşadığını göstermektedir. Aidiyet ilişkisi bir özdeşleşme hissiyatından beslenmektedir. Bu özdeşlik alanı içerisinde kendisini görmeyen yüzde 26'lık kesim ile aidiyet bağının kurulması gerekmektedir. Bu konuda araştırmaya katılan H.K.'nın söyledikleri dikkate değerdir:

“Altyapılar konusunda devletin şefkat elini göstermesi lazım, varlığını hissettirmesi lazım. Yalnız suç unsuru oluştuğunda kendini hissettirmemeli. Bu gelişme aidiyeti de artıracaktır. Devlet her zaman yanımızda duygusunu artıracaktır. Biz devletin yanındayız, devlet de bizim yanımıza mesajı vermek çok önemli. İnsanlar hizmete önem veriyorlar, hizmet edecek görüşleri destekliyor.”²⁵⁸

Tablo 12.22: Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?

	Kız	Erkek
Hiç hissetmiyorum	9,0	11,8
Fazla hissetmiyorum	7,5	8,8
Ne hissediyorum, ne etmiyorum	8,2	6,5
Biraz hissediyorum	17,9	15,7
Çok hissediyorum	57,3	57,2
Toplam	100	100

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kendilerini ülkeye ait hissetmeleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlam ihtiva eden bir fark gözlemlenmektedir (P=,021). Tablo 12.22'ye göre, kendisini ülkeye hiç ait hissetmeyenlerin oranı kızlarda yüzde 9,0 iken; erkeklerde yüzde 11,8'e çıkmaktadır. Fazla ait hissetmeyenlerin oranı da kızlarda yüzde 7,5 seviyesinde iken, erkeklerde yüzde 8,8 seviyesindedir. Ülkeye ait hissetme noktasında çekimser kalan gençlerin kızlar arasındaki oranı yüzde 8,2 iken erkeklerde yüzde 6,5'tir. Kendisini biraz ülkeye ait hissedenenlerin oranı da, kızlarda 17,9 seviyesinde, erkeklerde ise yüzde 15,7 seviyesindedir. Kendisini ülkeye çok ait hissedenenlerin oranı kızlarda (%57,3) ve erkeklerde (%57,2) aynı seviyededir. İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, ülkeye kendilerini ait hissetme oranı, kızlarda erkeklere nazaran daha yüksektir.

Tablo 12.23: Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç hissetmiyorum	16,2	8,6	12,4
Fazla hissetmiyorum	9,1	7,3	10,0
Ne hissediyorum, ne etmiyorum	6,6	6,8	9,3
Biraz hissediyorum	17,0	17,0	16,1
Çok hissediyorum	51,1	60,3	52,3
Toplam	100	100	100

258 H. K., Türkiye Gençlik ve Spor Konfederasyonu Ardahan İl Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kendilerini ülkeye ait hissetmeleri ile eğitim durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Tablo 12.23'e göre, kendisini ülkeye ait hissetmeme oranının toplamı göz önüne alındığında, okumayan gençlerin yüzde 25,3'lük kısmı kendilerini ülkeye ait hissetmekte sorunlar yaşamaktadırlar. Bu durum üniversite eğitimi alanlarda yüzde 22,4; lise eğitimi alanlarda yüzde 15,9 oranındadır. Kendisini ülkeye ait hissetme oranının toplamı göz önüne alındığında ise, okumayan gençlerin 68,1 oranındaki kısmı kendilerini ülkeye ait hissetmektedirler. Bu durum lise eğitimi alanlarda yüzde 77,3; üniversite eğitimi alanlarda yüzde 68,4 seviyesindedir. Okumayan ve üniversite eğitimi alan gençler, lise öğrenimi gören gençlere nazaran ülkeye aidiyet ilişkisi geliştirmekte daha yüksek oranlarda sorunlar yaşamaktadırlar. Bu durum, okumayan ve üniversite eğitimi alan gençlerin, gelecek kaygısı taşımaları dolayısıyla, ülkeye karşı aidiyet hissi geliştirmekte zorluk yaşadıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Genç işsizliğinin yüzde 22,7 seviyesinde olduğu ülkemizde, kendileri için müferrih bir gelecek tahayyülü kurmakta zorluk yaşayan gençlerin, ülkeye olan aidiyetleri de zedelemektedir.²⁵⁹

Tablo 12.24: Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Hiç hissetmiyorum	13,9	6,5	12,5	7,2
Fazla hissetmiyorum	9,8	6,9	7,6	7,4
Ne hissediyorum, ne etmiyorum	8,2	6,9	7,1	6,9
Biraz hissediyorum	19,9	15,8	17,1	13,3
Çok hissediyorum	48,2	63,9	55,6	65,2
Toplam	100	100	100	100

TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin kendilerini ülkeye ait hissetmeleri ile yaşadıkları yer arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Ülke ile bir aidiyet ilişkisi kurmada sorunlar yaşadığını belirten gençlerin toplam oranı, Ağrı ilinde yüzde 23,7 iken; İğdır ilinde yüzde 20,1; Kars ilinde yüzde 14,6; Ardahan ilinde yüzde 13,4 seviyesindedir. Ülke ile bir aidiyet ilişkisi kurmada sorunlar yaşamadığını belirten gençlerin toplam oranı ise, Ardahan ilinde yüzde 79,7; Kars ilinde yüzde 78,5; İğdır ilinde yüzde 72,7 ve Ağrı ilinde yüzde 68,1 oranındadır. İlgili tablo incelendiğinde görülmektedir ki, ülkeye bağlılık noktasında sorun yaşayan gençlerin en fazla olduğu bölge ili Ağrı (%23,7), en az olduğu bölge ili ise Ardahan'dır (%13,4). Yukarıda bahsedildiği gibi, aidiyet hissinin oluşmasında özdeşlik düşüncesi önemli bir yer tutmaktadır. Bu özdeşlik alanı içerisinde de, bireyin, devletin kendisinin temsil ettiği hissiyatı önemli bir yer tutmaktadır. Tablo 12.18'de gösterildiği gibi, Ağrı ilinde yaşayan gençlerin yüzde 41,1'i Devletin kendilerini temsil etmediğini düşünmektedirler. Temsil noktasındaki bu düşünce, gençlerin ülkeye yönelik aidiyet hissiyatları üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

259 TÜİK, Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?met od=temelist>, Erişim Tarihi: (10.12.2017).

Tablo 12.25: Sizce Türkiye’de devlet sizi temsil ediyor mu?

	Sayı	Yüzde
Hiç temsil etmiyor	998	21,7
Fazla temsil etmiyor	625	13,6
Ne temsil ediyor, ne etmiyor	562	12,2
Biraz temsil ediyor	1.097	23,9
Çok temsil ediyor	1.314	28,6
Toplam	4.596	100

İlgili tabloda gösterildiği gibi, araştırmaya katılan bölge gençlerinin yüzde 21,7 oranındaki kısmı Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kendilerini hiç temsil etmediğini belirtmişlerdir. Yüzde 13,6 oranındaki kısım fazla temsil etmediğini düşünürken, yüzde 12,2 oranındaki kısım ise bu konuda çökimsen görüş bildirmiştir. Bunun yanında gençlerin yüzde 23,9 oranındaki kısmı devletin kendilerini biraz temsil ettiğini, yüzde 28,6 oranındaki kısmı da, çok temsil ettiğini düşünmektedir. Bu konudaki oranların toplamı göz önüne alındığında, Devletin kendilerini temsil ettiğini düşünen gençlerin oranı yüzde 52,5; temsil etmediğini düşünen gençlerin oranı ise yüzde 35,3’tür. Her ne kadar gençlerin yarısından fazlası devletin kendilerini temsil ettiğini düşünse de, temsil etmediğini düşünenlerin oranının yüzde 35 gibi göz ardı edilmeyecek bir seviyede oluşu dikkat çekicidir.²⁶⁰

Tablo 12.26: Sizce Türkiye’de devlet sizi temsil ediyor mu?

	Kız	Erkek
Hiç temsil etmiyor	19,3	24,1
Fazla temsil etmiyor	14,1	13,1
Ne temsil ediyor, ne etmiyor	12,9	11,5
Biraz temsil ediyor	25,0	22,8
Çok temsil ediyor	28,7	28,5
Toplam	100	100

TRAZ bölgesinde yaşayan gençlerin devletin kendilerini temsil ettiğini düşünmeleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,014). Devletin kendilerini temsil etmediğini belirten gençlerin toplam oranı, kızlarda yüzde 33,4 iken; bu oran erkeklerde yüzde 37,2’dir. Devletin kendilerini temsil ettiğini düşündüklerini belirten gençlerin toplam oranı, kızlarda yüzde 53,7 iken; erkeklerde 51,3 seviyesindedir. Bu da göstermektedir ki, kızlar erkekler nazaran daha yüksek oranlarda devletin kendilerini temsil ettiğini düşünmektedirler.

260 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Odak Grup Çalışması, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26.10.2017.

Tablo 12.27: Sizce Türkiye’de devlet sizi temsil ediyor mu?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Hiç temsil etmiyor	24,5	21,4	21,3
Fazla temsil etmiyor	15,2	13,2	13,8
Ne temsil ediyor, ne etmiyor	9,5	12,2	13,7
Biraz temsil ediyor	26,7	23,8	22,7
Çok temsil ediyor	24,1	29,4	28,6
Toplam	100	100	100

TRAZ bölgesinde yaşayan gençlerin devletin kendilerini temsil ettiğini düşünmeleri ile eğitim durumları arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,009). Devletin kendilerini temsil etmediğini düşünen gençlerin toplam oranı, okumayan gençlerin yüzde 39,7’sini; üniversite eğitimi alanların yüzde 35,1’ini ve lise eğitimi alanların yüzde 34,6’sını oluşturmaktadır. Devletin kendilerini temsil ettiğini düşünen gençlerin toplam oranı, okumayan gençlerin yüzde 50,8’i; üniversite eğitimi alanların yüzde 51,3’ü ve lise eğitimi alanların yüzde 53,2’si seviyesindedir. Bu da göstermektedir ki, okumayan gençler (%39,7), diğer yaşlıtlarına nazaran daha yüksek seviyede devletin kendilerini temsil etmediğini düşünmektedir.

Tablo 12.28: Sizce Türkiye’de devlet sizi temsil ediyor mu?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Hiç temsil etmiyor	26,6	15,5	22,0	19,8
Fazla temsil etmiyor	14,5	12,8	13,7	13,0
Ne temsil ediyor, ne etmiyor	12,6	13,3	12,7	10,6
Biraz temsil ediyor	23,8	24,4	23,6	23,8
Çok temsil ediyor	22,5	34,0	28,0	32,9
Toplam	100	100	100	100

TRAZ bölgesinde yaşayan gençlerin devletin kendilerini temsil ettiğini düşünmeleri ile yaşadıkları yer arasındaki ilişki incelendiğinde, anlamlı bir fark gözlemlenmektedir (P=,000). Devletin kendilerini temsil etmediğini düşünen gençlerin toplam oranı Ağrı ilinde yüzde 41,1; İğdır ilinde yüzde 35,7; Kars ilinde yüzde 32,8 ve Ardahan ilinde yüzde 28,3 seviyesindedir. Devletin kendilerini temsil ettiğini düşünen gençlerin toplam oranı, Ardahan ilinde yüzde 58,4; Kars ilinde yüzde 56,7; İğdır ilinde yüzde 51,6 ve Ağrı ilinde yüzde 46,3’tür. İlgili tabloda görüldüğü gibi, devletin kendisini temsil ettiğini düşünen gençlerin oranı en düşük olduğu il Ağrı (%46,3) iken; en yüksek olduğu il Ardahan’dır (%58,4). Tablo 12.24’te gösterildiği gibi, aynı zamanda ülkeyle aidiyet kurma noktasında sorun yaşayan gençlerin de en yoğun olduğu bölge ili yine Ağrı’dır. Bu noktada aidiyet ile temsil arasındaki ilişki tek yönlü nedensellik barındırmamaktadır. İki durumun birbirini etkilediği, çift taraflı bir nedenselliğin var olduğu söylenebilir. Gençler temsil edilmediklerini düşündükleri ölçüde bağlılıkları zayıflamakta, bağlılıkları zayıfladığı ölçüde de temsil edilmediklerini düşünmektedirler.²⁶¹

261 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Odak Grup Çalışması, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.

Fotoğraf: Mukadder Yardımcıel

BÖLÜM 13
**BÖLGEYE İLİŞKİN
DÜŞÜNCELER**

BÖLÜM 13

BÖLGEYE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

Bir insanın yaşadığı bölgeyle ilgili düşüncelerinin ve tutumlarının şekillenmesinde doğup büyüdüğü coğrafya ile ilgili kişisel tecrübeleri, hatıraları, toplumsallaşma süreçleri ile birlikte bölgenin insanlara sunduğu sosyal, kültürel, ekonomik imkânlar da önemli rol oynar. Araştırma konumuz olan gençlerin bölgeye ilişkin düşünce ve tutumlarını analiz etmeden önce, gençlerin düşünce ve tutumlarını etkilediği kabulünden hareketle bölgenin sosyal ve ekonomik bazı özelliklerine değinmekte yarar var.

TRA2 bölgesi maalesef Türkiye’de gelişmişlik açısından en geri kalmış bölgelerin başında gelmektedir. Bölge, eğitim, sağlık, alt yapı ve çevre açısından da en alt sıralarda yer almaktadır. Bölge genel olarak göç vermektedir. 2015-2016 yılı verilerine göre, Ağrı’da net göç hızı binde 30, Kars’ta binde 21.8, Iğdır ile Ardahan’da ise binde 17.3’tür. Bölge içinde Ağrı özellikle en fazla göç veren il olarak diğer illere göre öne çıkmaktadır.²⁶²

Bölge genelinde halkın zaman geçirip sosyalleşeceği kapalı ve açık hava donatılarının oldukça yetersiz olduğu söylenebilir. Bölge hem kültür sanat faaliyetleri hem rekreasyon alanları bakımında dezavantajlı konumdadır. Bu durum, bölgenin nitelikli işgücü ve sosyal sermayesinin yitirilmesinde ve göç etmesinde olumsuz yönde zemin hazırlamaktadır.

TRA2 Bölgesi’nde hem tiyatro salonu sayıları hem bu salonlarda gösterilen gösteri sayıları oldukça düşüktür. Ağrı ve Iğdır illerinde birer tane, Ardahan ve Kars illerinde ise ikişer tane tiyatro salonu mevcuttur. Bu salonlardaki gösteri sayıları dikkate alındığında Ağrı bu yönüyle en zayıf il olarak ortaya çıkmakta, ardından Iğdır gelmektedir. Bölge nüfusunun genç olması nedeniyle spor tesisleri önem arz etmektedir. TRA2 Bölgesi’nde; 34 spor tesisi Ağrı’da, 11 spor tesisi Kars’ta, 10 spor tesisi Ardahan’da ve sadece 5 spor tesisi Iğdır’da bulunmaktadır.²⁶³ Bölgede yapılan görüşmelerde de benzer bulgulara rastlanmıştır.²⁶⁴

Türkiye’de 2014 yılında gayrisafi yurtiçi hasıladan en yüksek payı alan ilk dört il, toplam gayrisafi yurtiçi hasılanın yüzde 49,9’unu oluştururken, GSYH payı en düşük olan son on beş ilin toplam gayrisafi yurtiçi hasıladan yüzde 2,1 pay aldığı görülmektedir. **Kars, Iğdır ve Ardahan Gayrisafi Yurtiçi Hasıladan en az pay alan son on beş il arasında yer almaktadır.**²⁶⁵

262 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Çaha vd. TRA2 Bölgesi Kadın Profili Araştırması, Kars: SERKA, 2017, ss. 24-25.

263 SERKA, TRA2 Bölgesi (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars) 2014 – 2023 Bölge Planı, ss. 6-7

264 Örneğin Ağrı Üniversitesi Rektörü ilde sadece bir sinemanın olduğunu ifade etmiştir. Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017. Yine Doğubayazıt’ta da tek bir sinemanın olduğu belirtilmiştir.

265 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Çaha, vd. TRA2 Bölgesi Kadın Profili Araştırması.

13.1.Doğu Anadolu Bölgesinde Yaşamaya İlişkin Tutumlar

Yaşanılan bölgeye ilişkin olarak ne düşünüldüğünü anlayabilmenin yollarından biri insanın yaşadığı bölgeye yönelik duygusal dünyasını öğrenmektir. İnsanın duygu dünyası hem aidiyeti etkiler hem de aidiyetten etkilenir. Bu nedenle araştırmada önce gençlerin bölgeye ilişkin duygu dünyası araştırılmış, sonra duygu dünyasının oluşmasında etkin olacağı düşünüler bazı faktörler ele alınmıştır. İnsanın yaşadığı kente/bölgeye ilişkin görüşünü öğrenmenin yollarından biri duygusal olarak orada yaşadığı için kendini nasıl hissettiğidir. Yaşadığı kentte kendini mutlu veya mutsuz hissedenlerin tutumları da belli ölçüde buna göre şekillenecektir. Bu nedenle gençlere “Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Tablo 13.1’e göre bölgede yaşadıkları için kendilerini şanslı görenlerin oranı yüzde 42, şanssız görenlerin oranı ise yüzde 37,3’dür. Buna paralel olarak kendilerini çok şanslı olarak görenlerin oranı da çok şanssız görenlerden fazladır. “Olanı olduğu gibi kabullenme”, bunu bir şans veya şanssızlık olarak görmeme anlayışı (%20,7) da son tahlilde olumsuz bir tutum olarak kabul edilmeyebilir.

Bu veriler açısından bakıldığında bölgede yaşayan gençler arasında bölgeye karşı olumsuz bir tutumun çok yaygın olmadığı, gençlerin yarıya yakınının kendini şanslı gördüğü anlaşılmaktadır. Kendini çok şanslı görenlerin oranının yüzde 24,4 olarak çıkması da önemlidir. Bunun arka planını ortaya çıkaracak sorular araştırmada sorulmadığından şans veya şanssızlığın nedenlerini analiz söz konusu olamamaktadır. Bununla birlikte geleneksel toplumsal yapının izleri burada görülebilir.

Tablo 13.1: Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok şanssız	938	20,2
Biraz şanssız	797	17,1
Ne şanslı, ne şanssız	961	20,7
Biraz şanslı	821	17,6
Çok şanslı	1.135	24,4
Toplam	4.652	100

Örneklemin tutumları cinsiyet açısından değerlendirildiğinde Tablo 13.2’e göre son tahlilde şanslı görme bakımından kızlar (%11,5) ile erkekler (%11,4) arasında benzerlik dikkati çekmektedir. Şanssız görme açısından ise kızların yüzde 53,2’si, erkeklerin yüzde 42’si kendilerini bölgede yaşadıkları için genelde şanssız görmektedir. Ancak burada yoğunlaşmanın “biraz şanssız” görme kategorisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu tutumun kızlar arasında erkeklere oranla daha yaygın olması, toplumsal alanda kızlara sunulan veya onların yararlanabilecekleri sosyal ve kültürel imkânların ve ortamların daha kısıtlı olmasıyla açıklanabilir.

İllerde kamu kurumlarında, STK’larda ve siyasal partilerde yapılan görüşmelerde genç kızların sokağa çıkmalarında bir sorun olmadığı, sokakların kızlar için güvenli olduğu belirtilmiştir. Bunula

birlikte genç kızlarla yapılan odak grup görüşmelerinde durumun pek de böyle olmadığı ifade edilmiştir. Örneğin Ahmed-i Hani Meslek Yüksek Okulunda yaklaşık 30 kişiden oluşan odak grup görüşmesinde kızların tek başına akşam saatlerinde rahat sokağa çıkamadıkları belirtmiştir.²⁶⁶ Ardahan'da lise öğrencisi bir grup genç kızla yapılan odak görüşmesinde kızlar şöyle demektedir:

*"Yolda yürürken abimden büyük kişiler bazen laf atabiliyor. Takip edebiliyorlar. Akşam 8-9 da dışarı çıkamıyoruz. Gündüz bile dışarı çıksak gündüz bunları yapan gece ne yapar diye bir algı var. Kafeye falan akşamları gidemiyoruz."*²⁶⁷

Mutsuzluğa yol açabilecek "çok şanssız" kategorisinin "çok şanslı" görmeye oranla daha yaygın olması önemlidir. Bununla birlikte uç noktada değerlendirilebilecek olumlu veya olumsuz "çok" kategorisinin fazla yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Verilere bir bütün olarak bakıldığında kız ve erkekler açısından yoğunlaşmanın anlaşılabilir kategorilerde olduğu görülmektedir.

Erkeklerin önemli bir kısmının durumu kabullenme eğiliminde (%46,6) olduğu anlaşılmaktadır. Yaşadığı bölge konusundaki tutumlar cinsiyet açısından bir bütün olarak değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görünmemektedir (P=,598).

Tablo 13.2: Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

	Kız	Erkek
Çok şanssız	19,8	18,3
Biraz şanssız	33,4	23,7
Ne şanslı, ne şanssız	35,3	46,6
Biraz şanslı	9,8	9,6
Çok şanslı	1,7	1,8
Toplam	100	100

Tablo 13.3, bölgeye ilişkin tutumları eğitim düzeyi açısından göstermektedir. Tabloya göre okumayanların yüzde 33,2'si, liseye devam edenlerin yüzde 50,2'si, üniversite öğrencilerinin yüzde 47,9'u bölgede yaşadıkları için kendilerini az ya da çok şanssız görmektedir. Şanslı görenlerin oranları ise okumayanlarda yüzde 10,3, lise öğrencileri arasında yüzde 12,9, üniversite öğrencileri arasında yüzde 8,3 olarak çıkmaktadır. Eğitim düzeyleri açısından veriler değerlendirildiğinde, bütün eğitim düzeyleri bakımından bölgeye karşı olumlu tutumun düşük olduğu anlaşılmaktadır. Kendini şanssız görme şeklindeki tutum ise liseli gençler arasında yaygın görünmektedir. Bu kategoride liseli gençler arasında yaygın olan tutumun "biraz şanssız" görme kategorisinde yoğunlaştığı (%30,5) gözlenmektedir. Lise çağındaki gençlerin beklentileri açısından bakıldığında bu anlaşılabilir bir durumdur. Olumsuz tutumun diğerlerine oranla daha düşük görüldüğü

²⁶⁶ Ahmed-i Hani Meslek Yüksek Okulu Öğrencileriyle Odak Görüşmesi, Görüşmeyi Yapan: Ömer Çaha ve R. Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.

²⁶⁷ Yunus Emre Anadolu Lisesi odak grup görüşmesi., Görüşmeyi Yapan: Meryem Aybas, 24 Kasım 2017.

okumayan gençler arasında kendini "ne şanslı, ne şanssız" görmemenin diğerlerine göre daha yaygın (%56,6) görünmesi, bu grupta yer alan gençler arasında bir işte çalışmanın yaygınlığının verdiği durumu kabullenme psikolojisi ile açıklanabilir. Nitekim kendini çok şanssız veya biraz şanssız görme de diğerlerine oranla okumayan gençler arasında daha düşük çıkmıştır.

Kendini şanslı görmenin en düşük oranda üniversiteli gençler arasında görülmesi, bu gençlerin bir kısmının bu şehirlere dışarıdan gelmiş olmaları ve burada aradıklarını bulamamaları ile açıklanabilir. Veriler eğitim durumu açısından istatistiksel olarak değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (P=,143)

Tablo 13.3: Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Çok şanssız	15,6	19,7	19,0
Biraz şanssız	17,6	30,5	28,9
Ne şanslı, ne şanssız	56,6	36,9	43,9
Biraz şanslı	9,0	11,4	5,5
Çok şanslı	1,3	1,5	2,7
Toplam	100	100	100

Tablo 13.4, gençlerin yaşadıkları iller açısından kendisini nasıl değerlendirdiğini göstermektedir. Tabloya göre, bölgeye karşı olumsuz tutumun en fazla Iğdır'da (%51,6), en düşük olumsuz tutumun ise Ağrı'da (%42,9) olduğu görülmektedir. Bölgede yaşamak bakımından kendini şanslı görme açısından iller arasında belirgin bir farklılık dikkati çekmemektedir. Bulunduğu ilde yaşadığı için kendini şanslı görenlerin oranı Ağrı'da yüzde 9,4, Iğdır'da yüzde 11,6, Ardahan'da yüzde 12,7, Kars'ta ise yüzde 12,8 olarak tespit edilmiştir. Bu veriler Doğu Anadolu illerinde yaşayan gençlerin yaşadıkları illere karşı belirgin olarak olumlu bir duygu taşımadıklarını göstermektedir. Durumu "idare edilebilir" şeklinde görmenin de kayda değer bir yaygınlığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. İller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (P=,163).

Tablo 13.4: Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Çok şanssız	17,9	16,9	24,3	18,0
Biraz şanssız	25,0	33,1	27,3	30,8
Ne şanslı, ne şanssız	47,6	37,3	36,8	38,4
Biraz şanslı	8,1	10,2	10,6	10,4
Çok şanslı	1,3	2,5	1,0	2,4
Toplam	100	100	100	100

Yaşadığı ile veya bölgeye karşı bir tutum göstergesi olması bakımından gençlerin kendilerini nasıl hissettikleri konuna ilişkin bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde gençler arasında yoğunlaşmanın "biraz şanssız", "biraz şanslı", ama en fazla "ne şanslı, ne şanssız" ve en düşük "biraz şanslı" kategorilerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulguların kaygı uyandıracak bir durumu göstermekle birlikte gençlerin yaşadıkları illere aidiyetlerini olumsuz etkilediği söylenebilir.

13.2.Devletin Bölgeye Karşı İlgisine Bakışlar

Gençlerin yaşadıkları bölgeye karşı tutumlarının oluşmasında bölgenin sahip olduğu veya gençlere sunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel imkânların etkili olduğuna şüphe yoktur. Bu imkânların bir kısmı tarihsel ve coğrafi olarak yerel imkânlarla ilişkili iken bir kısmı siyasal iktidarların doğrudan ya da teşvik yoluyla bölgeye yaptığı yatırımlarla ilişkilidir. Dolayısıyla imkânların oluşmasında veya sunulmasında iktidarların bölgeye yönelik politikalarının önemli bir yeri vardır. Bu politikaların başarı veya başarısızlığı bölgede yaşayan insanların devlet algısını da biçimlendiriyor ve bir tutuma dönüştürüyor. Böylece insanlarda devletin bölgeye yönelik tutumuna ilişkin bir algı oluşuyor. Bu bakış açısıyla gençlerin devletin bölgeye ilgisi hakkında ne düşündükleri, devletten beklentiler ve bölgenin geri kalmışlığında devletin bir rolünün olup olmadığı konusundaki düşünceler araştırılmıştır.

Gençlere devletin bölgeye karşı ilgisi konusunda ne düşündükleri sorulduğunda çıkan sonuçlar Tablo 13.5'de gösterilmiştir. Bulgulara bütün olarak bakıldığında gençlerin yüzde 61,4'ünün devletin bölgeye karşı ilgisiz olduğu, yüzde 26,6'sı ilgili olduğu görüşünde olduğu görülmektedir. Devletin bölgeye karşı "çok ilgisiz" olduğunu düşünenlerin oranının yüzde 41,9, "çok ilgili" olduğunu düşünenlerin oranının yüzde 8,2 olması devletin ilgisi konusundaki algıyı göstermektedir. Bu tablo devletin bölgeye karşı ilgisiz olduğu kanaatinin yaygın olduğunu göstermektedir. Bu algı önemlidir. Bölgenin geri kalmışlığının bu algıyı beslediği düşünülmelidir. Özellikle çağımızda algıların insanların tutum ve davranışlarını etkilediği düşünüldüğünde bu bulgu üzerinde durulmalıdır.

Tablo 13.5: Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok ilgisiz	1.937	41,9
Biraz ilgisiz	900	19,5
Ne ilgili, ne ilgisiz	552	11,9
Biraz ilgili	852	18,4
Çok ilgili	380	8,2
Toplam	4.621	100

Tablo 13.6, cinsiyete göre gençlerin devletin bölgeye karşı gösterdiği ilgiyi nasıl algıladığını göstermektedir. Tabloya göre, kızların yüzde 28,4'ünün, erkeklerin yüzde 24,9'unun devletin ilgili olduğunu; kızların yüzde 59'unun, erkeklerin yüzde 63,7'sinin devletin bölgeye karşı ilgisiz olduğunu düşündüğü görülmektedir. Olumlu düşüncenin kızlar arasında, olumsuz düşüncenin erkekler arasında görece daha fazla yaygın olması anlaşılabilir bir durumdur. Bütün kategoriler arasında "çok ilgisiz" kategorisinin hem kızlar hem erkekler arasında en yaygın olması önemlidir. Nitekim cinsiyet açısından farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (P=,002).

Tablo 13.6: Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?

	Kız	Erkek
Çok ilgisiz	39,7	44,1
Biraz ilgisiz	19,3	19,6
Ne ilgili, ne ilgisiz	12,5	11,4
Biraz ilgili	20,3	16,6
Çok ilgili	8,1	8,3
Toplam	100	100

Tablo 13.7, eğitim düzeyine göre gençlerin devletin bölgeye ilgisi nasıl algıladıklarını göstermektedir. Tabloya göre, okumayanların yüzde 21,5'i, lise öğrencilerinin yüzde 27,5'i, üniversite öğrencilerinin ise yüzde 27,1'i devletin bölgeye ilgi gösterdiğini düşünmektedir. Okumayanların yüzde 68,4'ü, lise öğrencilerinin yüzde 60,6'sı, üniversite öğrencilerinin ise yüzde 59,8'i devletin bölgeye ilgisiz olduğunu düşünmektedir. Eğitim düzeyleri açısından değerlendirildiğinde devletin bölgeye ilgisiz olduğu kanaatinin okumayanlar arasında daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Okumayan gençlerin çalışma hayatına katılmada yaşadıkları sorunları veya iş bulmada karşılaştıkları zorlukları devletin ilgisizliğine bağlaması beklenen bir durumdur. Bu veriler açısından bakıldığında eğitim düzeyi yükseldikçe olumsuz düşüncenin az da olsa azaldığı dikkati çekmektedir. İstatistiksel olarak da eğitim seviyeleri arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur (P=,002).

Tablo 13.7: Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Çok ilgisiz	48,7	41,1	40,6
Biraz ilgisiz	19,7	19,5	19,2
Ne ilgili, ne ilgisiz	10,0	11,9	13,1
Biraz ilgili	15,5	19,3	17,7
Çok ilgili	6,0	8,2	9,4
Toplam	100	100	100

Gençlerin yaşadıkları illere göre devletin ilgisi hakkındaki düşünceleri Tablo 13.8'de verilmiştir. Devletin bölgeye ilgisi konusunda sırasıyla Ardahan'da yaşayan gençlerin yüzde 32,9'u, Kars'ta yaşayan gençlerin yüzde 30,4'ü, Iğdır'da yaşayan gençlerin yüzde 25,1'i, Ağrı'da yaşayan gençlerin yüzde 21'i devletin ilgisi konusunda olumlu düşünmektedir. Devletin bölgeye ilgisiz olduğu düşüncesi en fazla Ağrı'da yaşayan gençler arasında (%66,5), en düşük oranda Ardahan'da yaşayan gençler arasında (%54,7) yaygın görünmektedir. Hem Türkiye genelinde hem de bölgede illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Ağrı'nın yeri göz önünde bulundurulduğunda bu bulgu anlaşılır görünmektedir. İstatistiksel olarak da iller arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu anlaşılmaktadır (P=,000).

Tablo 13.8: Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Çok ilgisiz	46,8	35,7	42,8	39,7
Biraz ilgisiz	19,7	19,0	20,1	19,2
Ne ilgili, ne ilgisiz	12,5	12,5	12,1	10,7
Biraz ilgili	16,0	22,3	17,1	19,7
Çok ilgili	5,0	10,6	8,0	10,7
Toplam	100	100	100	100

Bölgede yer alan illerin gelişmişlik düzeyi Türkiye ortalamasının altındadır. Gençlerin bunun sorumluluğunu büyük ölçüde devlete veya devletin ilgisizliğine bağladıkları anlaşılmaktadır.

13.3. Doğu Bölgesinin Geri Kalış Nedenine Bakışlar

Türkiye'nin illere göre gelişmişlik ve kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla göstergeleri Doğu bölgesinin Türkiye ortalamasının altında olduğunu gösteriyor. Siyasal ve ekonomik tartışmalarda bunun nedenleri üzerinde duruluyor. Bu bağlamda temel tartışma soruları şöyle sıralanabilir: Bölge coğrafi ve tarihsel nedenlerle mi geri kalmıştır? Geri kalmışlık devletin bölgeye ilgisizliğinden mi kaynaklanmaktadır? Bölgede yaşayan insanların sahip oldukları sosyo-kültürel özelliklerin geri kalmışlığa etkisi var mıdır? Son yıllarda bu tartışmalara bölgede yaşanan çatışma ortamının etkisi konusu eklenmiştir. Bu faktörlerin her birinin geri kalmışlıkta belli düzeylerde rol oynadığı düşünülebilir. Gençlere bu konudaki görüşleri sorulmuştur. Bölgenin geri kalmışlığını öncelikle hangi faktöre bağladıkları araştırmışlardır.

Tablo 13.9'a göre gençlerin yüzde 49,5'inin bölgenin geri kalmışlığını devletin ilgisizliğine bağladığı anlaşılmaktadır. Neden olarak halkın ilgisizliği ve bilgisizliğini görenlerin oranı yüzde 24,2, bölgenin coğrafi ve tarihi özellikleri olarak görenlerin oranı ise yüzde 14,5'dir. Bölgenin geri kalmışlığını çatışma ortamına bağlayanların oranı ise yüzde 10,9 olarak çıkmaktadır. Buna göre örneklemin yarısının bölgenin geri kalmışlığını devletin ilgisizliğine bağladığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu doğrudan devletin ilgisi konusundaki bulgularla örtüşmektedir. Bu düşünce gençlerin devlete karşı tutumlarını etkileyebilecek bir algı olarak görülebilir. Diğer önemli bir bulgu ise gençlerin çatışma ortamını geri kalmışlık açısından kayda değer bir faktör olarak görmemeleridir.

Tablo 13.9: Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?

	Sayı	Yüzde
Devletin ilgisizliğinden dolayı	2.228	49,5
Halkın ilgisizliği ve bilgisizliğinden dolayı	1.090	24,2
Bölgedeki coğrafi ve tarihi şartlardan dolayı	653	14,5
Bölgedeki çatışma ortamından dolayı	489	10,9
Diğer	43	1,0
Toplam	4.503	100

Cinsiyete göre bölgenin geri kalma nedenini Tablo 13.10'da verilmektedir. Tabloya göre her iki grupta da devletin ilgisizliği temel faktör olarak düşünmekle birlikte, erkekler (%52,5) kızlara oranla (%46,5) daha fazla devletin ilgisizliğini geri kalmışlığın nedeni olarak görmektedir. İkinci bir neden olarak halkın ilgisizliği ve bilgisizliğini görme konusunda kızların (%28,1) erkeklerden (%20,4) daha yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. Coğrafi ve tarihi nedenler iki grup tarafından da ciddi bir faktör olarak görülmemektedir. Çatışma ortamı da her iki grup tarafından ciddi bir faktör olarak görülmemekle birlikte bu konuda erkekler kızlara oranla biraz daha fazla bu faktöre önem vermektedir. Bulgular istatistiksel olarak değerlendirildiğinde cinsiyet farklılığının anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir (P=,087).

Tablo 13.10: Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?

	Kız	Erkek
Devletin ilgisizliğinden dolayı	46,5	52,5
Bölgedeki coğrafi ve tarihi şartlardan dolayı	15,6	13,4
Halkın ilgisizliği ve bilgisizliğinden dolayı	28,1	20,4
Bölgedeki çatışma ortamından dolayı	8,9	12,8
Diğer	0,9	1,0
Toplam	100	100

Eğitim düzeyine göre bölgenin geri kalmışlığının nedenleri konusundaki gençlerin görüşleri Tablo 13.11'te verilmektedir. Tabloya göre, devletin ilgisizliği vurgusu en fazla okumayanlar arasında (%52,7), en düşük ise üniversite öğrencileri arasında (%44,7) görülmektedir. Bu durum okumayanların sorunla daha somut olarak yüzleşmeleri, üniversiteli gençlerin yüzleşmelerinin daha kuramsal olmasıyla veya üniversiteli gençlerin eğitime bağlı olarak görece daha farklı analiz yapabilmeleriyle açıklanabilir. Halkın ilgisizliği açısından kategoriler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Çatışma faktörüne vurgu bakımından okumayanlar ile üniversite öğrencileri arasında belirgin bir farklılık ortaya çıkmazken liseli gençler bu faktöre diğerlerine oranla belirgin olarak daha az vurgu yapmaktadır (%8,1). İstatistiksel olarak eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (P=,000)

Tablo 13.11: Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Devletin ilgisizliğinden	52,7	50,7	44,7
Bölgedeki coğrafi ve tarihi şartlardan	9,3	15,3	14,9
Halkın ilgisizliği ve bilgisizliğinden	23,4	24,8	23,0
Bölgedeki çatışma ortamından	14,1	8,1	16,5
Diğer	0,6	1,1	0,8
Toplam	100	100	100

İllere göre TRA2 bölgesinin geri kalmışlığının nedenlerine ilişkin görüşler Tablo 13.12’te verilmektedir. Buna göre, devletin ilgisizliğini en önemli faktör olarak görme bakımından iller arasında çok önemli farklılıklar görünmemektedir. Bu açıdan en düşük oran (%45,3) Ardahan’da çıkmıştır. Ardahan’da yaşayan gençler diğer illerde yaşayan gençlere oranla daha fazla (%23) bölgenin coğrafi ve tarihi şartlarına ağırlık vermiş görünmektedir. Devletin ilgisizliğine diğer illere oranla daha fazla Ağrı’da vurgu yapılması (%51,4), Ağrı’nın gelişmişlik durumuyla ilgili görünmektedir ve daha önceki bulgularla benzerlik göstermektedir. Çatışma ortamı bir faktör olarak önemli görülmemekle birlikte illerde yaşayan gençler açısından Ardahan ve Kars’ta yaşayan gençler diğer illere oranla çatışma konusunu daha az önemli görmektedir (Ardahan %7,3- Kars %8,9). Tablo 13.12’de sunulan verilere istatistiksel açıdan bakıldığında iller arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu anlaşılmaktadır (P=,007).

Tablo 13.12: Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?

	Ağrı	Ardahan	İğdır	Kars
Devletin ilgisizliğinden dolayı	51,4	45,3	48,5	50,8
Bölgedeki coğrafi ve tarihi şartlardan dolayı	10,0	23,0	10,9	16,9
Halkın ilgisizliği ve bilgisizliğinden dolayı	26,7	22,9	24,1	22,1
Bölgedeki çatışma ortamından dolayı	11,5	7,3	15,6	8,9
Diğer	0,5	1,5	0,9	1,3
Toplam	100	100	100	100

13.4. Devletten Bölge İçin Beklentiler

Bölgenin Türkiye’nin diğer bölgelerine göre daha geri kalmış olmasında devletin ilgisizliğinin en önemli faktör olarak görüldüğüne ilişkin bulgular üzerinde biraz önce duruldu. Hem gençlerle hem kamuoyu önderleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerde buna rağmen gençler arasında devlete bağlılığın sürdüğü ve devletten beklentilerin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda devletten ne tür beklentilerin olduğu sorusu akla gelebilir. Bunu anlamak açısından gençlere “Devletin bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?” sorusu soruldu. Alınan cevapların dağılımı Tablo 13.13’de görülmektedir.

Tablodan da anlaşılacağı gibi gençlerin yarıya yakını devlet tarafından bölgeye yatırım yapılmasını ve iş imkânlarının sağlanmasını (%40,9) istemektedir. İkinci sırada ise gençlere sosyal ve kültürel imkânların sağlanması (%28,6) gelmektedir. Bölgede can ve mal güvenliğinin sağlanması diğerlerine göre çok önemli görünmemektedir (%19,1). Gençlerin devlet tarafından bölge insanına maddi yardım yapılmasına pek olumlu bakmadıkları anlaşılmaktadır (%9,7). Bu bulgular gençlerin hayata bakışı açısından önemlidir. Gençlerin çalışıp kazanmak ve kendi ayakları üzerinde durmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Gençler bunun dışında boş zamanlarını değerlendirmek için sosyal ve kültürel imkânlar istemekte

ve bunu da devletin sağlamasını beklemektedir. Bölgede yapılan görüşmelerin tamamına yakınında gençlerin en önemli sorunlarından birinin sosyal ve kültürel imkânların yetersizliği olduğu vurgulanmıştır. Gençlerin boş vakitlerini geçirdikleri mekanların sadece kafeler ve internet kafeler olduğu ifade edilmiştir. Bu mekanların da gençler için sorun kaynağı olabileceği vurgulanmıştır. Başta spor tesisleri olmak üzere sosyal ve kültürel imkânlar için yeni yatırımlar yapıldığı ifade edilmiş, ancak bunların da yeterli olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla bölgede yapılan mülakatlar da bu bulguları doğrular niteliktedir.

Tablo 13.13: Devletin bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?

	Sayı	Yüzde
Yatırım yaparak iş imkânı sağlamalıdır	1.881	40,9
Sosyal ve kültürel imkânları geliştirmelidir	1.314	28,6
Can ve mal güvenliğini sağlamalıdır	876	19,1
Bölge insanına maddi yardım yapmalıdır	444	9,7
Diğer	81	1,8
Toplam	4.596	100

Cinsiyete göre devletten beklentiler Tablo 13.14’te verilmektedir. Bulgulara cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında (%13,14) kızlarla erkekler arasında bazı kategoriler açısından fark tespit edilirken bazıları açısından belirgin bir fark tespit edilememiştir. Can ve mal güvenliği açısından belirgin bir farklılık dikkati çekmemektedir. Yatırım ve iş imkânlarının yetersizliğini vurgulama erkeklerde (%46,6) kızlara oranla (%35,3) daha fazla, sosyal ve kültürel imkânların yetersizliğini ifade etme ise kızlarda (%33,4) erkeklere oranla (%23,7) fazla görünmektedir. Kızların yararlanabileceği sosyal ve kültürel imkânların erkeklere oranla yetersizliği veya azlığı; iş ve çalışma talebi erkeklerde daha yoğun olacağı göz önünde bulundurulduğunda bu durum gerçekçi görünmektedir. Maddi yardım talebi açısından kızlarla erkekler arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Cinsiyet farklılığı açısından bulgulara istatistiksel açıdan bakıldığında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (P=,000)

Tablo 13.14: Devletin bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?

	Kız	Erkek
Can ve mal güvenliğini sağlamalıdır	19,8	18,3
Sosyal ve kültürel imkânları geliştirmelidir	33,4	23,7
Yatırım yaparak iş imkânı sağlamalıdır	35,3	46,6
Bölge insanına maddi yardım yapmalıdır	9,8	9,6
Diğer	1,7	1,8
Toplam	100	100

Eğitim düzeyine göre devletten beklentileri Tablo 13.15 göstermektedir. Tabloya göre, okumayan gençlerin yüzde 56,6’sı devletin bölgeye yatırım yapması ve iş imkânları sunması gerektiğini düşünürken liseli gençlerin yüzde 36,9’u, üniversiteli gençlerin yüzde 43,9’unun bu düşüncüyü pay-

laştığı görülmektedir. Bu dağılımın anlaşılabilir bir durumu gösterdiği söylenebilir. Liseli gençler için iş hayatı henüz çok gündemde değildir, üniversiteli gençler ise çalışma hayatına atılmanın hazırlığı ve tedirginliği içindedir. Okumayanlar ise ya iş aramaktadır veya çalışma hayatının bir şekilde içindedir ve çalışmanın anlamı ve önemi onları daha yakından ilgilendirmektedir. Benzer bir değerlendirme sosyal ve kültürel imkânların yetersizliği konusunda da yapılabilir. Bu konu içinde buldukları yaş grubunun bir özelliği olarak daha çok liseli gençleri ilgilendirmektedir ve bu nedenle olsa gerek bu alandaki eksikliklerin giderilmesine en fazla onlar vurgu yapmaktadır (%30,5). Yaşadıkları şartlar veya ortam gereği bu konu en az okumayanların ilgi alanında görünmektedir (%17,6). Üniversiteliler bu iki grup arasında yer almaktadır (%28,9). Öncelikle can ve mal güvenliği sağlanmalıdır görüşü gruplar arasında kayda değer bir farklılık göstermemektedir. İnsanlara maddi yardım yapılmalı görüşünü kabul etme en az üniversiteli gençler arasında yaygın görünmektedir (%5,5). Eğitim düzeyleri arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (P=,000).

Tablo 13.15: Devletin bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?

	Okumayan	Lise	Üniversite
Can ve mal güvenliğini sağlamalıdır	15,6	19,7	19,0
Sosyal ve kültürel imkânları geliştirmelidir	17,6	30,5	28,9
Yatırım yaparak iş imkânı sağlamalıdır	56,6	36,9	43,9
Bölge insanına maddi yardım yapmalıdır	9,0	11,4	5,5
Diğer	1,3	1,5	2,7
Toplam	100	100	100

İllere göre devletin bölgeye yönelik olarak neler yapması gerektiği Tablo 13,16'ta verilmektedir. Tabloya göre, insanlara maddi yardım yapılması gerektiği konusunda kısmen Ağrı hariç diğer illerde yaşayan gençler arasında belirgin bir farklılık görünmemektedir. Can ve mal güvenliğinin sağlanması konusunda Iğdır hariç (%24,3) diğer iller arasında benzerlik bulunmaktadır. Iğdır'da can ve mal güvenliğinin korunmasına dönük vurgu genel ortalamanın üstünde çıkmaktadır. Bu durum Iğdır'da bu konunun hala önemli olduğunu göstermektedir. Gençlere yönelik sosyal ve kültürel imkânların diğerlerine göre yetersiz olduğu il Ardahan görünmektedir. Bu nedenle bu eksikliğin giderilmesi talebi en fazla (%33,1) bu ilde ortaya çıkmaktadır.

İllerdeki yatırım ve iş imkânlarını yetersiz bulma ve devletin öncelikle bu eksikliği giderme talebi daha önce de görüldüğü gibi bütün illerde öne çıkmaktadır. Bu açıdan iller karşılaştırıldığında Ağrı hariç diğer illerin oranları birbirine benzer çıkmıştır. Ağrı'da ise bu oran diğerlerine göre belirgin olarak (%47,6) yüksektir. Ağrının gelişmişlik durumuna bakıldığında bu sonuç anlaşılabilir görünmektedir. İller arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (P=,005)

Tablo 13.16: Devletin bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?

	Ağrı	Ardahan	Iğdır	Kars
Can ve mal güvenliğini sağlamalıdır	17,9	16,9	24,3	18,0
Sosyal ve kültürel imkânları geliştirmelidir	25,0	33,1	27,3	30,8
Yatırım yaparak iş imkânı sağlamalıdır	47,6	37,3	36,8	38,4
Bölge insanına maddi yardım yapmalıdır	8,1	10,2	10,6	10,4
Diğer	1,3	2,5	1,0	2,4
Toplam	100	100	100	100

Bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde gençlerin ağırlıklı olarak iki konu üzerinde durdukları anlaşılmaktadır. Bölgeye yatırım yapılarak iş imkânlarının sağlanması ve sosyal ve kültürel imkânların geliştirilmesi. Bölgede yapılan görüşmelerde de bölgenin en önemli sorunu olarak işsizlik ve istihdam üzerinde durulmuştur. İşsizliğin gençleri gelecek konusunda karamsar yaptığı, gelecek umutlarını zayıflattığı ve gelecek kaygısı yarattığı ifade edilmiştir. Üniversite mezunu gençlerde de bu kaygının yaygın olduğu, bu nedenle fırsat bulanların bölgeden göç etmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Görüşmelerde ikinci olarak üzerinde önemle durulan konu, gençlerin eğitim dışında vakit geçirmelerini, kendilerini geliştirmelerini sağlayacak sanatsal, sportif ve kültürel mekanların yetersiz olduğudur. Bu yetersizliğin gençleri başka faaliyetlere sürüklediği anlaşılmaktadır. Bu iki konu açısından görüşmelerden elde edilen bulgularla yukarıda görüldüğü gibi gençlerden elde edilen bulgular örtüşmektedir. Bu iki sorunun çözülmesini gençler devletten beklemektedir. Görüşmelerde ise devletin öncülük etmesi, güvenlik ortamını sağlaması ve yatırımcıların bölgeye yönlendirmesi hususları öne çıkmıştır.

Fotoğraf: Fatma Sinar

BÖLÜM 14

GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER

BÖLÜM 14

GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER

Literatür taraması, anket çalışması, derinlemesine mülakatlar ve odak grup çalışmaları üzerinden yürütülen bu araştırma TRA2 bölgesinde yaşamakta olan 14-24 yaşları arasındaki gençleri konu edinmiştir. Gençlerin boş zaman etkinlikleri, okul performansları, hobileri, medya tüketim alışkanlıkları, sosyal medyayı takip düzeyleri, dünya görüşleri, sahiplendikleri kimlikleri, belli başlı değerlere yaklaşımları, gelecek beklentileri, yaşam memnuniyetleri ve bölgeye ilişkin yaklaşımları çok yönlü olarak ele alınıp araştırılmıştır. Bu konuları kapsayan kapsamlı bir anket uygulaması okumayan, lise öğrencisi ve üniversite öğrencisi 4692 kişiye uygulanmıştır. Başta il ve ilçelerdeki mülki amirlikler olmak üzere, belediyeler, güvenlik birimleri, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler ve nihayetinde gençlerin kendileriyle yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yine gençlerle odak grup çalışmaları yapılmıştır. Öte yandan bölgedeki gençlikle ilgili resmi kurumlar ve özel kişiler tarafından yapılmış olan araştırmalar ve ortaya konan veriler de derlenerek kendi araştırmamızın bulgularıyla harmanlanmıştır. Tüm bu verilerden hareketle bu bölümde önce araştırmanın genel tespitlerine yer verilecek, ardından da bu tespitler ışığında ulaşılan öneriler üzerinde durulacaktır.

14.1. Araştırmanın Genel Tespitleri

- Bölgede yaşayan gençler arasında dikkate değer bir kısmı okulunu yarıda bırakmaktadır. Özellikle kız öğrenciler arasında, maddi nedenlerden veya aile baskısından kurtulmak için okulu bırakıp erken evlenmeyi tercih edenlerin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bunun dışında okula gitmeyen erkeklerin bir kısmı okulu sevmediği için, bir kısmı maddi imkânsızlıklardan, bir kısmı da okulu bitirdikten sonra iş bulamayacağı endişesinden dolayı okulu bırakmıştır. Özellikle ailesinin geçimine katkı sağlamak üzere okulu bırakan gençlerin bulunması dikkat çekmektedir.
- Okumayan gençlerin dikkate değer bir kısmı çalışmak istediği halde çalışacak iş bulamamaktadır. Okumayanların içinde çalışmayanların oranı yüzde 38 düzeyindedir. Çalışanlar da genel olarak sanayi, market ve mağaza gibi daha çok düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Okumayan gençler çalışmamaktan dolayı boşluğa düşmekte, bunun sonucunda vakitlerini çoğu zaman internet kafelerde veya kahvelerde geçirmektedirler.
- Araştırmada yer alan gençlerin yüzde 80'i TRA2 bölgesi kapsamındaki dört ildir. Geriye kalanlar da yine bölgedeki diğer illerden gençlerdir. Batı illerinden gelip bölgede yaşayanların oranı yüzde 4 gibi düşük düzeydedir. Gençlerin Batılı akranlarıyla arkadaşlık kurması, etkileşime girmesi çok yönlü yarar sağlayan bir süreçtir. Gençler bu yoldan bölgeye sıkışmışlık duygusundan kurtulabilir, ortak değerleri paylaşarak entegrasyon sürecini daha kolay sağlayabilirler. Bölgedeki her ilde üniversite bulunmasına rağmen, bu üniversitelerin Batı illerinden yeterince öğrenciyi bölgeye çekemedikleri anlaşılmaktadır.
- Bölgedeki öğrencilerde okula karşı hissedilen isteğin ve motivasyonun düşük olduğu görülmektedir. Okula istekli geldiğini belirten öğrenciler tüm öğrencilerin yüzde 54'ünü

oluşturmaktadır. Beş öğrenciden biri okulunu veya bölümünü sevmemektedir. Okula karşı istek ve sevgi, kız öğrencilerde erkeklere göre belirgin biçimde daha fazladır. Kız öğrenciler, okulu bir yandan aile ortamından kurtulmak, bir yandan da kendilerini gerçekleştirmek için bir araç olarak gördükleri için okula erkeklere göre daha fazla sarılmaktadırlar.

- Gençlerin sadece yüzde 29'u dışarıda arkadaşlarıyla eğlenerek veya spor yaparak vakit geçirmektedir. Geriye kalanlar vakitlerini genel olarak evde geçirmektedirler. Özellikle TRA2 bölgesindeki şehirlerde yeterli sosyal alt yapının olmayışı ve toplumsal değerlerden dolayı kız öğrenciler okulun dışındaki zamanlarını evde geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Gençlerin büyük bir kısmı sporla uğraşmamaktadır. Sporla uğraşmamanın altında yatan temel neden, bölgedeki şehirlerde yeterli spor alt yapısının bulunmamasıdır. Alt yapının bulunduğu Sarıkamış gibi yerlerde spor etkinliği belirgin biçimde gençler arasında yaygın olarak gelişmektedir.
- Gençlerin yarıdan fazlası herhangi bir hobiye sahip değildir. Bir hobiye sahip olmak maddi imkânlarla bağlantılı olduğu gibi yaşanan yerin sosyal ve kültürel alt yapı imkânlarıyla da bağlantılıdır. Ne yazık ki bölgede, gençlere bu alanda yeterince imkân sağlayacak alt yapı mevcut değildir. Gençlerin üçte ikisinden fazlası herhangi bir yerel oyunu bilmemektedir. Gençler arasında sportif etkinliklerin yanı sıra halk oyunları gibi kültürel etkinlikler de sınırlı düzeyde görülmektedir.
- Gençlerin genel olarak kalabalık ailelerde yaşadığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan gençler içinde 3 veya daha fazla kardeşe sahip olanların oranı yüzde 74 düzeyindedir. Gençler içinde 5 veya daha fazla sayıda kardeşe sahip olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 43 gibi yüksek düzeydedir. Dolayısıyla bölgenin kalabalık aile yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu da doğal olarak aile içinde kişi başına düşen gelirin düşüşüne yol açmaktadır.
- Gençlerin çoğu ailelerinin kendilerine az veya çok müdahale ettiğini belirtmektedirler. Ailenin müdahalesine maruz kalan gençler daha çok lise öğrencileri arasında yoğunlaşmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin üçte biri ailesiyle aynı dünya görüşünü paylaşmadığını belirtmektedir. Dünya görüşü bakımından ailesiyle ters düşenler en fazla okumayan gençler arasında yoğunlaşmaktadır. Gençler, ailelerinin müdahalesine maruz kaldığını ve ailelerinin kendilerini anlamadığını belirtmelerine rağmen hayati konulardaki karar alma süreçlerinde ailelerine bağlı kalmaktadırlar. Mesela evlilik kararı alırken aile ile ailenin istemediği birisi arasında tercih yapma durumunda gençler aileden yana tavır takınacaklarını belirtmektedirler.
- Gençlerin yüzde 15'i son bir sene içinde şiddete maruz kalmış veya dayak yemiştir. Dayak yiyenlerin genel olarak sırayla babadan, arkadaştan, ağabeyden veya abladan dayak yediği anlaşılmaktadır. Araştırma bulgularını dikkate aldığımızda gençlerin maruz kaldığı dayak yeme veya şiddet olayı daha çok aile içinde yaşadığını söyleyebiliriz.
- Gençlerin yüzde 58'i herhangi bir sorunları olduğu zaman anneleriyle paylaşmaktadırlar. Anneden sonra kardeş, ağabey veya abla gelmektedir. Sorununu babasıyla paylaşanların oranı yüzde 6 gibi düşük düzeydedir. Gençler içinde beş kişiden biri sorununu kimseyle paylaşmayıp içine atmaktadır. Gençler arasında ruhsal sağlık bakımından sorun yaşadığını belirten dikkate değer bir kesim bulunmaktadır. Bu gençlerin daha çok sorunlarını başkasıyla paylaşmayanlar arasında yoğunlaştığı tahmin edilebilir.

- Gençler arasında kitap okuma alışkanlığı diğer bölgelere göre düşük olmakla birlikte mevcuttur. Bununla birlikte gazete okuma alışkanlığının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 90'ı herhangi bir gazeteyi takip etmediklerini belirtmektedirler. Bununla birlikte gençler arasında televizyon izleme eğilimi yüksektir. Araştırmaya katılan gençlerin dörtte üçü her gün bir iki saat arasında televizyon izlemektedirler. Araştırmaya katılan gençlerin üçte birinden fazlası hiç sinemaya gitmemiştir. Bu verileri dikkate aldığımızda gençler arasında kültürel etkinliklere katılma düzeyinin düşük olduğu sonucuna varabiliriz.
- Gençlerin vakitlerini daha çok internette geçirdikleri anlaşılmaktadır. Araştırma bulgularına göre gençlerin yüzde 84'ü her gün internet kullanmaktadır. Beş kişiden biri günde 5 saatten fazla vaktini internet başında geçirmektedir. Yine araştırma bulgularına göre gençlerin büyük bir çoğunluğunun (%87) internete bağlı cep telefonu bulunmaktadır. Gençler, interneti en fazla arkadaşlarıyla sohbet etmek için kullanmaktadırlar. Araştırmaya katılan üç kişiden ikisinin sosyal medya üzerinden dahil olduğu bir veya daha fazla grup bulunmaktadır. Bu verileri dikkate aldığımızda gençlerin sosyal medyayı yoğun biçimde kullandıkları ve bunun üzerinden bir network geliştirdikleri sonucuna varabiliriz.
- TRA2 bölgesinde gençler bakımından göze çarpan en önemli sorunlardan biri, şehirlerde sosyal ve kültürel alt yapı imkânlarının yetersizliğidir. Gençlerin yüzde 84'ü spor imkânlarının bulunmadığından şikâyetçidir. Spor imkânlarının bulunmayışı gençleri internet kafelere ve kahvelere mahkûm etmektedir. Araştırma kapsamında mülakat yapılan yetkililer genel olarak internet kafelerle ilgili sorunlara işaret etmişlerdir. İnternet kafelerin gençler için aynı zamanda uyuşturucu gibi olumsuz alışkanlıkların merkezleri haline geldiğine ilişkin şikâyetler birçok kişi tarafından dile getirilmiştir.
- Gençler içinde yaşadığı şehirden memnun olmayanların oranı memnun olanlardan daha fazladır. Yaşadığı şehirden memnun olduğunu belirtenlerin oranı yalnızca yüzde 42 düzeyindedir. Gençlerin büyük bir kısmı devletin kendi şehirlerine yeterince hizmet vermediği kanaatinde olup devletin hizmetlerine karşı memnuniyetsizdir. Araştırma bulgularına göre gençlerin yüzde 84'ü fırsatını bulduğu anda yaşadığı şehri terk edip başka bir şehre göç edecektir. TRA2 bölgesindeki şehirlerin iş, istihdam, sosyal ve kültürel alt yapı bakımından yaşadığı mahrumiyet gençleri başka yere göç sevk etmektedir.
- TRA2 bölgesindeki gençlerin yarısından fazlası kendisini genel olarak mutlu hissetmektedir. Ancak gençlerin yüzde 30'u mutlu değildir. Beş gençten biri kendisini ruhsal sağlık bakımından kötü hissetmekte, yaşamının beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanmamakta, okulunu bitirdiğinde iş bulamayacağını düşünmektedir. İnsanın genç yaşlarda daha enerjik, dinamik, canlı ve gelecek yaşam beklentisine sahip olduğu varsayımını dikkate aldığımızda bölgede beş gençten birinin karamsar ve kötümser bur ruh yapısına sahip olması üzerinde durulması gereken ciddi bir sorun olarak görülmelidir. Bölgede *anomik* özelliklere veya şiddete meyilli olanların daha çok bu tür gençler arasından çıktığını tahmin etmek güç değildir.
- Gençler arasında siyasetle ilgilenme düzeyi oldukça düşüktür. Araştırma bulgularına göre gençlerin yüzde 58'i siyasetle ilgilenmemektedir. Toplumsal katılımın gençler açısından önemli araçlarından biri olan kulüp faaliyetlerine de gençler genel olarak ilgi göstermemek-

tedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerin sadece yüzde 34'ü okuduğu okulun kulüp faaliyetleriyle ilgilenmektedir.

- TRA2 bölgesinde en çok beğenilen sanatçı belirgin bir farkla Ahmet Kaya'dır. Bu durum, Kaya'nın daha çok özgün, muhalif ve isyankar türküler söylemesiyle bağlantılı olabilir. Bölge gençliğinin, ruhsal durumunu Kaya türkülerinden ifade ettiği söylenebilir. Kaya'yı, Mustafa Ceceli, Murat Boz, Sezen Aksu, Alevna Tilki ve Hadise gibi daha çok popüler yönü ile öne çıkan sanatçılar takip etmektedirler. Burada en çok beğenilen sanatçıların toplumun tümüne hitap eden sanatçılar olduğunu dikkate aldığımızda TRA2 bölgesindeki gençlerin sanat ve sanatçı kimliği üzerinden toplumun geneliyle buluştuğunu ve ortak değerleri paylaştığını düşünebiliriz.
- En çok beğenilen sporcu belirgin bir farkla Cristiano Ronaldo'dur. Onu Arda Turan takip etmektedir. Bu iki sporcu takip eden diğer sporcular sırayla Muslera, Alex de Souza ve Messi gibi yabancı sporculardır. En çok beğenilen sporcu konusunda iki hususun ön plana çıktığı görülmektedir: Bunlardan biri, en fazla beğenilen sporcuların futbolcular olduğu hususudur. İkincisi ise yabancı oyuncuların yerlilere göre daha fazla beğeni topladıklarıdır. Bu konudaki tutumun hem erkekler hem de genç kadınlarda birbirine benzer olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gençler, sporculara karşı geliştirdikleri duygularda sporcuların kimliğini bir kriter olarak göz önünde bulundurmamaktadırlar.
- Bölgedeki gençlere göre insanı en fazla mutlu eden değer bir inanca veya dine bağlılıktır. Bunu iyi bir aileye sahip olmak takip etmektedir. Paranın, makam ve mevkiin insana mutluluk getirdiğini düşünen gençlerin oranı oldukça düşük düzeydedir. Makam, mevki, inanç ve aileye göre daha az mutluluk verici görmekle birlikte, gelecek beklentisi analiz edildiğinde gençlerin gelecekte iyi bir mesleğe ve aileye sahip olmayı kendileri için en önemli değer ve hedef olarak belirledikleri görülmektedir.
- Gençler arasında aileye bağlılığı, dine bağlılığı, vatan sevgisini, millet sevgisini, bayrak sevgisini, devlet sevgisini, insan sevgisini, cumhuriyeti ve demokrasiyi önemli veya çok önemli görenlerin oranı yüzde 90'ların üzerindedir. Gençlerin yüzde 90'ı insanın gerekirse bu değerler için canını verebileceğini düşünmektedir. Gençlerin yüzde 80'i laiklikle kanuna bağlılığı önemserken, yüzde 70'ler düzeyindeki kısmı ise siyasi görüş, zenginlik ve serveti önemli görmektedir. Bölgedeki gençlerin büyük bir kısmının din, devlet, vatan, bayrak, cumhuriyet ve demokrasi gibi ortak değerlerde buluştuğunu söyleyebiliriz.
- Türkiye'de yaşamakta olan alt kimlikler veya azınlıklara baskı konusundaki görüşleri dikkate alındığında, gençlerin önemli bir kesiminin kadınlar, yoksullar, Kürtler, Aleviler, Çingeneler, Müslüman olmayanlar ve dindarlar üzerinde baskı olduğuna inandıkları görülmektedir.
- Gençlerin arkadaşlık kurmak istemediği iki belirgin kimlik eşcinsel ile içki içendir. Bunları Ateist, Yahudi ve Hıristiyan kimlikleri takip etmektedir. Arkadaşlık kurulması en fazla istenen kimlikler ise Türk, başörtülü, İslamcı, Kürt, dindar ve başörtüsüz kadınlardır. Kısaca arkadaşlık kurulmak istenen ve istenmeyen belirlenmesinde yaşam biçimi, inanç ve kimlik önemli birer kriter olarak rol oynamaktadır.

- Gençler arasında en fazla güven duyulan iki kurum güvenlik birimleridir. Polise duyulan güven yüzde 81 düzeyinde iken Silahlı Kuvvetlere duyulan güven yüzde 76 düzeyindedir. Bu iki kurumu TBMM, Diyanet İşleri, hükümet, mahkemeler ve cumhurbaşkanlığı takip etmektedir. En az güven duyulan kurumlar sırasıyla medya, siyasi partiler ve YÖK/ÖSYM'dir.
- Gençlerde öncelikli kimlik Müslüman olarak ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların yüzde 79'u öncelikli kimliğinin Müslüman olduğunu belirtirken öncelikli kimliğinin Türk veya Kürt olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 10 gibi düşük düzeyindedir. Araştırma bulgularına göre Müslümanlık bölgedeki gençlerin ortak değeri ve kimliği olarak ön plana çıkmaktadır.
- Gençlerin önemli bir kesimi sağ ve sol kimlikler hakkında bilgi sahibi değildir. Bu iki kimliği bilenlerin oranı yüzde 31 gibi düşük düzeydedir. Gençler arasında sağ ve sol kimlikler hakkında bilgisi olan daha çok üniversiteli gençlerdir. Bu iki ideolojiyi bilen gençler içinde kendisini sola yakın hissedenler, sağa yakın hissedenlerden biraz daha fazladır.
- Gençler arasında en yaygın kimlik milliyetçi-vatanseverlik kimliğidir. Bu kimliği dindar-muhafazakâr kimlik takip etmektedir. Bölgede yaşayan gençler arasında Kürtçü-Kürt milliyetçisi kimliğini benimseyenlerin oranı yüzde 14 kadar düşük düzeydedir. Solcu-sosyal demokrat ve liberal-demokrat kimlikleri bölgedeki gençler tarafından en az benimsenen kimliklerdir.
- Araştırma konularından biri de gençlerin herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılık yaşayıp yaşamadığı olmuştur. Araştırma bulgularına göre bugüne kadar herhangi bir konuda ayrımcılık yaşadığını hisseden gençlerin oranı, hissetmeyen gençlere göre daha fazladır. Liseli gençler bu düşünceden dolayı üniversiteyi bölgedeki şehirlerde okumak istemektedirler. Özellikle Diyarbakır'daki Dicle Üniversitesi gençlerin en önemli tercihi haline gelmiş bulunmaktadır. Çünkü gençler Batı'ya gittiklerinde ayrımcılık yaşayacaklarına inanmaktadırlar.
- Gençlerde ülkeye karşı yüksek bir aidiyet hissinin hakim olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre gençler arasında kendisini bu ülkeye ait hissedenlerin oranı yüzde 74 düzeyindedir. Yine gençlerin yarısından fazlası devletin kendilerini temsil ettiğini düşünmektedirler. Devletin kendisini temsil ettiğini düşünenlerin oranı diğerlerinden fazla olmasına rağmen üç kişiden birinin devletin kendilerini temsil etmediğini düşünmesi, üzerinde durulması gereken bir bulgu olarak karşımızda durmaktadır.
- Gençlerin çoğu devletin bölgeye karşı yeterince veya hiç ilgi göstermediğini düşünmektedir. Gençlerin yarısı Doğu Anadolu bölgesinin geri kalışında devletin ilgisizliğinin rol oynadığına inanmaktadır. Bölgenin geri kalışında, devletten sonra halkın ilgisizliğinin ve bilgisizliğinin rol oynadığına inanılmaktadır. Gençler devletten öncelikli olarak bölgeye yatırım yaparak iş imkânı sağlanmasını beklemektedirler. Bununla birlikte sosyal ve kültürel imkânları geliştirmesi gerektiği beklentisi içindedirler.

14.2.Öneriler

Yukarıda dile getirilen hususlar araştırma sonucunda ulaşılan tespitlerdir. TRA2 bölgesindeki gençlerin yaşamakta oldukları sorunların çözümüne ilişkin önerilere de araştırmanın sonucunda ulaşılmıştır. Burada geliştirilen önerilerin bir kısmı görüşülen yetkililer tarafından dile getirilirken, bir kısmı da araştırma bulguları ışığında araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

- Devletin sağladığı teşviklerle kız çocuklarının okullaşması önemli ölçüde sağlanmıştır. Ancak okula başlayan tüm kızlar lise bitinceye kadar okula devam edememektedirler. İlköğretim eğitiminden sonra bazı kız çocukları eğitimlerini yarıda bırakıyorlar. Kimisi maddi imkânsızlıklardan dolayı okulunu bırakırken, kimisi erken yaşta evlendirilerek veya kendi isteğiyle kaçarak okulu yarıda bırakmaktadır. Bu bakımdan devletin kız çocuklarını okulda tutacak politikalar geliştirmesi gerekir.
- Benzer bir durum erkek öğrenciler için de geçerlidir. Öğrencilerin bir kısmı maddi imkânsızlıklardan dolayı veya çalışarak aile geçimine katkıda bulunmak düşüncesiyle okullarını yarıda bırakmaktadırlar. Öte yandan okulunu yarıda bırakan gençler iş bulamamaktadırlar. Çalışanlar da sanayi, market, mağaza gibi işlerde düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Çalışmayan ve okula gitmeyen gençler kahvelere ve kafelere yönelmektedirler. Bu bakımdan eğitim desteklerinin verilerek gençlerin okulun bitimine kadar okulda kalmaları sağlanmalıdır.
- Araştırma bulgularına göre TRA2 bölgesindeki gençlerin yaşadığı sorunlardan biri uyuşturucu bağımlılığıdır. İnternet kafelerin uyuşturucu kullanımının yaygınlaştırılmasında rol oynadığı dile getirilmektedir. Özellikle işsiz gençlerin buralara yığılmasıyla sentetik madde kullanımının yaygınlaştığı sıkça dile getirilen sorundur. Bu bakımdan internet kafelerde bir yandan daha etkin denetimler yapılmalı, bir yandan da gençlerin buraya yönelmesini engelleyecek önlemler alınmalıdır.
- TRA2 bölgesinin en önemli sorunu istihdam imkânlarının yokluğu ve işsizliktir. Var olan işletmeler de zamanla kapanarak başka şehirlere taşınmaktadır. Böyle olunca gençler yarına umutsuzlukla bakmakta, okullarını tamamladığında iş bulamayacağı endişesini taşımaktadır. İşsizliğin yol açtığı en önemli sorun göçtür. Bölgedeki her gencin kafasında bir gün bu bölgeden başka bir yere göç etme düşüncesi vardır. Bu bakımdan devletin bölgeye yatırım desteği sağlayarak iş imkânlarının gelişimini sağlaması gerekir.
- Bölgede iş ve istihdam imkânı sağlamada iki politika önemli olabilir. Birincisi, bölgedeki kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesi politikası yeniden gözden geçirilmelidir. Özelleştirilen işletmeler etkin biçimde işletilemediği için kapatılmaktadır. Bunun en tipik örneğini Sarıkamış'taki ayakkabı fabrikası oluşturmaktadır. Bir zamanlar yüzlerce çalışanıyla bölgeye hizmet veren fabrika özelleştirildikten sonra kapatılmıştır. İkincisi, bölgeye yönelik teşvik politikalarını gözden geçirmek gerekir. Bölgeye özgü yatırımların teşvik edilmesi ve teşvik miktarlarının artırılması bu bağlamda önemlidir.
- TRA2 bölgesinin gençler açısından en önemli sorunlarından biri sosyal alanların yetersizliğidir. Bu da gençlerin yeteri düzeyde sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerle uğraşamaması-

na yol açmaktadır. Kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin sosyal alt yapı imkânını sağlamak bakımından daha etkin olmaları gerekir. Bununla birlikte özel sektörün bu alanlarda yatırım yapmasını teşvik edici politikalar devreye sokmak önemlidir.

- TRA2 bölgesinde gençler açısından yaşanan sorunlardan biri de spor alt yapısının yeterli düzeyde bulunmamasıdır. Bölgedeki il ve ilçelere spor salonları, futbol sahaları, tenis kortları, voleybol sahaları, yüzme havuzları inşa edilerek gençlerin buralarda spor yapmaları sağlanmalıdır. Gençliğin hem ruhsal sağlığı, hem de toplumsal yaşama katılımı açısından spor çok önemli bir araçtır. Ancak bölgedeki spor alt yapı imkânlarının yetersizliği gençlerin bu alana yönelmesini önlemektedir. Bu bakımdan devletin bu alana özel olarak ilgi göstermesi gerekir.
- Spor, sanat ve kültürel alt yapı imkânını sağlamada Gençlik Merkezleri önemli bir imkân olarak kullanılabilir. Ancak TRA2 bölgesindeki Gençlik Merkezleriyle ilgili üç sorun kendisini belirgin biçimde ele vermektedir. Bunlardan biri, ilçelerin çoğunda Gençlik Merkezlerinin bulunmamasıdır. Diğer de var olan Gençlik Merkezlerinin de bütçe sorunu yaşamamasıdır. Gençlik Merkezlerinin müstakil bütçeleri bulunmadığı için etkin olarak çalışmamaktadırlar. Son olarak bu gençlik merkezlerinde istihdam edilecek ücretli lider sayısının çok yetersiz olduğu görülmektedir. Gençlik liderlerinin sayısının ve niteliklerinin artırılması özellikle problemli çocukların sisteme kazandırılmasında son derece önemlidir.
- Gençlik Merkezlerini daha etkin ve işlevsel hale getirip çekim merkezleri haline getirmek için herkese aynı mesafede duran, siyasi kimliğini ön plana çıkarmayan, gençleri çekme kapasitesi olan, iyi ilişki ve diyalog kurabilen yöneticilerin başa getirilmesi gerekir. Gençlik Merkezlerinin gençleri endoktrine eden yerler olduğuna ilişkin imaj bazı gençleri bu merkezlerden uzak tutmaktadır. Bu bakımdan Gençlik Merkezlerinin sadece spor, sanat ve kültürel faaliyetlere odaklanması gerekir.
- TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin ülkenin diğer bölgelerindeki gençlerle kaynaşmasını sağlamak ve ülkenin tarihi, turistik değerleri hakkında bilgi düzeylerini geliştirmek için gezi programlarının düzenlenmesi önemlidir. Batıdaki gençlerin bölgeye getirilmesine yönelik programların yanı sıra, bölgedeki gençlerin Batı illerine götürülmesini sağlayacak programları yerel yönetimler etkin biçimde geliştirebilir veya bu alandaki faaliyetleri destekleyebilirler.
- TRA2 bölgesinde bulunan üniversiteler gençlik için önemli birer imkândır. Ancak üniversitelere devam eden öğrenciler genel olarak bölgedeki şehirlerden gelmektedirler. Üniversitelerin, öğrencilerin Batıyla etkileşimini sağlamak ve Batı'nın da bölge hakkında olumsuz olabilecek önyargılarını kırabilmek için Batı illerinden de öğrenci çekmeleri önemlidir. Bunun için üniversitede eğitim alt yapısının geliştirilmesi ve nitelikli öğretim üyelerinin istihdamının yanı sıra tanıtım ve reklam çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Kendi alanında isim yapmış, tanınan hocaların kısa süreliğine de olsa bölgedeki üniversitelerde çalışmalarını sağlanarak onlar üzerinden Batıdan öğrenci çekilebilir.
- TRA2 bölgesindeki sportif, sanatsal ve kültürel alt yapı eksikliğini gidermede üniversiteler etkin rol oynayabilirler. Bu bakımdan üniversitelerde spor, sanat ve kültürel alt yapı imkânları geliştirilmeli ve bunlar şehirdeki diğer gençlerin de kullanımına açılmalıdır. Bu tür faaliyetler

üzerinden üniversite-toplum işbirliği ve ilişkisi geliştirilmelidir.

- Araştırma bulgularına göre gençlerde kitap okuma eğilimi bulunmaktadır. Ancak bölgede kütüphane alt yapısı yeterli değildir. Gençlik Merkezlerinde bile doğru düzgün kitap bulunmamaktadır. Bu bakımdan başta üniversite kütüphaneleri olmak üzere, il ve ilçe kütüphaneleri ile okullar donanımlı kütüphane alt yapı imkânına kavuşturulmalıdır. Buralara kitap temin etmek için devletin kaynak sağlamasının yanı sıra bir takım kampanyalar düzenlenebilir.
- TRA2 bölgesinde yaşayan gençlerin önemli bir kısmı Batı'ya gittiklerinde ayrımcılığa uğradıklarına inanmaktadırlar. Bu bakımdan liseli gençlerin en büyük arzusu bölgedeki üniversitelerden birine gitmektir. Özellikle Diyarbakır'daki Dicle üniversitesi bölgedeki öğrencilerin neredeyse ilk tercihi haline gelmiş durumdadır. Bunun temelinde Batı'da ayrımcılığa uğrama korkusu yatmaktadır. Bu durum gençlerin hareketliliğini engellemekte ve bölge gençlerinin bölgeye kapanmasına yol açmaktadır. Bu bakımdan ayrımcılık eylemlerine karşı etkin ve caydırıcı cezai müeyyideler geliştirilmelidir.
- Devletin bölgede gençlere yönelik yapılan sosyal projelere ve faaliyetlere destek vermesi önemlidir. Bu bağlamda gençliğin sorunlarıyla ilgilenen sivil toplum örgütlerinin geliştirilmesi için destekler verilmelidir. Gençlik ve Spor Bakanlığının bütçe imkânları bu alandaki çalışmalara kanalize edilerek bölgedeki sosyal ve kültürel alan eksikliğini giderilmesine katkıda bulunulabilir.
- Gençlerde gelecek beklentisi ve yaşama arzusunu geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak ve hizmetler geliştirmek gerekir. Örgüte katılım daha çok yaşam memnuniyeti düşük, gelecek beklentisi olmayan, hayattan ümidini kesen gençlerden geldiği bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan bölgedeki gençlerde yaşama bağlılığı ve gelecek umudunu geliştirecek, canlı tutacak politikalar ve hizmetler geliştirmek gerekir.
- Bölgedeki valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler, STK'lar, okullar, Halk eğitim merkezleri Gençlik merkezleri vs. gibi kurumlar tarafından gençlere yönelik hobi hizmetleri sunulmalıdır. Bu bağlamda spor, enstrüman, resim, trekking gibi sanatsal ve kültürel etkinliklerle gençlerin yaşam kalitesi geliştirilmeli, gençlerin böylece yaşam doyumu ve memnuniyeti artırılmalıdır.
- TRA2 bölgesinde erken evlilikler sorun olmaya devam etmektedir. Erken evliliğin bir kısmında aileler rol oynamaktadır. Ancak, bir kısmında ise genç kızların kendileri belirleyici olmaktadır. Bölgede yaşayan bazı kız çocukları aile baskısından kurtulmak için kaçarak evlenmektedirler. Erken evliliklerin yol açtığı en önemli sorun gençlerin eğitimlerini yarıda bırakmalarıdır. Bununla birlikte erken evlilik, aile içi şiddet, yoksulluk, geçim sıkıntısı gibi sorunlara da yol açmaktadır. Bu bakımdan devletin erken evlilikleri önleyici etkin politikalar geliştirmesi önemlidir.
- Bölgenin en önemli ticari faaliyet alanı hayvancılıktır. Hayvancılığın profesyonel ve etkin bir uğraş alanı haline getirilmesi için özel adımlar atılmalıdır. Bu alanda atılacak iki adım önemli olabilir. Birincisi, bölgede tarım ve ziraat liseleri yaygınlaştırılarak, bu okullarda modern ve bilinçli tarım ve hayvancılık eğitimi verilebilir. İkincisi de, hayvancılık ve hayvancılığa dayalı sanayiye yönelik teşvikleri iyileştirerek bu alandaki yatırımları cazip hale getirmek gerekir.

- Gençler için anne ve babadan sonra gelen en önemli rol modelleri öğretmenlerdir. Bölgede görev yapan öğretmenler bir yandan eğitim üzerinden gençlerin ufkunu geliştirirken, bir yandan da bir çeşit “kültürel elçi” görevi üstlenmektedirler. Bu bakımdan öğretmenlerin öğrencilere yönelik yapıcı, anlayışlı, yumuşak, kazandırıcı tutum içinde olmalarını sağlamak önemlidir. Milli Eğitim il ve ilçe müdürlüklerinin bu konuya özel olarak eğilmesinde yarar vardır.
- Son olarak, devlet adına görevde bulunan yetkililer ile kamuoyu önünde yer alan aktörlerin bölge gençlerinde rahatsızlığa ve tepkiye yol açan dil, söylem ve üsluptan uzak durmaları büyük önem taşımaktadır. Bölge insanının duygularını okşayan bir dilin yetkililer tarafından kullanılması, gençlerin entegrasyonunun yanı sıra aidiyet duygusu geliştirmelerinde de önemli rol oynamaktadır.

Kısaca, gençlik bir toplumun en önemli insan kaynağı olarak yarınını oluşturmaktadır. Ülkeler gençlerine iyi yatırım yaparak yarınlarını hazırlarlar. Gençler bir ülkenin geleceğini hazırladıkları gibi terör ve şiddet olayları için önemli bir malzeme ve insan kaynağı olarak da kullanılabilirler. Ülkemizde uzun zamandır süren terörün en önemli sömürü kaynağı gençler olmuştur. Bu bakımdan bölgedeki gençliğin teröre ve şiddete malzeme oluşturmaması için sanatsal, sportif ve kültürel faaliyetler üzerinden yaşam memnuniyetinin artırılması; iş ve meslek üzerinden gelecek beklentisinin geliştirilmesi ve ortak değerler üzerinden topluma kazandırılması gerekir. Bölgede özel sektörün neredeyse hiç gelişmemiş olması gerçeğini dikkate aldığımızda bu konularda ana görevin kamu kurumlarına düştüğü açıktır.

KAYNAKÇA

- A. A. S., Ağrı Gençlik Spor İl Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- A. A., Göle Belediye Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.
- A. B., Doğubayazıt İlçe Emniyet Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.
- A. C. A., Patnos Belediye Başkanı, Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.
- A. G., Kars İl Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan M. Doğaner, 23 Kasım 2017.
- A.K., Kağızman İlçe Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017
- A.K., Sarıkamış İlçe Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017
- A. M., AK Parti Göle Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, 25 Kasım 2017.
- A. O., Aralık Belediye Başkanı, Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.
- A. O., Ardahan İl Emniyet Müdür Yardımcısı, Mülakat: Adem Çaylak, 23 Kasım 2017
- A. S. A., Ağrı Gençlik Spor İl Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- Acar, H. (2008). “Türkiye’nin Ulusal Gençlik Politikası Nasıl Yapılandırılmalıdır?” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-20.
- Akman, İ., ve Akman, N. (2017). Çocuk Ve Gençlerde Okuma Alışkanlığı Sorunu: Okul Kütüphanelerinin İşlevselliğine Bir Bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 281-285.
- Akyüz, İ. (2014). Türkiye’de Gençlik, Din ve Değerler Konusunda Yapılan Ampirik Araştırmaların Yöntem ve İçerik Analizi. *Journal of Faculty of Theology*, Sakarya University, 15 (30).
- Aslantürk, Z., Amman T., (2000). *Sosyoloji: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2000.
- B. D., Ardahan Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü-Muhasebe Şube Müdürü Vekili, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.
- B. M. E., Ardahan Valisi, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Gözde Özer, Ramazan M. Doğaner ve Olkan Senemoğlu, 24 Kasım 2017.
- B. M., Ardahan Üniversitesi Rektörü, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Ramazan Mutlu Doğaner, Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 24 Kasım 2017.
- B. T., Ardahan CHP Gençlik Kolları Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Adviye Damla Ünlü, 27 Kasım 2017.

- B. Y., Kağızman İlçe Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.
- Balaban, A. Y., ve İnce, İ. Ç. (2015). *Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri Ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği*. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30 (2).
- Baran, A.G. (2013). "Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), (5-25).
- Baş, H. (2017). Türkiye'de Genç Nüfus: Sorunlar ve Politikalar. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 27 (2).
- Başbakanlık, (2016). 65. Hükümet Programı, (Erişim tarihi: 10.10.2017), https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_GovernmentProgram.aspx
- Bayhan, V. (2013). Youth and Postmodern Identity Patterns- Sociological Profile of University Youth (İnönü University Case). *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), (135-157).
- Bayraktar, S. ve İncekara, A. (2013). *Türkiye'nin Genç İşsizlik Profili*. Çalışma İlişkileri Dergisi, 4 (1), 15-38.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*, Ankara: Aşina Kitaplar.
- Birleşmiş Milletler (2008). İnsani Gelişme Raporu Türkiye 2008-Türkiye'de Gençlik. Ankara: Desen Ofset.
- Blum, L. (2004). "Stereotypes and Stereotyping: A Moral Analysis", *Philosophical Papers*, Vol. 33, No: 3.
- Braudel, F. (2004). *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge.
- Buckingham, D. (2008). *Introducing Identity: Youth, Identity and Digital Media*, ed. David Buckingham, Cambridge: MIT Press.
- C. M. K., Zirve Kayak ve Tenis Kulübü, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 28 Ekim 2017.
- Cafoğlu, Z. ve Okçu, V. (2013). Gençlik Sorunları: Siirt İli Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 43 (43).
- Cooley, H., C. (1909). *Social Organizations*. New York: Scribner's Publication.
- , (1902). *Human Nature and Social Order*, New York: Scribner's Publication.
- Ç. F., Ardahan İl Milli Eğitim Müdürü. Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.
- Ç. H., Ağrı İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- Ç. Y., Ağrı-Patnos Emniyet Komiser Yardımcısı, Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017
- Çaha, Ö. (2004). *Devlet ve Sivil Toplum*. İstanbul: Sivil Toplum Dergisi.
- Çaha, Ö. vd., *TR2 Bölgesi Kadın Profili Araştırması*, SERKA, 2017.
- Çaha, Ö., Toprak, M., & Uslu, N. (2010). "Religion and Ethnicity in the Construction of Official ideology in Republican Turkey". *The Muslim World*, 100 (1), 33-44.
- Çaha, Ö.; Çaylak, A.; Tutar, H. (2013). *TR2 Bölgesi Sivil Toplum Kuruluşları Profili. Kars Ardahan Ağrı ve Iğdır İlleri, Serka Yayınları, Ankara*.
- D. K., Aralık Kaymakamı. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.
- D. M., Aralık İlçe Emniyet Polis Memuru. Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.
- Dahl, R (1963). *Modern Political Analysis*, Cliffs: Prentice-Hall, Inc., Englewood.
- Doğan, O., vd. (2003). "Gençliğe Bakış" Çalışması Final Raporu. *Dünya Bankası Türkiye Bürosu, Ankara*.
- E.Ö., Kağızman Kaymakamı, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017
- Erdoğan, Emre (2009) "Olasılıksızlık Kuramını Anlamak: Türk Gençliği ve Siyasal Partilere Katılım," C. Boyraz (der.), *Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) Yayınları, İstanbul, ss. 71-96.
- Erikli, S. (2016). Genç Yoksulluğunun Temel Belirleyicileri: Eğitim ve Düzgün İş. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18 (1), 283-302.
- Erdem Y. ve Çağlayandereli M. (2006). Televizyon Ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (1), 15-30.
- Eroğlu, F. (1999). "Küreselleşme Süreci ve Kimlik Krizi", *Türk Yurdu Dergisi*, (Mart-Mayıs).
- E.D., Posof Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 24 Kasım 2017
- E.Y., Posof Kaymakamı, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 24 Kasım 2017
- E.Y., Posof İlçe Gençlik ve Spor Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 24 Kasım 2017
- G. N., Aralık İlçe Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Murat Önder, 27.10.2017.
- G.T., Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23.11.2017
- Genç Hayat Vakfı (2011). İstanbul Liseli Profili: Eğitim, Aile, Sosyal Çevre, Medya ve Gençlik Halleri. İstanbul.
- Güçlü, M. (2013). Gençlik Döneminde Boş Zaman Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), (158-169).

- Gür, B. ve Diğerleri (2012). *Türkiye'nin Gençlik Profili*. SETA Yayınları.
- Gür, Emre ve Bahçeci, Devin (2014). *Karşılaştırmalı Bir Analiz: Avrupa'da Gençlerin Katılımı ve Gençlik Politikası* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- K. A., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- K. A., Iğdır Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017.
- K. A., Kağızman İlçe Gençlik Ve Spor Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017.
- K. A., Sarıkamış Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Olkan Senemoğlu ve Gözde Özer, 23 Kasım 2017.
- K. F., Ardahan Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, Meryem Aybas, Ramazan Mutlu Doğaner, 24 Kasım 2017.
- K. H., Türkiye Gençlik ve Spor Konfederasyonu Ardahan İl Başkanı, Mülakat: Olkan Senemoğlu, Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 25 Kasım 2017.
- K. M., Sarıkamış Spor Lisesi, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz, Olkan Senemoğlu ve Ömer Çaha, 28 Ekim 2017.
- K. M., Kars Belediye Başkanı, Mülakat: Adem Çaylak, 23 Kasım 2017.
- K. Y., Ağrı İl Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- Kalkınma Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasına (SEGE-2011), Ankara 2013.
- Kapani, M. (1988). *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kardam, F., Yüksel, İ. (2004). "Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk", *Nüfusbilim Dergisi*, C. 26.
- Keskin, N. E. (2014). "Toplumsal Sorunlar ve Üniversite". *Toplum ve Demokrasi*, Yıl 8, Sayı 17-18, Ocak-Aralık, 121-141.
- KHİP, Kamu Harcamaları İzleme Platformu (2016). "NEEİ Oranı" (Erişim tarihi: 6 Şubat 2016). http://kahip.org/site_media/docs/GENCLIK-INFOGROFIK.pdf
- Kılıçbay, M. A., (2016). "Kimlikler Okyanusu", *Doğu-Batı: Kimlikler*, Sayı: 23.
- Kızılkaya, A.; Karakullukçu Ö.F. ve Kömürcü, C. (2013). "Son 10 Yıllık Dönemde Gençlik Politikaları Bağlamında Yaşanan Demokratik Evrim Süreci" *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 224-235.
- KTB, Kültür ve Turizm Bakanlığı "Türkiye Okuma Kültür Haritası" <http://www.kygm.gov.tr/TR,36/turkiye-okuma-kulturu-haritasi-arastirmasi-sonuclari-ac.html> [Erişim tarihi: 23.12.2017]
- L. S., Doğubayazıt Gençlik Merkezi Müdürü, Mülakat: Ömer Çaha ve Ramazan Mutlu Doğaner, 26 Ekim 2017.
- Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Çev. Işın Gürbüz, İstanbul: Metis.
- M. F., Ağrı Naci Gökçe Anadolu Lisesi Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- Marchant, J., Vemam, R., (1935). *Cassell's Latin Dictionary: Latin English and English Latin*, London: Cassells and Company.
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri 2016-2017*, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_03/31152628_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017_1.pdf. [Erişim tarihi: 12 Kasım, 2017].
- N. M., Ağrı Gençlik ve Spor Merkezi Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 24 Ekim 2017.
- N.Y., Kağızman Belediye Başkanı, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017
- O. M. N., Ağrı Gençlik ve Spor Merkezi Müdürü, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 26 Ekim 2017.
- O. Z., Göle Kaymakamı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.
- Okur, A. (2014). *Türkiye'de Genç İşsizliği ve Nedenleri*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık.
- Onder, M. (2006). *How Local Conditions Affect the Existence and Capacity of the Nonprofit Sector: A Test of Competing Theories* (Doctoral Dissertation, Florida State University).
- Ö. E., Kağızman Kaymakamı, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017.
- Ö. M., Göle İlçe Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Advıye Damla Ünlü, 24 Kasım 2017.
- Ö. O., Ardahan Yunus Emre Anadolu Lisesi Müdür Başyardımcısı, Mülakat: Adem Çaylak ve Meryem Aybas, 24.11.2017.
- Ö. S., Kafkas Üniversitesi Rektörü, Mülakat: Meryem Aybas ve Ramazan Mutlu Doğaner, 23 Kasım 2017.
- Önder, Murat ve Güldenur Aydın (2016). "Türk Kamu Yönetiminde Stratejik Yönetim: Kronik Uygulama Sorunsalı ve Yeni Perspektifler", *The Journal of International Management Research*, 2: 3.
- Önder, Murat ve Niyazi Karabulut (2017). "A Research About The Youngs' Voting Behavior in Local Elections: The Case Of 2009, Ankara Metropolitan Municipality Elections" *Journal of Youth Researches*, 5(12), (69-88).
- Patton, C. V., ve Sawicki, D. S. (1993). *Basic Methods Of Policy Analysis and Planning*. 2nd Edition, Prentice Hall: New York.

- Posof Belediye Bşk. Yrd., Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu
- S. M., Aralık Ak Parti İlçe Başkanı, Mülakat: Murat Önder, 27 Ekim 2017.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*, Çev. Ayşegül Sönmezay, Birinci Baskı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- SERKA (2013). TRAZ Bölgesi (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars), 2014 – 2023 Bölge Planı, Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA):Kars.
- SERKA (2015). Rakamlarla Serhat İlleri, Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA):Kars
- Sinanoğlu, O ve Turan, R. (1997). *Bilim İdeoloji ve Gençlik*, Kasem Ltd. Sti. 1997, İstanbul.
- Slattery, M. (2010). *Sosyolojide Temel Fikirler*, Çev. Şebnem Özkan, İstanbul: Sentez Yayınları.
- Syzmanski, A. (2009). "Racism and Sexism as Punctional Substitutes in the Labor Market", *The Sociological Quaterly*, Vol.17, No:1.
- Şahinbaş, Y. (2016). *Gençliğin Siyaset Algısı Ve Yönelimleri: Trakya Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma*. Trakya Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şen, M.; Meriç, Ü.; Gezgin, F.; Demir, I.; Alpaydın, Y. ve Aktaş, İ. (2010). *Türkiye'de Ergen Profili 2008*. Aile Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- T. G., Sarıkamış Belediye Başkanı, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017.
- T. T., Patnos Milli Eğitim İlçe Müdürü. Mülakat: Murat Önder, 26 Ekim 2017.
- T. Y., Ağrı İl Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: M. Emin Köktaş ve Adnan Akın, 26 Ekim 2017.
- T.Y., Sarıkamış İlçe Emniyet Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017
- Taş, H. Y., ve Bilen, M. (2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Genç İşsizliği Sorunu ve Çözüm Önerileri*. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 3(6).
- Tekin, G. (2015). *Gençlerin Siyasal Katılımında Kitle İletişim Araçlarının Rolü* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tekin, M. (2007). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 111-120.
- TÜİK (2014). İstatistiklerle Gençlik, 2014, Youth in Statistics, 2014. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.
- TÜİK (2016). İstatistiklerle Gençlik, 2016, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.
- TÜİK, "İstatistiklerle Aile 2016", *Haber Bülteni 24646*, [http:// www.tuik.gov.tr/ PreHaber Bultenleri.do?id=24646](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24646)Erişim Tarihi: [Erişim tarihi: 07.09.2017].
- TÜİK, İllerde Yaşam Endeksi 2015, Haber Bülteni, Sayı: 24561, Ocak 2016.
- TÜİK, *Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri*, [http:// www.tuik.gov.tr/ UstMenu.do?met od=temelist](http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?met od=temelist), [Erişim tarihi: 10.12.2017].
- TÜİK, *TÜİK 2016* <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24920> [Erişim tarihi: 24.11.2017]
- U. S., Sarıkamış Değişim Derneği Başkanı, Mülakat: Oğuzhan Altınkoz ve Olkan Senemoğlu, 28. Ekim 2017.
- United Nations (2005). *World Youth Report: Young People Today, and in 2015*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- United Nations –UN-(2017). *Youth Issue Briefs*, [https://www.un.org/ development/ desa/ youth / issue-briefs.html](https://www.un.org/development/desa/youth/issue-briefs.html), [Erişim tarihi: 31.11.2017].
- Uslu, Fatma Başak (2013). *AB'de ve Türkiye'de Gençlik Politikaları Uygulamaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül SBE.
- V. S., Iğdır Besti Aydeniz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Rehber Öğretmen, Mülakat: Havva Çaha ve Meryem Aybas, 27 Ekim 2017
- WVSA, *World Values Survey*, [http:// www.worldvaluessurvey.org/ WVSONline.jsp](http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp), [Erişim tarihi: 09.12.2017].
- Y. Y., Kars Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü Vekili. Mülakat: Meryem Aybas, 23 Kasım 2017.
- Yaman, Ö. M. (2013). Türkiye'de Gençlik Sosyolojisi Çalışmalarına Dair Bibliyografik Bir Değerlendirme. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 5(2).
- Yavuz, S. ve E. Özmete (2012). Türkiye'de Genç Bireyler ve Ebeveynleri arasında Yaşanan Sorunların "Aile Yapısı Araştırması" Sonuçlarına Göre Değerlendirilmesi, *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7 (29), s.9-27.
- Yazıcı, E. (2001). Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili Üzerine Bir Alan Araştırması: Gazi Üniversitesi Örneği, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- YSK, *26. Dönem Milletvekili Genel Seçim Sandık Sonuçları*, [https:// sonuc.ysk.gov.tr/ module/ssps.jsf](https://sonuc.ysk.gov.tr/module/ssps.jsf), [Erişim tarihi: 11.12. 2017].
- Z. D., Kağızman Milli Eğitim Müdürü, Mülakat: Gözde Özer ve Olkan Senemoğlu, 23 Kasım 2017

EKLER

EK1: VARYANS ANALİZİ (CİNSİYET)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Kaç yaşındasınız?	Between Groups	112,864	1	112,864	69,688	,000
	Within Groups	7595,666	4690	1,620		
	Total	7708,529	4691			
Okuduğunuz okul aşağıdakilerden hangisidir?	Between Groups	1,317	1	1,317	1,661	,197
	Within Groups	3716,951	4690	,793		
	Total	3718,268	4691			
En son tamamladığınız okul hangisidir?	Between Groups	5,759	1	5,759	6,944	,009
	Within Groups	405,565	489	,829		
	Total	411,324	490			
Neden eğitime devam etmediniz? (Sadece okula gitmeyenler)	Between Groups	4,727	1	4,727	1,426	,233
	Within Groups	1554,220	469	3,314		
	Total	1558,947	470			
Okuduğunuz okulun türü nedir? (Sadece liseye gidenler)	Between Groups	,513	1	,513	,328	,567
	Within Groups	4636,693	2969	1,562		
	Total	4637,206	2970			
Bölümünüz aşağıdaki alanlardan hangisine giriyor? (Sadece üniversiteye gidenler)	Between Groups	,647	1	,647	,318	,573
	Within Groups	2189,657	1077	2,033		
	Total	2190,304	1078			
Kaçınıcı sınıftasınız? (Okuyan tüm öğrenciler)	Between Groups	,050	1	,050	,044	,834
	Within Groups	4673,601	4092	1,142		
	Total	4673,651	4093			
Ders çalışmanın dışındaki boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz?	Between Groups	510,807	1	510,807	161,695	,000
	Within Groups	12829,013	4061	3,159		
	Total	13339,820	4062			
Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?	Between Groups	2,049	1	2,049	14,813	,000
	Within Groups	641,478	4637	,138		
	Total	643,527	4638			
Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?	Between Groups	163,893	1	163,893	82,391	,000
	Within Groups	6731,485	3384	1,989		
	Total	6895,378	3385			
Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?	Between Groups	22,848	1	22,848	16,886	,000
	Within Groups	5915,534	4372	1,353		
	Total	5938,382	4373			
TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?	Between Groups	280,343	1	280,343	126,132	,000
	Within Groups	10248,485	4611	2,223		
	Total	10528,829	4612			
Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz?	Between Groups	5,436	1	5,436	13,787	,000
	Within Groups	588,609	1493	,394		
	Total	594,044	1494			
Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?	Between Groups	3454,550	1	3454,550	420,073	,000
	Within Groups	36768,146	4471	8,224		
	Total	40222,696	4472			
Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?	Between Groups	2,283	1	2,283	3,586	,058
	Within Groups	2962,440	4653	,637		
	Total	2964,723	4654			

Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz?	Between Groups	118,940	1	118,940	66,336	,000
	Within Groups	7365,669	4108	1,793		
	Total	7484,609	4109			
Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musunuz?	Between Groups	113,852	1	113,852	61,394	,000
	Within Groups	7592,161	4094	1,854		
	Total	7706,013	4095			
Devletten eğitim yardımı (kredi,burs vs) alıyor musunuz?	Between Groups	2,597	1	2,597	14,941	,000
	Within Groups	708,101	4074	,174		
	Total	710,697	4075			
Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz?	Between Groups	172,967	1	172,967	167,572	,000
	Within Groups	4187,623	4057	1,032		
	Total	4360,590	4058			
İnternet kullanıyor musunuz?	Between Groups	5,405	1	5,405	40,836	,000
	Within Groups	617,210	4663	,132		
	Total	622,615	4664			
İnternete nereden ulaşıyorsunuz?	Between Groups	3,705	1	3,705	7,855	,005
	Within Groups	1829,098	3878	,472		
	Total	1832,803	3879			
Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz?	Between Groups	69,581	1	69,581	37,149	,000
	Within Groups	7272,873	3883	1,873		
	Total	7342,453	3884			
İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	19,745	1	19,745	6,760	,009
	Within Groups	11216,163	3840	2,921		
	Total	11235,908	3841			
İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz?	Between Groups	2,275	1	2,275	4,666	,031
	Within Groups	1908,119	3913	,488		
	Total	1910,394	3914			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Facebook	Between Groups	321,096	1	321,096	568,956	,000
	Within Groups	2044,115	3622	,564		
	Total	2365,212	3623			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Twitter	Between Groups	18,886	1	18,886	41,626	,000
	Within Groups	1547,586	3411	,454		
	Total	1566,472	3412			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Youtube	Between Groups	21,011	1	21,011	36,602	,000
	Within Groups	2089,568	3640	,574		
	Total	2110,580	3641			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Whatsapp	Between Groups	3,321	1	3,321	5,981	,015
	Within Groups	2074,944	3737	,555		
	Total	2078,265	3738			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Messenger	Between Groups	270,553	1	270,553	411,530	,000
	Within Groups	2328,621	3542	,657		
	Total	2599,174	3543			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Instagram	Between Groups	47,068	1	47,068	66,601	,000
	Within Groups	2587,271	3661	,707		
	Total	2634,339	3662			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Email	Between Groups	27,086	1	27,086	48,909	,000
	Within Groups	1925,542	3477	,554		
	Total	1952,627	3478			
Cep telefonunuz var mı?	Between Groups	5,826	1	5,826	51,068	,000
	Within Groups	436,174	3823	,114		
	Total	442,000	3824			

Cep telefonunuz internete bağlı mı?	Between Groups	,015	1	,015	,104	,748
	Within Groups	561,764	3806	,148		
	Total	561,779	3807			
Whatsapta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?	Between Groups	12,828	1	12,828	21,530	,000
	Within Groups	1953,157	3278	,596		
	Total	1965,985	3279			
Bir sorunuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?	Between Groups	257,148	1	257,148	51,660	,000
	Within Groups	22922,543	4605	4,978		
	Total	23179,691	4606			
Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?	Between Groups	122,948	1	122,948	26,025	,000
	Within Groups	21906,174	4637	4,724		
	Total	22029,122	4638			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Sinemaya gitmek	Between Groups	9,553	1	9,553	25,436	,000
	Within Groups	1685,486	4488	,376		
	Total	1695,039	4489			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Cuma namazı kılmak	Between Groups	1028,220	1	1028,220	2106,090	,000
	Within Groups	2060,259	4220	,488		
	Total	3088,479	4221			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Ramazanda oruç tutmak	Between Groups	32,244	1	32,244	78,216	,000
	Within Groups	1907,421	4627	,412		
	Total	1939,665	4628			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- İçki içmek	Between Groups	20,320	1	20,320	80,767	,000
	Within Groups	1065,456	4235	,252		
	Total	1085,776	4236			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Sigara içmek	Between Groups	152,823	1	152,823	284,600	,000
	Within Groups	2286,435	4258	,537		
	Total	2439,258	4259			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Beş vakit namaz kılmak	Between Groups	1,863	1	1,863	3,149	,076
	Within Groups	2660,377	4497	,592		
	Total	2662,240	4498			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Dini sohbetlere katılmak	Between Groups	,986	1	,986	1,910	,167
	Within Groups	2321,777	4500	,516		
	Total	2322,763	4501			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?-Siyasi sohbetlere katılmak	Between Groups	35,446	1	35,446	79,536	,000
	Within Groups	1948,886	4373	,446		
	Total	1984,332	4374			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Kahveye/kafeye gitmek	Between Groups	102,336	1	102,336	186,033	,000
	Within Groups	2447,387	4449	,550		
	Total	2549,723	4450			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Vatan sevgisi	Between Groups	12,365	1	12,365	40,558	,000
	Within Groups	1414,021	4638	,305		
	Total	1426,386	4639			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Millet sevgisi	Between Groups	13,882	1	13,882	44,488	,000
	Within Groups	1442,905	4624	,312		
	Total	1456,788	4625			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Bayrak sevgisi	Between Groups	8,363	1	8,363	28,791	,000
	Within Groups	1343,772	4626	,290		
	Total	1352,135	4627			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Dine bağlılık	Between Groups	3,043	1	3,043	15,065	,000
	Within Groups	936,944	4639	,202		
	Total	939,986	4640			

Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Devlet sevgisi	Between Groups	4,857	1	4,857	11,239	,001
	Within Groups	1986,243	4596	,432		
	Total	1991,100	4597			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- İnsan sevgisi	Between Groups	5,295	1	5,295	20,062	,000
	Within Groups	1222,293	4631	,264		
	Total	1227,589	4632			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Cumhuriyet	Between Groups	24,186	1	24,186	58,677	,000
	Within Groups	1892,785	4592	,412		
	Total	1916,971	4593			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Demokrasi	Between Groups	14,831	1	14,831	34,885	,000
	Within Groups	1948,043	4582	,425		
	Total	1962,874	4583			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Laiklik	Between Groups	32,743	1	32,743	61,283	,000
	Within Groups	2433,704	4555	,534		
	Total	2466,447	4556			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Kanuna bağlılık	Between Groups	9,501	1	9,501	19,722	,000
	Within Groups	2195,423	4557	,482		
	Total	2204,924	4558			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Siyasi görüş	Between Groups	1,471	1	1,471	2,215	,137
	Within Groups	3022,470	4551	,664		
	Total	3023,942	4552			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Zenginlik/servet	Between Groups	17,259	1	17,259	26,964	,000
	Within Groups	2930,898	4579	,640		
	Total	2948,157	4580			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Aile	Between Groups	,999	1	,999	5,486	,019
	Within Groups	846,334	4649	,182		
	Total	847,333	4650			
Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?	Between Groups	45,877	1	45,877	78,334	,000
	Within Groups	2719,222	4643	,586		
	Total	2765,099	4644			
Sevgiliniz var mı?	Between Groups	38,393	1	38,393	188,495	,000
	Within Groups	937,547	4603	,204		
	Total	975,940	4604			
Sevgilinizle nasıl görüşüyorsunuz?	Between Groups	2,993	1	2,993	2,642	,104
	Within Groups	2017,387	1781	1,133		
	Total	2020,380	1782			
Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yapmayı düşünürsünüz?	Between Groups	80,222	1	80,222	155,741	,000
	Within Groups	2254,591	4377	,515		
	Total	2334,813	4378			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Kadınlar	Between Groups	171,440	1	171,440	284,933	,000
	Within Groups	2745,497	4563	,602		
	Total	2916,937	4564			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Yoksullar	Between Groups	19,305	1	19,305	31,548	,000
	Within Groups	2768,434	4524	,612		
	Total	2787,739	4525			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Kürtler	Between Groups	1,231	1	1,231	1,818	,178
	Within Groups	3060,130	4521	,677		
	Total	3061,361	4522			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Aleviler	Between Groups	1,722	1	1,722	2,755	,097
	Within Groups	2747,716	4396	,625		
	Total	2749,438	4397			

Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Çingenerler	Between Groups	3,052	1	3,052	4,795	,029
	Within Groups	2802,018	4402	,637		
	Total	2805,071	4403			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Müslüman olmayanlar	Between Groups	14,680	1	14,680	22,195	,000
	Within Groups	2949,848	4460	,661		
	Total	2964,527	4461			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Dindarlar	Between Groups	5,484	1	5,484	8,364	,004
	Within Groups	2921,055	4455	,656		
	Total	2926,539	4456			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Alevi	Between Groups	1,146	1	1,146	1,800	,180
	Within Groups	2851,246	4478	,637		
	Total	2852,392	4479			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Ateist	Between Groups	3,937	1	3,937	6,288	,012
	Within Groups	2805,479	4481	,626		
	Total	2809,416	4482			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Başörtülü	Between Groups	13,990	1	13,990	35,788	,000
	Within Groups	1780,211	4554	,391		
	Total	1794,201	4555			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Başörtüsüz	Between Groups	27,408	1	27,408	60,668	,000
	Within Groups	2037,896	4511	,452		
	Total	2065,304	4512			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Çingene	Between Groups	7,636	1	7,636	12,246	,000
	Within Groups	2790,287	4475	,624		
	Total	2797,923	4476			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Dindar	Between Groups	6,905	1	6,905	12,591	,000
	Within Groups	2483,273	4528	,548		
	Total	2490,179	4529			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Hıristiyan	Between Groups	2,664	1	2,664	4,183	,041
	Within Groups	2852,380	4478	,637		
	Total	2855,044	4479			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Eşcinsel	Between Groups	,000	1	,000	,000	,995
	Within Groups	2265,484	4450	,509		
	Total	2265,484	4451			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- İçki içen	Between Groups	42,357	1	42,357	79,314	,000
	Within Groups	2383,409	4463	,534		
	Total	2425,766	4464			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Kürt	Between Groups	4,234	1	4,234	9,842	,002
	Within Groups	1957,481	4550	,430		
	Total	1961,715	4551			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Türk	Between Groups	,293	1	,293	,810	,368
	Within Groups	1645,937	4555	,361		
	Total	1646,230	4556			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Oruç tutmayan	Between Groups	,020	1	,020	,036	,849
	Within Groups	2540,826	4493	,566		
	Total	2540,847	4494			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- İslamcı	Between Groups	,874	1	,874	2,078	,149
	Within Groups	1908,119	4535	,421		
	Total	1908,994	4536			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Sünni	Between Groups	6,949	1	6,949	11,257	,001
	Within Groups	2746,271	4449	,617		
	Total	2753,220	4450			

Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Şii	Between Groups	,770	1	,770	1,211	,271
	Within Groups	2835,964	4461	,636		
	Total	2836,734	4462			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Yahudi	Between Groups	,181	1	,181	,300	,584
	Within Groups	2687,162	4464	,602		
	Total	2687,343	4465			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Cumhurbaşkanlığı	Between Groups	5,119	1	5,119	7,389	,007
	Within Groups	3152,454	4550	,693		
	Total	3157,573	4551			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- TBMM	Between Groups	19,789	1	19,789	30,622	,000
	Within Groups	2930,578	4535	,646		
	Total	2950,367	4536			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Hükümet	Between Groups	7,554	1	7,554	11,176	,001
	Within Groups	3035,581	4491	,676		
	Total	3043,135	4492			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Ordu(TSK)	Between Groups	1,302	1	1,302	1,965	,161
	Within Groups	2979,298	4496	,663		
	Total	2980,600	4497			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Polis Teşkilatı	Between Groups	30,714	1	30,714	50,258	,000
	Within Groups	2780,005	4549	,611		
	Total	2810,719	4550			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Diyanet İşleri	Between Groups	7,066	1	7,066	10,751	,001
	Within Groups	2956,970	4499	,657		
	Total	2964,037	4500			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Mahkemeler	Between Groups	7,699	1	7,699	11,903	,001
	Within Groups	2914,170	4505	,647		
	Total	2921,869	4506			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Siyasi Partiler	Between Groups	3,005	1	3,005	5,563	,018
	Within Groups	2428,274	4496	,540		
	Total	2431,278	4497			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Medya	Between Groups	,010	1	,010	,020	,887
	Within Groups	2291,307	4493	,510		
	Total	2291,317	4494			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- YÖK/ÖSYM	Between Groups	2,457	1	2,457	3,999	,046
	Within Groups	2748,044	4472	,615		
	Total	2750,502	4473			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Vatan	Between Groups	4,473	1	4,473	10,283	,001
	Within Groups	1995,457	4588	,435		
	Total	1999,929	4589			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Devlet	Between Groups	,142	1	,142	,252	,616
	Within Groups	2554,817	4540	,563		
	Total	2554,958	4541			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Millet	Between Groups	,590	1	,590	1,293	,256
	Within Groups	2082,044	4562	,456		
	Total	2082,635	4563			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Bayrak	Between Groups	3,862	1	3,862	9,887	,002
	Within Groups	1784,196	4568	,391		
	Total	1788,057	4569			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Namus	Between Groups	7,506	1	7,506	32,161	,000
	Within Groups	1069,136	4581	,233		
	Total	1076,642	4582			

İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- İnanıldığı dava	Between Groups	31,916	1	31,916	58,510	,000
	Within Groups	1211,520	2221	,545		
	Total	1243,437	2222			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Din	Between Groups	2,019	1	2,019	7,836	,005
	Within Groups	1179,855	4580	,258		
	Total	1181,874	4581			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Dil	Between Groups	22,593	1	22,593	43,833	,000
	Within Groups	2328,761	4518	,515		
	Total	2351,355	4519			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Irk	Between Groups	29,340	1	29,340	50,640	,000
	Within Groups	2610,721	4506	,579		
	Total	2640,061	4507			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Servet	Between Groups	49,156	1	49,156	75,275	,000
	Within Groups	2930,716	4488	,653		
	Total	2979,872	4489			
Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?	Between Groups	6,273	1	6,273	2,589	,108
	Within Groups	11308,084	4666	2,424		
	Total	11314,357	4667			
İmkânınız olursa bu şehirden ayrılp başka bir şehre gider misiniz?	Between Groups	2,187	1	2,187	3,744	,053
	Within Groups	2714,162	4647	,584		
	Total	2716,349	4648			
Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?	Between Groups	10,142	1	10,142	14,585	,000
	Within Groups	3247,288	4670	,695		
	Total	3257,430	4671			
Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?	Between Groups	,184	1	,184	,125	,724
	Within Groups	6856,242	4661	1,471		
	Total	6856,426	4662			
Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?	Between Groups	38,018	1	38,018	22,836	,000
	Within Groups	7758,262	4660	1,665		
	Total	7796,280	4661			
Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?	Between Groups	411,380	1	411,380	188,700	,000
	Within Groups	10028,360	4600	2,180		
	Total	10439,740	4601			
Eğitimizi tamamladığınızda çalışmak için bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?	Between Groups	64,066	1	64,066	38,294	,000
	Within Groups	6872,663	4108	1,673		
	Total	6936,729	4109			
Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?	Between Groups	41,280	1	41,280	22,505	,000
	Within Groups	8530,945	4651	1,834		
	Total	8572,224	4652			
Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?	Between Groups	8,409	1	8,409	4,624	,032
	Within Groups	8467,388	4656	1,819		
	Total	8475,796	4657			
Kaç kardeşiniz var?	Between Groups	1,740	1	1,740	2,341	,126
	Within Groups	3470,041	4669	,743		
	Total	3471,781	4670			
Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?	Between Groups	2,044	1	2,044	,639	,424
	Within Groups	14795,519	4627	3,198		
	Total	14797,562	4628			

Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	71,732	1	71,732	36,523	,000
	Within Groups	9154,252	4661	1,964		
	Total	9225,985	4662			
Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?	Between Groups	2,420	1	2,420	1,346	,246
	Within Groups	8360,271	4650	1,798		
	Total	8362,690	4651			
Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?	Between Groups	3,557	1	3,557	1,932	,165
	Within Groups	8586,877	4664	1,841		
	Total	8590,434	4665			
Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?	Between Groups	37,390	1	37,390	16,646	,000
	Within Groups	10415,869	4637	2,246		
	Total	10453,259	4638			
Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?	Between Groups	11,043	1	11,043	7,821	,005
	Within Groups	6196,277	4388	1,412		
	Total	6207,320	4389			
Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?	Between Groups	,002	1	,002	,001	,978
	Within Groups	8672,950	4130	2,100		
	Total	8672,952	4131			
Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?	Between Groups	9,467	1	9,467	19,370	,000
	Within Groups	2168,422	4437	,489		
	Total	2177,888	4438			
Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?	Between Groups	10,816	1	10,816	50,654	,000
	Within Groups	938,864	4397	,214		
	Total	949,680	4398			
Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz?	Between Groups	,007	1	,007	,010	,919
	Within Groups	1004,810	1450	,693		
	Total	1004,817	1451			
Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?	Between Groups	213,011	1	213,011	41,617	,000
	Within Groups	23324,153	4557	5,118		
	Total	23537,163	4558			
Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?	Between Groups	23,305	1	23,305	10,707	,001
	Within Groups	10083,754	4633	2,177		
	Total	10107,059	4634			
Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?	Between Groups	3,173	1	3,173	2,060	,151
	Within Groups	7158,430	4647	1,540		
	Total	7161,602	4648			
Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?	Between Groups	,589	1	,589	,278	,598
	Within Groups	9871,852	4650	2,123		
	Total	9872,441	4651			
Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?	Between Groups	17,877	1	17,877	9,343	,002
	Within Groups	8838,469	4619	1,914		
	Total	8856,346	4620			
Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?	Between Groups	3,685	1	3,685	2,932	,087
	Within Groups	5657,102	4501	1,257		
	Total	5660,787	4502			
Sizce Doğu Anadolu bölgesi en iyi nasıl yönetilir?	Between Groups	11,995	1	11,995	12,838	,000
	Within Groups	3708,521	3969	,934		
	Total	3720,516	3970			
Devleti bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?	Between Groups	18,634	1	18,634	20,139	,000
	Within Groups	4250,656	4594	,925		
	Total	4269,290	4595			

Bölgedeki belediyelere kayyım atanmasını nasıl karşılıyorsunuz?	Between Groups	23,401	1	23,401	17,618	,000
	Within Groups	5748,518	4328	1,328		
	Total	5771,919	4329			
Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?	Between Groups	10,123	1	10,123	5,306	,021
	Within Groups	8854,412	4641	1,908		
	Total	8864,534	4642			
Sizce Türkiye'de devlet sizi temsil ediyor mu?	Between Groups	14,153	1	14,153	6,082	,014
	Within Groups	10690,657	4594	2,327		
	Total	10704,809	4595			

EK2: VARYANS ANALİZİ (OKUL)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Cinsiyetiniz?	Between Groups	17,714	3	5,905	23,960	,000
	Within Groups	1155,286	4688	,246		
	Total	1173,000	4691			
Kaç yaşındasınız?	Between Groups	4738,981	3	1579,660	2493,796	,000
	Within Groups	2969,549	4688	,633		
	Total	7708,529	4691			
Bölümünüz aşağıdaki alanlardan hangisine giriyor? (Sadece üniversiteye gidenler)	Between Groups	107,449	1	107,449	55,560	,000
	Within Groups	2082,855	1077	1,934		
	Total	2190,304	1078			
Kaçınıcı sınıftasınız? (Okuyan tüm öğrenciler)	Between Groups	79,325	2	39,663	35,317	,000
	Within Groups	4594,326	4091	1,123		
	Total	4673,651	4093			
Ders çalışmanın dışındaki boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz? Birinci şık.	Between Groups	151,108	3	50,369	15,502	,000
	Within Groups	13188,712	4059	3,249		
	Total	13339,820	4062			
Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?	Between Groups	7,657	3	2,552	18,605	,000
	Within Groups	635,870	4635	,137		
	Total	643,527	4638			
Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?	Between Groups	41,805	3	13,935	6,876	,000
	Within Groups	6853,573	3382	2,026		
	Total	6895,378	3385			
Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?	Between Groups	57,453	3	19,151	14,231	,000
	Within Groups	5880,929	4370	1,346		
	Total	5938,382	4373			
TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?	Between Groups	69,977	3	23,326	10,279	,000
	Within Groups	10458,851	4609	2,269		
	Total	10528,829	4612			
Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz?	Between Groups	2,272	3	,757	1,908	,126
	Within Groups	591,772	1491	,397		
	Total	594,044	1494			
Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?	Between Groups	126,124	3	42,041	4,686	,003
	Within Groups	40096,572	4469	8,972		
	Total	40222,696	4472			
Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?	Between Groups	395,514	3	131,838	238,664	,000
	Within Groups	2569,209	4651	,552		
	Total	2964,723	4654			

Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz?	Between Groups	153,852	2	76,926	43,097	,000
	Within Groups	7330,757	4107	1,785		
	Total	7484,609	4109			
Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musunuz?	Between Groups	56,176	2	28,088	15,028	,000
	Within Groups	7649,837	4093	1,869		
	Total	7706,013	4095			
Devletten eğitim yardımı (kredi,burs vs) alıyor musunuz?	Between Groups	136,758	2	68,379	485,258	,000
	Within Groups	573,939	4073	,141		
	Total	710,697	4075			
Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz?	Between Groups	64,512	2	32,256	30,453	,000
	Within Groups	4296,078	4056	1,059		
	Total	4360,590	4058			
İnternet kullanıyor musunuz?	Between Groups	18,103	3	6,034	46,526	,000
	Within Groups	604,513	4661	,130		
	Total	622,615	4664			
İnternete nereden ulaşıyorsunuz?	Between Groups	13,812	3	4,604	9,811	,000
	Within Groups	1818,991	3876	,469		
	Total	1832,803	3879			
Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz?	Between Groups	1304,899	3	434,966	279,601	,000
	Within Groups	6037,554	3881	1,556		
	Total	7342,453	3884			
İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	44,768	3	14,923	5,118	,002
	Within Groups	11191,140	3838	2,916		
	Total	11235,908	3841			
İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz?	Between Groups	40,176	3	13,392	28,006	,000
	Within Groups	1870,218	3911	,478		
	Total	1910,394	3914			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Facebook	Between Groups	28,259	3	9,420	14,591	,000
	Within Groups	2336,952	3620	,646		
	Total	2365,212	3623			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Twitter	Between Groups	29,997	3	9,999	22,185	,000
	Within Groups	1536,475	3409	,451		
	Total	1566,472	3412			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Youtube	Between Groups	44,027	3	14,676	25,835	,000
	Within Groups	2066,553	3638	,568		
	Total	2110,580	3641			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Whatsapp	Between Groups	131,846	3	43,949	84,334	,000
	Within Groups	1946,418	3735	,521		
	Total	2078,265	3738			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Messenger	Between Groups	28,648	3	9,549	13,151	,000
	Within Groups	2570,525	3540	,726		
	Total	2599,174	3543			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Instagram	Between Groups	84,846	3	28,282	40,590	,000
	Within Groups	2549,493	3659	,697		
	Total	2634,339	3662			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Email	Between Groups	107,995	3	35,998	67,815	,000
	Within Groups	1844,632	3475	,531		
	Total	1952,627	3478			
Cep telefonunuz var mı?	Between Groups	25,385	3	8,462	77,606	,000
	Within Groups	416,615	3821	,109		
	Total	442,000	3824			

Cep telefonunuz internete bağlı mı?	Between Groups	27,631	3	9,210	65,592	,000
	Within Groups	534,148	3804	,140		
	Total	561,779	3807			
Whatsapta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?	Between Groups	121,734	3	40,578	72,080	,000
	Within Groups	1844,251	3276	,563		
	Total	1965,985	3279			
Bir sorunuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?	Between Groups	115,557	3	38,519	7,687	,000
	Within Groups	23064,134	4603	5,011		
	Total	23179,691	4606			
Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?	Between Groups	196,298	3	65,433	13,891	,000
	Within Groups	21832,824	4635	4,710		
	Total	22029,122	4638			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Sinemaya gitmek	Between Groups	155,219	3	51,740	150,735	,000
	Within Groups	1539,820	4486	,343		
	Total	1695,039	4489			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Cuma namazı kılmak	Between Groups	37,797	3	12,599	17,420	,000
	Within Groups	3050,682	4218	,723		
	Total	3088,479	4221			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Ramazanda oruç tutmak	Between Groups	15,346	3	5,115	12,294	,000
	Within Groups	1924,319	4625	,416		
	Total	1939,665	4628			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- İçki içmek	Between Groups	23,611	3	7,870	31,366	,000
	Within Groups	1062,165	4233	,251		
	Total	1085,776	4236			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Sigara içmek	Between Groups	308,334	3	102,778	205,274	,000
	Within Groups	2130,924	4256	,501		
	Total	2439,258	4259			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Beş vakit namaz kılmak	Between Groups	19,178	3	6,393	10,872	,000
	Within Groups	2643,062	4495	,588		
	Total	2662,240	4498			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Dini sohbetlere katılmak	Between Groups	25,807	3	8,602	16,845	,000
	Within Groups	2296,956	4498	,511		
	Total	2322,763	4501			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?-Siyasi sohbetlere katılmak	Between Groups	19,129	3	6,376	14,183	,000
	Within Groups	1965,203	4371	,450		
	Total	1984,332	4374			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Kahveye/kafeye gitmek	Between Groups	187,139	3	62,380	117,415	,000
	Within Groups	2362,584	4447	,531		
	Total	2549,723	4450			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Vatan sevgisi	Between Groups	17,700	3	5,900	19,417	,000
	Within Groups	1408,686	4636	,304		
	Total	1426,386	4639			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Millet sevgisi	Between Groups	14,039	3	4,680	14,991	,000
	Within Groups	1442,749	4622	,312		
	Total	1456,788	4625			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Bayrak sevgisi	Between Groups	10,768	3	3,589	12,374	,000
	Within Groups	1341,367	4624	,290		
	Total	1352,135	4627			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Dine bağlılık	Between Groups	9,497	3	3,166	15,775	,000
	Within Groups	930,489	4637	,201		
	Total	939,986	4640			

Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Devlet sevgisi	Between Groups	9,039	3	3,013	6,983	,000
	Within Groups	1982,061	4594	,431		
	Total	1991,100	4597			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- İnsan sevgisi	Between Groups	2,257	3	,752	2,842	,036
	Within Groups	1225,332	4629	,265		
	Total	1227,589	4632			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Cumhuriyet	Between Groups	26,039	3	8,680	21,069	,000
	Within Groups	1890,932	4590	,412		
	Total	1916,971	4593			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Demokrasi	Between Groups	19,775	3	6,592	15,537	,000
	Within Groups	1943,099	4580	,424		
	Total	1962,874	4583			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Laiklik	Between Groups	18,518	3	6,173	11,481	,000
	Within Groups	2447,929	4553	,538		
	Total	2466,447	4556			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Kanuna bağlılık	Between Groups	11,297	3	3,766	7,819	,000
	Within Groups	2193,628	4555	,482		
	Total	2204,924	4558			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Siyasi görüş	Between Groups	2,605	3	,868	1,308	,270
	Within Groups	3021,336	4549	,664		
	Total	3023,942	4552			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Zenginlik/servet	Between Groups	6,137	3	2,046	3,182	,023
	Within Groups	2942,020	4577	,643		
	Total	2948,157	4580			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Aile	Between Groups	,897	3	,299	1,641	,178
	Within Groups	846,436	4647	,182		
	Total	847,333	4650			
Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?	Between Groups	9,159	3	3,053	5,141	,002
	Within Groups	2755,940	4641	,594		
	Total	2765,099	4644			
Sevgiliniz var mı?	Between Groups	30,667	3	10,222	49,756	,000
	Within Groups	945,273	4601	,205		
	Total	975,940	4604			
Sevgilinizle nasıl görüşüyorsunuz?	Between Groups	,602	3	,201	,177	,912
	Within Groups	2019,778	1779	1,135		
	Total	2020,380	1782			
Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yapmayı düşünürsünüz?	Between Groups	19,621	3	6,540	12,359	,000
	Within Groups	2315,193	4375	,529		
	Total	2334,813	4378			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Kadınlar	Between Groups	24,913	3	8,304	13,097	,000
	Within Groups	2892,023	4561	,634		
	Total	2916,937	4564			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Yoksullar	Between Groups	26,682	3	8,894	14,567	,000
	Within Groups	2761,057	4522	,611		
	Total	2787,739	4525			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Kürtler	Between Groups	25,194	3	8,398	12,499	,000
	Within Groups	3036,167	4519	,672		
	Total	3061,361	4522			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Aleviler	Between Groups	52,695	3	17,565	28,620	,000
	Within Groups	2696,743	4394	,614		
	Total	2749,438	4397			

Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Çingenerler	Between Groups	17,084	3	5,695	8,987	,000
	Within Groups	2787,987	4400	,634		
	Total	2805,071	4403			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Müslüman olmayanlar	Between Groups	8,413	3	2,804	4,229	,005
	Within Groups	2956,114	4458	,663		
	Total	2964,527	4461			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Dindarlar	Between Groups	15,156	3	5,052	7,727	,000
	Within Groups	2911,383	4453	,654		
	Total	2926,539	4456			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Alevi	Between Groups	158,316	3	52,772	87,677	,000
	Within Groups	2694,075	4476	,602		
	Total	2852,392	4479			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Ateist	Between Groups	174,110	3	58,037	98,640	,000
	Within Groups	2635,306	4479	,588		
	Total	2809,416	4482			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Başörtülü	Between Groups	3,729	3	1,243	3,160	,024
	Within Groups	1790,472	4552	,393		
	Total	1794,201	4555			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Başörtüsüz	Between Groups	26,149	3	8,716	19,274	,000
	Within Groups	2039,155	4509	,452		
	Total	2065,304	4512			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Çingene	Between Groups	207,091	3	69,030	119,179	,000
	Within Groups	2590,832	4473	,579		
	Total	2797,923	4476			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Dindar	Between Groups	18,281	3	6,094	11,157	,000
	Within Groups	2471,898	4526	,546		
	Total	2490,179	4529			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Hıristiyan	Between Groups	190,340	3	63,447	106,573	,000
	Within Groups	2664,705	4476	,595		
	Total	2855,044	4479			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Eşcinsel	Between Groups	28,407	3	9,469	18,827	,000
	Within Groups	2237,077	4448	,503		
	Total	2265,484	4451			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- İçki içen	Between Groups	166,142	3	55,381	109,333	,000
	Within Groups	2259,624	4461	,507		
	Total	2425,766	4464			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Kürt	Between Groups	10,990	3	3,663	8,541	,000
	Within Groups	1950,725	4548	,429		
	Total	1961,715	4551			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Türk	Between Groups	1,775	3	,592	1,638	,178
	Within Groups	1644,455	4553	,361		
	Total	1646,230	4556			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Oruç tutmayan	Between Groups	113,624	3	37,875	70,078	,000
	Within Groups	2427,223	4491	,540		
	Total	2540,847	4494			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- İslamcı	Between Groups	4,694	3	1,565	3,725	,011
	Within Groups	1904,299	4533	,420		
	Total	1908,994	4536			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Sünni	Between Groups	208,448	3	69,483	121,422	,000
	Within Groups	2544,772	4447	,572		
	Total	2753,220	4450			

Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Şii	Between Groups	159,111	3	53,037	88,322	,000
	Within Groups	2677,622	4459	,600		
	Total	2836,734	4462			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Yahudi	Between Groups	120,435	3	40,145	69,783	,000
	Within Groups	2566,908	4462	,575		
	Total	2687,343	4465			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Cumhurbaşkanlığı	Between Groups	11,950	3	3,983	5,759	,001
	Within Groups	3145,623	4548	,692		
	Total	3157,573	4551			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- TBMM	Between Groups	31,505	3	10,502	16,309	,000
	Within Groups	2918,862	4533	,644		
	Total	2950,367	4536			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Hükümet	Between Groups	12,892	3	4,297	6,366	,000
	Within Groups	3030,243	4489	,675		
	Total	3043,135	4492			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Ordu(TSK)	Between Groups	9,130	3	3,043	4,603	,003
	Within Groups	2971,471	4494	,661		
	Total	2980,600	4497			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Polis Teşkilatı	Between Groups	33,706	3	11,235	18,397	,000
	Within Groups	2777,013	4547	,611		
	Total	2810,719	4550			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Diyanet İşleri	Between Groups	20,743	3	6,914	10,564	,000
	Within Groups	2943,294	4497	,655		
	Total	2964,037	4500			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Mahkemeler	Between Groups	17,711	3	5,904	9,154	,000
	Within Groups	2904,158	4503	,645		
	Total	2921,869	4506			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Siyasi Partiler	Between Groups	2,793	3	,931	1,723	,160
	Within Groups	2428,485	4494	,540		
	Total	2431,278	4497			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Medya	Between Groups	11,105	3	3,702	7,291	,000
	Within Groups	2280,212	4491	,508		
	Total	2291,317	4494			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- YÖK/ÖSYM	Between Groups	31,634	3	10,545	17,336	,000
	Within Groups	2718,868	4470	,608		
	Total	2750,502	4473			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Vatan	Between Groups	21,246	3	7,082	16,414	,000
	Within Groups	1978,683	4586	,431		
	Total	1999,929	4589			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Devlet	Between Groups	16,151	3	5,384	9,623	,000
	Within Groups	2538,807	4538	,559		
	Total	2554,958	4541			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Millet	Between Groups	12,324	3	4,108	9,048	,000
	Within Groups	2070,311	4560	,454		
	Total	2082,635	4563			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Bayrak	Between Groups	7,142	3	2,381	6,104	,000
	Within Groups	1780,915	4566	,390		
	Total	1788,057	4569			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Namus	Between Groups	3,525	3	1,175	5,014	,002
	Within Groups	1073,117	4579	,234		
	Total	1076,642	4582			

İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- İnanıldığı dava	Between Groups	44,641	3	14,880	27,544	,000
	Within Groups	1198,796	2219	,540		
	Total	1243,437	2222			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Din	Between Groups	2,053	3	,684	2,655	,047
	Within Groups	1179,821	4578	,258		
	Total	1181,874	4581			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Dil	Between Groups	32,122	3	10,707	20,849	,000
	Within Groups	2319,233	4516	,514		
	Total	2351,355	4519			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Irk	Between Groups	25,095	3	8,365	14,408	,000
	Within Groups	2614,966	4504	,581		
	Total	2640,061	4507			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Servet	Between Groups	7,575	3	2,525	3,811	,010
	Within Groups	2972,297	4486	,663		
	Total	2979,872	4489			
Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?	Between Groups	110,309	3	36,770	15,306	,000
	Within Groups	11204,048	4664	2,402		
	Total	11314,357	4667			
İmkânınız olursa bu şehirden ayrılp başka bir şehre gider misiniz?	Between Groups	15,723	3	5,241	9,014	,000
	Within Groups	2700,626	4645	,581		
	Total	2716,349	4648			
Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?	Between Groups	36,912	3	12,304	17,834	,000
	Within Groups	3220,518	4668	,690		
	Total	3257,430	4671			
Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?	Between Groups	85,184	3	28,395	19,537	,000
	Within Groups	6771,242	4659	1,453		
	Total	6856,426	4662			
Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?	Between Groups	116,776	3	38,925	23,610	,000
	Within Groups	7679,504	4658	1,649		
	Total	7796,280	4661			
Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?	Between Groups	131,603	3	43,868	19,567	,000
	Within Groups	10308,137	4598	2,242		
	Total	10439,740	4601			
Eğitimi tamamladığınızda çalışmak için bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?	Between Groups	177,466	3	59,155	35,935	,000
	Within Groups	6759,263	4106	1,646		
	Total	6936,729	4109			
Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?	Between Groups	49,560	3	16,520	9,012	,000
	Within Groups	8522,664	4649	1,833		
	Total	8572,224	4652			
Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?	Between Groups	35,079	3	11,693	6,447	,000
	Within Groups	8440,718	4654	1,814		
	Total	8475,796	4657			
Kaç kardeşiniz var?	Between Groups	34,672	3	11,557	15,693	,000
	Within Groups	3437,109	4667	,736		
	Total	3471,781	4670			
Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?	Between Groups	59,064	3	19,688	6,178	,000
	Within Groups	14738,499	4625	3,187		
	Total	14797,562	4628			
Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	261,899	3	87,300	45,373	,000
	Within Groups	8964,085	4659	1,924		
	Total	9225,985	4662			

Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?	Between Groups	36,419	3	12,140	6,777	,000
	Within Groups	8326,271	4648	1,791		
	Total	8362,690	4651			
Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?	Between Groups	17,332	3	5,777	3,142	,024
	Within Groups	8573,102	4662	1,839		
	Total	8590,434	4665			
Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?	Between Groups	80,555	3	26,852	11,999	,000
	Within Groups	10372,703	4635	2,238		
	Total	10453,259	4638			
Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?	Between Groups	35,789	3	11,930	8,478	,000
	Within Groups	6171,531	4386	1,407		
	Total	6207,320	4389			
Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?	Between Groups	183,522	3	61,174	29,746	,000
	Within Groups	8489,429	4128	2,057		
	Total	8672,952	4131			
Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?	Between Groups	7,075	3	2,358	4,818	,002
	Within Groups	2170,813	4435	,489		
	Total	2177,888	4438			
Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?	Between Groups	68,059	3	22,686	113,094	,000
	Within Groups	881,622	4395	,201		
	Total	949,680	4398			
Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz?	Between Groups	2,706	3	,902	1,303	,272
	Within Groups	1002,112	1448	,692		
	Total	1004,817	1451			
Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?	Between Groups	227,376	3	75,792	14,811	,000
	Within Groups	23309,788	4555	5,117		
	Total	23537,163	4558			
Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?	Between Groups	14,063	3	4,688	2,151	,092
	Within Groups	10092,996	4631	2,179		
	Total	10107,059	4634			
Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?	Between Groups	242,439	3	80,813	54,252	,000
	Within Groups	6919,163	4645	1,490		
	Total	7161,602	4648			
Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?	Between Groups	11,537	3	3,846	1,813	,143
	Within Groups	9860,904	4648	2,122		
	Total	9872,441	4651			
Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?	Between Groups	28,302	3	9,434	4,934	,002
	Within Groups	8828,044	4617	1,912		
	Total	8856,346	4620			
Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?	Between Groups	32,515	3	10,838	8,664	,000
	Within Groups	5628,272	4499	1,251		
	Total	5660,787	4502			
Sizce Doğu Anadolu bölgesi en iyi nasıl yönetilir?	Between Groups	24,104	3	8,035	8,623	,000
	Within Groups	3696,412	3967	,932		
	Total	3720,516	3970			
Devleti bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?	Between Groups	18,687	3	6,229	6,729	,000
	Within Groups	4250,603	4592	,926		
	Total	4269,290	4595			
Bölgedeki belediyelere kayyım atanmasını nasıl karşılıyorsunuz?	Between Groups	27,432	3	9,144	6,886	,000
	Within Groups	5744,487	4326	1,328		
	Total	5771,919	4329			

Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?	Between Groups	117,167	3	39,056	20,712	,000
	Within Groups	8747,367	4639	1,886		
	Total	8864,534	4642			
Sizce Türkiye'de devlet sizi temsil ediyor mu?	Between Groups	26,940	3	8,980	3,862	,009
	Within Groups	10677,869	4592	2,325		
	Total	10704,809	4595			

EK3: VARYANS ANALİZİ (İLLERE GÖRE)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Cinsiyetiniz?	Between Groups	26,296	3	8,765	35,835	,000
	Within Groups	1146,454	4687	,245		
	Total	1172,750	4690			
Kaç yaşındasınız?	Between Groups	96,656	3	32,219	19,860	,000
	Within Groups	7603,732	4687	1,622		
	Total	7700,388	4690			
Okuduğunuz okul aşağıdakilerden hangisidir?	Between Groups	44,980	3	14,993	19,134	,000
	Within Groups	3672,795	4687	,784		
	Total	3717,775	4690			
En son tamamladığınız okul hangisidir? (Sadece okula gitmeyenler)	Between Groups	14,973	3	4,991	6,133	,000
	Within Groups	396,350	487	,814		
	Total	411,324	490			
Neden eğitime devam etmediniz? (Sadece okula gitmeyenler)	Between Groups	14,953	3	4,984	1,508	,212
	Within Groups	1543,993	467	3,306		
	Total	1558,947	470			
Okuduğunuz okulun türü nedir? (Sadece liseye gidenler)	Between Groups	73,814	3	24,605	15,997	,000
	Within Groups	4563,392	2967	1,538		
	Total	4637,206	2970			
Bölümünüz aşağıdaki alanlardan hangisine giriyor? (Sadece üniversiteye gidenler)	Between Groups	279,218	3	93,073	52,329	,000
	Within Groups	1910,237	1074	1,779		
	Total	2189,455	1077			
Kaçınıcı sınıftasınız? (Okuyan tüm öğrenciler)	Between Groups	34,129	3	11,376	10,026	,000
	Within Groups	4639,475	4089	1,135		
	Total	4673,604	4092			
Ders çalışmanın dışındaki boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendiriyorsunuz?	Between Groups	35,765	3	11,922	3,636	,012
	Within Groups	13303,758	4058	3,278		
	Total	13339,524	4061			
Yaşadığınız şehirde yeterince spor tesisi var mı?	Between Groups	3,107	3	1,036	7,494	,000
	Within Groups	640,393	4634	,138		
	Total	643,500	4637			
Çoğunlukla ne tür kitaplar okursunuz?	Between Groups	9,421	3	3,140	1,542	,202
	Within Groups	6885,331	3381	2,036		
	Total	6894,752	3384			
Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?	Between Groups	58,412	3	19,471	14,470	,000
	Within Groups	5878,921	4369	1,346		
	Total	5937,333	4372			

TRT Kürdi veya diğer Kürtçe televizyon kanallarını izliyor musunuz?	Between Groups	172,143	3	57,381	25,538	,000
	Within Groups	10353,586	4608	2,247		
	Total	10525,729	4611			
Bu kanalların dilini anlayabiliyor musunuz?	Between Groups	2,046	3	,682	1,717	,161
	Within Groups	591,713	1490	,397		
	Total	593,759	1493			
Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?	Between Groups	225,753	3	75,251	8,407	,000
	Within Groups	39991,942	4468	8,951		
	Total	40217,695	4471			
Bugüne kadar hiç sinemaya gittiniz mi?	Between Groups	65,325	3	21,775	34,923	,000
	Within Groups	2899,389	4650	,624		
	Total	2964,714	4653			
Her gün okula gelirken aşağıdakilerden hangisini en fazla hissediyorsunuz?	Between Groups	36,209	3	12,070	6,654	,000
	Within Groups	7446,229	4105	1,814		
	Total	7482,438	4108			
Okulunuzu/bölümünüzü seviyor musunuz?	Between Groups	74,031	3	24,677	13,230	,000
	Within Groups	7630,518	4091	1,865		
	Total	7704,548	4094			
Devletten eğitim yardımı (kredi,burs vs) alıyor musunuz?	Between Groups	5,459	3	1,820	10,505	,000
	Within Groups	705,188	4071	,173		
	Total	710,647	4074			
Günde ortalama kaç saat ders çalışıyorsunuz?	Between Groups	1,195	3	,398	,370	,774
	Within Groups	4359,208	4054	1,075		
	Total	4360,402	4057			
İnternet kullanıyor musunuz?	Between Groups	1,550	3	,517	3,876	,009
	Within Groups	621,040	4660	,133		
	Total	622,590	4663			
İnternete nereden ulaşıyorsunuz?	Between Groups	1,879	3	,626	1,326	,264
	Within Groups	1830,868	3875	,472		
	Total	1832,747	3878			
Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz?	Between Groups	20,515	3	6,838	3,624	,013
	Within Groups	7321,728	3880	1,887		
	Total	7342,243	3883			
İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Between Groups	33,845	3	11,282	3,865	,009
	Within Groups	11200,466	3837	2,919		
	Total	11234,310	3840			
İnternet üzerinden arkadaşlarınızla sohbet ediyor musunuz?	Between Groups	12,924	3	4,308	8,880	,000
	Within Groups	1896,870	3910	,485		
	Total	1909,795	3913			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Facebook	Between Groups	25,727	3	8,576	13,270	,000
	Within Groups	2338,781	3619	,646		
	Total	2364,507	3622			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Twitter	Between Groups	4,666	3	1,555	3,394	,017
	Within Groups	1561,678	3408	,458		
	Total	1566,343	3411			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Youtube	Between Groups	11,597	3	3,866	6,700	,000
	Within Groups	2098,493	3637	,577		
	Total	2110,090	3640			

Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Whatsapp	Between Groups	14,734	3	4,911	8,888	,000
	Within Groups	2063,245	3734	,553		
	Total	2077,979	3737			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Messenger	Between Groups	28,976	3	9,659	13,306	,000
	Within Groups	2568,906	3539	,726		
	Total	2597,882	3542			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Instagram	Between Groups	20,373	3	6,791	9,505	,000
	Within Groups	2613,492	3658	,714		
	Total	2633,866	3661			
Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?- Email	Between Groups	5,197	3	1,732	3,091	,026
	Within Groups	1947,217	3474	,561		
	Total	1952,414	3477			
Cep telefonunuz var mı?	Between Groups	2,609	3	,870	7,561	,000
	Within Groups	439,373	3820	,115		
	Total	441,982	3823			
Cep telefonunuz internete bağlı mı?	Between Groups	5,143	3	1,714	11,712	,000
	Within Groups	556,604	3803	,146		
	Total	561,747	3806			
Whatsapta üye olduğunuz herhangi bir grup var mı?	Between Groups	3,359	3	1,120	1,870	,132
	Within Groups	1961,355	3275	,599		
	Total	1964,714	3278			
Bir sorunuz olduğunda öncelikle kiminle paylaşıyorsunuz?	Between Groups	64,378	3	21,459	4,273	,005
	Within Groups	23109,079	4602	5,022		
	Total	23173,457	4605			
Sizce aşağıdakilerden hangisi insanı en fazla mutlu eder?	Between Groups	274,607	3	91,536	19,500	,000
	Within Groups	21752,429	4634	4,694		
	Total	22027,037	4637			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Sinemaya gitmek	Between Groups	14,205	3	4,735	12,637	,000
	Within Groups	1680,565	4485	,375		
	Total	1694,770	4488			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Cuma namazı kılmak	Between Groups	12,838	3	4,279	5,870	,001
	Within Groups	3074,322	4217	,729		
	Total	3087,160	4220			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Ramazanda oruç tutmak	Between Groups	8,758	3	2,919	6,992	,000
	Within Groups	1930,796	4624	,418		
	Total	1939,554	4627			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- İçki içmek	Between Groups	2,620	3	,873	3,412	,017
	Within Groups	1083,122	4232	,256		
	Total	1085,742	4235			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Sigara içmek	Between Groups	8,326	3	2,775	4,858	,002
	Within Groups	2430,745	4255	,571		
	Total	2439,072	4258			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Beş vakit namaz kılmak	Between Groups	39,324	3	13,108	22,471	,000
	Within Groups	2621,545	4494	,583		
	Total	2660,870	4497			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Dini sohbetlere katılmak	Between Groups	4,044	3	1,348	2,616	,049
	Within Groups	2317,168	4497	,515		
	Total	2321,212	4500			

Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Siyasi sohbetlere katılmak	Between Groups	2,351	3	,784	1,728	,159
	Within Groups	1981,780	4370	,453		
	Total	1984,131	4373			
Aşağıdakileri hangi düzeyde yapıyorsunuz?- Kahveye/kafeye gitmek	Between Groups	3,570	3	1,190	2,078	,101
	Within Groups	2546,111	4446	,573		
	Total	2549,681	4449			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Vatan sevgisi	Between Groups	52,588	3	17,529	59,166	,000
	Within Groups	1373,228	4635	,296		
	Total	1425,816	4638			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Millet sevgisi	Between Groups	48,121	3	16,040	52,640	,000
	Within Groups	1408,117	4621	,305		
	Total	1456,238	4624			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Bayrak sevgisi	Between Groups	45,695	3	15,232	53,924	,000
	Within Groups	1305,842	4623	,282		
	Total	1351,537	4626			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Dine bağlılık	Between Groups	4,326	3	1,442	7,146	,000
	Within Groups	935,639	4636	,202		
	Total	939,965	4639			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Devlet sevgisi	Between Groups	77,426	3	25,809	61,954	,000
	Within Groups	1913,321	4593	,417		
	Total	1990,747	4596			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- İnsan sevgisi	Between Groups	6,070	3	2,023	7,666	,000
	Within Groups	1221,472	4628	,264		
	Total	1227,542	4631			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Cumhuriyet	Between Groups	87,542	3	29,181	73,214	,000
	Within Groups	1829,028	4589	,399		
	Total	1916,570	4592			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Demokrasi	Between Groups	61,753	3	20,584	49,648	,000
	Within Groups	1898,481	4579	,415		
	Total	1960,234	4582			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Laiklik	Between Groups	114,734	3	38,245	74,097	,000
	Within Groups	2349,502	4552	,516		
	Total	2464,236	4555			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Kanuna bağlılık	Between Groups	50,497	3	16,832	35,584	,000
	Within Groups	2154,152	4554	,473		
	Total	2204,649	4557			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Siyasi görüş	Between Groups	60,136	3	20,045	30,760	,000
	Within Groups	2963,783	4548	,652		
	Total	3023,919	4551			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Zenginlik/servet	Between Groups	9,654	3	3,218	5,011	,002
	Within Groups	2938,499	4576	,642		
	Total	2948,153	4579			
Aşağıdakiler sizin için ne kadar önemlidir?- Aile	Between Groups	2,009	3	,670	3,680	,012
	Within Groups	845,309	4646	,182		
	Total	847,318	4649			
Karşı cinsten herhangi bir arkadaşınız var mı?	Between Groups	8,498	3	2,833	4,768	,003
	Within Groups	2756,589	4640	,594		
	Total	2765,088	4643			

Sevgiliniz var mı?	Between Groups	2,283	3	,761	3,596	,013
	Within Groups	973,564	4600	,212		
	Total	975,847	4603			
Sevgilinizle nasıl görüşüyorsunuz?	Between Groups	26,524	3	8,841	7,892	,000
	Within Groups	1991,985	1778	1,120		
	Total	2018,510	1781			
Aileniz sevdiğiniz biriyle evlenmenize karşı çıkarsa ne yapmayı düşünürsünüz?	Between Groups	,339	3	,113	,212	,888
	Within Groups	2334,453	4374	,534		
	Total	2334,791	4377			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Kadınlar	Between Groups	16,337	3	5,446	8,561	,000
	Within Groups	2900,546	4560	,636		
	Total	2916,883	4563			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Yoksullar	Between Groups	11,907	3	3,969	6,464	,000
	Within Groups	2775,743	4521	,614		
	Total	2787,650	4524			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Kürtler	Between Groups	98,759	3	32,920	50,213	,000
	Within Groups	2961,990	4518	,656		
	Total	3060,748	4521			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Aleviler	Between Groups	9,901	3	3,300	5,292	,001
	Within Groups	2739,483	4393	,624		
	Total	2749,384	4396			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Çingeneler	Between Groups	3,010	3	1,003	1,575	,193
	Within Groups	2802,007	4399	,637		
	Total	2805,017	4402			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Müslüman olmayanlar	Between Groups	2,429	3	,810	1,219	,301
	Within Groups	2961,556	4457	,664		
	Total	2963,985	4460			
Sizce Türkiye'de aşağıdakilerin üzerinde bir baskı var mı?- Dindarlar	Between Groups	8,330	3	2,777	4,237	,005
	Within Groups	2917,643	4452	,655		
	Total	2925,973	4455			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Alevi	Between Groups	17,816	3	5,939	9,375	,000
	Within Groups	2834,566	4475	,633		
	Total	2852,382	4478			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Ateist	Between Groups	1,686	3	,562	,896	,442
	Within Groups	2807,338	4478	,627		
	Total	2809,024	4481			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Başörtülü	Between Groups	2,150	3	,717	1,820	,141
	Within Groups	1791,761	4551	,394		
	Total	1793,911	4554			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Başörtüsüz	Between Groups	2,952	3	,984	2,151	,092
	Within Groups	2061,984	4508	,457		
	Total	2064,936	4511			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Çingene	Between Groups	7,908	3	2,636	4,226	,005
	Within Groups	2789,466	4472	,624		
	Total	2797,374	4475			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Dindar	Between Groups	42,136	3	14,045	25,965	,000
	Within Groups	2447,666	4525	,541		
	Total	2489,802	4528			

Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Hıristiyan	Between Groups	9,159	3	3,053	4,801	,002
	Within Groups	2845,781	4475	,636		
	Total	2854,939	4478			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Eşcinsel	Between Groups	,795	3	,265	,520	,668
	Within Groups	2264,512	4447	,509		
	Total	2265,307	4450			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- İçki içen	Between Groups	4,031	3	1,344	2,475	,060
	Within Groups	2421,452	4460	,543		
	Total	2425,483	4463			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Kürt	Between Groups	61,291	3	20,430	48,888	,000
	Within Groups	1900,182	4547	,418		
	Total	1961,473	4550			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Türk	Between Groups	1,833	3	,611	1,692	,167
	Within Groups	1644,210	4552	,361		
	Total	1646,043	4555			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Oruç tutmayan	Between Groups	10,545	3	3,515	6,237	,000
	Within Groups	2530,301	4490	,564		
	Total	2540,846	4493			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- İslamcı	Between Groups	2,732	3	,911	2,165	,090
	Within Groups	1906,028	4532	,421		
	Total	1908,760	4535			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Sünni	Between Groups	29,267	3	9,756	15,923	,000
	Within Groups	2723,953	4446	,613		
	Total	2753,220	4449			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Şii	Between Groups	70,572	3	23,524	37,912	,000
	Within Groups	2766,146	4458	,620		
	Total	2836,718	4461			
Aşağıdakilerden biriyle arkadaşlık kurmak ister misiniz?- Yahudi	Between Groups	6,878	3	2,293	3,816	,010
	Within Groups	2680,087	4461	,601		
	Total	2686,964	4464			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Cumhurbaşkanlığı	Between Groups	33,737	3	11,246	16,369	,000
	Within Groups	3123,832	4547	,687		
	Total	3157,569	4550			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- TBMM	Between Groups	83,506	3	27,835	44,003	,000
	Within Groups	2866,838	4532	,633		
	Total	2950,344	4535			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Hükümet	Between Groups	62,410	3	20,803	31,336	,000
	Within Groups	2979,490	4488	,664		
	Total	3041,899	4491			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Ordu(TSK)	Between Groups	82,787	3	27,596	42,795	,000
	Within Groups	2897,254	4493	,645		
	Total	2980,041	4496			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Polis Teşkilatı	Between Groups	88,461	3	29,487	49,248	,000
	Within Groups	2721,870	4546	,599		
	Total	2810,331	4549			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Diyanet İşleri	Between Groups	26,642	3	8,881	13,596	,000
	Within Groups	2936,624	4496	,653		
	Total	2963,266	4499			

Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Mahkemeler	Between Groups	56,197	3	18,732	29,429	,000
	Within Groups	2865,671	4502	,637		
	Total	2921,869	4505			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Siyasi Partiler	Between Groups	32,450	3	10,817	20,276	,000
	Within Groups	2396,939	4493	,533		
	Total	2429,389	4496			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- Medya	Between Groups	25,556	3	8,519	16,884	,000
	Within Groups	2265,425	4490	,505		
	Total	2290,981	4493			
Aşağıdakilere hangi ölçüde güveniyorsunuz?- YÖK/ÖSYM	Between Groups	22,112	3	7,371	12,080	,000
	Within Groups	2726,813	4469	,610		
	Total	2748,926	4472			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Vatan	Between Groups	67,130	3	22,377	53,086	,000
	Within Groups	1932,685	4585	,422		
	Total	1999,816	4588			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Devlet	Between Groups	81,981	3	27,327	50,141	,000
	Within Groups	2472,667	4537	,545		
	Total	2554,648	4540			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Millet	Between Groups	59,306	3	19,769	44,551	,000
	Within Groups	2022,946	4559	,444		
	Total	2082,252	4562			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Bayrak	Between Groups	69,708	3	23,236	61,732	,000
	Within Groups	1718,261	4565	,376		
	Total	1787,969	4568			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Namus	Between Groups	2,279	3	,760	3,237	,021
	Within Groups	1074,331	4578	,235		
	Total	1076,610	4581			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- İnandığı dava	Between Groups	10,166	3	3,389	6,096	,000
	Within Groups	1232,916	2218	,556		
	Total	1243,082	2221			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Din	Between Groups	,859	3	,286	1,110	,344
	Within Groups	1180,975	4577	,258		
	Total	1181,834	4580			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Dil	Between Groups	10,013	3	3,338	6,437	,000
	Within Groups	2341,080	4515	,519		
	Total	2351,093	4518			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- İrk	Between Groups	14,950	3	4,983	8,549	,000
	Within Groups	2624,749	4503	,583		
	Total	2639,699	4506			
İnsanın icap ettiğinde aşağıdakiler için canını vermesi gerektiğini düşünüyor musunuz?- Servet	Between Groups	14,369	3	4,790	7,244	,000
	Within Groups	2965,417	4485	,661		
	Total	2979,786	4488			
Bulduğunuz şehirde/ilçede yaşamaktan memnun musunuz?	Between Groups	72,189	3	24,063	9,982	,000
	Within Groups	11241,290	4663	2,411		
	Total	11313,479	4666			
İmkânınız olursa bu şehirden ayrılp başka bir şehre gider misiniz?	Between Groups	2,485	3	,828	1,418	,236
	Within Groups	2713,767	4644	,584		
	Total	2716,253	4647			

Genel olarak ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?	Between Groups	20,979	3	6,993	10,084	,000
	Within Groups	3236,341	4667	,693		
	Total	3257,320	4670			
Genel olarak ruhsal sağlık durumunuzu nasıl görüyorsunuz?	Between Groups	20,412	3	6,804	4,636	,003
	Within Groups	6835,736	4658	1,468		
	Total	6856,148	4661			
Yaşamınızın beş on yıl sonra daha iyi olacağına inanıyor musunuz?	Between Groups	8,467	3	2,822	1,688	,167
	Within Groups	7787,726	4657	1,672		
	Total	7796,193	4660			
Geleceğe yönelik en önemli beklentiniz nedir?	Between Groups	2,529	3	,843	,371	,774
	Within Groups	10436,463	4597	2,270		
	Total	10438,991	4600			
Eğitiminizi tamamladığınızda çalışmak için bir iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?	Between Groups	13,739	3	4,580	2,716	,043
	Within Groups	6921,680	4105	1,686		
	Total	6935,420	4108			
Devletin ilinizde gençlere yönelik sunduğu hizmetlerden memnun musunuz?	Between Groups	83,476	3	27,825	15,240	,000
	Within Groups	8486,255	4648	1,826		
	Total	8569,731	4651			
Bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde kendinizi mutlu hissediyor musunuz?	Between Groups	10,094	3	3,365	1,850	,136
	Within Groups	8463,883	4653	1,819		
	Total	8473,977	4656			
Kaç kardeşiniz var?	Between Groups	247,718	3	82,573	119,529	,000
	Within Groups	3223,348	4666	,691		
	Total	3471,067	4669			
Aileniz geçimini nasıl sağlıyor?	Between Groups	52,089	3	17,363	5,446	,001
	Within Groups	14745,473	4625	3,188		
	Total	14797,562	4628			
Anne-babanızın yaşantınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	27,923	3	9,308	4,714	,003
	Within Groups	9197,305	4658	1,975		
	Total	9225,228	4661			
Anne ve babanızla aynı dünya görüşünü paylaşıyor musunuz?	Between Groups	42,374	3	14,125	7,889	,000
	Within Groups	8320,017	4647	1,790		
	Total	8362,391	4650			
Ailenizin sizi yeterince anladığını düşünüyor musunuz?	Between Groups	37,513	3	12,504	6,815	,000
	Within Groups	8552,628	4661	1,835		
	Total	8590,141	4664			
Siyasete karşı ilgi duyuyor musunuz?	Between Groups	1,298	3	,433	,192	,902
	Within Groups	10449,779	4634	2,255		
	Total	10451,077	4637			
Siyasetle ilgili bilgileri daha çok nereden öğreniyorsunuz?	Between Groups	5,600	3	1,867	1,320	,266
	Within Groups	6201,153	4385	1,414		
	Total	6206,752	4388			
Okulunuzda kulüp faaliyetleriyle ilgileniyor musunuz?	Between Groups	199,525	3	66,508	32,394	,000
	Within Groups	8473,198	4127	2,053		
	Total	8672,723	4130			
Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz?	Between Groups	7,172	3	2,391	4,890	,002
	Within Groups	2167,937	4434	,489		
	Total	2175,109	4437			

Sağ ve sol siyaset hakkında bilginiz var mı?	Between Groups	,491	3	,164	,757	,518
	Within Groups	949,090	4394	,216		
	Total	949,581	4397			
Kendinizi sağ siyasete mi yoksa sol siyasete mi daha yakın hissediyorsunuz?	Between Groups	8,406	3	2,802	4,072	,007
	Within Groups	996,411	1448	,688		
	Total	1004,817	1451			
Aşağıdakilerden hangisi size daha yakın geliyor?	Between Groups	995,533	3	331,844	67,056	,000
	Within Groups	22541,631	4555	4,949		
	Total	23537,163	4558			
Şimdiye kadar herhangi bir konuda ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?	Between Groups	38,742	3	12,914	5,939	,000
	Within Groups	10067,459	4630	2,174		
	Total	10106,200	4633			
Ailenizin yaşadığı yerleşim yeri neresidir?	Between Groups	300,831	3	100,277	67,878	,000
	Within Groups	6860,649	4644	1,477		
	Total	7161,480	4647			
Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığınız için kendinizi nasıl hissediyorsunuz?	Between Groups	10,867	3	3,622	1,707	,163
	Within Groups	9857,925	4647	2,121		
	Total	9868,792	4650			
Devletin yaşadığınız bölgeye karşı ilgisini nasıl buluyorsunuz?	Between Groups	112,158	3	37,386	19,742	,000
	Within Groups	8741,351	4616	1,894		
	Total	8853,509	4619			
Sizce Doğu Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre neden daha geri kalmış durumda?	Between Groups	15,075	3	5,025	4,004	,007
	Within Groups	5644,726	4498	1,255		
	Total	5659,800	4501			
Sizce Doğu Anadolu bölgesi en iyi nasıl yönetilir?	Between Groups	7,552	3	2,517	2,689	,045
	Within Groups	3712,354	3966	,936		
	Total	3719,907	3969			
Devleti bu bölgeye en fazla ne yapmasını istersiniz?	Between Groups	11,737	3	3,912	4,221	,005
	Within Groups	4255,195	4591	,927		
	Total	4266,932	4594			
Bölgedeki belediyelere kayyım atanmasını nasıl karşılıyorsunuz?	Between Groups	9,754	3	3,251	2,441	,062
	Within Groups	5761,665	4325	1,332		
	Total	5771,420	4328			
Kendinizi bu ülkeye ait hissediyor musunuz?	Between Groups	178,705	3	59,568	31,811	,000
	Within Groups	8684,875	4638	1,873		
	Total	8863,579	4641			
Sizce Türkiye'de devlet sizi temsil ediyor mu?	Between Groups	155,938	3	51,979	22,623	,000
	Within Groups	10548,294	4591	2,298		
	Total	10704,232	4594			

T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

T.C. SERHAT KALKINMA AJANSI

Ortakapı Mah. Atatürk Cad. No: 117 KARS - TÜRKİYE

Tel: +90 474 212 52 00 **Fax:** +90 474 212 52 04

e-mail: info@serka.gov.tr **web:** www.serka.gov.tr